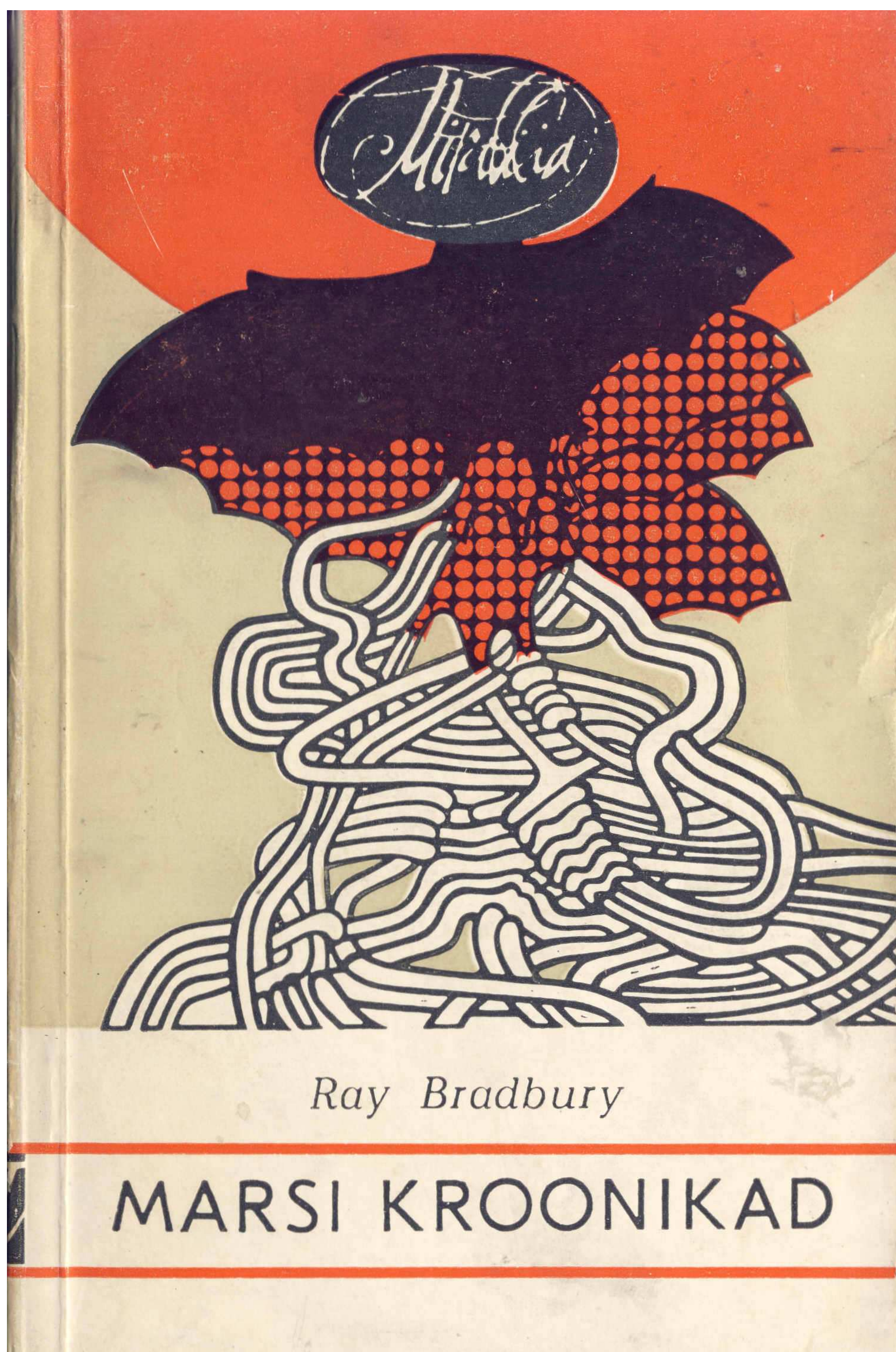

Ray Bradbury_MARSI KROONIKAD

Tõlkinud Linda Ariva

Kirjastus «Eesti Raamat» Tallinn 1974

T(Ameerika) B78
Originaali tiitel: Ray Bradbury
THE MARTIAN CHRONICLES Bantam Books, Inc. New York

Kunstiliselt kujundanud Endel Palmiste ja Tiina Soo

«On hea, kui suudetakse ikka ja jälle imestada,» ütles filosoof. «Kosmoselennud on meist kõigist uuesti lapsed teinud.»

Рей Вредбери. МАРСИАНСКИЕ ХРОНИКИ. На эстонском языке*. Переводчик: Линда Арива. Оформление: Э. Пальмиете и Т. Соо. Таллин, изд-во «Ээсти раамат».

Toimetaja R. Mägi. Kunstiline toimetaja Maarja Vannas. Tehniline toimetaja H. Kruustee. Korrektor M. Teemägi. Laduda antud 31. V 1974. Trükkida antud 17. IX 1974. Trükipaber nr. 3, 54X84/16. Trükipoognaid 12,0. Tingtrükipoognaid 10,08. Arvestuspoognaid 11,17. Trükiarv 40 000. «Eesti Raamat», 200090 Tallinn, Pärnu mnt. 10. Tellimuse nr. 439. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 58. Hind 57 kop.

7—3—4 174—75

KRONOLOOGIA

EESSÕNA

See raamat on võib-olla üks tuntumaid R. Bradbury töödest. Oma esmakordsest trükis ilmumisest peate on see pikkamisi saavutanud soliidse reputatsiooni tolles nii palju viljeldud žanris. Ta pole just päris klassika, aga see on raamat, mis on end kergesti lahti rebinud oma kaugele maha jäänud võistlejatest. Temas kõlab tõeliselt individuaalne noot: keegi ei kirjuta niimoodi nagu Ray Bradbury.

«Marsi kroonikad» kasutab tosinat või enamat koostisosa teadusliku fantastika raudvarast: telepaatiat, materialiseerunud kujutlusi, roboteid, massihüpnoosi, lõikuvaid ajatasandeid, sinisest fosforvalgusest tehtud üliolendeid, Viimse Mehe ja Viimse Naise gambiiti, Maa inimeste enesetappu... ja kõigil neil on umbes samasugune seos R. Bradbury kummitusliku mütoloogiaga nagu lihtsalt tarvismineval kivi) lõpetatud katedraaliga. Ta kasutab oma žanri konventsionaalset ainestikku, kuid tema tulemused ei kattu teadusliku fantastika konventsionaalse kirjaniku omadega.

See äärmiselt andekas noor kirjanik on moralist, kes kõige ladusamalt töötab fantaasia vallas, samuti nagu Bunyan või Shaw, kui me tohime vihjata suurtele eeskujudele, "olid moralistid, kes kõige ladusamalt töötasid allegooria vallas või kasutades näidendit. R. Bradbury on kinni haaranud lihtsast, endastmõistetavast, kuid ülimalt tähtsast moraalsest mõttest, ja, täiesti õigusega, ei lase seda enam lahti. See mõte — pidevalt huvi keskpunktis, kuna iga mööduv kuu produtseerib uusi, hirmuäratavaid hullusi: sputnikuid, supersputni-kuid, plaanitsetud rünnakuid Kuule, inimestega varustatud satelliite — on, et me viibime psühhoosi, tehnoloo-giamaania haardes, mille lõpptulemuseks saab olla ainult üldine mõrv ja täiesti mõeldav on ka meie planeedi hävitamine.

Tema silmapaistvad mõttekujutused, mis pöörlevad Marsi koloniseerimise teema ümber, on kõik kas poee-

5

tilised või veidrad või satiirilised, peegeldades sedasama sünget moraalset teemat. Tema kolonisaatorid — mitte kõik, kuid enamik — ei saa teisiti, kui peavad hävitama Marsi suurepärase tsivilisatsiooni, nagu nad ei suuda ka sinna midagi parata, et nad hävitavad tsivilisatsiooni Maa peal. Nad ei oska selle raamatu Spenderitega midagi muud peale hakata, kui nad tappa — ehkki nad vahetevahel on nõus, pärast nende mõrvamist, neid sõnades ülistama ja märtriteks kuulutama.

R. Bradbury eelkäijateks selles žanris ei ole Jules Verne ja Wells, kelle mõttekujutused olulises osas on määratud teaduslikust lähenemisest reaalsusele. Tema läheb, ma arvan, tagasi Stapledoni ja Eddisoni («The Worm Ouroboros») ja Lord Dunsany juurde, kelle fantaasias olid ühte sulatatud moralist ja poeet. Ta seab oma eesmärgid liiga juhuslikult, kui ta ütleb: «Teaduslik fantastika on imetore vasar; ma kavatsen seda kasutada ja, kui tarvis, hakata mõnele sääremarja või ära koksata paar pead selleks, et inimesed jätaksid kord inimesed rahule.» Sellele väitele võiks ta ka lisada veel sõnad «ja jätaksid asjad nagu nad on». Sest, juhul kui ma pole teda valesti mõistnud, ta räägib meile, ehkki ta õpetust looritab veidrate kujutluste valendav udu, et koht kosmosereisideks on raamatus, et inimolendid on ikka alles vaimselt ja moraalselt lapsed, kelle kätte ei saa usaldada kohutavaid lelusid, mis nad mingi traagilise juhuse tõttu on leiutanud. Ühelt tasemelt vaadelduna on «Marsi kroonikad» teatavat liiki «planetaarsete ööde meelelahutus». Aga sügavamas tasapinnas on see niisama tõsine ja rahutust tekitav nagu mõni Nathanial Hawthorne'i fantaasiaküllane allegooria.

Clifton Fadiman

Jaanuar 1999: Raketisuvi

ühel hetkel valitses Ohio talv. Uksed olid suletud, aknad topitud, aknaklaasid pimendatud jäälilledest. Iga katust ääristasid jääpurikad, lapsed suusatasid nõlvakutel, karusnahkades koduperenaised, nagu suured mustad karud, tatsasid mööda jäiselt külmi tänavaid.

Ja järgmisel hetkel läbis pisikese linna suur soojalaine — kõike üleujutav kuuma õhu meri. Näis nagu oleks keegi pagaritöökoja ukse'lahti jätnud. Kuumus tuikas majade, põõsaste ja laste vahel. Jääpurikad kukkusid ning purunesid, et sealsamas sulada. Uksed lendasid pärani. Aknad paiskusid lahti. Lapsed püsisid seljast oma villased riided. Koduperenaised koorisid maha karukasukad. Lumi sulas ja lagedale ilmus eelmise suve vanaroheline muru.

Raketisuvi. See sõna liikus suust suhu avatud, õhuta-tavais majades. Raketisuvi. Soe kõrbeõhk kaotas jäämustrid akendelt, kustutas maha kunsti. Suusad ja kelgud osutusid järsku kasutuiks. Lumi, mis langes linnale külmast taevast, muutus enne maapinnale jõudmist kuumaks vihmaks.

Raketisuvi. Inimesed kummardusid välja tilkuvate katustega verandadelt ja silmitsesid punaseks tõmbuvat taevast.

Rakett asus kosmodroomil, paisates enesest roosasid tulepilvi ja ahjukuumust. Rakett seisis keset külma talvehommikut, luues suve iga oma võimsa puhanguga. Rakett lõi ilmastiku ja lühikest aega valitses maal suvi.. .

Veebruar 1999: Ylla

Neil oli Marsil kristallsammastega maja tühja mere ääres ja igal hommikul võis näha, kuidas proua K sõi kuldseid puuvilju, mis kasvasid üle kristallmüüride, või puhastas maja paari peotäie magnettolmuga, mille

puhus minema kuum tuul, võttes kaasa ka mustuse. Pärastlõunati, kui kivistunud meri oli soe ja liikumatu ja õuel seisid paindumatuma viinapuud ja väike kauge Marsi luulinnake oli enesesse tõmbunud ning mitte keegi ei väljunud oma majast, et hulkuma minna, võis näha, kuidas härra K ise luges reljeefsete hieroglüüfidega metallraamatut, millest ta käsi üle libises, nagu mängiks ta harfi. Ja kui ta sõrmed raamatut puudutasid, kostis sellest hääl, pehme igivana hääl, mis jutustas lugusid ajast, mil merd täitis punane aur ja muistsed asukad viisid lahingusse taevast katvaid metall-putukate ja elektriämblike parvi.

Härra ja proua K olid surnud mere ääres elanud kakskümmend aastat ja nende esivanemad olid elanud samas majas, mis pöördus nagu lill kogu aeg päikese poole, juba kümme sajandit.

Härra ja proua K ei olnud vanad. Neil oli tõeliste marslaste helepruunikas nahk, kollased nööpsilmad, pehme muusikaline hääl. Kunagi oli neile meeldinud maalida pilte keemilise tulega, ujuda kanalites neil aastaaegadel, kui viinapuud täitsid neid rohelise joovastava joogiga, ja j ütelda omavahel koiduni siniste fosforestseerivate portreedega vestlustoas.

Nad ei olnud praegu õnnelikud.

Täna hommikul seisis proua K sammaste vahel, kuulatas kõrbeliivade kuuma hingust, mis oli sulanud kollaseks vahaks ja ilmselt horisondil laiali valgunud.

Tundus, et kohe midagi juhtub.

Ta ootas.

Ta silmitses Marsi sinist taevast, nagu võiks see iga hetk iseenesesse haakuda, kokku tõmbuda ja paisata alla liiva peale särava ime.

Ei juhtunud midagi.

Ootamisest väsinud, jalutas ta udutavate sammaste vahelt läbi. Kannelüüritud sammaste ülemisest otsast purskus peent vihma, mis jahutas tulikuuma õhku ja langes pehmelt proua K-le. Palavatel päevadel oli tunne, nagu jalutaksid jõekeses. Maja põrandad sädelesid jahedatest ojadest. Ta kuulis, kuidas ta abikaasa eemal kogu aeg oma raamatut mängis. Tema sõrmed ei tüdinenud kunagi neist vanadest lauludest. Naine soovis vaikselt, et mees ühel päeval jälle kulutaks niisama palju aega, et teda hoida ja temal mängida nagu väikesel harfil, just nii nagu ta tegi seda öma võimatute raamatutega.

Kuid ei. Naine raputas pead, vaevaltmärgatavalt, andestavalt. Ta silmalaud sulgusid pehmelt üle ta kuldsete silmade. Abielu tegi inimesed vanaks ja koduseks, kuigi nad tegelikult olid alles noored.

Ta nõjatus tagasi toolis, mis alati võttis tema kuju, kuidas ta ka ennast ei liigutanud. Ta pigistas silmad närviliselt kinni. Ta nägi und.

Ta pruunid sõrmed värisesid, kerkisid, haarasid õhku. Hetk hiljem ajas ta end jahmununa ja hingeldades sirgu.

Ta heitis kiire pilgu ümberringi, nagu oodates, et näeb kedagi enese ees. Ta näis pettunud; sammaste vahel ei olnud kedagi.

Ta abikaasa ilmus kolmnurkse ukse avasse. «Kas sa kutsusid?» küsis ta ärritatult.

«Ei!» hüüdis naine.

«Mulle tundus, et kuulsin sinu karjatust.»

«Kas tõesti? Ma jäin magama ja nägin und!»

«Päeva ajal? Seda ei juhtu sinuga eriti tihti.»

Naine istus, nagu oleks teda näkku löödud. «Kui kummaline, väga kummaline,» pomises ta. «Unenägu.»

«Oh?» Mees igatses ilmselt tagasi oma raamatu juurde.

«Ma nägin unes üht-meest.»

«Meest?»

«Pikka meest — kuus jalga üks toll pikk.»

«Kui absurdne; hiiglast, ebardlikku hiiglast.»

«Kuidagimoodi,» naine püüdis leida õigeid sõnu, «ta nägi välja täiesti loomulik, hoolimata sellest, et ta oli pikk. Ja tal olid — oh, ma tean, sa leiad, et see on rumal — tal olid sinised silmad!»

«Sinised silmad! Oo, jumalad!» hüüatas härra K. «Mida sa järgmisena kavatsed unes näha? Ma oletan, et tal olid mustad juuksed?»

«Kuidas sa seda tead?» Naine oli erutatud.

«Ma valisin kõige vähem tõenäose värvi,» vastas mees külmalt.

«Noh, ja need olidki mustad!» hüüdis naine. «Ja tal oli väga valge nahk; oh, ta oli täiesti ebatavaline! Tal oli seljas kummaline munder ja ta tuli taevast alla ja kõnetas mind sõbralikult.» Ta naeratas.

«Taevast alla, milline mõttetus!»

«Ta tuli mingis metallist asjas, mis sädeles päikese käes,» meenutas naine. Ta sulges jälle silmad, et sõiduki

kuju uuesti silmade ette manada. «Ma nägin unes taevast, seal helkis midagi õhku visatud mündi taolist ning äkki see muutus suureks ja maandus pehmelt — pikk, hõbedane õhulaev, ümarik ja võõrapärane. Ja selle hõbedase objekti küljel avanes uks ning see pikk mees astus välja.»

«Kui sa töötaksid pingelisemalt, siis ei näeks sa niisuguseid rumalaid unenägusid.»

«Mulle päris meeldis see,» vastas naine, nõjatudes tooli seljatoele. «Ma poleks iialgi uskunud, et oman sellist kujutlusvõimet. Mustad juuksed, sinised silmad ja valge nahk! Missugune kummaline mees, ja siiski — üsna ilus.»

«Soovunelm.»

«Sa oled ebasõbralik. Ega ma teda meelega välja ei mõtelnud; ta lihtsalt torkas mulle pähe, sel ajal kui ma tukkusin. See polnud põrmugi unenäo moodi. See oli nii ootamatu ja isesugune. Ta vaatas mulle otsa ja ütles: «Ma tulin oma laevaga kolmandalt planeedilt. Mu nimi on Nathaniel York».»

«Tobe nimi; see pole üldse kellegi nimi,» konstateeris mees.

«Muidugi on see tobe, sellepärast, et see on unenägu,» seletas naine leebelt. «Ja ta ütles: «See on meie esimene reis läbi maailmaruumi. Laevas on meid ainult kaks, mina ise ja mu sõber Bert».»

«Veel üks totakas nimi.»

«Ja ta ütles: «Meie oleme ühest linnast Maa peal; see on meie planeedi nimi»,» jätkas proua K. «Nii ta ütles: Maa. Ja ta rääkis mingit võõrast keelt. Aga kuidagi sain ma temast aru. Mõistusega. Ma oletan, et see oli telepaatia.»

Härra K pöördus ümber. Naine peatas ta ühe sõnaga. «Y11?» hüüdis ta tasakesi. «Kas sa pole kunagi tulnud mõttele, et — noh, et kolmandal planeedil võiks elada inimesi?»
«Kolmandal planeedil pole elu võimalik,» märkis abikaasa kannatlikult. «Meie teadlased väidavad, et selle atmosfääris on ülearu palju hapnikku.»
«Kuid kas poleks vaimustav, kui seal oleks inimesi? Ja nad reisiksid läbi maailmaruumi mingis laevas?»
«Tõepoolest, Ylla, sa tead, et ma ei salli seesugust emotsionaalset loba. Jätkame parem oma tööd.»
Sama päeva hilisel pärastlõunal hakkas Ylla laulma,
10
liikudes sosistavate vihmasammaste vahel. Ta kordas seda laulu ikka ja jälle.
«Mis laul see on?» nähvas lõpuks ta abikaasa sisenedes, et istuda tulelaua äärde.
«Ma ei tea.» Naine vaatas üles, imestades iseenese üle. Ennast mitte usaldades surus ta käe suule. Päike oli loojumas. Maja sulgus enesesse nagu hiiglalill valguse hääbudes. Tuul puhus sammaste vahel; tulelaud mullitas oma hõbedase laava kihisevat lompi. Tuul sasis naise punakaspruune juukseid, ümisedes tasakesi tema kõrvus. Naine seisis vaikselt ja vaatas välja merepõhja suurtesse kahkjatesse kaugustesse, nagu püüaks ta midagi meenutada, kollased silmad pehmed ja niisked.

«Ainult silmadega mu terviseks joo
ja mina omad pandiks toon,»

laulis ta pehmelt, vaikselt, aeglaselt.

«Või suudlus peekrisse jäta,
ja veini ei nõuagi ma.»

Ta ümises nüüd, hõljutades oma käsi tuules, silmad kinni. Ta lõpetas laulu. See oli väga ilus.
«Ma pole seda laulu varem kunagi kuulnud. Kas sa tegid selle ise?» küsis mees, silmitsedes teda uurivalt.
«Ei. Jah. Ei, ma tõesti ei tea!» Ta kõhkles erutatult. «Ma isegi ei tea, mis need sõnad tähendavad; need on mingis võõras keeles!»
«Mis keeles?»
Tuimalt laskis naine lihatükikestel podisevasse laavasse kukkuda. «Ma ei tea.» Hetk hiljem tõmbas ta küpse liha välja ja serveeris mehele taldrikul. «Ma arvan, et see on lihtsalt mingi minu hullumeelse fantaasia vili. Ma ei tea, milleks ma selle lõin.»
Mees ei lausunud sõnagi. Ta vaatas, kuidas naine kastis lihatükke sirisevasse tulelompi. Päike oli loojunud. Pikkamisi, pikkamisi tuli sisse öö, neelas sambad ja nemad kahekesi nagu tume, laeni kallatud vein. Ainult hõbedase laava hõõgumine valgustas nende nägusid.
Naine hakkas jälle seda kummalist laulu ümisema.
Kohe kargas mees toolilt püsti ja sammus vihaselt toast välja.
11

Mees lõpetas oma õhtusöögi hiljem, üksinda.
Ta tõusis, sirutas ennast, silmitses naist ja lausus haigutades: «Lähme täna õhtul leeklindudel linna lõbutsema.»
«Ega sa seda tõsiselt ei mõtle?» küsis naine. «Oled sa terve?»
«Mis selles siis nii imelikku on?»
«Kuid me pole juba kuus kuud enam kusagil lõbutsemas käinud!»
«Mina arvan, et see on hea mõte.»
«Sa oled järsku nii hoolitsevaks muutunud.»

«Ära räägi niimoodi,» lausus mees pahuralt. «Kas sa tahad minna või ei taha?»

Naine silmitses kahvatut kõrbe. Valged kaksikkuud tõusid. Pehmelt voolas jahe vesi ta varvaste ümber. Ta hakkas vaevumärgatavalt värisema. Ta tahtis nii väga istuda siin, vaikselt, hääletult, liikumatult, kuni juhtub see, mida ta terve päeva oli oodanud, see, mis ei saanud juhtuda, kuid siiski võis. Üks meloodiakat-kend välgatas tal peast läbi.

«Ma ...»

«See teeb sulle head,» käis mees peale. «Tule nüüd.» «Ma olen väsinud,» vastas naine. «Mõnel teisel õhtul.»

«Siin on su sall.» Mees ulatas talle tuubi. «Me pole kuude kaupa kusagil käinud.»

«Välja arvatud sinu iganädalased käigud Xi linna.» Naine ei vaadanud tema poole.

«Äriasjad,» vastas mees.

«Oo?» sosistas naine iseenesele.

Tuubist voolas välja vedelik, mis muutus siniseks udulooriks ja asetus väreledes tema kaela ümber.

Leeklinnud ootasid hõõgudes jahedal, siledal liivaluitel nagu lõkkesöed. Tuhande rohelise paelaga lindude külge seotud valge baldahhiin paisutas end tasakesi öötuules plagisedes.

Ylla heitis baldahhiini alla ja abikaasa käskluse peale tõusid linnud leegitsevama, tumedasse taevasse. Paelad pingutusid, baldahhiin kerkis. Liiv kiunus libisemisel; sinised künkad triivisid mööda, triivisid mööda, jättes selja taha nende vihma piserdavate sammaste, puurilillede, laulvate raamatute ja sosistavate põranda-nirekestega kodu. Naine ei vaadanud oma mehe poole. Ta kuulis meest hüüdvat käsklusi lindudele, kui need

tõusid kõrgemale, nagu kümme tuhat tulist sädet, nagu niisama palju punakollaseid ilutulestikke taevalaotuses, ja vedasid baldahhiini nagu õie kroonlehte leegitsedes läbi tuule.

Ylla ei jälginud, kuidas all libisesid mööda surnud, iidsed, elevandiluust malelinnad või vanad kanalid, täis tühjust ja unistusi. Nad lendasid mööda kuivadest jõgedest ja kuivanud järvedest nagu kuu vari, nagu põlev tõrvik.

Ta jälgis ainult taevast.

Mees rääkis.

Naine silmitses taevast.

«Kas sa kuulsid, mida ma ütlesin?»

«Mida?»

Mees hingas kuuldavalt välja. «Sa võiksid tähele panna.»

«Ma mõtlesin.»

«Ma ei teadnud senini, et sa oled loodusearmastaja, aga kindlasti oled sa taevast huvitatud täna õhtul.» «See on väga ilus.»

«Ma mõtlesin,» sõnas mees aeglaselt, «et peaks Hulle täna õhtuks meile kutsuma. Tahaksin temaga arutada ühist vaba aja veetmist, oh, ainult nädala või nii, Sinimägedes. Tekkis lihtsalt niisugune mõte ...»

«Sinimägedes!» Naine haaras ühe käega kinni baldahhiini servast ja pöördus kähku tema poole.

«Oh, see on ainult ettepanek.»

«Millal sa tahad minna?» küsis naine värisedes.

«Ma mõtlesin, et me võiksime teele asuda homme hommikul. Tead isegi, vara teele ja nii,» ütles mees võimalikult ükskõikselt.

«Aga me pole veel iialgi läinud nii'varasel aastaajal!»

«Ainult see üks kord, ma mõtlesin ...» Ta naeratas. «Minemapääsemine teeks meile head. Natuke rahu ja vaikust. Sa ju tead. Ega sina pole planeerinud midagi muud? Me läheme, eks ju?»

Naine tõmbas sügavalt hinge, ootas ja vastas siis: «Ei.»

«Mis?» Mehe karjatus ehmatas linde. Baldahhiin nõksatas.

«Ei,» lausus naine kindlalt. «See asi on otsustatud. Mina ei lähe.»
Mees vaatas talle otsa. Pärast seda nad enam ei rääkinud. Naine pööras pea. ära.
13
Linnud lendasid edasi, kümme tuhat tuletukki pärituult.

Koidikul hajutas päikesepaiste kristalsete sammaste vahelt udu, mis toetas Yllat, kui see magas. Kogu öö oli ta hõljunud põranda kohal, toetatuna pehmest udu-vaibast, mis voogas seintest, kui ta pikali heitis, et puhata. Kogu öö oli ta maganud sellel vaikival jõel nagu paat õõtsudes hääletul tõusul ja mõõnal. Nüüd põles udu ära, tase alanes, kuni Ylla asetati ärkamise lävele.
Ta tegi silmad lahti.
Ta abikaasa oli kummardunud tema kohale. Näis, nagu oleks ta selliselt liikumatuna püsinud tunde, valvates. Ylla ei teadnud, miks, kuid ta ei suutnud mehele otsa vaadata.
«Jälle sa nägid midagi unes!» ütles mees. «Sa rääkisid unes ja hoidsid mind ärkvel. Ma tõepoolest arvan, et sa peaksid minema arsti juurde.»
«Mul pole midagi viga.»
«Sa rääkisid üsna palju unes!»
«Kas tõesti?» Koit toas oli külm. Yllat täitis hall valgus, kui ta seal lamas. «Mis sa unes nägid?»
Naine pidi veidi mõtlema, et meenutada. «Laeva, Jälle tuli see taevast, maandus ja pikk mees astus välja ja vestles minuga, jutustas mulle anekdoote, naeris ja mõnus oli olla.»
Härra K puudutas sammast. Välja purskusid auravad sooja vee joad; toa ebameeldiv jahedus kadus. Härra K nägu oli ilmetu.
«Ja siis,» jätkas naine, «see mees, kes nimetas ennast veidra nimega Nathaniel York, ütles mulle, et ma olen ilus ja — ja suudles mind.»
«Haa!» hüüdis abikaasa, pöördudes ägedalt kõrvale ja liigutades lõualuud vihaselt edasi-tagasi.
«See on ainult uni.» Naisele tegi asi nalja.
«Hoia oma rumalad naisteunenäod enesele!»
«Sa käitud nagu väike laps.» Naine vajus tagasi viimastele keemilise udu Jaanustele. Hetke pärast hakkas ta pehmelt naerma. «Mulle meenus veeV midagi sellest unenäost,» tunnistas ta.
«Noh, mis see siis on, mis see on?» karjus mees.
«Yll, sa oled nii pahas tujus.»
«Räägi mulle!» nõudis ta. «Sa ei tohi oma saladusi
14
minu eest varjata!» Ta nägu oli sünge ja jäik, kui ta kummardus naise kohale.
«Ma pole sind kunagi niisugusena näinud,» vastas naine, pooleldi šokeeritud, pooleldi lõbustatuna. «Kõik mis juhtus, oli see, et see Nathaniel York ütles mulle — noh, ütles, et ta võtab mind oma laeva, enesega koos taevasse ja viib mu kaasa oma planeedile. See on tõe-poolest äärmiselt naeruväärne.»
«Naeruväärne, või nii!» mees peaaegu kriiskas. «Sa oleksid pidanud ennast kuulma, kuidas sa temaga lipit-sesid, temaga rääkisid, temaga laulsid, oo jumalad, kogu öö; sa oleksid pidanud ennast kuulmal»
«Yll!»
«Millal ta maabub? Kuhu ta oma neetud laevaga laskub?» «Yll, ära kisenda nii kõvasti.»
«Pagan võtaks, kisendan kui tahan!» Ta kummardus kangelt naise kohale. «Kas laev,» ta haaras naisel randmest, «ei maandunud selles unenäos mitte Rohelisse orgu? Vasta mulle!»
«Tõepoolest, jah . ..»
«Ja see maandus täna pärastlõunal, eks ole?» Ta hoidis naist kinni.
«Jah, jah, ma arvan küll, jah, aga ainult unes!»

«Noh,» ta virutas naise käe jõuga eemale, «hea, et sa räägid tõtt! Ma kuulsin iga sõna, mis sa unes ütlesid. Sa mainisid orgu ja aega.» Raskelt hingates kõndis ta sammaste vahel nagu välgust pimestatu. Pikkamisi taastus normaalne hingamine. Naine jälgis meest, nagu oleks see hullumeelne. Lõpuks ta tõusis ja läks mehe juurde. «Yll,» sosistas ta.

«Minuga on kõik korras.»

«Sa oled haige.»

«Ei ole.» Mees sundis end naeratama. See oli väsinud naeratus. «Lihtsalt lapsik. Andesta mulle, kallis.» Ta patsutas naist kohmakalt. «Liiga palju tööd viimase] ajal. Andesta. Ma arvan, et ma heidan pisut pikali.»

«Sa olid nii erutatud.»

«Nüüd on kõik korras. Suurepärane.» Ta hingas sügavasti välja. «Unustame selle. Tead, ma kuulsin eile Ueli kohta ühe nalja, mida ma tahaksin sulle rääkida. Mis sa arvad, kui sina valmistad hommikueine, mina jutustan nalja ja me sellest kõigest enam ei räägi?»

«See oli ainult uni.»

15

«Muidugi.» Mees suudles hajameelselt naist põsele. «Ainult uni.»

Keskpäeval oli päike kõrgel ja palav ning mäed siretasid valguse käes.

«Kas sa linna ei lähegi?» küsis Ylla.

«Linna?» Mees kergitas vaevumärgatavalt kulme.

«Täna on nädalapäev, millal sa alati käid.» Ta kohendas ühte lihepuuri selle alusel. Lilled liigutasid, avades oma näljased, kollased suud.

Mees sulges raamatu. «Ei. On liiga palav ja on juba hilja.»

«Oh!» Naine lõpetas oma töö ja liikus ukse poole. «Noh, olen varsti tagasi.»

«Oota natuke! Kuhu sa lähed?»

Kähku oli naine uksel. «Pao poole. Ta kutsus mindU «Täna?»

«Ma pole teda kaua aega näinud. Sinna on ainult natuke maad.»

«Rohelises orus, eks?»

«Jah, ainult väike jalutuskäik, see pole kaugel, ma mõtlesin, et ma . ..» Ta kiirustas.

«Mul on kahju, tõsiselt kahju,» ütles mees, joostes teda tagasi hoidma ja näides oma unustamise pärast väga murelik. «Mul läks meelest ära. Ma kutsusin doktor Niie täna pärastlõunaks meile.»

«Dr. Nlle!» Naine nihutas end ukse poole.

Mees haaras tal küünarnukist ja tõmbas ta otsustavalt tuppa tagasi. «Jah.»

«Aga Pao ...»

«Pao võib oodata, Ylla. Me peame võõrustama Nllet.» «Ainult mõneks minutiks...» «Ei, Ylla.» «Ei?»

Mees raputas pead. «Ei. Pealegi on Pao juurde kohutavalt pikk tee. Läbi terve Rohelise oru ja siis Suurest kanalist mööda ja alla, eks ole? Ja on väga, väga palav ja dr. Niie oleks vaimustatud, kui ta sind näeks. Noh?»

Ylla ei vastanud. Ta tahtis end lahti rebida ja jooksu pista. Ta tahtis karjuda. Aga ta ainult istus toolil, keerutades aeglaselt oma sõrmi, silmitsedes neid tühja pilguga. Ta oli püünises.

«Ylla,» sosistas mees. «Sa oled siin, eks ju?»

16

«Jah,» vastas naine pika vaikimise järel. «Ma olen siin.»

«Kogu pärastlõuna?»

Ylla hääl oli tuim. «Kogu pärastlõuna.»

Hilja pärastlõunal polnud dr. Niie veel ilmunud. Ylla abikaasat ei paistnud see eriti üllatavat. Kui oli juba üsna hilja, pomises ta midagi, läks seinakapi juurde, tõmbas välja julma relva, pika kollase tuubi, mille ühes otsas oli lõõts ja päästik. Kui ta pöördus, oli ta näo ees hõbedast sepistatud ilmetu mask, mida ta kan,-dis alati, kui tahtis varjata oma

tundmusi,- mask, mis nii suurepäraselt järgis tema kõhnade põskede, lõua ja kulmude kumerusi ja lõhke. Mask helkles ja käes hoidis ta julma relva, seda ainiti silmitsedes. See sumises pidevalt oma putukasuminat. Sellest võis kilava kriiskega välja paisata kuldsete mesilaste horde. Kuldseid, kohutavaid mesilasi, kes nõelasid, mürgitasid ja siis kukkusid liivale, elutud nagu seemned.

«Kuhu sa lähed?» küsis Ylla.

«Mis?» Mees kuulatas lõõtsa pahaendelist suminat. «Dr. Niie jääb hiljaks. Olgu ma neetud, kui ma teda veel ootan. Lähen natuke jahile. Ma tulen tagasi. Ja sina vaata, et sa kogu aja siin oled, eks?» Hõbemask sädeles.

«Jah.»

«Ja ütle dr. Niiele, et ma tulen tagasi. Ma lihtsalt kütin pisut.»

Kolmnurkne uks sulgus. Ta sammude kõla kadus mäest alla.

Ylla vaatas, kuidas mees läks läbi päikesevalguse, kuni ta silmist kadus. Siis võttis ta uuesti käsile oma töö magnettolmuga ja värske puuvilja noppimise kris-tallmüüridelt. Ta töötas energiliselt ja kiiresti, kuid ajuti haaras teda mingi loidus ja ta tabas end laulmas seda imelikku ja meeldejäävat viisikest ja jälgimas taevast kristallsammaste taga.

Ta hoidis hinge kinni, seisis väga vaikselt ja ootas.

See tuli lähemale.

See võis juhtuda iga hetk.

Oli samuti nagu neil päevil, kui kuulsid lähenemas äikest. Oli ootav vaikus, siis vaevumärgatav õhusurve, kui ilm pühkis üle maa puhanguina ja varjudena ja aurudena. Ja muutus surus su kõrvadele ja hõljutas

17

sind saabuva tormi ootel. Sa hakkasid värisema. Taevas oli laiguline ja värviline; pilved tihenesid; mäed omandasid metalse läike. Puuridesse kätketud lilled tõid nõrga ohkena kuuldavale hoiatuse. Sa tundsid, et su juuksed liikusid tasa. Kusagil majas laulis häälega kell: «Aeg, aeg, aeg, aeg ...» nii õrnalt, nagu tilguks vesi sametile. Ja siis torm. Valgusesähvatused, must kõikeneelav paduvihm ja kohisev pimedus pahises alla ning sulges endasse kõik, alatiseks.

Nii see oli. Haudus tormi, ent taevas oli selge. Oodata oli välku, ent polnud ainsatki pilve.

Ylla liikus läbi hinge kinni hoidva suvemaja. Iga hetk võis taevast sähvida välk. Siis järgneb kõuekär-gatus, suitsupilveke, vaikus, sammud jalgrajal, koputus kristalluksele ja tema jookseb avama ...

«Hull Ylla!» sosistas ta. «Milleks mõelda sellistele metsikutele asjadele?»

Ja siis see juhtus.

Oli tunda mööduva hiigeltule soojust õhus. Vihisev, tuhisev heli. Metalliläigatus taevas. Ylla karjatas.

Jooksnud sammaste vahelt läbi, paiskas ta ukse pärani ja vaatas mägede poole. Aga selleks ajaks polnud seal enam midagi.

Ta pidi juba hakkama mäest alla tormama, kuid peatus. Ta pidi ju siia jääma, ei tohtinud kusagile minna. Doktor pidi külla tulema ja ta abikaasa oleks vihane, kui ta minema jookseks.

Ta ootas uksel, hingas kiiresti, käsi välja sirutatud.

Ta vaatas silmi pingutades Rohelise oru poole, aga ei näinud midagi.

Rumal naine. Ta läks sisse. Sina ja sinu kujutelmad, mõtles ta. See polnud muud kui lind, puuleht, tuul või kala kanalis. Istu. Puhka.

Ta istus.

Kõlas lask.

Väga selgesti, teravalt, julma putukrelva hääl.

Ta keha hakkas seda kuuldes tõmblema.

See kostis kaugusest. Üksainus lask. Kaugete mesilaste kiire sumisemine. Üks lask. Ja siis teine lask, täpne ja külm ja kaugel eemal.

Jälle tõmbles ta keha. Millegipärast kargas ta kisendades püsti ja ta kisendas nii, nagu ei tahaks iialgi lakata. Ta jooksis metsiku hooga läbi maja ja paiskas veel kord ukse pärani.

18

Kaja jäi ikka vaiksemaks ja vaiksemaks.

Hääbus.

Näost kahvatu, ootas ta õues viis minutit. Viimaks hulkus ta aeglaste sammudega, pea maas, sammassaalides, puudutades kätega esemeid, ta huuled vabisesid, kuni ta lõpuks istus üksinda pimenevasse veinituppa ja ootas. Ta hakkas oma salli palistusega pühkima merevaigust peeglit. Ja siis, kaugel eemal, sammude krigin peentel, väikestel kividel.

Ta tõusis, et seista keset vaikset ruumi. Peegel kukkus tal käest kildudeks. Sammud peatusid viivitades ukse taga. Kas ta peaks rääkima? Kas. ta peaks hüüdma: «Sisse, oh, sisse!»? Ta astus mõned sammud ettepoole. Ukse taga tulid sammud mööda nõlva üles. Käsi pööras uksekäepidet. Ylla naeratas ukse poole. Uks avanes. Ta lakkas naeratamast. See oli ta abikaasa. Tema hõbedane mask hõõgus tuhmilt.

Ta astus sisse ja heitis naisele ainult ühe pilgu. Siis lõpsutas ta relva lõõtsa lahti, plõksutas välja kaks surud mesilast, kuulas nende põrandale kukkumise potsu, stus neile peale ja asetas tühja lõõtspüssi toanurka, una Ylla kummardus maha ja püüdis ikka uuesti, kuid ülemusteta, purunenud peegli kilde maast üles kor-ata. «Mida sa tegid?» küsis Ylla. «Ei midagi,» vastas mees, seistes seljaga tema poole, a eemaldas maski.

«Aga püss — ma kuulsin sind tulistavat. Kaks korda.»

«Lihtsalt küttisin. Vahetevahel tuleb tuju küttida, as dr. Niie käis?» «Ei.»

«Oota üks hetk.» Ta naksutas jälkust tekitavalt oma õrmi. «Nüüd tuleb mul meelde. Ta pidi meid külas-ama homme pärastlõunal. Kui rumal mi-nust.»

Nad istusid sööma. Naine vaatas oma toitu ja ei tossud kättki. «Mis lahti on?» küsis mees, ega' vaadanud les oma lihatükilt, mida ta kastis mulisevasse laavasse.

«Ma ei tea. Mul pole isu.»

«Miks?»

19

«Ma ei tea; lihtsalt ei ole.»

Taevas tõusis tuul; paike hakkas loojuma. Tuba oli väike ja muutus äkki külmaks.

«Ma püüdsin meelde tuletada,» lausus naine väikses ruumis, istudes oma külma, rangelt sirgelt istuva, kuldsete silmadega abikaasa vastas. «Mida meelde tuletada?» Mees limpsis oma veini. «Seda laulu. Seda imeilusat laulu.» Ta sulges silmad ja ümises, aga see polnud see laul. «Ma olen selle unustanud. Aga millegipärast ma ei taha seda unustada. See on midagi niisugust, mida ma tahan alatiseks meelde jätta.» Ta hõljutas oma käsi, nagu võiks rütm teda aidata tervet laulu meenutada. Siis nõjatus ta tooli seljatoele. «Ei tule meelde.» Ta hakkas nutma. «Miks sa nutad?»

«Ma ei tea, ma ei tea, aga ma lihtsalt ei saa. Ma olen kurb ja ma ei tea, miks, ja ma nutan ja ma ei tea, miks, aga ma nutan.»

Ta toetas pea kätele; ta õlad vappusid.

«Homme on kõik jälle hästi,» sõnas mees.

Naine ei vaadanud tema poole; ta vaatas ainult tühja kõrbet ja tähti, mis tulid väga eredalt nähtavale mustas taevas, ja kusagil kaugel tõusis tuul ja veed liikusid külmana pikkades kanalites. Ta sulges värisedes silmad.

«Jah,» ütles naine, «homme on kõik jälle hästi.»

August 1999: Suveöö

Kivirõdudele oli kogunenud inimesi, kobarati ja rühmiti, mida neelasid endasse varjud siniste mägede vahel. Tähed ja Marsi säravad kaksikkuud heitsid neile pehmet õhtuvalgust. Marmorist amfiteatri taga pimeduses ja kauguses asusid väikesed linnad ja villad, hõbedase veega tiigid seisid liikumatutena ja kanalid sädelesid silmapiirist silmapiirini. Oli suveõhtu

tüünel, mõõdukal planeedil Marss. Üles ja alla, piki rohelisi veinivärvi kanaleid triivisid paadid, õrnad nagu pronks-jad lilled. Pikkades ja lõpututes elamutes, mis looklesid nagu rahulikud maod üle mägede, lamasid armastajad laisalt sosistades jahedail ööasemeil. Viimased lapsed jooksid tõrvikutest valgustatud alleedel ja kuld-ämblikud nende peos heitsid enesest välja võrguloori. Siin ja seal valmistati hilist õhtusööki laudadel, kus

hõbedane laava tasakesi pulbitses. Saja linna amfiteatrites, Marsi ööpoolsel küljel, võis kohata jõudeolevaid, pruune, kuldmünditaoliste silmadega Marsi elanikke, kes suunasid oma tähelepanu lavadele, kus muusikud panid voolama kirka muusika nagu lillearoomi vaikses õhus.

Ühel laval laulis naine.

Kuulajaskond niheles.

Ta jättis laulu katki, pani käe oma kõrile, noogutas muusikameestele ja need alustasid uuesti.

Muusikud mängisid ja tema laulis ja seekord kuulajaskond ohkas ja kummardus ettepoole, mõned mehed tõusid üllatunult püsti ja talvise külma hingus läbis amfiteatri. Sest laul mida see naine laulis, oli kummaline ja hirmu sisendav ning võõras. Ta püüdis takistada sõnu, mis üle ta huulte tulid, kuid sõnad tulid:

«Ta oma kauniduses käib
kui selge, tähevalge öö;
öist tumedust, mis hiilgust täis,
ta silmavaatest vastu lööb ...»

Laulja lõi äkki käed suu ette. Ta seisis hämmeldunult.

«Mis sõnad need on?» küsisid muusikamehed.

«Mis laul see on?»

«Mis keel see on?»

Ja jälle puhusid nad oma kuldseid sarvi ja tõid kuuldavale kummalisi helisid, mis voolasid aeglaselt üle kuulajate, kes nüüd omavahel valjusti rääkisid ja püsti tõusid.

«Mis sinuga lahti on?» küsisid muusikud üksteiselt.

«Mis meloodia see on, mida sa mängisid?»

«Mis meloodiat sina mängisid?»

Naine puhkes nutma ja jooksis lavalt minema. Ja publik tuli amfiteatrist välja. Ja kõikjal närviliste Marsi linnade ümber juhtus sama lugu, Oli tulnud külmus nagu valge langev lumi.

Pimedatel alleedel, tõrvikute all laulsid lapsed!

«... Ja kui ta jõudis pärale,
polnud kappi jäänd midagi järele,
ja vaene koerake jäi ilma!»

«Lapsed!» hüüdsid hääled. «Mis värss see on? Kust te selle õppisite?»

«Me lihtsalt mõtlesime selle äkki välja, kuid me ei saa sõnadest aru.»

Uksed paukusid. Tänavad tühjenesid. Siniste küngaste kohale tõusis roheline täht.

Kogu Marsi ööpoolsel küljel ärkasid armastajad, et kuulata oma armastatuid, kes pimedas tasakesi laulu ümisesid.

«Mis viis see on?»

Ja tuhandetes villades ärkasid keskööl naised kisendades. Neid tuli rahustada. Pisarad voolasid neil mööda põski alla. «Nonoh, maga nüüd. Mis viga on? Kas nägid paha und?»

«Hommikul juhtub midagi kohutavat.»

«Midagi ei saa juhtuda, kõik on hästi.»
Hüsteerilised nuuksed. «See tuleb ligemale ja ligemale ja ligemalel»
«Meiega ei juhtu midagi. Mis saakski juhtuda? Maga nüüd. Maga.»
Marsi varahommik oli vaikne, nii vaikne nagu jahe mustav kaev. Tähed peegeldusid kanalite veel ja igas toas hingasid unes kerratõmbunud lapsed, ämblikud kõvasti pihku surutud. Armastajad olid teineteise embuses, kuud loojunud, tõrvikud kustunud, kivist amfiteatrid maha jäetud.
Ainus heli. just enne koitu oli öövahi kaugelt üksildaselt tänavalt kostev sammude kaja pimeduses ja tema tasane lauluümin. See oli kummaline laul...

August 1999: Inimesed Maalt
Kes see ka iganes oli, kes uksele koputas, ta ei jätnud järele. Proua Ttt paiskas ukse lahti. «Noh?»
«Te räägite inglise keelt!” Väljas seisev mees oli rabatud.
«Ma räägin seda, mida ma räägin,» vastas naine.
«See on suurepärane inglise keel!» Mees kandis mundrit. Temaga oli kaasas veel kolm meest. Neil näis olevat kiire, kõik nad naeratasid, kõik nad olid määrdunud.
«Mis te tahate?» küsis proua Ttt.
«Teie olete marslane!» Mees naeratas. «See sõna pole teile kindlasti tuttav. See on Maa peal kasutatav väljendus.» Ta noogutas oma meestele. «Meie oleme Maa pealt. Mina olen kapten Williams. Me maandusime

umbes tunni aja eest Marsil. Siin me nüüd oleme, Teine Ekspeditsioon! Oli ka Esimene Ekspeditsioon, aga me ei tea, mis sellega juhtus. Nüüd aga oleme igatahes siin. Ja teie olete esimene marslane, keda me kohtame!»
«Marslane?» Naise kulmud kerkisid.
«Ma tahan ütelda, et teie elate Päikese poolt lugedes neljandal planeedil. Õigus?»
«Aabitsatõde,» nähvas naine neilt pilku pööramata.
«Ja meie,» mees surus oma lihava käe rinnale, «meie oleme Maalt. Õigus, mehed?»
«Õigus, söör!» kõlas kooris.
.«See siin on planeet Tyrr,» ütles naine, «kui te soovite kasutada tema õiget nime.»
«Tyrr, Tyrr.» Kapten naeris kurnatult. «Missugune tore nimi! Aga millest see johtub, et te räägite nii perfektselt inglise keelt?»
«Ma ei räägi, ma mõtlen,» ütles ta. «Telepaatia! Head päeva!» Ja ta lõi ukse paukudes kinni.
Hetk hiljem koputas see tüütu mees uuesti.
Naine rebis ukse pärani. «Mis teil nüüd vaja on?» tahtis ta teada.
Mees oli ikka veel seal, ta püüdis naeratada ja näis olevat segaduses. Ta sirutas käed välja. «Ma arvan, te ei mõista ...»
«Mida?» kähvas naine.
Mees silmitses teda üllatunult. «Meie oleme Maa pealt!»
«Mul pole aega. Mul on täna palju küpsetamist ja vaja on koristada ja õmmelda ja muudki teha. Te ilmselt soovite näha härra Ttt-d, ta on üleval oma kabinetis.»
«Jah,» ütles Maa inimene segaduses, pilgutades silmi. «Minugipärast, kohtugem härra Ttt-ga.»
«Ta on hõivatud.» Ja jälle paugutas naine ukse kinni.
Seekord oli koputus uksele juba häbematult vali.
«No, kuulge!» hüüdis mees, kui uks jälle lahti paisati. Ta hüppas sisse, nagu tahtes naist ootamatusega rabada. «Niiviisi ei käituta külalistega!»
«Ja kohe minu puhtale põrandale!» hüüdis proua Ttt. «Pori! Välja! Kui te tahate minu majja tulla, siis peske enne oma saapad puhtaks.»

Mees vaatas pahameelega oma poriseid jalatseid. «Minu arvates pole praegu aeg sellisteks tühiasjadeks,» lausus ta, «me peaksime pühitsema.» Ta silmitses naist

23

kaua aega, nagu võiks vaatamine sundida naist temast aru saama.

«Kui mu kristallkoogid ahjus teie pärast kokku langevad,» hüüatas ta, «löön teid puuhaluga!» Naine piilus pisikesesse kuuma ahju. Ta tuli tagasi, punane, nägu aurust pärlendav, Ta silmad olid teravkollased, ta nahk pehme ja pruun, ta oli nõtke ja vilgas nagu putukas. Ta hääl kõlas metalselt ja teravalt. «Oodake siin. Ma lähen vaatan, kas võin teid hetkeks härra Ttt juurde lasta. Mida te üldse tahtsite?»

Mees vandus süngelt, nagu oleks naine talle haamriga käe pihta virutanud. «Ütelge talle, et me tuleme Maa pealt ja et seda pole iialgi varem juhtunud!»

«Mida pole?» Naine tõstis oma pruuni käe. «Pole tähtis. Ma tulen tagasi.»

Ta sammud kajasid läbi kivimaja.

Väljas oli tohutu sinine Marsi taevas, kuum ja vaikne nagu soe sügav merevesi. Marsi kõrb lebas küpsedes nagu esiajalooline savipott, kuumalained kerkisid ja terendasid. Lähedal, kingu tipul, külitas väike kosmoselaev. Laeva juurest suundusid suured jalajäljed selle kivimaja ukse ette.

Ülevalt kuuldus tülitsevaid hääli. Ukse juures seisvad mehed kõõritasid üksteisele otsa, tammusid jalalt jalale, keerutasid sõrmi ja hoidsid kinni oma vöörihmadest. Üleval karjus mehehääl. Naisehääl vastas. Viieteistkümne minuti pärast hakkasid tegevusetusest piinatud mehed köögiuksest sisse ja välja käima.

«Kuidas oleks ühe sigaretiga?» küsis üks meestest.

Keegi tõi paki lagedale ja nad läitsid sigaretid. Mehed pahvisid aeglasi, kahvatuvalgeid suitsujugasid. Nad kohendasid oma mundreid, panid kaelused kinni. Üleval jätkus laulev häältepomin. Meeste juht heitis prlgu kellale.

«Kakskümmend viis minutit. Ma tahaksin teada, mis seal üleval toimub.» Ta läks akna juurde ja vaatas välja.

«Palav päev,» ütles üks meestest.

«Jaah,» vastas teine. Hääled olid vaibunud üminaks ja nüüd vaikisid sootuks. Terves majas ei kostnud ainsatki heli. Ainus, mida mehed kuulsid, oli nende oma hingamine.

Möödus tund vaikust. «Ma loodan, et me ei põhjustanud mingit pahandust,» sõnas kapten. Ta läks ja piilus elutuppa.

24

Proua Ttt kastis seal mingeid lilli, mis kasvasid keset tuba.

«Ma teadsin, et mul läks miski meelest ära,» ütles naine, kui ta kaptenit silmas. Ta suundus kööki. «Mul on kahju.» Ta ulatas kaptenile paberilehe. «Härra Ttt on liiga ametis.» Naine hakkas oma kookidega tegelema. «Igatahes pole see härra Ttt, keda te näha tahame, see on härra Aaa. Võtke ja viige see paber järgmisesse farmi sinise kanali ääres ja härra Aaa annab teile informatsiooni ükskõik mille kohta, mida te teada tahate.»

«Meie ei taha mitte midagi teada,» vaidles kapten vastu, mossitades oma pakse huuli. «Me juba teame seda.»

«Paberi te saite, mida te veel tahate?» küsis naine temalt ilma pikema järelemõtlemiseta. Ja rohkem ta ei nõustunud rääkima.

«Hästi,» ütles kapten, viivitades minekuga. Ta seisis nagu oodates veel midagi. Ta nägi välja nagu laps, kes põrnitseb tühja nääripuud. «Hästi,» lausus ta uuesti. «Läki, mehed.»

Neli meest astusid välja tulipalavasse vaiksesse päeva.

Pool tundi hiljem kuulis härra Aaa, kes istus oma raamatukogus ja rüüpas metalltassist elektrituld, väljas kivist jalgteel hääli. Ta nõjatus aknalauale ja silmitses nelja mundris meest, kes kõõritasid tema poole üles.

«Kas teie olete härra Aaa?» hüüdsid nad.

«Olen,»

«Härra Ttt saatis meid teie juurde!» karjus kapten. «Miks ta seda tegi?» küsis härra Aaa. «Ta oli hõivatud!»

«On see alles häbematus,» ütles härra Aaa sarkastiliselt. «Kas ta arvab, et minul pole muud midagi teha, kui lõbustada inimesi, kelle pärast ta ise ei vaevu end tülitama?»

«Asi pole selles, söör,» hüüdis kapten.

«Noh, minu jaoks on. Mul on tarvis palju lugeda. Härra Ttt on hoolimatu. See pole esimene kord, kus ta minuga nii mõtlematult käitub. Lakake kätega vehklemast, söör, kuni ma olen lõpetanud. Ja pange tähele. Inimesed tavaliselt kuulavad mind, kui ma räägin. Ja teilgi tuleb viisakalt kuulata või muidu ma üldse ei räägigi.»

25

Neli meest õuel nihelesid ebamugavust tundes ja avasid suud ning kaptenil, kelle näol veresooned pingutusest paisusid, ilmus paar pisikest pisaratki silma.

«Niisiis,» alustas härra Aaa oma loengut, «kas teie meelest on aus, et härra Ttt-1 on nii halvad kombed?»

Neli meest vahtisid üles läbi kuumuse. Kapten lausus: «Meie oleme Maa pealt!»

«Ma pean seda temast väga ebaaumehelikuks,» jätkas härra Aaa oma mõttelõnga.

«Rakettlaev. Meie tulime sellega. Vaadake, seal!»

«Teate, ega see pole esimene kord, kus Ttt on mõistmatu.»

«Me tulime Maa pealt siia.»

«Noh, ma arvan, et helistan talle ja pragan ta läbi.»

«Meie neljakesi, mina ja need kolm meest, minu meeskond.»

«Jah, ma helistan talle, seda ma teen!»

«Maa. Rakett. Inimesed. Reis. Kosmos.»

«Helistan talle ja annan talle paraja kitli!» hüüdis härra Aaa. Ta kadus nagu hüpiknukk lavalt. Minuti vältel oli kuulda kaht vihast häält vastastikku mingis veidras mehhanismis. All saatsid kapten ja tema meeskond igatsevaid pilke oma kauni kosmoselaeva poole, mis lamas mäenõlval, nii armas ja kaunis ja suurepärane.

Härra Aaa ilmus äkki aknale, ise meeletult võidurõõmus: «Kutsusin ta duellile, jumalate nimel! Duellile!»

«Härra Aaa...» Kapten alustas vaikselt uuesti otsast peale.

«Ma lasen ta maha, kas kuulete!»

«Härra Aaa, ma tahaksin teile teatavaks teha, et me läbisime kuuskümmend miljonit miili.»

Esmakordselt silmitses härra Aaa kaptenit. «Kust te ütlesite end olevat?»

Kapteni nägu lõi naeratusest särama. Oma meestele ta sosistas: «Nüüd hakkab asi ometi paigast nihkuma!» Härra Aaale ta hüüdis: «Me läbisime kuuskümmend miljonit miili. Maa pealt!»

Härra Aaa haigutas. «See on praegusel aastaajal ainult viiskümmend miljonit miili.» Ta haaras hirmuäratava välimusega relva. «Noh, ma pean nüüd minema. Võtke see rumal paber, ehkki ma ei tea, mis kasu tei! sellest võiks olla, minge üle selle mäe väikesesse Iopri linna ja rääkige sellest kõigest härra Iiile. Tema on

26

mees, keda te vajate. Mitte härra Ttt, ta on idioot. Ma kavatsen ta tappa. Ka mind mitte, sellepärast, et see ei puuduta minu tööala.»

«Tööala, tööala!» osatas kapten määgides. «Kas teil peab olema mingi kindel tööala, et tervitada inimesi Maalt?»

«Ärge olge rumal, seda teab igaüks!» Härra Aaa tormas trepist alla. «Hüvasti!» Ning ta tuiskas piki kõnniteed minema nagu hullunud kobisirkel.

Neli rändurit seisid seal nagu välgust rabatud. Lõpuks lausus kapten: «Küll me veel leiame kellegi, kes meid ära kuulab.»

«Võib-olla võiksime väljuda ja uuesti siseneda,» ütles üks mees morni häälega. «Võib-olla peaksime lendu tõusma ja uuesti saabuma. Peaksime jätma neile aega peo korraldamiseks.»

«See on võib-olla päris hea mõte,» pomises väsinud kapten.

Väike linn oli täis ustest sisse ja välja saalivaid inimesi, kes üksteist hallootasid. Nad kandsid meeldivaks vahelduseks kuldseid maske ja siniseid maske ja kar-miinpunaseid maske, hõbedaste huulte ja pronkssilma-kulmudega maske, maske, mis naeratasid, või maske, mis kulmu kortsutasid, vastavalt omanike meelelaadile.

Neli meest, pikast käigust higised, peatusid ja küsisid ühelt väikeselt tüdrukult, kus asub härra Iii maja. «Seal.» Laps noogutas peaga.

Kapten laskus ettevaatlikult ühele põlvele ja vaatas armsasse lapsenäkku. «Väike tüdruk, ma tahaksin sinuga rääkida.»

Ta pani väikese oma põlve peale istuma, võttis pisikesed pruunid käekesed kenasti oma suurtesse pihkudesse, nagu valmistuks ta jutustama imejuttu, mida ta aeglaselt ja üksikasjus suure kannatliku õnnetundega oma mõtteis kujundas.

«Noh, lugu on nii, mu väike tüdruk. Kuus kuud tagasi tuli üks teine rakett Marsi peale. Selles oli mees nimega York ja tema abiline. Mis iganes nendega juhtus, me seda ei tea. Võib-olla purunes rakett maandumisel. Nad tulid raketiga. Meie samuti. Sa peaksid seda nägema! Suur rakett! Nii oleme meie Teine Ekspeditsioon, kes järgnes Esimesele! Ja meil on seljataga kogu see pikk tee Maalt. ..»

Tüdrukuke tõmbas ühe käe ära, ilma et ta oleks sel

lele mõtelnud, ja pani ilmetu kuldmaski oma näo ette. Siis otsis välja kuldse mänguämbliku ja laskis selle maha, samal ajal kui kapten edasi rääkis. Sõnakuulelikult ronis mänguämblik tagasi tüdruku põlvedele, sei ajal kui tüdruk uuris seda läbi tundetu maski pilude ning kapten raputas teda õrnalt ja sundis oma juttu kuulama.

«Meie oleme inimesed Maalt. Kas sa usud mind?»

«Jah.» Tüdrukuke silmitses oma tolmus vinklevaid varbaid.

«Tore.» Kapten näpistas teda käsivarrest, pisut müramise mõttes, pisut sooviga, et tüdruk talle otsa vaataks. «Me ehitasime endile rakettlaeva. Kas sa seda usud?»

Väike tüdruk urgitses sõrmega nina.

«Jah.»

«Ja — võta sõrm ninast välja, väike tüdruk — mina olen kapten ja ...»

«Mitte kunagi varem ajaloos pole keegi tulnud läbi maailmaruumi rakettlaevas,» deklareeris väike olend, silmad kinni.

«Suurepärane! Kust sa seda tead?»

«Oh, telepaatia.» Ta pühkis sõrme vastu põlve puhtaks.

«Noh, kas see ei üllata sind siis põrmugi?» hüüdis kapten. «Kas sa pole rõõmus?»

«Minge parem otsekohe härra Iii poole.» Ta laskis oma mänguasja maha kukkuda. «Härra Iiile kindlasti meeldib teiega rääkida.» Laps jooksis minema, mänguämblik vudis kuulekalt tema sabas.

Kapten kükitas ja vaatas tüdrukule järele, käsi välja sirutatud. Ta silmad olid märjad. Ta vaatas oma tühje käsi. Ta suu oli lahti. Teised kolm meest seisid ise-eneste varjudel. Nad sülgasid kivitänavale ...

Härra Iii avas ise ukse. Ta hakkas just loengule minema, kuid tal jätkuks minut aega, kui nad kiiresti sisse astuvad ja oma soovi kuuldavale toovad...

«Pisut tähelepanu,» lausus kapten, silmad punased ja väsinud. «Meie oleme Maa pealt, meil on rakett, meid on neli, meeskond ja kapten, me oleme kurnatud, me oleme näljased, me vajaksime mingit paika, kus saaks magada. Me tahaksime, et keegi annaks meile linna võtme või midagi taolist, ja me tahaksime, et keegi

suruks meil kätt, hüüaks «hurraa!» ja ütleks «soovime õnne, vana!» See olekski peaaegu et kõik.»

Härra Iii oli pikk, pahur, kõhn mees, paksud mitte-midaginägevad sinised kristallid kollakate silmade peal. Ta kummardus oma laual lebavate paberite kohale ja jäi mõttesse, heites aeg-ajalt oma külalistele äärmiselt läbitungivaid pilke.

«Noh, ma usun, et mul vist pole vastavaid blankette praegu käepärast.» Ta tuhlas läbi kirjutuslaua laekad. «Kuhu ma need blanketid ometi panin? Ta tuletas meelde. «Kusagile. Kusagile. Ah, siin need ongi! Palun!» Ta ulatas toimekalt paberid. «Te peate muidugi neile alla kirjutama.»

«Kas me peame tingimata läbi tegema kogu selle jaburduse?»

Härra Iii suunas talle juhmi klaasise pilgu. «Te ütlesite, et te olete Maa pealt, eks ole? Noh, siis ei jää muud üle, kui alla kirjutada.»

Kapten kirjutas oma nime. «Kas te vajate ka mu meeskonnaliikmete allkirju?»

Härra Iii vaatas kõigepealt kaptenile ja siis kolmele ülejäänud mehele otsa ning laskis kuuldavale pilkava hüüatuse. «Nende allkirju! Suurepärane! Nende, hahaa, nende allkirju!» Ta silmist purskusid pisarad. Ta patsutas oma põlve ja tõmbus kõverasse, et lasta naeru hooti välja oma ammuli suust, Ta hoidis end laua najal püsti. «Nende allkirju!»

Neli meest kortsutasid kulme. «Mis siin naljakat on?»

«Nende allkirju!» ohkis naeruhoost kurnatud härra Iii. «Väga naljakas. Ma pean sellest rääkima härra Xxx-ile!» Ta uuris täidetud blanketti, ise ikka alles naerdes. «Kõik näib olevat korras.» Ta noogutas. «Isegi nõusolek eutanaasiaks, kui selline samm lõpliku otsuse järgi vajalikuks osutub.» Ta kõhistas naerda.

«Nõusolek milleks!»

«Olge vait. Mul on midagi teie jaoks. Siin, võtke see võti.»

Kapten punastas, «See on suur au.» . «See pole linna võti, teie narr!» nähvas härra Iii. «Lihtsalt Maja võti. Minge piki seda koridori, tehke lukust lahti suur uks, astuge sisse ja tõmmake uks kõvasti kinni. Te võite öö seal veeta. Hommikul ma saadan härra Xxx-i teid vaatama.»

Kõheldes võttis kapten võtme pihku. Ta seisis, pilk Põrandal, Ta mehed ei liigutanud. Nad näisid olevat

29

verest ja raketipalavikust tühjaks jooksnud. Nad olid kuivaks närtsitatud.

«Mis on?» küsis härra Iii. «Mida te ootate? Mida te tahate?» Ta tuli lähemale ja piilus kookas üles kapteni näkku. «Laske kuulda!»

«Nähtavasti ei suuda te . ..» pomises kapten. «See tähendab, teile ei tule mõttessegi.. .» Ta kõhkles. «Me oleme kõvasti töötanud, me oleme tulnud pika tee . . . Vahest võiksite te meil kas või lihtsalt kätt suruda ja ütelda «Hästi tehtud!» — mis te arvate?» Ta hääl vaibus.

Härra Iii sirutas kangelt käe. «Soovin õnne!» Ta naeratus oli külm. «Soovin õnne.» Ta pööras ringi. «Ma pean nüüd minema. Kasutage seda võtit.»

Neile rohkem tähelepanu osutamata, nagu oleksid nad läbi põranda vajunud, liikus härra Iii ruumis ringi toppides pabereid väikesesse mappi. Ta viibis toas vee! viis minutit, aga ei kõnetanud enam nelja vaikivat meest, kes seisid, pead norus, väsinud jalad nõtkumas, silmist valgus kustumas. Kui härra Iii uksest väljus, oL ta pilk ametis ta oma sõrmeküüntega . ..

Nad uitasid piki koridori tuhmis, vaikses pärastlõuna-valguses. Nad jõudsid suure läikiva hõbeukseni ja hõbevõti avas selle. Nad sisenesid, sulgesid ukse ja pöördusid ümber.

Nad asusid tohutu suures päikesest valgustatud hallis. Mehed ja naised istusid laudade ääres ja seisid rühmiti juteldes. Ukse liikumine tõmbas nende tähelepanu neljale mundris mehele.

Üks marslane astus ette, tegi kummarduse. «Mina olen härra Uuu,» ütles ta.

«Ja mina olen kapten Jonathan Williams New Yorgist, Maa pealt,» ütles kapten resigneerunult.

Otsekohe lqi terve hall kihama! Talad värisesid hõis-keist ja hüüdeist. Inimesed tormasid ligemale, vehkisid kätega ja kriiskasid rõõmsalt, paiskasid ümber laudu, tunglesid,

vallatlesid, haarasid neli Maa elanikku ning tõstsid kähku oma õlgadele. Nad marssisid kuus korda ümber halli, tegid kuus suurepärast täisringi ruumis, ise hüpates, karates, lauldes.

Mehed Maa pealt olid nii oimetud, et nad ratsutasid kõikuvatel õlgadel terve minuti, enne kui hakkasid naerma ja üksteisele hüüdma:

30

«Hei! See on juba rohkem sedamoodi!»

«See on elu! Poisid! Hõi! Hõi! Juhhei!»

Nad viipasid üksteisele ülitähtsalt. Nad tõstsid käed, et plaksutada. «Hei!»

«Hurraa!» hüüdis rahvahulk.

Nad panid Maa inimesed laua peale. Hõiked vaibusid.

Kaptenil tulid peaaegu pisarad silma. «Tänan teid. See on liigutav, nii liigutav.»

«Jutustage meile enestest,» tegi härra Uuu ettepaneku.

Kapten köhatas hääle puhtaks.

Kuulajaskond ohhetas ja ahhetas, kui kapten kõneles. Ta tutvustas oma meeskonda, igaüks neist pidas väikese kõne ja oli hämmeldunud kõmisevast aplausist.

Härra Uuu patsutas kaptenile õlale. «Hea on näha veel ühte meest Maa pealt. Mina olen ka Maalt.»

«Kuidas nii?»

«Meid on siin mitu tükki Maa pealt.»

«Teie? Maa pealt?» Kapten vahtis meest üksisilmi. «On see võimalik? Kas te tulite raketiga? Kas'kosmose-rännud on toimunud juba sajandeid?» Ta häälest kõlas pettumus. «Kust — missuguselt maalt te olete?»

«Tuiereolist. Ma tulin oma kehavaimu kaudu aastaid tagasi.»

«Tuiereol.» Kapten hääldas suud väänates seda sõna. «Ma ei tunne niisugust maad. Mida tähendab keha-vaim?»

«Ja preili Rrr, näete seal, tema on ka Maa pealt, eks ju, preili Rrr?»

Preili Rrr noogutas ja naeris kummaliselt.

«Ja härrad Www, Qqq ja Vvv samuti!»

«Mina olen Jupiterilt,» deklareeris üks mees end kohevile ajades.

«Mina olen Saturnilt,» lausus teine kavalalt vilkuvi silmi.

«Jupiter, Saturn,» pomises kapten silmi pilgutades.

Nüüd oli kõik väga vaikne, inimesed seisid siin-seal ja istusid laudade ääres, mis olid banketilaudadeks kummaliselt lagedad. Nende kollased silmad hõõgusid ja neil olid põsesarnade all tumedad varjud. Esmakordselt märkas kapten, et ruumil puudusid aknad, välgus näis sisse tungivat läbi seinte. Oli ainult üks uks. Kapten võpatas. «See asi on segane. Kus kohal Maa peal on Tuiereol? Kas Ameerika lähedal?»

«Mis on Ameerika?»

31

«Te pole kunagi kuulnud Ameerikast! Te ütlete, et te olete Maa pealt ja ometi te ei tea!»

Härra Uuu ajas end vihaselt sirgu. «Maa on merede planeet ja seal pole muud kui mered. Maad seal ei ole. Mina olen Maa pealt ja tean.»

«Pidage.» Kapten istus ja nõjatus seljatoele. «Te. näete välja nagu tavaline marslane. Kollased silmad Pruun nahk.»

«Maa on üksainus džungel,» ütles preili Rrr uhkelt. «Mina olen Orrist, Maa pealt, tsivilisatsioonist, mis on ehitatud hõbedast!»

Nüüd pööras kapten oma pea härra Uuu poole ja siis härra Www ja härra Zzz ja härra Nnn ja härra Hhh ja härra Bbb poole. Ta nägi nende kollaseid silmi valguse käes suurenevat ja vähenevat, pilku fookusesse koonduvat ja hajuvat. Ta hakkas värisema. Lõpuks pöördu;: ta oma meeste poole ja silmitses neid süngelt.

«Kas te taipate, mis see on?»

«Mis siis, söör?»

«See pole pidulik vastuvõtt,» vastas kapten väsinult. «See pole bankett. Need pole valitsuse esindajad. See pole üllatusena mõeldud oleng. Vaadake nende silmi. Kuulake nende juttu!»
Keegi ei hinganud. Kinnises ruumis oli ainult pehme, valge silmade liikumine.
«Nüüd ma mõistan,» kapteni hääl kostis nagu kusagilt kaugelt, «miks igaüks andis meile kirjad kaasa ja juhatas edasi ühe juurest teise juurde, kuni me kohtasime härra Iiid, kes saatis meid koridori võtmega, et avada ja sulgeda uks. Ja siin me nüüd oleme ...»
«Kus me oleme, söör?»
Kapten hingas sügavalt välja. «Hullumajas.»

Oli öö. Suures hallis valitses vaikus ja seda valgustasid ähmaselt varjatud valgusallikad läbipaistvais seintes. Neli meest Maa pealt istusid ümber puust laua, kahvatud pead selle kohal koos. Põrandal lebasid kägarasse tõmbununa mehed ja naised. Pimedates nurkades mõned liigutasid, ringutasid käsi. Iga poole tunni järel proovis üks kapteni meestest ust ja pöördus tagasi laua juurde. «Pole midagi parata, söör. Me oleme luku taga.»
«Kas nad tõesti arvavad, et me oleme hullud, söör?»
«Seda küll. Sellepärast polnudki mingit tramburaid meie vastuvõtul. Nad lihtsalt talusid seda, mis nende

juures on arvatavasti sageli esinev vaimuhaiguslik seisund.» Ta viipas tumedatele magavatele kogudele enese ümber. «Paranoikud, viimane kui üks! Millise vastuvõtu nad meile korraldasid! Ühe hetke jooksul,» ta silmis tekkis tuluke ja kustus, «ma mõtlesin, et meile on korraldatud tõeline vastuvõtt. Kõik need vaimustushõisked ja laulud ja kõned. Hästi kena, kas polnud — seni, kuni see kestis?»
«Kui kaua nad meid siin kinni peavad, söör?» «Kuni me tõestame, et me pole psühhopaadid.» «See peaks olema lihtne.» «Ma loodan seda.»
«Te ei näi selles sugugi kindel olevat, söör.»
«Ma polegi. Vaadake sinna nurka.»
Üks mees kükitas üksinda pimeduses. Ta suust tuli välja sinine leek, mis võttis väikese alasti naise ümarad vormid. See väreles tasakesi õhus, koobaltsinise valguse vines, sosistas ja ohkas.
Kapten osutas teise nurga poole. Seal seisis naine, kes kogu aeg muutus. Esmalt oli ta kätketud kristallsam-basse, siis sulas ta kuldseks kujuks, lõpuks poleeritud seedripuust kepiks ja tagasi naiseks.
Terves kesköises hallis võlusid inimesed esile peeni violetseid leegikesi, nihelesid, muutusid, sest öö oli muutumise ja kannatuste aeg.
«Võlurid, nõiad,» sosistas üks Maa meestest.
«Ei, hallutsinatsioon. Nad kannavad oma hullumeelsuse meisse üle, nii et ka meie näeme nende hallutsinatsioone. Telepaatia. Autosugestioon ja telepaatia.»
«Kas see teebki teile muret, söör?»
«Jah. Kui hallutsinatsioonid võivad näida meile, igaühele, nii «reaalsetena», kui hallutsinatsioonid on nakkavad ja peaaegu usutavad, pole mingi ime, et nad ekslikult pidasid meid hullumeelseteks. Kui see mees saab tekitada pisikesi sinisest tulest naisi ja see naine saab sulada sambaks, on loomulik, et normaalne marslane mõtleb, et meie tekitasime oma rakettlaeva oma meeltega.»
«Oh,» ohkasid ta mehed varjus.
Tohutus hallis nende ümber tekkisid sinised leegid, lõid lõkendama, kustusid. Väikesed punasest liivast deemonid jooksid magavate meeste hammaste vahel. Naised muutusid libedaiks madudeks. Tunda oli roomajate ja loomade haisu.
Hommikul olid kõik jalul, näisid puhanud, õnnelikud

ja normaalsed. Ruumis polnud ei leeke ega deemoneid Kapten oma meestega ootas hõbeukse juures heas loo tuses, et see avaneb.

Härra Xxx saabus umbes nelja tunni pärast. Neil oli kahtlus, et ta oli oodanud väljaspool ust, piiludes neid vähemalt kolm tundi, enne kui ta sisse astus, neile vii pas ja nad oma väikesesse kontorisse juhatas.

Ta oli rõõmsameelne, naeratav mees, kui võis uskuda maski, mida ta kandis, sest sellele polnud maalitud mitte ainult üks naeratus, vaid kolm. Tema hääl selle taga ei olnud just nii väga naeratava psühholoogi oma «Milles siis asi seisab?»

«Te arvate, et meie oleme hullumeelsed, aga me ei ole,» ütles kapten.

«Vastupidi, ma ei mõtle, et teie kõik olete hullud.» Psühholoog osutas väikese kepikesega kaptenile. «Ei Ainult teie, söör. Teised on sekundaarsed hallutsinatsioonid.»

Kapten lõi endale vastu põlve. «Ah siis nii on asi Sellepärast härra Iii naeriski, kui ma tegin ettepaneku et ka minu mehed paberile alla kirjutaksid!»

«Jah, härra Iii rääkis mulle.» Psühholoog naeris läbi maski lõigatud naeratava suu. «Hea nali. Kuhu ma jäingi? Sekundaarsed hallutsinatsioonid, jah. Minu juurde tulevad naised, kellel siud roomavad välja kõrvadest. Kui ma nad terveks ravin, siis siud kaovad.»

«Me oleksime rõõmsad, kui meid terveks ravitaks. Hakkame kohe pihta.»

Härra Xxx näis üllatunud. «Ebatavaline. Pole just palju inimesi, kes tahavad, et neid terveks ravitakse Ravikuur on drastiline, teate.»

«Ravige aga! Ma olen kindel, te leiate, et me oleme terve mõistusega.»

«Las ma kontrollin teie pabereid, et olla kindel nende korrasolekus «ravi» alustamiseks.» Ta vaatas kartoteegist järele. «Jah. Teate, sellised haigusjuhtumid, nagu teie oma, vajavad erilist «ravi». Inimesed selles hallis on kergemad vormid. Aga kui te kord juba olete nii kaugele läinud, siis pean ma märkima, et seoses primaarsete, sekundaarsete, auditiivsete, olfaktoorsete ja labiaalhallutsinatsioonidega kui ka taktiilsete ja optiliste fantaasiatega on see üsna raske juhtum. Me peani' appi võtma eutanaasia.»

Kapten kargas möirates püsti. «Kuulge, me oleme seda juba küllalt kaua talunud! Kontrollige meid, koputage

34

meie põlvi, kuulake südameid, laske meil teha kehalisi harjutusi, esitage küsimusi!»

«Te võite vabalt rääkida.»

Kapten märatses tund aega. Psühholoog kuulas.

«Uskumatu,» mõtiskles ta. «Kõige detailsem unelm-fantaasia, mida ma olen kunagi kuulnud.»

«Kurat võtku, me näitame teile rakettlaeva!» karjus kapten.

«Ma tahaksin seda näha. Kas te saate seda näidata siin, selles ruumis?»

«Oh, kindlasti. See on teie kartoteegis, r-tähe all.»

Härra Xxx puuris tõsiselt oma kartoteeki. Ta läks kuni «Tsk-ni» ja sulges pidulikult kartoteegi. «Miks te käskisite mul vaadata? Rakett ei ole seal.»

«Loomulikult mitte, te idioot! Ma tegin nalja. Kas hullumeelne naljatab?»

«Teil on veider huumorimeel. Nüüd viige mind oma raketi juurde. Ma tahan seda näha.»

Oli keskpäev. Ilm oli väga kuum, kui nad raketi juurde jõudsid.

«Nii.» Psühholoog kõndis laeva juurde ja koputas selle pihta. See kõmas mahedalt. «Tohin ma sisse minna?» küsis ta kavalalt.

«Tohite.»

Härra Xxx astus sisse ja oli ära tükk aega.

«Üks rumal, vihastamapanev asi teise otsa.» Kapten näris oodates oma sigarit. «Kahe sendi eest läheksin koju tagasi ja ütleksin inimestele — Marsi pärast ei maksa endale tüli teha. Missugune umbusklike mühakate punt.»

«Niipalju kui mina taipan, on suur hulk nende rahvastikust hullumeelsed, söör. See on nende umbusu peamine põhjus.»

«Sellest hoolimata on see kõik nii neetult ärritav.»
Psühholoog väljus laevast pärast seda, kui ta oli pool tundi selles ringi luusinud, seda koputanud, kuulatanud, haistnud, maitsnud.
«Kas te nüüd usute!» karjus kapten, nagu oleks teine kurt.
Psühholoog sulges silmad ja kratsis nina. «See on kõige uskumatum näide meelelisest hallutsinatsioonist ja hüpnootilisest sugestioonist, mida ma eales olen kohanud. Ma vaatasin läbi teie «raketi», nagu te seda nimetate.» Ta koputas raketi kerele. «Ma kuulen seda.
35
Auditiivne fantaasia.» Ta tõmbas hinge. «Ma haistan seda. Olfaktoorne hallutsinatsioon, esile kutsutud sensuaalse telepaatia abil.» Ta suudles laeva. «Ma tunnen ta maitset. Labiaalne fantaasia!»
Ta raputas kapteni kätt. «Tohin ma teid õnnitleda? Te olete psühhootiline geenius! Te olete sooritanud äärmiselt täiusliku töö! Ülesanne projekteerida teie psühhootiliselt kujutletav elu telepaatia kaudu teise mõistusesse ja hoida hallutsinatsioone muutumast meeleliselt nõrgemaks, on peaaegu võimatu. Need inimesed Majas tavaliselt keskenduvad ainult visuaalsusele või äärmisel juhul visuaalse ja auditiivse fantaasia kombinatsioonidele. Teie olete tasäkaalustanud kogu konglomeraadi! Teie hullumeelsus on kaunilt täiuslik!»
«Minu hullumeelsus.» Kapten oli kahvatu.
«Jah, jah, missugune armas hullumeelsus. Metall kummi, gravitatsioonitekitaja, toidud, riided, kütus, relvad, redelid, mutrid, poldid, lusikad. Ma kontrollisin läbi kümme tuhat üksikeset teie laevas. Ma pole kunagi näinud sellist komplitseeritust. Olid olemas isegi varjuc magamiskoide ja kõige all! Niisugune tahte kontsentratsioon! Ja kõigel, kuidas ma iganes ka ei kontrollinud, oli lõhn, mass, maitse, heli! Laske mul teid emmata!»
Lõpuks tõmbus ta tagasi. «Ma kirjutan sellest oma suurima monograafia! Järgmisel kuul räägin sellesv Marsi Akadeemias! Vaadake ennast! Teie olete isegi muutnud oma silmade värvi kollasest siniseks, onu. naha pruunist roosaks. Ja need riided, ja teie kätel oi: viis sõrme kuue asemel! " Bioloogiline metamorfoos psühholoogilise tasakaalutuse kaudu! Ja teie kolm sõpra...»
Ta võttis välja väikese püstoli. «Parandamatu, muidugi. Te olete õnnelikum, kui te olete surnud. On teil veel midagi ütelda enne surma?»
«Pidage, jumala pärast! Ärge tulistage!»
«Te õnnetu olend. Ma teen lõpu sellele viletsusele, mis teid sundis välja mõtlema selle raketi ja need kolm meest. Äärmiselt kaasakiskuv on vaadelda teie sõprade ja teie raketi kadumist, kui ma olen teid tapnud. Ma kirjutan toreda töö neurootiliste pettekujutuste lahustumisest selle põhjal, mida ma siin täna näen.»
«Ma olen Maa pealt! Mu nimi on Jonathan Williams ja need ...»
«Jah, ma tean,» rahustas härra Xxx ja tulistas.
36
Kapten kukkus, kuul südames. Teised kolm meest karjatasid.
Härra Xxx jõllitas neile otsa. «Teie jätkate olemasolu? See on suurepärane! Hallutsinatsioonid ajalis-ruumiüse säilivusega!» Ta suunas püstoli neile. «Noh, ma hirmutan teid lahustuma.»
«Ei!» karjusid kolm meest.
«Auditiivne palve isegi siis, kui patsient on surnud,» täheldas härra Xxx, lastes maha veel kolm meest. Need lebasid liival, terved, liikumatud.
Ta lõi neid jalaga. Siis ta põrutas vastu laeva.
«See püsib! Nemad püsivad!» Ta tulistas laipu veel mitu korda. Siis ta astus eemale. Naeratav mask langes ta näolt.
Aeglaselt muutus väikese psühholoogi nägu. Ta lõug vajus ripakile. Püstol kukkus käest. Ta silmis oli tuhm ja tühi pilk. Ta tõstis käed ja tegi täispöörde. Ta kobas kehasid. Sülg kogunes suhu.

«Hallutsinatsioonid,» pomises tä aru kaotanult. «Maitse. Nähtavus. Lõhn. Hääl. Kombitavus.» Ta vehkis kätega. Ta ajas silmad pungi. Ta suust hakkas nõrguma peent vahtu.

«Kaduge!» karjus ta kehade peale. «Kao minema!» kriiskas ta laevale. Ta uuris oma värisevaid käsi. «Rüvetatud,» sosistas ta metsikult. «Üle kantud minusse. Telepaatia. Hüpnoos. Nüüd olen mina hull. Nüüd olen mina rüvetatud. Hallutsinatsioonid kõigis oma meelelistes vormides.» Ta peatus ja otsis kobades oma tuimade kätega relva. «Ainult üks ravi. Ainult üks tee neil lasta kaduda — ise haihtuda.»

Kõlas lask. Härra Xxx kukkus.

Viis keha lamas päikese käes. Härra Xxx lebas seal, kuhu ta oli langenud.

Rakett naaldus väikesele päikesepaistelisele künkale ega haihtunud.

Kui linnainimesed leidsid päikeseloojangul raketi, imestasid nad, mis see olla võiks. Keegi ei teadnud. Nii müüdi see vanakraamikaupmehele ja veeti minema, et see vanametalliks tükeldada.

Vihma sadas öö läbi. Järgmine päev oli ilus ja soe.

27

Märts 2000: Maksumaksja

Ta tahtis minna raketiga Marsi peale. Ta läks vara hommikul raketodroomile ja kisendas läbi okastraataia mundrimeestele, et ta tahab minna Marsile. Ta ütles neile, et ta on maksumaksja, et ta nimi on Pritchard ja et tal on õigus Marsile minna. Kas polnud ta sündinud otse siin, Ohios? Kas ta polnud usaldusväärne kodanik? Miks siis tema ei võinud Marsi peale minna? Ta näitas neile rusikat ja ütles, et tahab Maa pealt ära, igaüks, kellel vähegi aru peas, tahab Maa pealt minema. Maa peal oli umbes kahe aasta pärast tulemas suur aatomisõda, ja ta ei tahtnud siin olla, kui see puhkeb. Tema ja tuhanded temataolised, kui neil on üldse mõistust peas, lähevad Marsi peale. Küll te näete, et lähevad! Et ära pääseda sõdadest ja tsensuurist ja riiklusest ja sõjaväeteenistusest ja valitsuse kontrollist ühe või teise asja üle, kunstist ja teadusest! Teie võite Maa endale pidada! Ta pakub oma tubli parema käe, oma südame oma pea Marsi peale pääsemise võimaluse eest! Mida on vaja teha selleks, et pääseda raketi peale, millele alla kirjutada, kellega suhteid luua?

Nad naersid talle näkku läbi traateesriide. Nad ütlesid, et ta ei tahtvatki minna Marsi peale. Kas ta ei teadnud, et Esimene ja Teine Ekspeditsioon olid nurjunud, olid kadunud, mehed tõenäoliselt surnud?

Aga nad ei suuda seda tõestada, nad ei tea seda kindla peale, ütles mees, liibudes traataia vastu. Võibolla oli seal maa, mis jookseb piima ja mett, ning kapten York ja kapten Williams polnud lihtsalt enam suvatsenud tagasi tulla. Kas nad avavad värava ja lasevad ta Kolmanda Ekspeditsiooni raketi pardale või tuleb tal värav sisse lüüa?

Teda kästi vaikida. Ta nägi mehi raketi poole minevat.

«Oodake mind,» hüüdis ta. «Ärge jätke mind siia kohutavasse maailma, ma pean siit pääsema; tulemas on aatomisõda! Ärge jätke mind Maa peale!»

Nad tirisid ta rabelemisest hoolimata minema. Nad lõid politseiauto ukse paukudes kinni ja sõidutasid ta varasesse hommikusse, ta nägu oli surutud vastu tagumist akent ja just enne, kui nad sireeni unnates üle mäe sõitsid, nägi ta punast tuld, kuulis suurt kärgatust ja tundis tohutut raputust, kui hõbedane rakett sööstis üles ja jättis ta maha tavalisel esmaspäeva hommikul tavalisele planeedile Maa.

38

Aprill 2000: Kolmas Ekspeditsioon

Laev tuli maailmaruumist alla. See tuli tähtede juurest ja kosmose süngete kiiruste ja säravate liikumiste ning vaikivate sügavike keskelt. See oli uus laev, selle korpuses oli tuli ja metallkongides mehed ja see liikus täielikus vaikuses, hõõguv ja soe. Selles oli seitseteist meest, kaasa arvatud kapten. Rahvahulk Ohio väljaj oli hõisanud ja kätega lehvitanud üles

päikesepaistesse ning rakett oli välja puistanud suuri kuuma- ja värvi-õisi ja tormanud maailmaruumi kolmandale Marsi-ekspeditsioonile!

Nüüd aeglustus ta liikumine suurepärase tõhususega Marsi atmosfääri ülemistes kihtides. Ta oli ikka veel ilu ja võimsuse kehastus. Ta oli liikunud maailmaruumi südaöistel vetel nagu kahvatu mere leviaatan; ta oli möödunud iidsest Kuust ja viskunud edasi ühest tühju-sest teise. Mehed selle sees said kloppida, neid paisati siia-sinna, nad olid merehaiged, paranesid jälle, kõik järgemööda. Üks mees suri, aga järelejäänud kuusteist, silmad selged peas ja näod surutud vastu illuminaatori paksu klaasi, jälgisid nüüd, kuidas Marss nende all neile vastu kiikus.

«Marss!» hüüdis navigaator Lustig.

«Vana hea Marss!» sõnas arheoloog Samuel Hinkston. «Hüva,» ütles kapten John Black.

Rakett maandus rohelisel muruväljakul. Väljas, sellel murul, seisis rauast põder. Taamal rohul seisis suur pruun Viktooria stiilis maja, vaikiv päikesepaistel, kaetud üleni tiguornamentide ja rokokooilustistega, selle aknad olid valmistatud sinisest, roosast, kollasest ja rohelisest klaasist. Verandal olid karvased pelargooniu-mid ja vana kiik, mis oli konksudega kinnitatud veranda lakke ja mis nüüd õõtsus edasi-tagasi, edasi-tagasi kerges tuules. Maja oli kuppeltorniga, millel olid tinaraamides ruudukestega klaasaknad ja narrimütsi-taoline katus! Läbi esiakna paistis noodipuldil noot pealkirjaga «Ilus Ohio».

Igasse nelja ilmakaarde laius raketi ümber linnake, roheline ja liikumatu Marsi kevades. Seal oli valgeid maju ja punasest tellisest maju ja tuules õõtsusid suured jalakad ja kõrged vahtrad ja hobukastanid. Ja kirikutornid vaikivate kuldkelladega.

Kosmonaudid vaatasid välja ja nägid seda kõike. Siis vaatasid nad üksteisele otsa ja jälle välja. Nad hoidsid

tuge otsides üksteisel küünarnukkidest kinni ja näis, et nad äkki enam ei suuda hingata. Nende näod muutusid kahvatuks.

«Olgu ma neetud,» sosistas Lustig, hõõrudes tuimade sõrmedega oma nägu. «Olgu ma neetud.»

«See lihtsalt ei saa nii olla,» lausus Samuel Hinkston.

«Jumal,» ütles kapten John Black.

Siis tuli teade keemikult. «Söör, atmosfäär on hingamiseks hõre. Aga hapnikku on küllaldaselt. See on ohutu.»

«Siis me läheme välja,» ütles Lustig.

«Pidage,» lausus kapten John Black. «Kuidas me võime teada, mis see on?»

«See on väike linn hõreda, kuid hingatava õhuga, söör.»

«Ja see on pisike linnake, mis sarnaneb maapealsete linnadega,» ütles arheoloog Hinkston. «Uskumatu, see ei saa nii olla, aga on.»

Kapten John Black heitis talle laisa pilgu. «Kas teie mõtlete, et kahe erineva planeedi tsivilisatsioonid võivad areneda ühesuguse tempoga ja samal viisil, Hinkston?»

«Mina pole seda arvanud, söör.»

Kapten Black seisis küljeluugi juures. «Vaadake sinna. Pelargoonium. Spetsiaalselt kohandatud taim. Seda erimit tuntakse Maa peal alles viiskümmend aastat. Mõelge neile tuhandetele aastatele, mis kuluvad taime aretamisele. Siis öelge mulle, kas on loogiline, et marslastel on olemas: üks — tinaraamidega klaasaknad; kaks — kuppeltornid; kolm — verandakiiged; neli — instrument, mis näeb välja nagu klaver ja arvatavasti ongi klaver; ja viis — kui te vaatate küllalt tähelepanelikult läbi selle pikksilma, kas on loogiline, et Marsi komponist oleks avaldanud muusikapala, mille pealkiri, kummaline küll, on «Ilus Ohio»? Kõik see tähendab, et Marsi peal on ka Ohio jõgi!»

«Kapten Williams, muidugi!» hüüdis Hinkston.

«Mis?»

«Kapten Williams ja tema kolmemeheline meeskond! Või Nathaniel York ja tema partner. See seletab asja!»

«See ei seleta absoluutselt mitte midagi. Niipalju kui meil osutus võimalikuks välja arvutada, plahvatas Yorki ekspeditsioon päeval, millal ta Marsile jõudis, tappes Yorki ja ta partneri. Mis puutub Williamsisse ja tema kolme kaaslasesse, plahvatas nende laev saabu-
mise

40

teisel päeval. Vähemalt lakkas nende raadio selle aja paiku töötamast. Nii me arvame, sest kui mehed oleksid pärast seda veel elus olnud, oleksid nad loonud meiega ühenduse. Ja igatahes Yorki ekspeditsioon toimus alles aasta tagasi, kuna kapten Williams ja tema mehed maandusid siin kunagi möödunud aasta augustis. Asja teoreetiliselt võttes, oletagem, et nad on alles elus, kas nad oleksid suutnud, isegi suurepärase marslaste rassi abiga, ehitada niisuguse linna nagu see ja lasta sellel vananeda nii lühikese ajavahemiku vältel? Vaadake seal seda linna. Noh, see on seisnud siin oma seitsekümmend aastat. Vaadake trepikäsipuuposti puitu, vaadake puid, kõik need on vähemalt sajand vanad. Ei, see pole Yorki ega Williamsi töö. See on midagi muud. See ei meeldi mulle. Ja ma ei lahku enne laevast, kui ma teada saan, mis see on.»

«Mis sellesse puutub,» lausus Lustig pead noogutades, «siis Williams ja tema mehed, samuti nagu York, maandusid Marsi vastaspoolel. Meie võtsime tarvitusele kõik ettevaatusabinõud, et maanduda siinpool.»

«Suurepäraselt määratletud. Igaks juhuks, kui marslaste vaenulikud kohalikud suguharud tapsid maha Yorki ja Williamsi, oli meil eeskiri maanduda mõnes kaugemas piirkonnas, et vältida sellise õnnetusjuhtumi kordumist. Siin me nüüd olemegi, nii palju kui. meil teada on, asume maal, mida Williams ja York iial ei näinudki.»

«Pagan võtaks,» ütles Hinkston. «Ma tahan minna välja sellesse linna, söör. Teie loal. Võib-olla on meie päikesesüsteemi kõigil planeetidel ühesugused mõtte-kujundid, .tsivilisatsioonigraafikud. Võib-olla seisame meie oma ajastu suurima psühholoogilise ja metafüüsilise avastuse künnisel!»

«Ma kavatsen veidi oodata,» ütles kapten John Black.

«Võib-olla, söör, vaatame me alla nähtusele, mis esimesena absoluutselt tõestab jumala olemasolu, söör.»

«On palju inimesi, kes usuvad ilma sellise tõestusetagi, härra Hinkston.»

«Mina ise olen üks nendest, söör. Aga päris kindlasti ei saa ette tulla sellist linna ilma jumaliku vahelesegamiseta. See detailsus. Mul on tunne, et ma ei tea, kas naerda või nutta.»

«Ärge tehke kumbagi, kuni me ei tea, milliste raskustega me silm silma vastu seisame.»

«Raskustega?» segas Lustig vahele, «Ei mingisugus-

41

tega, kapten. See on hea, vaikne, roheline linn, maru-moodi sarnane selle vanamoelise linnaga, kus mina sündisin. Mulle meeldib selle välimus.»

«Millal te sündisite, Lustig?»

«Tuhat üheksasada viiskümmend, söör.»

«Ja teie, Hinkston?»

«Tuhat üheksasada viiskümmend viis, söör. Grinnellis, Iowas. Ja see siin näib mulle koduna.»

«Hinkston, Lustig, ma võiksin olla teie mõlema isa Mina sain just kaheksakümmend. Sündinud 1920. a. Illinoisis ja jumala ning teaduse abiga, mis viimase viiekümne aasta jooksul oskab teha mõningaid vanu inimesi jälle nooreks, olen ma siin, Marsil, mitte põrmugi rohkem väsinud kui teie, ülejäänud, kuid lõpmata palju umbusklikum. See linn siin väljas näib väga rahuarmas tav ja ükskõikne, ja nii sarnane Green Blufiga Illinoisis, et ajab mulle hirmu peale. Ta on Uiga Green Blufi moodi.» Ta pöördus radistide poole. Võtke raadioside Maaga. Teatage neile, et me maandusime. See on kõik. öelge neile, et täieliku raporti saadame homme.»

«Jah, söör.»
Kapten Black vaatas raketiluugist välja. See nägu oleks pidanud olema kaheksakümneaastase mehe oma, näis aga kuuluvat neljakümnendates aastates mehele, «Ma ütlen teile, mis me teeme, Lustig. Teie ja mina ja Hinkston vaatame linna üle. Teised mehed jäävad pardale. Kui midagi juhtub, saavad nemad siit kähku jalga lasta. Kaotada kolm meest on parem kui kaotada terve laev. Kui juhtub midagi halba, saab meie meeskond hoiatada järgmist raketti. Minu arust on kapten Wil-deri rakett valmis startima järgmiste jõulude ajal. Kui Marss on vaenulik, tahame me kindlasti, et järgmine rakett oleks hästi relvastatud.»
«Seda oleme meie ka. Meil on kaasas terve arsenal.»
«Käskige siis meestel seista kahurite juures. Lähme, Lustig, Hinkston.»
Kolm meest jalutasid koos alla läbi laeva korruste.

Oli ilus kevadine päev. Punarind-lepalind istus õites õunapuul ja laulis lakkamatult. Valge õielumi pudenes, kui tuul rohelisi oksi puudutas, ja õielõhn hõljus õhus. Linnas mängis keegi kusagil klaverit ning muusikahelid tulid ja läksid, tulid ja läksid, tasakesi, uniselt. Laulu nimi oli «Ilus unistaja». Kusagil mujal sisistas vana

kratsitud ja kulunud grammofoniplaat laulu «Uitmas hämarikus», Harry Lauderi esituses.
Kolm meest seisid väljas laeva juures. Nad ahmisid sisse hõre-hõredat õhku ning liikusid edasi aeglaselt, et end mitte väsitada. Nüüd mängis grammofon:

«Oo, imekaunis juuniöö, kuupaiste ja sina ...»

Lustig hakkas värisema. Samuel Hinkston samuti. Taevas oli pilvitu ja vaikne ning kusagil vulises oja jäta mäelõhestiku jahedate koobaste ja varjuliste puudealuste. Kusagil sörkis hobune teekonarustel hüpleva, koliseva vankriga.
«Söör,» ütles Samuel Hinkston, «arvatavasti on, peabki olema nii, et rakettlennud Marsile algasid aastatel enne Esimest maailmasõda!»
«Ei!»
«Aga kuidas teisiti oskate te seletada nende majade, rauast põtrade, klaverite, selle muusika olemasolu?» Hinkston haaras veenvalt kapteni küünarnukist ja vaatas talle otsa. «Ütleme, et aastal 1905 oli inimesi, kes vihkasid sõda, tulid salaja kokku koos mõnede teadlastega, ehitasid raketi ja tulid siia Marsi peale ...»
«Ei, ei, Hinkston.»
«Miks mitte? Maailm oli 1905. aastal teistsugune. Nemad oleksid seda kergemini saanud saladuses pidada.»
«Aga nii keerulist objekti nagu rakett, ei, seda poleks saadud saladuses hoida.»
«Ja nad tulid siia elama ja loomulikult sarnanesid majad, mis nad ehitasid, Maa majadega, sellepärast et nad tõid kaasa oma kultuuri.»
«Ja nad on siin elanud kõik need aastad?» küsis kapten.
«Jah, rahus ja vaikuses. Võib-olla nad tegid paar reisi, millest jätkus, et tuua siia küllalt palju inimesi ühe väikese linna tarvis ja siis lõpetasid kartuses, et neid võidakse avastada. Sellepärast see linn näebki nii vanamoeline välja. Mina ei märka ühtegi eset, mis oleks Pärit hilisemast ajast kui aasta 1927, kas teie märkate? Kuid võib-olla, söör, on kosmosereisid vanemad, kui meie arvame. Võib-olla algas see mõnes maailma osas sajandeid tagasi ja seda hoiti saladuses väikese rühma

inimeste poolt, kes tulid Marsile ja kes tegid juhuslikke külaskäike Maale üle pikkade sajandite.»
«Teie suust kõlab see päris vastuvõetava teooriana.)
«See peab nii olema. Siin, meie ees on tõend. Mei jääb üle vaid otsida üles mõned inimesed, kes seda kinnitaksid.»

Paks roheline rohi summutas täielikult nende sam mude heli. See lõhnas värskest niitmisest. Tahtmatult tundis kapten John Black, kuidas teda valdas suur rahu. Kolmkümmend aastat oli möödunud ajast, mil ta viibis väikeses linnas, ja kevadiste mesilaste sumin õhus häl-litas ja rahustas teda, ja kogu ümbritsev värskus oh palsamiks tema hingele.

Nad astusid ühele verandale. Õõnsalt kajasid vastu puust põrandalauad, kui nad kõndisid sirmukseni. Seespool nägid nad esikuukse ees pärl-eesriiet ja laes kris-tall-lühtrit ja seina peal raamis Maxfield Parrishi maal; mugava Morrise tooli kohal. Maja lõhnas vanaduse ja pööningu järele ja oli lõpmata hubane. Võis kuulda jäätükikese kõlksumist limonaadikruusis. Kauges köögis valmistas keegi kuuma ilma tõttu külma lantši. Üks naisolend ümises tasakesi laulda, kõrgelt ja armsasti.

Kapten John Black helistas kella.

Elegantsed ja õrnad sammud tulid läbi esiku ja umbes neljakümneaastane naine, riietunud kleiti, millist võinuksite näha aastal 1909, piilus neid ukse vahelt.

«Kas ma saan teid aidata?» küsis ta.

«Palun vabandust,» lausus kapten Black ebakindlalt, «Aga me otsime — see tähendab, kas te saaksite meid aidata...» Ta peatus. Naine vaatas teda tumedate, imestavate silmadega.

«Kui te müüte midagi...» alustas ta.

«Ei, oodake!» hüüdis kapten. «Mis linn see on?»

Naine silmitses teda pealaest jalatallani. «Mida te sellega mõtlete, mis linn see on? Kuidas saate te olla linnas ja mitte teada selle nime?»

Kaptenil oli ilme, nagu tahaks ta minna ja istuda varjulise õunapuu alla. «Me oleme siin võõrad. Me taharm teada, kust see linn siia sai ja kuidas sattusite siia teie »

«Kas te olete rahvaloendajad?»

«Ei.»

«Igaüks teab, et see linn ehitati 1868. aastal. Teete te nalja?»

44

«Ei, sugugi mitte!» hüüdis kapten. «Meie oleme Maalt.»

«Kas te mõtlete pinnasest?» imestas naine.

«Ei, me tulime kolmandalt planeedilt Maa — laevaga. Ja me maandusime siin, neljandal planeedil Marss...»

«See,» seletas naine nagu kõnetaks ta last, «on Green Bluff, Illinoisis, Ameerika mandril, mida ümbritsevad Atlandi ja Vaikne ookean, kohas, mida kutsutakse maailm või mõnikord Maa. Minge nüüd ära. Head aega.»

Naine tippis mööda esikut minema, libistades oma sõrmi läbi pärlkardinate.

Kolm meest vahtisid üksteisele otsa.

«Lööme sirmukse maha,» ütles Lustig.

«Seda me ei tohi teha. See on eraomand. Suur jumal!»

Nad läksid ja istusid veranda trepiastmetele.

«Hinkston, kas teile ei tundu, et me võib-olla kuidagimoodi sattusime teelt kõrvale ja kogemata tulime tagasi ning maandusime Maa peal?»

«Kuidas me oleksime saanud seda teha?»

«Ma ei tea, ma ei tea. Oh, jumal, las ma mõtlen.»

Hinkston ütles: «Aga me kontrollisime iga miili oma teest. Meie kronomeetrid näitasid nii ja nii palju miile. Me möödusime Kuust ja siin me nüüd oleme. Ma olen veendunud, et me oleme Marsi peal.»

Lustig arutles: «Aga oletame, et me ruumis, ajas, kogemata eksisime dimensioonides ja maandusime Maa peal kolmkümmend või nelikümmend aastat tagasi.»

«Ah, minge nüüd, Lustig.»

Lustig läks ukse juurde, helistas kella ja hüüdis jahedasse, hämarasse majja: «Mis aasta praegu on?»

«Tuhat üheksasada kakskümmend kuus, loomulikult,» ütles daam, kes istus kiiktoolis ja limpsis oma limonaadi.

«Kas te kuulsite?» pöördus Lustig raevukalt teiste poole. «Tuhat üheksasada kakskümmend kuus! Me olemegi ajas tagasi läinud! See on Maa!»

Lustig istus maha ja kolm meest lasksid end selle mõtte imepärasusest ja kohutavusest kaasa tõmmata. Nende käed liikusid närviliselt põlvedel. Kapten ütles: «Ma ei tahtnud, et midagi niisugust juhtuks. See ajab mulle hirmujudinad selga. Kuidas võib midagi taolist üldse juhtuda? Ma soovin, et me oleksime Einsteini kaasa võtnud.»

45

«Kas ainuski hing siin linnas usub meid?» küsis Hinkston. «Kas me mängime millegi väga ohtlikuga? Ma mõtlen aega. Kas me ei peaks lihtsalt õhku tõusma ja koju minema?»

«Ei. Mitte enne, kui oleme katsetanud mõnes teises majas.»

Nad jalutasid kolm maja edasi väikese kotedži juurde tamme all. «Mulle meeldib olla nii loogiline kui iganes võimalik,» ütles kapten. «Ja ma ei usu veel, et me oleme- tabanud naela pea pihta. Oletagem, Hinkston, nagu te esialgselt arvasite, et kosmosereise toimus aastaid tagasi. Ja kui Maa inimesed elasid siin hea hulga aastaid, hakkasid nad Maa järele igatsust tundma. Esmalt tekkis kergekujuline neuroos, siis väljaarenenud psühhoos. Siis ähvardas hullumeelsus. Mida te teeksite, kui psühhiaatrina oleksite asetatud sellise probleemi ette?»

Hinkston mõtles. «Noh, ma arvan, ma korraldaksin tsivilisatsiooni ümber nii, et see iga päevaga sarnaneks ikka rohkem Maa omaga. Kui oleks mingi võimalus järele teha iga taime, iga teed, iga järve ja isegi ookeani, teeksin seda. Siis veenaksin ma mingi tohutu massihüpnoosiga kõiki sellise suurusega linnas, et see tõepoolest ongi Maa, üldsegi mitte Marss.»

«Hästi, Hinkston. Ma arvan, et me oleme nüüd õigel teel. See naine seal majas lihtsalt mõtleb, et ta elab Maa peal. See kaitseb teda hulluksminemise eest. Tema ja kõik teised selles linnas on suurima migratsiooni ning hüpnoosi eksperimendi katsealused, mida te eales oma elus nägema saate.»

«Sedasi see ongi, söör!» hüüdis Lustig.

«Õigus!» ütles Hinkston.

«Noh, hästi.» Kapten ohkas. «Nüüd oleme juba kusagile välja jõudnud. Mul on kohe parem tunne. Kõik see on palju loogilisem. See jutt ajast ja edasi-tagasi käimisest ja reisimisest ajas pöörab mu sisikonna pahupidi. Aga niimoodi...» kapten naeratas. «Nonoh, näib, et me võime siin muutuda üsnagi populaarseks.»

«Kas tõesti?» küsis Lustig. «Kõigest hoolimata tulid need inimesed siia nagu palverändurid, et põgeneda Maa pealt. Võib-olla nad polegi eriti õnnelikud meid nähes. Võib-olla nad proovivad meid välja ajada või tapavad meid.»

«Meil on paremad relvad. Nüüd see järgmine maja. Läki.»

46

Aga vaevalt olid nad sammunud üle muru, kui Lustig peatus ja vaatas linna poole, alla piki vaikset pärastlõunases uneluses tänavat. «Söör,» ütles ta.

«Mis on, Lustig?»

«Oh, söör, sööt, mida ma näen...» lausus Lustig ja hakkas nutma. Ta tõstis oma käed üles, need väänlesid ja värisesid ja ta nägu oli üksainus imestus, rõõm ja uskumatus. Ta häälest paistis, nagu võiks ta iga hetk rõõmust hulluda. Ta vaatas tänavat ja pistis jooksma, komistas kohmakalt, kukkus, tõusis püsti ja jooksis edasi. «Vaadake, vaadake!»

«Ärge laske tal minema joosta!» Kapten pani jooksu.

Nüüd jooksis Lustig kiiresti, ise karjudes. Ta pööras tänava varjusoleva poole peal ühte hoovi ja läks hüpates suure rohelise maja välistrepist üles, mille katusel oli plekist kukk.

Ta tagus vastu ust, ta hõikas ja karjus, kui Hinkston ja kapten talle järele jõudsid. Nad kõik ahmisid õhku ja ähkisid, kurnatud hõredas õhus jooksmisest. «Vanaema! Vanaisa!» hüüdis Lustig.

Kaks vanainimest seisis ukselävel.
«David!» piiksusid nende hääled ja nad tormasid välja teda kallistama ning tema ümber tiirlema. «David, oh, David, nii palju aastaid on mööda läinud! Kuidas sa oled kasvanud, poja; kui suur sa oled, poja. Oh, David-poiss, kuidas sul läheb?»
«Vanaema, vanaisa!» nuuksus David Lustig. «Teie näete suurepärased välja, suurepärased!» Ta hoidis neid, pööras neid, suudles neid, kallistas neid, nuttis nende najal, hoidis neid jälle oma käteulatuse kaugusel, vaatas vanainimesi, pilgutades silmi, et pisaraid tagasi hoida. Päike oli taevas, tuul puhus, rohi oli roheline, sirmuks oli pärani lahti.
«Tule sisse, poja, tule sisse. Sinu jaoks on jääga teed, värsket, palju!»
«Mul on sõbrad kaasas.» Lustig pöördus ümber ja vehkis pööraselt kätega kapteni ja Hinkstoni suunas, ise naerdes. «Kapten, tulge siia.»
«Tere,» ütlesid vanainimesed. «Tulge sisse. Kõik Davidi sõbrad on ka meie sõbrad. Ärge jääge sinna seisma!»

Vana maja elutoas oli jahe ja vanaisa kell tiksus nurgas, kõrge, pikk ja pronksitud. Suurtel kušettidel olid pehmed padjad ja seinad olid täis raamatuid ja seal oli
47
tiheda roosimustriga vaip ja käes hoidsid nad uduseks tõmbunud klaasis jääga teed, mis janusel keelel tundus jahe.
«Meie kõikide terviseks.» Vanaema puudutas klaasiga tasakesi oma portselanhambaid.
«Kaua sa siin oled juba olnud, vanaema?» küsis Lustig.
«Sellest ajast peale, kui me ära surime,» vastas ta kibestunult.
«Mis ajast peale?» Kapten.Black pani oma klaasi lauale.
«Oo, jah.» Lustig noogutas. «Nad on juba kolmkümmend aastat surnud.»
«Ja teie istute siin nii rahulikult!» hüüdis kapten.
«Tššš.» Vana naine pilgutas pisaraist läikivaid silmi, «Kes te olete, et küsida, mis juhtub? Siin me oleme. Ja mis see elugi ära ei ole? Kes teab mida, milleks ja kus' Me teame ainult seda, et oleme siin, jälle elus ja küsimusi pole vaja esitada. Teine võimalus.» Ta tatsas nende juurde ja sirutas oma kõhna randme. «Katsuge.) Kapten katsus. «Käega katsutav, eks ole?» küsis vana naine. Kapten noogutas. «Noh,» lausus vanaema võidukalt, «mispärast end siis küsimustega kiusata?»
«Noh,» ütles kapten, «ainult sellepärast, et me ei osanud aimatagi, et me midagi taolist Marsi pealt eest leiame.»
«Aga ometi leidsite. Küllap neid on hea hulk igal planeedil. See näitab teile jumala lõpmatuid tegusid.»
«Kas see on taevas?» küsis Hinkston.
«Rumalus, ei. See on maailm ja meile anti teine võimalus. Keegi ei öelnud meile, miks. Aga ega meile seda ka keegi ei ütelnud, miks me olime Maa peal. Sellei teisel Maal, ma mõtlen. Sellel, kust teie tulite. Kuidas me võime teada, kas polnud veel üht enne seda teist?»
«Väga õige,» sõnas kapten.
Lustig aina naeratas oma vanavanematele. «Jumala eest, hea on teid näha. Jumala eest, hea on.»
«Te tulete muidugi tagasi,» ütles pererahvas. «Täna õhtusöögile?»
«Püüame, suur tänu kutse eest. Nii palju on teha. Mu mehed raketi juures ootavad mind tagasi ja ...»
Ta peatus. Ta vaatas hämmeldunult ukse poole.
Eemalt päikesepaistest kostis häälte kaja, kisa ja hai lootamist.
«Mis see on?» küsis Hinkston.
48
«Varsti saame teada.» Järsku oli kapten John Black uksest väljas ja jooksis üle rohelise muru Marsi linnakese tänavale.

Ta seisis ja vaatas raketi poole. Luugid olid lahti ja tema meeskond voolas välja, vehkides kätega. Sinna oli kogunenud rahvahulk ja nende inimeste hulgas sagisid tema meeskonna liikmed rääkides, naerdes, käsi surudes. Inimesed moodustasid tantsuringe. Inimesed voo-gasid. Rakett lebas tühjana ja mahajäetuna.

Päikese käes pahvatas mängima puhkpilliorkester, paisates ülestõstetud tuubadest ja trompetitest õhku lõbusa meloodia. Trummid mürtsusid ja vilepillid kilasid. Kuldsete juustega väikesed tüdrukud karglesid üles-alla. Väikesed poisid hüüdsid «Hurraa!». Paksud mehed pakkusid ringi kümnesendilisi sigareid. Linnapea pidas kõne. Siis veeti kõik meeskonnaliikmed salamahti, ema ühes käevangus, isa või õde teises, piki tänavat väikestesse majakestesse või suurtesse härras-majadesse.

«Stopp!» karjus kapten Black.

Uksed löödi paukudes kinni. Kuumus kerkis selgesse kevadtaevasse ja kõik oli vaikne. Puhkpilliorkester pöördus mürtsudes ümber nurga, jättes raketi üksinda päikesepaistele särama ja kiiskama.

«Jätsid maha!» ütles kapten. «Nad jätsid laeva maha, tõepoolest, jätsidki! Ma nende nahka pargin, jumala nimel! Neile oli antud käsk!»

«Söör,» ütles Lustig, «ärge olge nendega liiga karm. Need olid kõik vanad sugulased ja sõbrad.»

«See pole mingi vabandus!»

«Kujutlege, mida nad tundsid, kapten, kui nad nägid tuttavaid nägusid väljaspool laeva!»

«Neil oli käsk, pagan võtaks!»

«Aga mida teie oleksite tundnud, kapten?»

«Mina oleksin täitnud käsku...» Kapteni suu jäi lahti.

Pikkade sammudega astus mööda kõnniteed Marsi päikese all pikk, naeratav, imepäraselt selgete ja siniste silmadega, umbes kahekümne kuue aastane noormees. «John!» hüüdis mees ja pistis jooksma.

«Mis?» Kapten John Black tuikus.

«John, sina koerapoeg!»

Mees jooksis ta juurde, haaras käe pihku ja patsutas seljale.

«See oled sina,» ütles kapten Black,

«Muidugi, kelleks sa mind siis pidasid?»

«Edward!» Kapten pöördus nüüd Lustigi ja Hinkstoni poole, hoides võõra kätt. «See on minu vend Edward. Ed, saa tuttavaks, minu mehed Lustig ja Hinkston! Minu vend!»

Nad sikutasid teineteist kätest ja lõpuks kallistasid. «Ed!» — «John, sina hulgus!» — «Sa näed suurepärane välja, Ed. Aga Ed, mis see siis on? Sina pole nende aastatega muutunud. Sina surid, nii palju kui mina mäletan, kui sa olid kakskümmend kuus ja mina olin siis üheksateist. Suur jumal, nii palju aastaid tagasi ja siin sa oled, ja, jumal küll, mis siin toimub?»

«Memm ootab,» ütles Edward Black naerdes.

«Memm?»

«Ja taat samuti.»

«Taat?» Kapten pidi peaaegu kukkuma, nagu oleks talle virutatud võimsa relvaga. Ta kõndis kangelt jä ilma koordinatsioonita. «Memm ja taat elus? Kus?»

«Vanas majas Oak Knolli avenüül.»

«Vanas majas.» Kapten vaatas teda rõõmsa üllatusega. «Kas te kuulsite, Lustig ja Hinkston?»

Hinkston oli läinud. Ta oli märganud oma vana kodu, tänavat pidi veidi maad edasi, ja sinna ta jooksiski. Lustig naeris. «Näete, kapten, mis juhtus kõigi raketisolija-tega? Nad lihtsalt ei saanud sinna midagi parata.»

«Jah, jah.» Kapten sulges silmad. «Kui ma oma silmad lahti teen, oled sa kadunud.» Ta pilutas silmi. «Sa oled ikka veel siin. Jumal, Ed, sa näed suurepärane välja!»

«Tule, lantš ootab. Ma ütlesin memmele.»

Lustig ütles: «Söör, mina olen oma vanavanemate juures, kui teil mind vaja peaks minema.»

«Mis? Ahaa, tore on, Lustig. Hiljem näeme.»

Edward haaras tal käsivarrest ja juhtis teda. «Seal ongi see maja. Kas mäletad veel?»

«Põrguvärk! Veame kihla, et jõuan enne sind verandani!»

Nad jooksid. Puud mühasid kapten Blacki pea kohal, maa kõmas jalgade all. Ta nägi Edward Blacki kallist kuju jooksmas enese ees tõelisuse üllatavas unelmas. Ta nägi maja neile vastu tormamas, sirmust lahti vajumas. «Võitsin sind!» hüüdis Edward. «Mina olen vana mees,» hingeldas kapten, «ja sina oled ikka veel noor. Aga ma mäletan, et sa võitsid mind alatil»

Uksepakul memm, roosa, trullakas ja rõõmus. Tema taga piparhall isa, piip käes.

50

«Memm, taat!»

Ta jooksis nagu laps trepist üles neile vastu.

Oli tore pikk pärastlõuna. Nad lõpetasid hilise lantši, istusid võõrastetoas ja tema jutustas neile oma raketist ning nad noogutasid ja naeratasid talle ja ema oli samasugune nagu alati ja isa hammustas tüki sigari otsast ning läitis selle mõtlikult oma vanal, tuttaval viisil.

Õhtul söödi kalkunipraadi ja aeg voolas. Kui kalkuni-koivad olid puhtaks lutsitud ja lebasid hapraina taldrikutel, nõjatus kapten tagasi ja temast õhkus sügavat rahulolu. Kõigis puis valitses öö ja värvis tumedaks taeva, ja lambid olid roosa valguse kiirtepärjad vagu-sas majas. Kõigist teistest majadest piki tänavat kostis muusikat, klaverimängu ja uste paugutamist.

Memm pani grammofonile plaadi peale ning tema ja kapten Black tantsisid ühe tantsu. Ema kasutas sama lõhnaõli, mida John mäletas sellest suvest, kui ema ja isa rongiõnnetusel surma said. Ema oli ta käte vahe] täiesti reaalne ja nad tantsisid kergelt muusika rütmis. «Ega seda ei juhtu iga päev,» lausus ema, «et sulle antakse teistkordne võimalus elada.»

«Ma ärkan hommikul,» ütles kapten, «ja ma olen oma raketis, maailmaruumis, ja see kõik on kadunud.»

«Ei, ära mõtle nii,» hüüdis ema tasa. «Ära küsi midagi. Jumal on meile armuline. Olgem õnnelikud.»

«Andesta, memm.»

Plaat lõppes sisisevate ringidega.

«Sa oled väsinud, poeg.» Isa osutas piibuga. «Sinu vana magamistuba ootab sind, messingvoodi ja kõik.»

«Aga ma pean oma meestele tegema õhtuse loenduse.»

«Mispärast?»

«Mispärast? Noh, ma ei tea. Ma arvan, et selleks pole Põhjust. Ei, üldse mitte mingit. Nad kõik kas söövad või on voodis. Hea sügav uni ei tee neile paha.»

«Head ööd, poeg.» Ema suudles teda põsele. «Hea, et sa kodus oled.»

«Hea on kodus olla.»

Ta lahkus sigarisuitsu ja parfüümi ja raamatute ja maheda valguse maalt ning läks trepist üles, vesteldes fcdwardiga. Edward lükkas ühe ukse lahti ja seal oligi

51

kollane messingvoodi ja vanad kolledžiaegsed signali-seerimislipukesed ja väga kopitanud pesukarunahast kuub, mida ta silitas tumma kiindumusega. «Seda on liiga palju,» ütles kapten. «Ma olen tuim ja ma olen väsinud. Täna on juhtunud liiga palju. Mul on tunne, nagu oleksin ma olnud nelikümmend kaheksa tundi paduvihma käes ilma vihmavarjuta ja kuueta. Ma olen tunnetest läbimärg.»

Edward laotas plaksudes lahti lumivalged linad ja soputas patju. Ta lükkas akna lahti ja laskis öös õitseva jasmiini lõhna sisse. Väljas oli kuuvalge ning eemalt kostis tantsu ja sosistamist.

«See ongi siis Marss,» sõnas kapten lahti riietudes.

«See ta on.» Edward riietus lahti laiskade, aeglaste liigutustega, tõmbas särgi üle pea, paljastades kuldpruunid õlad ja tugeva musklilise kaela.

Tuled olid kustutatud, nad olid voodis, külg külje kõrval, nagu noil päevil, kes teab kui mitu aastakümmet tagasi. Kapten mõnules ja nautis jasmiinilõhna, mis surus pitskardinad toapimedusest välja. Puude vahel murul oli keegi üles keeranud grammofoni ja see mängis nüüd tasakesi laulu «Alati».

Äkki meenus talle Marilyn.

«Kas Marilyn on siin?»

Ta vend, kes lebas väljasirutatult aknast paistvas kuuvalguses, vaikis hetke ja ütles siis: «Jah, ta on linnast väljas. Aga hommikuks on ta siin.»

Kapten sulges silmad. «Ma tahaksin väga Marilyni näha.»

Tuba oli mõnus ja vaikne, oli kuulda ainult nende eneste hingamist. «Head ööd, Ed.» Paus. «Head ööd, John.»

Kapten lebas rahulikult, lastes oma mõtetel uidata. Esmakordselt oli päevane pinge lõdvenenud, ta sai loogiliselt mõtelda. See kõik oli olnud emotsioon. Orkestrimäng, tuttavad näod. Aga nüüd . ..

Kuidas? imestas ta. Kuidas seda kõike tehti? Ja miks? Missuguse eesmärgiga? Tänu mingile jumalikule vahelesegamisele? Kas jumal oli tõesti nii tähelepanelik oma laste suhtes? Kuidas ja miks ja mille jaoks?

Ta kaalus neid mitmeid teooriaid, mida pakkusid Hinkston ja Lustig pärastlõuna esimese kuumalaine ajal. Ta laskis iga liiki uutel teooriatel oma peast läbi lipsata laiskade veerekivikestena, mis pööreldes heitsid

tuhme valgusesähvatusi. Memm. Taat. Edward. Marss. Maa. Marss. Marslased.

Kes elasid Marsil tuhande aasta eest? Marslased? Või oli see alati olnud nii, nagu see oli tänapäeval? Marslased. Ta kordas seda sõna laisalt, iseeneses. Ta peaaegu hakkas valjusti naerma. Äkki koitis talle naeruväärne teooria. See tekitas temas külmavärinaid. Muidugi, tegelikult polnud seal midagi arutada. Äärmiselt ebatõenäone. Rumal. Unusta see. Naeru-väärne.

Aga, mõtles ta, lihtsalt oletame... Oletame lihtsalt, et Marsi peal elavad marslased ja nad nägid meie laeva tulemas ja nägid meid laevas ja vihkasid meid. Oletame püüd, põrgu päralt, et nad tahtsid meid kui sissetungijaid, kui ebasoovitavaid isikuid hävitada ja nad tahtsid seda teha väga kavalasti, nii et nad tabaksid meid ootamatult. Noh, missugune oleks parim relv, mida mars-lane saaks kasutada aatomirelva omavate Maa inimeste vastu?

Vastus oli huvitav. Telepaatia, hüpnoos, mälestus ja kujutlus.

Oletame, et kõik need majad pole üldse tõelised, vaid ainult minu oma kujutluse tulemus, millele on marslased kuju andnud telepaatia ja hüpnoosi kaudu, mõtles kapten John Black. Oletame, et tegelikult on need majad hoopis teise kujuga, marsiliku kujuga, aga mängides minu soovidel ja tahtmistel, on marslased näiliselt andnud linnale minu vana kodulinna, minu vana kodu ilme, et uinutada minus kahtlusi. Missugune moodus oleks veel parem, et meest haneks püüda, kui mitte kasutada peibutiseks tema oma ema ja isa?

Ja see linn, nii vana, aastast 1926, ammu enne kui ükski minu meestest sündis. Aastast, kui mina olin kuueaastane ja olid olemas Harry Lauderi plaadid ja ikka veei rippusid seintel Maxfield Parrishi maalid, ja pärl-kardinad, ja «Ilus Ohio» ja sajandivahetuse arhitektuur. Mis siis, kui marslased võtsid mälestused linnast ainuüksi minu mälust? Räägitakse, et lapsepõlvemälestused on kõige kallimad. Ja kui nad olid linna ehitanud minu mälu järgi, rahvastasid nad selle kõigi raketis olnud meeste kõige enam armastatud inimestega.

Aga oletame, et need kaks inimest, kes magavad kõrvaltoas, polegi üldse minu ema ja isa, vaid kaks uskumatult toredat marslast, kes on võimelised mind kogu aeg hoidma selle unelmhüpnoosi mõju all,

53

Ja see puhkpilliorkester täna? Milline üllatavalt suurepärane plaan. Esiteks püüda haneks Lustig, siis Hinkston, siis kokku ajada rahvahulk. Ükski mees raketis, nähes ema, tädisid, onusid, kallimat, kes on surnud kümme, kakskümmend aastat tagasi, ei hooli loomulikult enam korraldustest, nad tormavad välja ja jätavad laeva maha. Mis oleks veel loomulikum? Mis vähem kahtlustäratav? Mis veel lihtsam? Inimene ei esita liigseid küsimusi, kui ta ema äkki ellu äratatakse, ta on selleks liiga õnnelik. Ja siin me täna öösel kõik olemegi, erinevates majades, erinevates voodites, ilma relvadeta, millega end kaitsta, ja rakett lamab kuuvalguses tühjana. Ja kas poleks kohutav ja õudne avastada, et see kõik on osa mingist marslaste suurest, kavalast plaanist meid üksteisest lahutada ja vangistada ja tappa? Võibolla öösel mingil ajal mu vend siin selles voodis muudab kuju, sulab ära, vahetub, muutub teiseks, kohutavaks olendiks, marslaseks. Tal oleks väga lihtne voodis teisele küljele pöörata ja mulle nuga südamesse torgata. Ja kõigis teistes selle tänava majades sulab tosin teisi vendi või isasid äkki ära ja nad võtavad noad ning tapavad mitte midagi kahtlustavad, magavad mehed Maalt.

Ta käed värisesid teki all. Ta keha oli külm. Äkki see polnudki teooria. Äkki valdas teda suur hirm.

Ta tõusis voodis istukile ja kuulatas, öö oli väga vaikne. Muusika oli lakanud. Tuul oli vaikinud. Vend ta kõrval magas.

Ettevaatlikult tõstis ta tekki, keeras selle tagasi. Ta lipsas voodist välja ja jalutas tasakesi üle toa, kui ta venna hääl ütles: «Kuhu sa lähed?»

«Mis?»

Ta venna hääl oli täiesti külm. «Ma küsisin, kuhu sa lähed?»

«Vett jooma.» «Aga sul ei ole janu.» «Jah, jah on.» «Ei, ei ole.»

Kapten John Black vaarus ja jooksis üle toa. Ta karjatas. Ta karjatas teist korda. Ta ei jõudnud kunagi ukseni.

Hommikul mängis puhkpilliorkester kurba leinaviisi. Tänava igast majast tulid väikesed pühalikud protses-

54

'oonid, kandes pikki kaste, ja mööda päikest täis täna-at tulid nuttes vanaemad ja emad ja õed ja vennad ja onud ja isad. Nad läksid surnuaeda, kuhu oli värskelt kaevatud uusi haudu ja paigutatud uued hauakivid. Kokku kuusteist auku ja kuusteist hauakivi.

Linnapea pidas lühikese, kurva kõne, mõnikord näis ta nägu olevat linnapea oma, samas näis nagu olevat keegi teine.

Seal olid ema ja isa Blackid koos vend Edwardiga, ja nad nutsid. Nende näod sulasid nüüd tuttavatest nägudest kellekski teiseks.

Seal olid vanaisa ja vanaema Lustigid, nad nutsid, nende näod muutusid nagu vaha, valendades, nagu valendavad kõik asjad palaval päeval.

Kirstud lasti hauda. Keegi pomises midagi «kuueteistkümne toreda mehe ootamatust ja äkilisest surmast öö jooksul».

Muld langes tumeda kõminaga kirstukaantele.

Puhkpilliorkester mängis «Kolumbia, ookeani pärl» ja marssis mürtsudes linna tagasi ja igaüks võttis enesele puhkepäeva.

Juuni 2001: Ja Kuu olgu ikka niisama särav

Kui nad esimest korda raketist öhe väljusid, oli nii külm, et Spender hakkas korjama kuiva Marsi puitu ja tegema väikest lõket. Ta ei lausunud sõnagi pidutsemisest, ta ainult korjas puid, tegi tule üles ja vaatas, kuidas see põles.

Tule paistel, mis valgustas kuivanud mere hõredat õhku, vaatas ta üle õla ja nägi raketti, mis oli siia toonud kapten Wilderi ja Cheroke ja Hathaway ja Sam Parkhilli ja tema enese, läbi vaikse, musta tähtedevahe-lise ruumi, et maanduda surnud, unne vajunud maailmas.

Jeff Spender ootas lärmi. Ta jälgis teisi mehi ja ootas, et need hakkavad ringi hüppama ja hõiskama. See sünnib niipea, kui lahtub tuimus, mis on seotud tundega olla «esimesed» inimesed Marsil. Keegi neist ei lausunud sõnagi, aga võib-olla mitmed nende hulgast lootsid, et teised ekspeditsioonid olid ebaõnnestunud ja et see, Neljas, on tegelikult esimene. Nad ei mõelnud sealjuures midagi halba. Aga sellest hoolimata seisid nad ja mõtlesid seda, mõtlesid aust ja kuulsusest, sel ajal kui

nende kopsud harjusid atmosfääri hõredusega, mis peaaegu pani pea ringi käima, kui end liiga kiiresti liigutada.

Gibbs astus äsja läidetud tule juurde ja ütles: «Miks me ei kasuta laeva keemilist tuld nende puude asemel?» «Pole tähtis,» lausus Spender üles vaatamata. Poleks õige kohe esimesel ööl Marsi peal valju kära teha, tuua lagedale kummaline, rumal-särav ese nagu ahi. See oleks nagu mingi imporditud pühaduseteotus. Selleks on aega hiljemgi; on aega visata kondenspiima purke uhketesse Marsi kanalitesse; on aega lasta «New York Timesi» numbritel tuulest kantuna tiirutada ja kra-biseda üksildaste, hallide Marsi merede põhjas, on aega lasta banaanikoortel ja pikniku paberiprahil vedelda vanade Marsi orgude linnade peentes kannelüüridega varemetes. Selleks jätkus veel küllaldaselt aega. Ja selle mõtte juures läbis teda sisemine värin.

Ta viskas peoga raage tulle ja see oli nagu ohverdamine surnud hiiule. Nad olid maandunud tohutul haual. Siin oli surnud üks tsivilisatsioon. Oli üksnes kõige tavalisem viisakus veeta esimene öö vaikselt.

«Minul on pühitsemisest teistsugune ettekujutus.» Gibbs pöördus kapten Wilderi poole. «Söör, mina mõtlen, et me võiksime jagada välja džinni- ja lihaportsjo-nid ja asja pisut tagant turgutada.»

Kapten Wilder suunas pilgu miili kaugusel asuvale surnud linnale. «Meie oleme kõik väsinud,» ütles ta kuidagi hajameelselt, nagu oleks kogu ta tähelepanu suunatud linnale ja nagu oleks ta mehed unustanud. «Võibolla homme õhtul. Täna õhtul peaksime olema rõõmsad et pääsesime läbi kogu selle mõõtmatuse, ilma et oleksime keresse saanud mõnda meteoori või kaotanud mõne mehe.»

Mehed nihelesid. Neid oli kakskümmend, nad toetusid üksteise õlgadele või kohendasid oma vöösid. Spender vaatles neid. Nad olid rahulolematud. Nad olid riskinud eluga, et korda saata suuri asju. Nüüd tahtsid nad käratseda ja purjutada, püsse paugutada ja näidata, kui toredad on mehed, kes lõid augu maailmaruumi ja sõitsid raketiga kogu selle pika tee Marsini.

Aga mitte keegi ei hõisanud.

Kapten tegi vaikse korralduse. Üks meestest jooksis laeva ja tõi konservikarpe, mis avati ja tühjendati ilma suurema lärmita. Mehed hakkasid nüüd rääkima. Kapten istus maha ja jutustas neile uuesti kogu reisist. Nad

juba teadsid seda kõike, aga hea oli sellest kuulda nagu millestki, mis on möödas ja korda saadetud ja ohutult talletatud. Nad ei rääkinud tagasisõidust. Uks tõstatas selle teema, kuid teised sundisid ta vaikima. Lusikad liikusid kahekordse kuu valgel, toit maitses hästi ja vein veelgi paremini.

Taevas oli tulesähvatus ja hetk hiljem maandus abi-rakett laagri taga. Spender jälgis, kuidas väike küljeluuk avanes ja arst-geoloog Hathaway väljus — neil kõigil oli kaks eriala, et reisil ruumi kokku hoida. Ta astus aeglaselt kapteni juurde.

«Noh?» küsis kapten Wilder.

Hathaway vaatas üksisilmi kaugeid linnu, mis vilkusid tähtede valgel. Ta neelatas, suunas pilgu ühte punkti ning sõnas: «See linn seal, kapten, on surnud ja juba mitu tuhat aastat. Sama kehtib ka nende kolme linna kohta mägedes. Aga too viies linn, siit kahesaja miili kaugusel, söör ...»

«Mis sellega on?»

«Seal elasid inimesed alles möödunud nädalal, söör.» Spender tõusis püsti. «Marslased,» ütles Hathaway. «Kus nad praegu on?»

«Surnud,» ütles Hathaway. «Ma astusin ühte tänava aa^es olevasse majja. Ma mõtlesin, et see, nagu teisedki linnad ja majad, on juba sajandeid surnud. Mu jumal, seal olid laibad. Oli, nagu jalutaksid sügiseste lehtede hunnikus. Nagu kepid ja põlenud ajalehtede tükid, see on kõik. Ja värske. Nende surmast pole möödunud üle kümne päeva.»

«Kas te kontrollisite teisi linnu? Kas te nägite midagi elusat?»

«Ei, mitte midagi. Nii ma läksingi uurima teisi linnu. Neli viiest on olnud tühjad tuhandeid aastaid. Mis juhtus päriselanikega, sellest pole mul õrna aimugi. Aga iga viies linn sisaldas alati sedasama. Laipu. Tuhandeid laipu.»

«Millesse nad surid?» Spender liikus ligemale. «Kui ütlen, te ei usu seda.» «Mis nad tappis?»

Hathaway sõnas lihtsalt: «Tuulerõuged.» «Mu jumal, pole võimalik!»

«Jah. Ma võtsin proovid. Tuulerõuged. See laastas Jftarslasi nii, nagu mitte kunagi maapealseid inimesi, ^a oletan, et nende ainevahetus reageeris erinevalt.

Põletas nad mustaks ja kuivatas hapraiks ebemeiks. Aga sellele vaatamata on need tuulerõuged. Nii York kui kapten Williams ja kapten Black pidid kõigi kolm ekspeditsiooniga jõudma välja Marsile. Jumal teab, mis nendega juhtus. Aga me teame vähemalt, mida nemad marslastele ettekavatsematult tegid.»

«Te ei näinud mingit muud elu?»

«On võimalik, et mõned marslased, kui nad olid küllalt tragid, põgenesid mägedesse. Vean aga kihla, neid pole küllalt pärismaalaste probleemi loomiseks See planeet on omadega läbi.»

Spender pöördus ning läks ja istus tule äärde, jäädes seda üksisilmi põrnitsema. Tuulerõuged, jumal, tuulerõuged, mõelda vaid! Miljoni aasta vältel kujundab en mingi rass, rafineerub, püstitab selliseid linnu nagu nood seal, teeb kõik võimaliku, et saavutada lugupidamist ja ilu, ja siis ta sureb. Osa neist sureb aeglaselt väärikalt, omal ajal, enne meie aega. Aga ülejäänud! Kas ülejäänud osa marslasist sureb taudi, millel on tore nimi või hirmuäratav nimi või majesteetlik nimi? Ei kõige püha nimel, need peavad olema tuulerõuged, lastehaigus, haigus, mis Maa peal ei tapa isegi lapsi! See pole õige ja see pole aus. See oleks sama, ku ütelda, et kreeklased surid mumpsi, või et uhked roomlased surid oma ilusatel küngastel varvaste kärntõppe! Kui me ainult oleksime andnud marslastele aega korrastada oma surirüüd, heita pikali ja välja mõtelda mõnd teist vabandust suremiseks. See ei saa olla nii sugune inetu, rumal haigus nagu tuulerõuged. See ei sobi kokku selle ehitusviisiga, ei sobi kogu selle maailmaga!

«Hea küll, Hathaway, otsige endale midagi süüa.»

«Tänan, kapten.»

Ja niisama ruttu asi unustatigi. Mehed jätkasid oma vahelist vestlust.

Spender ei pööranud neilt silmi. Ta jättis oma toid taldrikule. Ta tundis, kuidas maa muutus külmemak Tähed tõmbusid koomale, olid väga selged.

Kui keegi liiga kõvasti rääkis, vastas kapten tasas häälega, mis sundis teisi tema vaikset hääletooni ma kima.

Õhk lõhnas puhtalt ja värskelt. Spender istus tük aega lihtsalt seda nautides. See oli segu paljust, mid ta ei osanud identifitseerida: lilledest, kemikaalide tolmust, tuultest.

«New korgis aga oli mul üks blondiin, mis ta nimi oligi? — Ginnie!» hüüdis Biggs. «Täpipealt!»

Spender tõmbus enesesse. Ta käed hakkasid värisema. Ta silmad liikusid õhukeste, kitsaste laugude taga.

«Ja Ginnie ütles mulle ...» hüüdis Biggs. Mehed möirgasid naerda.

«Seepeale andsin talle paar laksu!» hõiskas Biggs, pudel peos.

Spender pani oma taldriku maha. Ta kuulas mahedat, sosistavat tuult oma kõrvade ümber. Ta silmitses valgete marsiehituste jäist jahedust taamal, tühjal mere-maastikul.

«Oli see alles naine!» Biggs tühjendas pudeli oma päratusse suhu. «Niisugust pole ma enne ega pärast näinud!»

Ohus oli tunda Biggsi higistava keha lõhna. Spender laskis tulel kustuda. «Hei, sorgi ta uuesti põlema, Spender!» ütles Biggs, heites pilgu korraks Spenderile ja siis tagasi pudelile. «Noh, ühel õhtul me Ginnie'ga.. .»

Mees nimega Schoenke tõi välja oma akordioni ja laskis lahti tantsuloo, lüües jalaga vastu maad takti, nii et tolm kerkis ta ümber.

«Ahoi — ma elan!» hüüdis ta.

«Juhhei!» möirgasid mehed. Nad viskasid maha oma tühjad taldrikud. Kolm neist rivistusid ja põtkasid maad nagu revüügörlid, ise valjusti nalja visates. Teised plaksutasid käsi, avaldasid kisades soovi, et midagi juhtuks. Cheroke tõmbas särgi seljast ja tiirutas higisena ringiratast. Kuu valgustas ta lühikeseks pügatud juukseid ja noori raseeritud põski.

Merepõhjas hõljutas tuul õrnu udujoomi ning mägedelt vaatasid alla hõbedasele raketile ja tillukesele lõkkele suured kivised näod.

Kära läks järjest valjemaks, ikka rohkem mehi hüppas püsti, üks puhus suupilli, keegi teine pinistas maisi-paberiga kammipilli. Avati ja joodi tühjaks veel kakskümmend pudelit. Biggs tuigerdas ringi, vehkles kätega, et juhatada tantsivaid mehi.

«Astuge ette, söör!» hüüdis Cheroke kaptenile, röökides ise laulda.

Kaptenil tuli tantsijatega ühineda. Tal polnud tahtmist. Ta nägu oli pühalik. Spender vaatas pealt, mõeldes: Vaene mees, missugune öö see on! Nad ei tea, mida nad teevad. Neil oleks pidanud olema mingi orientee-

rumisplaan, enne kui nad tulid Marsile, mis oleks ette kirjutanud, kuidas nad peavad välja nägema kuidas ringi käima ja kuidas olla paar päevagi korralikud.

«Enam ei jaksa.» Kapten lõpetas ja võttis istet, öeldes, et on täiesti kurnatud. Spender vaatas kapteni rinda. See ei kerkinud ega vajunud eriti kiiresti. Ka polnud ta nägu higine.

Akordion, suupill, vein, kisa, tants, ulgumine, tiirutamine, pannitagumine, naer.

Biggs puges teiste vahelt Marsi kanali servale. Ta oli võtnud kaasa kuus tühja pudelit ja laskis need ükshaaval kanali sügavasse, sinisesse vette kukkuda. Need tekitasid vajudes tühja, õõnsa, uppuva heli.

«Ma ristin sind, ma ristin sind, ma ristin sind...» ütles Biggs, keel paks. «Ma ristin su Biggs, Biggs, Biggsi kanaliks...»

Spender oli jalul, üle tule ja Biggsi kõrval, enne kui keegi end liigutada jõudis. Ta lõi Biggsile korra vastik hambaid ja korra vastu kõrvu. Biggs kaotas tasakaali ja kukkus kanalisse. Pärast sulpsatust jäi Spender vaikselt ootama, millal Biggs kaldale tagasi ronib. Selleks ajaks hoidsid mehed juba Spenderit kinni.

«Hei, kes sind hammustas, Spender? Hei?» küsisid nad.

Biggs ronis välja ja jäi tilkudes seisma. Ta nägi, et mehed hoiavad Spenderit kinni. «Hüva,» ütles ta ja astus ettepoole.

«Aitab,» nähvas kapten Wilder. Mehed lasksid Spen-deri lahti. Biggs peatus ja vaatas kaptenile otsa.

«Hea küll, Biggs, otsige endale kuivad riided selga, Teie, mehed, jätkake oma pidu! Spender, tulge minuga kaasa!»

Mehed jätkasid pidutsemist. Wilder läks veidi kaugemale ja jäi Spenderi ette seisma. «Loodan, et te seletate, mis õieti juhtus,» lausus ta.

Spender silmitses kanalit. «Ma ei tea. Mul oli häbi. Biggsi ja meie ja kära pärast. Issand, missugune triangel.»

«See oli pikk reis. Nad peavad saama end välja märatseda.»

«Kus on nende pieteeditunne, söör? Kus on nende arusaamine sellest, mis sobib ja mis mitte?»

«Te olete väsinud, Spender, ja te näete neid asju teisiti kui nemad, Trahvin teid viiekümne dollariga,»

60

«Just nii, söör. Mulle lihtsalt tuli mõte, et Nemad jälgivad, kuidas meie ennast naeruvääristame.»

«Nemad?»

«Marslased, olgu nad surnud või mitte.»

«Enamik on kindlasti surnud,» ütles kapten. «Kas te arvate, et nad teavad meie saabumisest?»

«Kas vana alati ei tea, kui miski uus tuleb?»

«Nii see vist on. Teie jutust paistab, nagu usuksite te vaime.»

«Ma usun asjadesse, mis on tehtud, ja paljude asjade kohta, mis on tehtud Marsil, on olemas tõendid. On tänavad ja majad, ja raamatud, ma kujutlen, ja suured kanalid ja kellad ja tallid, noh, kui just mitte hobustele, siis mõnele teisele koduloomale, võib-olla kaheteist-kümne jalaga, kes teab? Kuhu ma ka iganes ei vaata, kõikjal näen ma asju, mida on kasutatud. Neid puudutati ja käsitseti sajandeid.

Küsige minult, kas ma usun, et asjadel, mida on kasutatud, on hing, ja ma ütlen «jah». Nad on kõik siin. Kõik need asjad, millel oli oma otstarve. Kõik need mäed, millel olid nimed. Ja meie ei saa neid kunagi kasutada ilma sealjuures ebamugavust tundmata. Ja kuidagi ei kõla need mäed meie jaoks õigesti; me anname neile uued nimed, aga vanad nimed on seal, kusagil ajas, ja mägesid tunti nende nimede all. Nimed, mis meie anname kanalitele ja mägedele ja linnadele, jooksevad maha nagu metspardi seljast vesi. Mis me Marsiga ka ette ei võtaks, selle peale meie hammas ei hakka. Ja siis me saame vihaseks ja kas teate, mida me teeme? Me karistame ta katki, rebime naha maha ja muudame ta enestele suupäraseks.»

«Me ei hävita Marssi,» ütles kapten. «See on liiga suur ja liiga hea.»

«Arvate, et mitte? Meil, Maa inimestel, on eriline anne purustada suuri, ilusaid asju. Ainus põhjus, miks me ei paigutanud viineriputkasid Karnaki templisse Ülem-Egiptuses, oli see, et tempel asub kõrvalises kohas ega kõlba kaubanduslikuks otstarbeks. Ja Egiptus on pisike osa Maast. Aga siin on kõik iidne ja eripärane ning kusagil me peame kanna kinnitama ja alustama räpastamist. Me nimetame kanali Rockefelleri kanaliks ja mäe Kuningas George'i mäeks ja mere Duponfi mereks ning tulevad veel Roosevelti, Lincolni ja Coo-lidge'i linnad ja pole üldse sünnis, kui nende kohtade jaoks on veel olemas nende päris nimed.»

61

«Teie kui arheoloogi ülesanne on välja uurida vanad nimed ja me hakkame neid kasutama.»

«Käputäis meiesuguseid mehi kõigi kommertshuvide vastu.» Spender vaatas rauamägesid. «Nemad teavad, et me oleme täna öösel siin, et sülitada nende veini sisse, ja ma mõtlen, et nad vihkavad meid.»

Kapten raputas pead. «Siin ei ole vihkamist.» Ta kuulatas tuult. «Nende linnade välimuse järgi võib ütelda, et nad olid heatahtlikud, ilusad ja filosoofilised inimesed. Nad olid rahul sellega, mis neile osaks sai. Nad nõustusid rassisurmaga, niipalju on meile teada, rebimata viimse hetke ahastuses maha oma linnu. Kõik linnad, mida me siiani oleme näinud, on säilinud täiesti puutumatuina. Neil on tõenäoliselt niisama vähe meie siinviibimise vastu kui laste murul mängimise vastu, teades ja mõistes, et lapsed on lapsed. Ja arvatavasti mõjutab see kõik meid paremuse poole.

Kas te ei märganud, Spender, kui vaiksed olid mehed enne, kui Biggs sundis neid lõbutsema? Nad näisid üsna alandlikud ja hirmunud. Vaadates kõike seda, me teame, et me pole sugugi nii keevalised; me oleme mängupükstes lapsed, kes kehklevad valjusti ja elavalt oma mängurakettide ja aatomitega. Aga ühel päeval on Maa samasugune nagu Marss praegu. See kainestab meid. See on asjalik õppetund tsivilisatsioonidest. Meie õpime Marsilt. Nüüd aga lähme tagasi ja teeme rõõmsad näod ette. Viiekümnedollariline trahv jääb kehtima.»

Pidu ei laabunud just eriti hästi. Ei lakanud tuul, mis puhus surnud mere poolt. See liikus ümber meeste ja see liikus ümber kapteni ja Jeff Spenderi, kui nad meeste juurde tagasi pöördusid. Tuul keerutas üles tolmu, vihises läikiva raketi ümber, sikutas akordioni ja tolm sattus improviseerivasse suupilli. Tolm tungis neile silma ja tuul tekitas õhus kõrge, laulva heli. Niisama äkki, kui tuul oli tõusnud, ta ka hääbus.

Ja pidu hääbus ka.

Mehed seisid sirgeina tumeda külma taeva taustal.

«Las käia, härrased, las käia!» Biggs hüppas laevast välja, uus munder seljas, heitmata Spenderi poole ainsatki pilku. Ta hääl kõlas nagu tühjas auditooriumis. See oli üksi. «Las käia!»

Keegi ei liigutanud.

«Lase, Whitie, oma suupillil lugu lahti!»

62

Whitie puhus ühe akordi. See kõlas veidralt ja valesti. Whitie koputas sülje suupillist välja ja pani pilli ära.

«Mis pagana pidu see on?» tahtis Biggs teada. Keegi embas akordioni. Sellest pääses välja nagu sureva looma hääl. See oli kõik.

«Okei, meie pudeliga peame ise oma pidu.» Biggs kükitas maha, toetudes seljaga vastu raketti, ja kummutas pudelit.

Spender vaatas teda. Spender ei liigutanud end kaua aega. Siis kerkisid ta sõrmed väga tasakesi ülespoole piki värisevat reit kabuuris oleva püstolini, silitasid ja patsutasid nahktuppe.

«Kõik need, kes tahavad, võivad tulla minuga koos linna,» teatas kapten. «Me jätame raketi juurde valve ja läheme igaks juhuks relvastatult.»

Mehed hakkasid järjest lugema. Neliteist tahtsid minna, kaasa arvatud Biggs, kes enese naerdes ja pudeliga vehkides hulka luges. Kuus jäi maha. «Hakkame astuma!» karjus Biggs. Vaikselt sammus rühm välja kuupaistesse. Taevas tormavate kaksikkuude valgel liikusid nad kuni uneleva surnud linna servani. Varjud nende jalge all olid kahekordsed. Nad ei hinganud, või näisid mitte hingavat, võib-olla mitu minutit. Nad ootasid, et miski liigutab surnud linnas, et kerkib mingi hall kuju, mingi iidne, muistne varikuju, mis tuleb galopeerides üle lageda merepõhja muistses, võimatu või uskumatu päritoluga raudrüüs.

Spender täitis tänavad oma silmade ja mõtetega. Inimesed liikusid nagu sinised virvatulukesed munakividega sillutatud avenüüdel, kuulda oli tasast pominat ja veidrad loomad sibasid mööda hallikaspunast liiva. Igale aknale kujutles ta inimese, kes nõjatus välja ja lehvitas aeglaselt, nagu ajas olematu vee all, mingile liikuvale kogule kosmose sügavustes, kuudest hõbetatud tornide all. Muusika kõlas Spenderi kõrvus ja ta püüdis ette

kujutada, missugune peaks välja nägema instrument, et manada esile sellist muusikat. Maa kummitas.

«Hei!» hüüdis Biggs, pikk, käed pärani suu ümber torus. «Selle linna inimesed, hei!»
«Biggs!» manitses kapten. Biggs rahunes maha.

Nad jalutasid edasi mööda kiviplaatidega kaetud

63

tänavat. Nüüd nad kõik sosistasid, sest oli tunne, nagu siseneksid nad tohutu avarasse raamatukogusse või mausoleumi, milles elas tuul ja mille kohal särasid tähed. Kapten rääkis vaikselt. Ta imestas, kuhu need inimesed olid läinud ja kes nad olid ja kes olid nende kuningad ja kuidas nad surid. Ja ta imestas poolihääli, kuidas nad olid ehitanud selle linna kestmaks läbi ajastute ja kas nad olid kunagi käinud Maa peal? Kas nende esivanemateks olid inimesed Maa pealt kümme tuhat aastat tagasi? Ja kas nad olid armastanud ning vihanud samasuguse armastuse ja vihkamisega, ja teinud niisama rumalaid asju, kui neid tehakse?

Keegi ei liigutanud. Kuud hoidsid neid tardumuses, tuul lehvis tasakesi nende ümber.
«Lord Byron,» ütles Jeff Spender. «Missugune lord?» Kapten pöördus ja silmitses teda.
«Lord Byron, üheksateistkümnenda sajandi poeet. Ta kirjutas kaua aega tagasi poeemi, mis sobib selle linnaga ja sellega, missugune tunne peab olema marslas-tel, kui neist on üldse keegi järele jäänud, kes on suuteline tundma. Selle oleks võinud kirjutada viimne Marsi poeet.»

Mehed seisid liikumatult, oma varjud jalgade all. Kapten lausus: «Kuidas see poeem kõlab, Spender?» Spender tammus jalalt jalale, sirutas välja käe, et meelde tuletada, põrnitses hetke vaikselt enda ette. Siis meenus see talle, ta aeglane, vaikne hääl vormis sõnu ja mehed ei lasknud neist silpigi kaduma minna:

«Ei enam me õhtusel teel
nii hilja uitamas käi,
ehk süda küll armastab veel
ja kahvatum kuu ei näi.»

Linn oli hall ja kõrge ja liikumatu. Meeste näod valgusest ära pööratud.

«Sest tupp kulub mõõgast varem:
hing elab, kuid närtsib kest;
las arm siis puhata parem
ja süda toibuda sest.

Ehk ööd küll armu jaoks loodi
ja napid on nüüdki veel,
ei uita me endistmoodi
enam kuuvalgel teel.»

64

Sõnagi lausumata seisid Maa inimesed linna südames. Oli selge öö. Ei ainsatki häält peale tuule. Nende jalgade ees lebas kiviplaatidest õu, millel oli kujutatud muistseid loomi ja rahvaid. Nad vaatasid sellele alla.

Biggsi kurgust kostis öökimisröhitus. Ta silmad olid tuhmid. Ta käed tõusid suu juurde, ta rohitses, sulges silmad, kummardas ja püdel voog täitis ta suu, pritsis välja, kukkus lärtsatades kiviplaatidele, kattes joonistused. Biggs tegi seda kaks korda. Terav alkoholiokse hais täitis jahedat õhku.

Keegi ei liigutanud end, et Biggsi aidata. Ta jätkas oksendamist.

Spender vaatas seda natuke aega pealt, siis pöördus ja jalutas minema linna avenüüdele, üksinda kuuvalgel. Ta ei peatunud kordagi, et kobarasse kogunenud meeste poole tagasi vaadata.

Magama heitsid nad kella nelja ajal hommikul. Nad lamasid tekkidel, sulgesid silmad ning hingasid vaikset õhku. Kapten Wilder istus, visates aeg-ajalt mõne vitsa-raokese tulle.

Kahe tunni pärast avas McClure silmad. «Kas te ei magagi, söör?»

«Ma ootan Spenderit.» Kapten naeratas vaevu märgatavalt.

McClure mõtles selle üle järele. «Teate, söör, ma arvan, et ta ei tule iial enam tagasi. Ma ei tea, kuidas ma seda tean, aga mul on tema suhtes niisugune tunne, söör. Ta ei tule kunagi tagasi.»

McClure keeras teise külje ja magas edasi. Tuli praksus ja kustus.

Järgmise nädala jooksul Spender tagasi ei tulnud. Kapten saatis salgad välja teda otsima, aga need tulid tagasi, öeldes, et nad ei tea, kuhu Spender võis läinud olla. Ta tuleb tagasi, kui ta on selleks valmis. Ta oli viriseja, ütlesid nad. Kurat teda võtku!

Kapten ei lausunud sõnagi, kuid kirjutas selle üles togiraamatusse.

Oli hommik. See võis olla esmaspäev või teisipäev või ükspuha missugune nädalapäev Marsil. Biggs istus kanali serval, jalad alla rippu, ligunedes jahedas vees, sel ajal kui tema võttis näole päikest.

65

Üks mees kõndis piki kanali kallast. Mehe vari langes Biggsile. Biggs vaatas üles.

«Noh, pagan mind võtaks!» ütles Biggs.

•«Mina olen viimane marslane,» ütles mees ja võttis välja püstoli.

«Mis sa ütlesid?» küsis Biggs.

*Ma tapan su.»

«Jäta jama. Mis nali see on, Spender?»

«Tõuse püsti ja sa saad laengu kõhtu.»

«Jumala pärast, pane püstol ära.»

Spender vajutas päästikule, ainult ühe korra. Biggs istus hetke kanali äärel, enne kui ta ettepoole kaldus ja vette kukkus. Püstol oli teinud ainult tasast suminat. Laip triivis aeglase ükskõiksusega kanali aeglases voolus. Ta tegi õõnsat pulbitsevat häält, mis veidi aja pärast lakkas.

Spender pistis püstoli tuppe ja kõndis hääletult minema. Päike lõõskas Marsi peale alla. Ta tundis, kuidas see kõrvetas ta käsi ja libises üle ta pinevil näo. Ta ei jooksnud. Ta kõndis, nagu poleks olemas midagi uut peale päevavalguse. Ta läks raketi juurde. Mõned mehed sõid just äsja valmistatud hommikusööki koka ehitatud varikatuse all.

«Sealt tuleb meie üksiklane,» sõnas keegi.

«Hallo, Spender! Pole sind ammugi näha olnud!»

Neli laua ääres istujat silmitsesid vaikivat meest, kes neid vaatas.

«Sina ja need neetud varemed,» naeris kokk, liigutades savipotis mingit musta mödi. «Sa oled nagu koer kontide otsas.»

«Võib-olla,» ütles Spender. «Mina sain teada mõningaid asju. Mis te kostaksite, kui ma ütlen, et leidsin ühe ringihulkuva marslase?»

Neli meest panid kahvlid käest.

«Kas tõesti? Kus?»

«Pole tähtis. Las ma küsin teie käest midagi. Mis tunne teil oleks, kui te oleksite marslased ja inimesed tuleksid teie maale ja hakkaksid seda lõhkuma?»

«Ma tean täpselt, mis tunne mul oleks,» ütles Cheroke. «Minus on tšerokii verd. Minu vanaisa jutustas mulle palju lugusid Oklahoma territooriumist. Kui siin on kusagil mõni marslane, siis mina olen tema poolt.»

«Aga kuklas on teie teistega?» küsis Spender ettevaatlikult.

66

Keegi ei vastanud. Nende vaikimine oli küllaldaseks vastuseks. Silm silma vastu; kes leiab, selle oma; kui teine pöörab sulle oma põse, löö kõvasti; jne. .. .

«Noh,» ütles Spender,.«ma leidsin ühe marslase.» .

Mehed kõõritasid tema poole.

«Ülal, surnud linnas. Ma ei oodanud, et leian ta. Ma ei kavatsenud teda üles otsida. Ma ei tea, mida ta seal tegi. Ma elasin väikeses orulinnakeses umbes nädala, uurides, kuidas lugeda vanu raamatuid, ja vaadates nende vanu kunstimälestusi. Ja ühel päeval ma nägin seda marslast. Ta seisis seal hetke ja oligi läinud. Ta ei tulnud tagasi terve järgmise päeva jooksul. Ma istusin seal, õppides lugema vana kirjaviisi ja marslane tuli tagasi, iga kord pisut ligemale, kuni päeval, mil ma õppisin dešifreerima marslaste keelt — see on üllatamapanevalt lihtne ja abiks on piltmärgid —, ilmus marslane minu ette ja ütles: «Anna mulle oma saapad.» Ja ma andsin talle oma saapad ja ta ütles: «Anna mulle oma ülikond ja kogu muu riietus.» Ja ma andsin talle kõik ja siis ta ütles: «Anna mulle oma püstol.» Ja ma andsin talle oma püstoli. Siis ta ütles: «Nüüd tule kaasa ja vaata, mis juhtub.» Ja marslane tuli siia alla laagrisse ja siin ta nüüd on.»

«Ma ei näe mingit marslast,» ütles Cheroke.

«Mul.on kahju.»

Spender võttis välja oma püstoli. See sumises pehmelt. Esimene kuul tabas meest vasakul, teine ja kolmas kuul viisid mehed paremalt ja laua keskelt. Tule juures askeldav kokk pöördus hirmunult ümber, et saada neljandat kuuli. Ta kukkus tagurpidi tulle ja lebas seal, kuni ta riided võtsid tuld.

Rakett seisis päikese käes. Kolm meest istusid hom-mikusöögilauas, käed laual liikumatud. Nende toit läks külmaks nende ees. Puutumatu Cheroke istus üksinda, jõllitades tumma uskumatusega Spenderit.

«Sa võid minuga kaasa tulla,» ütles Spender.

Cheroke ei lausunud sõnagi.

«Sa võid minuga kaasa teha.» Spender ootas.

Viimaks suutis Cheroke rääkida. «Sa tapsid nad,» ütles ta, söandades heita pilgu meestele enese ümber.

«Nad olid selle ära teeninud.»

«Sa oled hull!»

«Võib-olla olengi. Kuid sa võid minuga kaasa tulla.»

«Tulla sinuga, misjaoks?» hüüdis Cheroke, värv kadunud näost, silmad vees. «Mine ära, kao siit!»

67

Spenderi nägu kalgistus. «Ma mõtlesin, et kui keegi teist suudab mõista, siis oled see sina.»

«Kao siit!» Cheroke sirutas käe oma püstoli järele.

Spender tulistas viimast korda. Cheroke ei liigutanud enam.

Nüüd lõi Spender tuikuma. Ta pani käe oma higisele näole. Ta vaatas raketi poole ja hakkas äkki tervest kehast värisema. Ta peaaegu kukkus, füüsiline reaktsioon oli nii tugev. Ta näol oli ilme nagu hüpnoosiunest ärkajal. Ta istus hetkeks maha ja käskis värisemisel lakata.

«Jäta järele, jäta järele!» käsutas ta oma keha. Iga kiud temas võbeles ja värises. «Jäta järele!» Mõtetega muljus ta oma keha, kuni kogu värin oli välja pigistatud. Nüüd lebasid ta käed vaikselt rahulikel põlvedel.

Ta tõusis, kinnitas rahulikult ja osavasti kantava toidukasti rihmadega enesele selga. Ta käsi hakkas jälle värisema, ainult hetke murdosa vältel, aga ta ütles väga kindlalt: «Ei!» ja värin möödus. Siis, astudes kangelt, eemaldus ta maa kuumade punaste küngaste vahele — üksinda.

Päike kõrvetas kõrgemal taevas. Tund aega hiljem ronis kapten raketist maha, et tuua sinki ja mune. Ta pidi just hüüdma «halloo» neljale mehele, kes seal istusid, kui ta peatus ja tundis nõrka püssirohu hõngu õhus. Ta nägi, et kokk lamas tuleasemel. Neli meest istusid, toit ees, mis nüüd oli külm.

Hetk hiljem ronisid alla Parkhill ja veel kaks meest. Kapten varjas seistes nende vaate, teda paelusid vaikivad mehed ja viis, kuidas nad istusid hommikulauas.

«Kutsuge mehed, kõik,» ütles kapten.

Parkhill kiirustas piki kaldaveert minema.

Kapten puudutas Cheroke'i. Cheroke vajus vaikselt kokku ja kukkus istmelt maha. Päike lõõskas ta harjas-lühikeseks pügatud juustel ja ta kõrgetel põsesarnadel.

Mehed tulid.

«Kes puudub?»

«Spender ikka veel, söör. Me leidsime Biggsi kanalis triivimas.» «Spender!»

Kapten nägi künkaid kerkimas päikesevalguses. Päike näitas grimassitades oma hambaid. «Olgu ta neetud,» lausus kapten väsinult. «Miks ta ei tulnud ja rääkinud minuga?»

68

«Ta oleks pidanud rääkima minuga,» hüüdis Parkhill, j^elle silmad pildusid tuld. «Ma oleksin ta kuradi ajud välja lasknud. Seda ma oleksin teinud, jumala eest!»

Kapten Wilder noogutas kahe mehe poole. «Võtke labidad,» ütles ta.

Palav oli haudu kaevata. Üle lageda mere tuli soe tuul ja puhus neile tolmu näkku, kui kapten pöör,as piibli lehti. Kui kapten sulges raamatu, hakkas keegi aeglasi liivajugasid alla riidesse mähitud kogudele kühveldama.

Nad läksid tagasi raketi juurde, plõksutasid oma püsside mehhanisme, viskasid selga paksud granaadipakid ja kontrollisid, kas püstolid on käepärast. Igaühele määrati oma piirkond mägedes. Kapten juhatas neid häält kõrgendamata ja tegevusetult rippuvaid käsi liigutamata.

«Lähme,» ütles ta.

Spender nägi orus mitmes kohas kerkivat peent tolmu ja teadis, et jälitamiseks on kõik organiseeritud ja valmis. Ta pani käest õhukese hõbedast raamatu, mida ta parajasti luges, istudes mugavasti lamedal rändrahnul. Raamatu lehed olid siidipaberõhukesed, puhtast hõbedast, käsitsi maalitud, musta ja kullaga. See raamat oli filosoofiast, vähemalt kümme tuhat aastat vana, ta oli leidnud selle Marsi orulinna ühest villast. Ta ei raatsinud seda kuidagi käest panna.

Mõnda aega ta mõtles: mis sellest kõigest kasu on? Istun siin ja loen, kuni nad tulevad ja mu maha lasevad.

Esimene reaktsioon pärast kuue mehe tapmist hommikul oli esile kutsunud oimetu mõttetühjuse perioodi, siis oksendamise ja nüüd tagatipuks kummalise rahu. Aga ka rahu oli mööda minemas, sest ta nägi tolmupilvi tõusmas tagaajavate meeste järel ja ta tundis uut pahameelehoogu tulevat.

Ta võttis oma välipudelist lonksu jahedat vett. Siis tõusis ta püsti, ringutas, haigutas ja kuulatas oru rahulikku imet enese ümber. Kui imetore oleks, kui ta võiks koos mõnede tuttavatega Maa pealt elada siin oma elu lõpuni vaikselt ja muretult.

Ta hoidis ühes käes raamatut ja teises laskevalmis Püstolit. Läheduses oli väike kiirevooluline oja, täis valgeid kivikesi. Ta riietus lahti ja sumas sisse, et end kergelt pesta. Tal oli aega küllalt ja ta ei kiirustanud uuesti riietuma ja püstolit kätte võtma.

69

Tulistamine algas umbes kell kolm parast lõunat. Selleks ajaks oli Spender kõrgel mägedes. Nad jälitasid teda läbi kolme väikese Marsi mägilinna. Linnade kohal, laiali puistatud nagu veerekivikesed, olid üksikud villad seal, kus muistsed perekonnad olid leidnud kas oja või rohelise koha ja teinud sinna kahhelkivi-basseini, raamatukogu ja õue

purskkaevuga. Spender kulutas pool tundi, et ujuda ühes neist basseinidest, mis oli täidetud vihmaveega, ja ootas, et tagaajajad talle järele jõuaksid.

Kõlasid lasud, kui ta lahkus väikesest villast. Umbes kakskümmend jalga .tema taga purunes kiviplaat kildudeks. Ta pistis jooksma, liikus järsaku tagant järsaku taha, pööras ümber ja sirutas esimese lasuga ühe oma kannul olevatest meestest surnult maha.

Nad moodustavad võrgu, ringi, Spender teadis seda. Nad lähevad ringi ja piiravad ta ümber ning saavadki kätte. Kummaline, et nad ei kasuta granaate. Kapten Wilderile ei maksaks midagi anda käsk granaate heita.

Aga ma olen liiga kena, et mind tükkideks lennutada, mõtles Spender. Kapten mõtleb sedamoodi. Ta tahab saada mind ainult ühe auguga. Kas pole see veider? Tn tahab, et minu surm oleks puhas. Ei mingit sodi. Miks? Sellepärast, et ta mõistab mind. Ja sellepärast, et ta mõistab, on ta valmis riskima heade meeste kaotamisega, et tabada mind puhta lasuga pähe. Kas pole asi nii?

Raginaga lajatas üheksa-kümme lasku. Kivid paiskusid ta ümber õhku. Spender tulistas ühtesoodu, mõnikord samal ajal, kui ta vaatas hõbedast raamatusse, mida ta käes kandis.

Kapten jooksis kuuma päikese all, püss käes. Spender jälgis teda oma püstoli sihikuga, kuid ei tulistanud. Selle asemel nihutas ta end, pühkis ära väljaulatuva nuki kaljurahnul, mille taga lamas Whitie, ja kuulis vihast hüüatust.

Äkki tõusis kapten püsti. Tal oli käes valge taskurätik. Ta ütles midagi oma meestele ja tuli mäkke, ollos püssi käest ära pannud. Spender lamas seal, siis tõusis, püstol laskevalmis.

Kapten tuli üles ja istus soojale rahnule. Veidi aega ei vaadanud ta Spenderile otsa.

Kapten pistis käe pluusitaskusse. Spenderi sõrmed pigistasid kõvemini püstolit.

Kapten sõnas: «Sigaretti?»

70

«Tänan.» Spender võttis ühe.

«Tuld?»

«On endal.»

Nad tõmbasid paar mahvi vaikides.

«Soe,» ütles kapten.

«Jah.»

«On teil siin üleval mugav?»

«Täiesti.»

«Kaua te loodate vastu pidada?»

«Umbes tosina mehe jagu.»

«Miks te ei tapnud meid kõiki täna hommikul, kui teil oli selleks võimalus? Te oleksite ju saanud.»

«Tean. Mul läks süda pahaks. Kui te mõnda asja ilmtingimata tahate teha, te valetate enesele. Te ütlete, et kõik teised inimesed eksivad. Noh, varsti pärast seda, kui ma hakkasin inimesi tapma, ma taipasin, et nad on lihtsalt narrid ja et ma ei peaks neid tapma. Aga oli liiga hilja. Ma ei suutnud siis jätkata, nii ma tulin siia üles, kus ma võisin enesele veelgi valetada ja end vihastada, jälle kõik uuesti üles soojendada.»

«Kas nüüd on üles soojendatud?»

«Piisavalt.»

Kapten uudistas oma sigaretti. «Miks te seda tegite?»

Spender asetas püstoli tasakesi oma jalgade ette. «Ma mõistsin, et paremat sellest, mis marslastel oli, pole võimalik saavutada. Nad peatusid seal, kus meie oleksime pidanud peatuma jääma sada aastat tagasi. Ma olen kõndinud nende linnades ja ma tunnen neid inimesi ja ma oleksin rõõmus, kui võiksin neid nimetada oma esivanemateks.»

«Neil on seal ilus linn.» Kapten noogutas ühe koha poole neist paljudest.

«Mitte ainult seda. Jah, nende linnad on head. Nad teadsid, kuidas siduda kunsti oma elamisega. Ameeriklaste jaoks on need alati seisnud eraldi. Kunst oli midagi sellist, mida hoiti poja toauberikus ülemisel korrusel. Kunst oli midagi niisugust, mida võeti pühapäeva-

annustes, segatuna religiooniga, võib-olla. Noh, mars-tastel on olemas nii kunst, religioon kui ka kõik muu.»

«Te mõtlete, et nad teadsid, mida see kõik tähendab?»

«Võite selles kindel olla.»

«Ja sel põhjusel hakkasitegi inimesi tulistama.»

«Kui ma olin poisike, viisid mu vanemad mind j^exico linna. Mulle jääb alatiseks meelde, kuidas mu Sa käitus — kärarikkalt ja tähtsalt. Ja mu emale ei

meeldinud sealsed inimesed, sest nad olid tõmmud ja ei pesnud ennast küllalt sageli. Ja mu õde ei tahtnud enamikuga neist rääkida. Mina olin ainus, kellele seal tõesti meeldis. Ja ma kujutan ette, et kui mu ema ja isa tuleksid Marsile, siis käituksid nad siin täpselt samuti.

Kõik, mis on võõras, ei kõlba keskmisele ameeriklasele. Kui sellel puudub Chicago veevärk, siis on see jama. Mõelda vaid! Oh, jumal, juba paljas mõte sellele! Ja siis — sõda. Te kuulsite kongressikõnesid enne meie lahkumist. Kui asi laabub, loodavad nad Marsi peale rajada kolm aatomiuurimiskeskust ja aatomipommide arsenali. See tähendab, et Marss on omadega läbi, kõik need toredad asjad läinud. Mis tunne teil oleks, kui üks marslane öögiks kolkunud viina Valge Maja põrandale?»

Kapten ei ütelnud midagi, ainult kuulas.

Spender jätkas: «Ja siis tuleksid teised võimuahnitsejad. Geoloogid ja rändurid. Kas te mäletate, mis juhtus Mehhikoga, kui Cortes ja tema ülimalt toredad sõbrad saabusid Hispaaniast? Terve tsivilisatsioon hävitati ahnete, kitsarinnaliste usklike poolt. Ajalugu ei andesta seda Cortesile iialgi.»

«Ka teie ei toiminud täna eriti eetiliselt,» tähendas kapten.

«Mis ma teha sain? Teiega vaielda? Mina üksi olen vastamisi kogu petisliku, kõike jahvatava ahne kliki-korraga Maa peal. Nad lärtsatavad oma räpased aatomipommid siia maha, võitlevad baaside pärast, et sõda pidada. Kas sellest pole veel küllalt, et nad on ruineerinud ühe planeedi? Kas neil on vaja lagastada teise sõime? Lihtsameelsed lobasuud. Kui ma siia üles jõudsin, tundsin end mitte ainult vabana nende nõndanimetatud kultuurist, vaid tundsin, et olen vaba ka nende eetikast ja nende tavadest. Ma mõtlesin, et olen väljas-pool nende ettekirjutuste raame. Kõik, mis mul teha jääb, on tappa kõik maha ja elada oma elu.»

«Aga ei läinud arvestuste kohaselt,» ütles kapten.

«Ei. Pärast viiendat tapmist hommikusöögi ajal roa avastasin, et ma ei olnud ikka veel läbini uus, läbini marslane. Ma ei saanud nii kergesti kõike üle parda heita, mis ma Maa' peal olin õppinud. Aga nüüd rna| tunnen ennast jälle kindlana. Teil kõigil tuleb surraj See pidurdab järgmise raketi tulekut vähemalt viiel aasta võrra. Praegu pole rohkem rakette, välja arvatud

see üks. Inimesed Maa peal ootavad aasta, kaks ja kui nad meist midagi ei kuule, kardavad nad ehitada uut raketti. Neil kulub kaks korda nii palju aega ja nad teevad sada katsemudelit, et end kindlustada järjekordse ebaõnnestumise vastu.» «Teil on õigus.»

«Teiselt poolt kiirendaks soodne aruanne teilt, kui te tagasi pöördute, kogu invasiooni Marsile. Kui mul on õnne, elan kuuekümneaastaseks. Kõik ekspeditsioonid, mis saabuvad Marsile, võtan vastu mina. Korraga ei tule rohkem kui üks laev, keskelt läbi üks aastas ja mitte kunagi rohkem kui kakskümmend meest meeskonnas. Pärast seda, kui olen nendega sõbraks saanud ja neile seletanud, et meie rakett ühel päeval plahvatas — ma kavatsen selle õhku lasta pärast seda, kui ma selle nädala jooksul oma töö olen lõpetanud —, tapan ma nad viimase kui ühe. Marss jääb puutumata järgmiseks pooleks sajandiks. Mõne aja pärast võib-olla inimesed Maalt loobuvad proovimast. Tuletage meelde, kui ettevaatlikuks nad muutusid tsepeliinide ehitamise idee suhtes, sest need kukkusid sageli leegitsedes alla!»

«Teil on kõik ette kavandatud,» möönis kapten.

«On küll.»

«Ent meie oleme arvulises ülekaalus. Tunni aja pärast olete ümber piiratud. Tunni aja pärast olete surnud.»

«Ma leidsin mõned maa-alused käigud ja koha, kus elada, mida te iialgi ei leia. Ma tõmbun sinna paariks nädalaks, kuni teie valve lõdveneb. Siis tulen ma välja ja nopin teid ära, ükshaaval.»

Kapten noogutas. «Jutustage mulle siinsest tsivilisatsioonist,» ütles ta, osutades käega mägilinnadele.

«Nad teadsid, kuidas elada koos loodusega ja kuidas sellega hakkama saada. Nad ei püüdnud kõigest väest olla läbini inimesed ja mitte loomad. See on viga, mille tegime meie, kui Darwin esile kerkis. Me embasime teda ja Huxley'd ja Freudi naerunäol. Ja siis me avastasime, et Darwin ja meie religioonid ei sobi kokku. Või me vähemalt mõtlesime, et ei sobi. Me olime lollid. Me Proovisime paigast nihutada Darwinit ja Huxley'd ja Freudi. Nad ei tahtnud hästi nihkuda. Siis, nagu idioodid, püüdsime religiooni uppi lüüa.

See õnnestus meil päris hästi. Me kaotasime usu ja käisime ringi, juureldes selle kallal, milleks on elu yajalik. Kui kunst pole midagi muud, kui ainult iha nurjunud väljaheide, kui religioon pole midagi enamat, kui

enesepete, mis see elugi siis väärt on? Usk oli meile andnud vastused kõigile küsimustele. Aga kõik selle pühkisid minema Freud ja Darwin. Me olime ja oleme praegugi kadunud inimesed.»

«Ja need marslased on «leitud» inimesed?» küsis kapten.

«Jah. Nad teadsid, kuidas ühendada teadust ja religiooni nii, et need töötaksid käsikäes, teineteist mitte eitades, teineteist rikastades.»

«See kõlab ideaalsena.»

«Nii see oli. Ma tahaksin teile näidata, kuidas marslased selle saavutasid.» «Mu mehed ootavad.»

«Meil kulub selleks pool tundi. Ütelge neile seda, söör.»

Kapten viivitas, siis tõusis ja hüüdis alla jäänud meestele oma korralduse.

Spender juhatas ta väikesesse Marsi külakesesse, mis oli üleni ehitatud jahedast suurepärasest marmorist. Seal olid suured friisid ilusate loomadega, valge oreooliga kaslased ja kollase oreooliga päikese sümbolid ja härjataoliste olendite raidkujud ning meeste ja naiste ja hiiglasuurte kaunikujuliste koerte raidkujud.

«Siin on teile vastus, kapten.»

«Ma ei näe seda.»

«Marslased avastasid loomade elusaladuse. Loom ei tõstata probleemi elu suhtes. Ta elab. Tema pärispõhjus elamiseks on elu, ta tunneb elust rõõmu ja naudib seda. Näete — skulptuuris korduvad ikka ja jälle - looma Võrdkujud.»

«See näib paganlik.»

«Vastupidi, need on jumala sümbolid, elu sümbolid. Ka Marsil oli inimene muutunud liiga palju inimeseks ja mitte küllalt loomaks. Ja Marsi inimesed taipasid, et elu säilitamiseks peavad nad loobuma küsimusest milleks elada'? Elu on iseenesele vastuseks. Elu on ise pro-pagandaks uuele elule ja võimalikult parema elu elamisele. Marslased taipasid, et nad esitasid küsimuse «milleks üldse elada?» mingil sõja- ja meeleheite-perioodi kulminatsiooni ajal, kui sellele polnudki vastust. Aga kui kord tsiviliseeritud maailm rahunes, saabus vaikus ja lõppesid sõjad, muutus see küsimus uutmoodi mõttetuks. Elu oli nüüd hea ega vajanud enam argumente.»

«See kõlab, nagu olnuksid marslased üsna naiivsed.»

«Ainult siis, kui tasus olla naiivne. Nad lakkasid liigselt ponnistamast, et kõike hävitada, et kõike alandada. Nad sulatasid kokku religiooni, kunsti ja teaduse sellepärast, et põhiliselt pole teadus muud, kui ime uurimine, mida me ei suuda kunagi seletada, ja kunst on selle ime interpretatsioon. Nad ei lasknud kunagi teadusel purustada esteetilist ja ilusat. Kõik seisneb^

lihtsalt määras. Maa inimene mõtleb: «Sellel pildil tegelikult ei ole värvusi. Teadlane võib tõestada, et värvus sõltub valgust reflekteerivate rakkude paigutusest aines. Sellest järeldub, et värvus ei ole vaadeldavate esemete reaalne osa!» Kaugelt nutikam marslane ütleks: «See on ilus pilt. Ta sündis inspireeritud mehe käe ja vaimu läbi. Selle idee ja värv on elust võetud. See asi on hea».»

Tekkis paus. Istudes pärastlõunapäikeses, vaatas kapten uudistades ringi väikeses vaikses jahedas linna» keses.

«Mulle meeldiks siin elada,» lausus ta.

«Te võite, kui te tahate.»

«Te teete mulle niisuguse ettepaneku?»

«Kas ükski teile alluvaist meestest mõistaks seda kõike? Nad on professionaalsed küünikud ja nende jaoks on liiga hilja. Miks te tahate nendega koos tagasi minna? Selleks, et sammu pidada Jones'idega? Et osta enesele just samasugune vurrkann, nagu on Smithil? Et kuulata muusikat meelte asemel oma taskuraamatuga? Siin lähedal on väike siseõu, kus on rull Marsi muusikaga, vähemalt viiskümmend tuhat aastat vana. Ta on ikka veel mängimiskõlblik. Muusika, mida te iial oma elus ei kuule. Te võiksite seda kuulda. Seal on raamatuid. Mina olen nende lugemises juba tublisid edusamme teinud. Te võiksite istuda ja lugeda.»

«See kõik kõlab üsna ahvatlevalt, Spender.»

«Aga teie ei jää?»

«Ei. Igatahes, aitäh.»

«Ja te ei jäta mind kindlasti rahule. Ma pean teid kõiki tapma.»

«Te olete optimist.»

«Mul on midagi, mille eest võidelda ja elada, see teeb minust parema tapja. Nüüd on mul midagi, mis võrdub religiooniga. See on nagu uuesti hingama õppida. Ja õppida, kuidas lamada päikeses, et päevituda, lasta päikesel end töödelda. Ja kuidas kuulata muusikat ja kuidas lugeda raamatut. Mida pakub teie tsivilisatsioon?»

75

Kapten tammus ühelt jalalt teisele. Ta raputas pead. «Mul on kahju, et see juhtub. Mul on kahju selle kõige pärast.»

«Minul samuti. Ma arvan, et ma pean teid nüüd tagasi viima, et te saaksite rünnakut alustada.» «Ma arvan, et jah.»

«Kapten, ma ei tapa teid. Kui kõik on möödas, olete te ikka veel elus.» «Mis?»

«Kui ma alustasin, siis otsustasin, et teie jääte puutumata.» «Noh...»

«Ma säästan teid. Kui teised on surnud, muudate teie võib-olla meelt.»

«Ei,» ütles kapten. «Minus on liiga palju Maa verd. Ma pean teid taga ajama.»

«Isegi siis, kui teil on võimalus siia jääda?»

«See on veider, kuid jah, isegi siis. Ma ei tea miks. Ma pole enesele kunagi sellist küsimust esitanud. Noh, olemegi päral!» Nad olid tagasi jõudnud oma kohtumispaika. «Kas te tulete vabatahtlikult kaasa, Spender? See on minu viimane pakkumine.»

«Tänan, ei!» Spender sirutas käe välja. «Veel üks viimane soov. Kui teie võidate, osutage mulle üks teene. Tehke mis võimalik, et takistada selle planeedi tükki-fleks rebimist vähemalt viiekümne aasta vältel, kuni arheoloogidel on olnud piisavalt võimalusi, nõus?»

«Hea küll.»

«Ja lõpuks — kui sellest on midagi kasu, mõelge minust lihtsalt kui ääretult ogarast mehest, kes ühel ilusal suvepäeval sattus märatsemishoogu ega tulnudki enam mõistusele. Niimoodi on teil pisut kergem.»

«Ma mõtlen selle üle järele. Hüvasti, Spender. Head õnne.»

«Te olete veider,» lausus Spender, kui kapten kõndis mööda rada alla soojalt puhuva tuule käes.

Kapten jõudis oma tolmuste meeste juurde nagu eksinu. Ta kissitas kogu aeg päikesesse ja hingas raskelt.

«Kas on midagi joodavat?» küsis ta. Ta tundis, et jahe pudel pandi talle pihku. «Tänan.» Ta pühkis oma suud.

«Hüva,» ütles ta. «Olge ettevaatlikud. Meil on aega laialt. Ma ei taha enam ühtegi meest kaotada. Te peate ta tapma. Alla ta ei tule. Tabage surmavalt, kui saate. Ärge teda sodiks tehke. Lõpetage see asi kähku ära.»

76

«Ma kihutan talle kuuli pähe,» ütles Sam Parkhill.

«Ei, rinda,» lausus kapten. Mõttes nägi ta Spenderi õulist, vankumatult otsustavat nägu.

«Tema neetud ajudesse,» ütles Parkhill. Nõksatades ulatas kapten talle pudeli. «Sa kuulsid, mis ma ütlesin. Rinda.»

Parkhill pomises midagi enese ette.[4]

«Nüüd,» ütles kapten.

Nad moodustasid jälle aheliku, sammudes, joostes ja jälle sammudes palaval mäeküljel, kus oli ootamatuid jahedaid grotte, mis lõhnasid sambla järele, ja niisama ootamatuid lagedaid lõõskavaid kohti, mis lõhnasid nagu päikesepaiste kividel.

Vastik on kavaldada, mõtles kapten, kui sa tegelikult ei tunne, et sa oled kaval ja kui sa ei taha olla kaval. Ringi hiilida ja plaane sepitseda ja tunda end tähtsana selletõttu, et sa neid sepitsed. Ma vihkan tunnet, mis tekib mõeldes, et ma toimin õigesti, kui ma tegelikult polegi kindel, kas see nii on. Ja üldse — kes me oleme? Enamik? Kas see on vastus? Enamik on alati püha, kas pole? Alati, alati; lihtsalt mitte kunagi, ka kõige tähtsusetuma hetke vältel, ta ei eksi, on nii? Ei eksi mitte iialgi kümne miljoni aasta jooksul? Ta mõtles: Mida tähendab see enamik ja kes sellesse kuuluvad? Ja mida nad mõtlevad ja kuidas nad sellisteks said ja kas nad iial muutuvad ja kuidas, kurat võtaks, sattusin mina sellesse pehkinud enamikku? Ma ei tunne ennast mugavalt. On see klaustrofoobia, hulkade kartus, või kaine praktiline mõistus? Kas võib ühel inimesel olla õigus, kui kogu maailm mõtleb, et neil on õigus? Ei maksa parem sellele mõtelda. Parem roomakem ringi ja tegutsegem närvekõditavalt ja vajutagem päästikule. Nii ja nii!

Mehed jooksid ja kummardusid ja jooksid ja kükitasid varjudes ja näitasid hambaid. Nad hingeldasid, sest õhk oh hõre, see polnud mõeldud jooksmiseks; õhk oli hõre ja nad pidid istuma viis minutit järjest, nad pühkisid ja nägid musti rõngaid silmade ees, ahmisid hõredat õhku ja soovisid, et seda oleks rohkem, pilutasid silmi ja lõpuks tõusid püsti, tõstsid püssid, et rebida auke, heli ja kuumuse auke sellesse hõredasse suve-õhku.

Spender jäi sinna, kus ta oli, tulistades ainult tarbe korral

77

«Neetud ajud igal pool!» kisendas Parkhill, joostes mäest üles.

Kapten suunas oma püstoli Sam Parkhillile. Ta langetas selle ning jõllitas seda õuduses. «Mida te tegite?» küsis ta oma lõtvunud käelt ja püstolilt.

Ta oleks peaaegu tulistanud Parkhillile selga.

«Jumal, aita mind.»

Ta nägi, et Parkhill ikka veel jooksis, siis kukkus ja lamama jäi. Avar, liikuv meestevõrk oli Spenderi sisse piiranud. Mäetipul, kahe kivimüraka taga, lamas Spender, näol grimass kurnatusest, mille oli tekitanud hõre atmosfäär, suured higilaigud kaenlaalustes. Kapten nägi kaht kivipanka. Nende vahel oli umbes neljatolline Vahe, mis võimaldas vaba juurdepääsu Spenderi rinnale.

«Hei, sina!» karjus Parkhill. «Siin on tina sinu pea tarvis!»

Kapten Wilder ootas. Mine ära, Spender, mõtles ta. Kao minema, nagu sa lubasid. Sulle on jäänud põgenemiseks ainult paar minutit. Kao minema ja tule hiljem tagasi. Mine. Sa lubasid minna. Mine alla tunnelitesse, mis sa leidsid, ole seal peidus ning ela kuid ja aastaid, lugedes oma toredaid raamatuid ja supeldes oma templitiikides. Mine nüüd, mees, enne kui on liiga hilja.

Spender ei lahkunud oma positsioonilt.

«Mis temaga lahti on?» küsis kapten iseeneselt.
Kapten kergitas oma püstolit. Ta jälgis jooksvaid, varjuvaid mehi. Ta vaatas väikese, puhta Marsi küla torne, mis istusid pärastlõunapäikeses nagu teravajooneliselt tahutud malendid. Ta nägi kaljupanku ja lõhet nende vahel, kust paistis välja Spenderi rind.
Parkhill ründas, kisendades meeletus vihas.
«Ei, Parkhill,» lausus kapten. «Ma ei või teil lasta seda teha. Ega ka teistel mitte. Ei, mitte kellelgi. Ainult, ma ise.» Ta tõstis püstoli ja sihtis.
Kas ma olen pärast seda süüst puhas? mõtles ta. Kas on õige, et mina seda teen? Jah, on. Ma tean, mida ja mis põhjusel ma teen ja ongi õige, sellepärast et ma arvan, et mina olen see õige isik. Ma loodan ja palvetan, et ma suudaksin seda teostada.
Ta andis Spenderile peaga märku. «Kao minema,» hüüdis ta valju sosinaga, mida keegi ei kuulnud. «Ma annan sulle veel kolmkümmend sekundit. Kolmkümmend sekundit.»

Kell tiksus ta randmel. Kapten jälgis selle tiksumist. Mehed jooksid. Spender ei liigutanud. Kell tiksus kaua aega väga valjusti kapteni kõrvus. «Mine ära, Spender, mine ära!»
Kolmkümmend sekundit oli läbi.
Püstol oli välja sihitud. Kapten tõmbas sügavasti hinge. «Spender,» ütles ta välja hingates.
Ta vajutas päästikule.
Juhtus ainult see, et peen kivitolm kerkis päikesepaistesse. Lasu kaja vaibus.

Kapten tõusis ja hüüdis oma meestele: «Ta on surnud.»
Mehed ei uskunud seda. Nende asukoht ei võimaldanud neil näha lõhet kivipankade vahel. Nad nägid, et nende kapten jooksis üksinda mäest üles, ja pidaski teda kas ülivapraks või hullumeelseks.
Mõne minuti pärast tulid mehed talle järele.
Nad kogunesid laiba ümber ja keegi küsis: «Kae rinda?»
Kapten vaatas maha. «Rinda,» ütles ta. Ta nägi, kuidas kivid Spenderi all olid värvi muutnud. «Tahaksin teada, miks ta ootas. Tahaksin teada, miks ta ei põgenenud, nagu ta plaanitses. Tahaksin teada, miks ta jäi paigale ja laskis enese tappa.»
«Kes seda teab,» ütles keegi.
Seal lamas Spender, käed krampunud, üks ümber püstolipära, teine ümber hõberaamatu, mis sädeles päikese käes.
Oli see nii minu pärast? mõtles kapten. Kas sellepärast, et mina keeldusin alla andmast? Kas Spenderile oli vastik mõte mind tappa? Kas ma millegi poolest erinen neist teistest siin? Kas ta toimis nii sellepärast? Kas ta arvas, et võib mind usaldada? Mis muud vastust võib sellele veel olla?
Mitte mingit. Ta kükitas vaikse keha kõrvale.
Ma pean selle teostama, mõtles ta. Ma ei tohi teda nüüd alt vedada. Kui ta arvas, et minus peitub midagi temast, ja sellepärast ei suutnud mind tappa — missugune töö mul siis ees seisab! Nii see on, jah, nii see on. Mina olen uus Spender, aga ma pean enne aru, kui ma tulistan. Ma ei tulista üldse, ma ei tapa. Ma ajan asja inimestega korda. Ja tema ei suutnud mind tappa sellepärast, et mina olen tema pisut erinevates tingimustes.

Kapten tundis oma turjal päikeselõõska. Ta kuulis iseennast kõnelemas:
«Kui ta ainult oleks tulnud minu juurde ja arutanud asja enne, kui ta kedagi maha laskis, me oleksime kuidagimoodi kokkuleppele jõudnud.»
«Kokkuleppele jõudnud? Mille suhtes?» küsis Park-hill. «Milles oleksime me temataolisega saanud kokku leppida?»

Leitsakut õhkus pinnasest, kividelt ja sinisest taevast. «Ma arvan, sul on õigus,» ütles kapten. «Meie poleks kunagi leidnud temaga ühist keelt. Spender ja mina, võib-olla. Aga Spender ja sina ja teised, ei, mitte iialgi. Tema jaoks on see niimoodi parem. Las ma võtan ühe sõõmu sellest välipudelist.»

See oli kapten, kes tegi ettepaneku kasutada Spenderi jaoks tühja sarkofaagi. Nad olid leidnud ühe igipõlise marslaste surnuaia. Nad asetasid Spenderi hõbe-sarkofaagi, vaha ja võietega, mis olid kümme tuhat aastat vanad, käed ristatud rinnale. Viimane, mis -nad temast nägid, oli tema rahulik nägu.

Nad seisid hetke iidses hauakambris. «Ma arvan, et teile oleks kasuks, kui te aeg-ajalt mõtleksite Spende-rile,» ütles kapten.

Nad astusid hauakambrist välja ja sulgesid marmor-ukse.

Järgmisel pärastlõunal harjutas Parkhill märkilaskmist ühes neist surnud linnadest, lastes puruks kristall-aknaid ja habraste tornide tippe. Kapten tabas Parkhilli ja lõi tal hambad sisse.

August 2001: Asukad

Inimesed tulid Maalt Marsile. Nad tulid sellepärast, et nad kas kartsid või ei kartnud, sellepärast, et nad olid kas õnnelikud või õnnetud, sellepärast et nad tundsid end olevat palverändurid, või nad ei tundnud end olevat palverändurid. Igal mehel oli oma põhjus. Nad jätsid maha halvad naised või halvad töökohad või halvad linnad, nad tulid, et midagi leida või midagi maha jätta või midagi saada, et midagi välja kaevata või midagi rahule jätta. Nad tulid väikeste unistustega või suurte soovunelmatega või hoopiski ilma nendeta. Aga valitsuse sõrm viitas neljavärvilistel plakatitel paljudes linnades: TEIE JAOKS LEIDUB-TÖÖD TAEVAS:

80

KÜLASTAGE MARSSI! Ja mehed ilmusid välja, alguses mõned üksikud, paarkümmend tükki, sest enamik mehi tundis end raskesti haigena isegi enne, kui rakett lennutati maailmaruumi. Seda haigust nimetati Üksinduseks, sellepärast et kui te nägite oma kodulinna kahanevat rusikasuuruseks ja siis sidrunisuuruseks ja siis nööpnõelapeasuuruseks ja kaduvat tule joomesse, oli teil tunne, et te polnudki sündinud, et linna ei olnudki, te olite mitte kusagil, ümberringi kosmos, mitte midagi tuttavat, ainult teised võõrad mehed. Ja kui Illinois, Iowa, Missouri või Montana osariik haihtus pilvemerre ja kui Ühendriigid tõmbusid kokku uduseks saareks, ja terve maakera muutus eemale lennutatud poriseks pesapalliks, olite te kahekordselt üksi, rändamas maailmaruumi aasadel, teel kohta, mida te ei osanud enesele ette kujutada.

Niisiis selles polnud midagi ebaharilikku, et neid esimesi mehi oli vähe. See arv kasvas pidevalt võrreldes nende Maa inimeste loendusandmetega, kes juba olid Marsil. Hulkades peitus nagu mingi lohutus. Aga esimesed Üksildased pidid ise enese eest seisma...

Detsember 2001: Roheline hommik

Kui päike loojus, kükitas ta teeraja äärde ja keetis väikese õhtusöögi ja kuulas, kuidas tuli praksus sel ajal, kui ta pistis toitu suhu ja seda mõtlikult mälus. See päev oli sarnanenud kolmekümne teisega, mille hommikutundidel sai kaevatud palju keni aukef neisse pudistatud seemneid ja toodud vett selgeist kanaleist. Nüüd, tinane raskus ahtakeses kehas, lamas ta ja vaatas, kuidas taevas värvus ühest pimedusest teiseks.

Ta nimi oli Benjamin Driscoll ja ta oli kolmekümne ühe aastane. Ta unistas sellest, et Marss muutuks roheliseks ja kõrgeks puude ja lehestiku tõttu, iga aastaajaga ikka kõrgemaks; et oleks puid, mis jahutaksid linnu tulikuumal suvel, puid, mis hoiaksid kinni talve-tuuli. Üks puu suudab palju ära teha: lisada värvi, pakkuda varju, pillata puuvilju või saada laste mänguplatsis, olla terve taevamaailm, kus ronida ja rippuda; toidu ja mõnude

arhitektuur — see oli puu. Aga ennekõike puhastaksid puud jäist õhku kopsude jaoks ja kõrvu kostaks õrn sahin, kui lamad öösiti oma lumivalges voodis ja see uinutab su magama.
81

Ta lebas kuulatades, kuidas maapind end kogub, oodates päikest, vihma, mis pole veel saabunud. Kõrv vastu pinnast, võis ta kuulda tulevaste aastate jalaastu-misi kauguses ja ta kujutas ette, kuidas praegu muidu pandud seemneist võrsub rohelus, mis haarab kinni tae-vast, sirutab välja ühe oksa teise järel, kuni Marsisl saab pärastlõunane mets, kuni Marsist saab sädelev viljapuuaed.

Varahommikul, kui tilluke päike kerkib kahvatun,, kurduvate mäekinkude keskelt, on tema juba üleva!. Mõne minutiga lõpetanud oma suitsuse hommikueine, trambib ta surnuks tuletuha, on oma seljakotiga jub.; teel, katsetab, kaevab, istutab seemneid või võrseid, tambib kergelt kinni, kastab, läheb edasi, vilistab, heidab pilgu selgesse taevasse, mis muutub sooja keskpäeva paiku aina säravamaks.

«Sul on tarvis õhku",» räägib ta oma öisele lõkkele. Tuli oli hõõguvpunane, erk kaaslane, kes sulle vastu nähvas, kes magas su ligidal, unised roosad silmad soojad jahedas öös. «Meie kõik vajame õhku. Siin Marsil on õhk hõre. Sina väsid nii ruttu. See on, nagu elaksid Andides. Lõuna-Ameerikas, kõrgel üleval. Sa hingad sisse ja ei saa midagi. See ei rahulda.»

Ta kompas oma rindkeret. Kuidas see oli kasvanud kolmekümne päevaga. Et hingata sisse rohkem õhku, tuleb neil kõigil kohendada oma kopse. Või istutada rohkem puid.

«Sellepärast ma siin olegi,» lausus ta. Tuli nilpsas. «Koolis nad jutustasid loo Johnny õunaseemnest, kes marssis läbi Ameerika ja istutas õunapuid. Noh, mina teen rohkem. Ma istutan tammesid, jalakaid ja vahtraid, iga liiki puid, haabu ja himaalaja seedreid ja kastaneid, Selle asemel, et toota ainult puuvilja kõhu tarvis, valmistan ma õhku kopsude jaoks. Kui ükskord need puud suureks kasvavad, mõelda vaid, kui palju hapnikku nad toodavad!»

Talle meenus tema saabumine Marsile. Nagu tuhanded teised, oli ta vaadanud välja hommikusse ja mõtel< nud: «Kuidas ma siia sobin? Mida ma tegema hakkan? Kas minu jaoks leidub tööd?»

Siis oli ta minestanud.

Keegi oli torganud nuuskpiirituse pudelikese talle nina alla ja köhides oli ta tulnud meelemärkusele. «Varsti on teiega kõik korras,» ütles doktor.

«Mis juhtus?»
82

«Õhk on üsna hõre. Mõnele see ei istu. Ma arvan, et teil tuleb minna Maa peale tagasi.»

«Ei!» Ta tõusis istukile ja peaaegu otsekohe tundis, kuidas silmade ees läks mustaks ja Marss käis tema all ringi. Ta ninasõõrmed laienesid ja ta sundis oma kopsusid jooma mittemiskit. «Minuga on varsti kõik korras. Ma pean siia jääma!»

Nad lasksid tal lamada, hirmsate kalataoliste liigutustega õhku ahmida. Ja ta mõtles — õhku, õhku, õhku. Nad saadavad mu tagasi õhu pärast. Ja ta pööras pead, et vaadata üle Marsi väljade ja küngaste. Ta tõi nad fookusesse ja esimene asi, mis ta märkas, oli, et seal polnud puid, üldse mitte ühtegi puud, nii kaugele kui ta pilk ulatus ükskõik missuguses suunas. Maa oli iseenese peale tige, musta savi maa, aga mitte midagi selle peal, isegi mitte rohtu. Õhk, mõtles ta, hõre aine vilistamas ta sõõrmetes. Õhk, õhk. Ja küngastel või nende varjus, või isegi väikeste ojakeste juures mitte ühte puud ja ei ainsatki rohelist rohuliblet. Muidugi! Ta tundis, et mõte ei tule ta peast, vaid kopsudest ja kurgust. Ja see mõte oli nagu äkiline puhta hapniku puhang, mis tõstab ta üles. Puud ja rohi. Ta vaatas oma käsi ja pööras neid. Tema hakkab istutama puid ja rohtu. Sellest saab tema töö, ta võitleb just nimelt selle asja vastu, mis võiks takistada teda siia jäämast. Ta hakkab pidama Marsiga aiandussõda. Siin puhkas vana pinnas ja selle taimed, mis olid nii igivanad, et olid ennast ise ära kulutanud. Aga mis oleks, kui tooks sisse uusi vorme? Maa puid, suuri mimoose ja leinapajusid ja magnooliaid ja suurepäraseid eukalüpte. Mis siis saaks? Kindlasti oli

pinnases peidus rikkalikult mineraalaineid, mis olid puutumata, sellepärast et vanad sõnajalad, lilled, põõsad ja puud olid end surnuks kurnanud.
«Laske mind tõusta!» hüüdis ta. «Ma pean nägema Koordineerijat!»
Ta oli Koordineerijaga vestelnud terve hommiku asjust, mis kasvasid ja olid rohelised. Kuluks kuid, kui mitte aastaid, enne kui algab organiseeritud istutamine. Siiani toodi Maalt külmutatud toitu lendavates jääpurikates; mõnedes kommuuniaedades hakkasid rohetama nüdropoonilised taimed. «Vahepeal,» ütles Koordineerija, «jääb see sinu tööks. Me katsume sulle seemneid hankida, kui saab, ja veidi varustust. Praegu on ruum rakettides paganama hinnas. Ma kardan, et kuna need esimesed linnad on kaevandusühiskonnad, siis pole neilt
83
oodata erilist sümpaatiat sinu puude istutamise vastu...»
«Aga sa ometi lased mul seda teha?»
Nad lasksid tal seda teha. Varustatud mootorrattaga, mille külgkorvis oli rikkalikult seemneid ja istikuid, parkis ta oma sõiduki oru kõnnumaale, ja asus jalgsi teele läbi maa.
See oli kolmekümne päeva eest ja ta polnud kordagi heitnud pilku tagasi, sest tagasivaatamine oleks teinud südamele haiget. Ilm oli äärmiselt kuiv, kahtlane kas ükski seeme oli hakanud idanema. Võib-olla kogu tema kampaania, tema neli nädalat küürutamist ja kühvelda-mist oli olnud tühi vaev. Ta suunas oma pilgu ikka otse ette, minnes edasi piki laia madalat orgu, päikese all, eemale Esimesest Linnast, oodates, et hakkab vihma sadama.
Nüüd, kui ta tõmbas teki õlgadele, kogunesid pilved kuivade mägede kohale. Marss oli paik, mis oli niisama vähe ette ennustatav nagu aeg. Ta tundis, kuidas küpsetatud künkad tasapisi podisedes keemast lakkasid jäises öös ja ta mõtles rikkast, tintmustast mullast, nii mustast ja läikivast, et see peaaegu roomas ja liigutas su pihus, rammusast mullast, millest võiksid võrsuda tohutu suured oavarred, mille otsast üdini raputava põntsuga langeksid toredad hiiglased.
Lõkketuli vaibus võbeledes uniseks tuhaks. Õhk võnkus vankriratta kaugeks mürinaks. Müristas. Äkki vee lõhn. Täna öösel, mõtles ta, ja sirutas käe välja, et katsuda, kas sajab. Täna öösel.

Ta ärkas kergest vopsust kulmu pihta. Vesi jooksis mööda nina huultele. Üks tilk tabas teda silma, teine plärtsatas vastu lõuga.
Vihm.
Puhas, õrn ja kerge, ta tibutas kõrgelt õhust, eriline eliksiir, mis maitses nagu lumm ja tähed ja õhk, kandes eneses piparpeenikest tolmu ja nirisedes keelel nagu haruldane, kerge šerri.
Vihm.
Ta tõusis istukile. Ta laskis tekil langeda ja ta sinine paks puuvillane särk täpistus, kuna vihmapiisad muutusid üha jämedamaks. Tuli nägi välja, nagu tantsiks sellel mingi nähtamatu loom, lömastades seda, kuni jäi järele ainult tige suits. Vihma kallas. Taeva suur must
84
kaas mõranes kuueks puudriseks siniseks liistakuks nagu imepärane krakeleeritud glasuur ja kohises alla. Ta nägi kümmet biljonit vihmakristalli, mis viivitasid küllalt kaua, et neid elektri abil fotografeerida. Siis pimedus ja vesi.
Ta oli üdini märg, kuid ta hoidis nägu vastu vihma ja laskis sel tabada oma lauge, ise naeris. Ta plaksutas käsi ja tõusis püsti ning jalutas oma tillukesel laagri-platsil ringi ja kell oli üks öösel.
Sadas vahetpidamata kaks tundi ja siis jäi vihm üle. Tähed tulid välja, värskelt pestud ja selgemad kui kunagi.
Pannud oma tsellofaanpakendist selga kuivad riided, heitis härra Benjamin Driscoll pikali ja uinus õnnelikuna.

Päike tõusis aeglaselt mägede vahelt. See vakatas tasakesi maa kohal ja äratas härra Driscolli seal, kus ta lamas.
Ta ootas hetke, enne kui tõusis. Ta oli töötanud ja oodanud pika kuuma kuu ja nüüd, püsti tõusnud, pöö-as ta viimaks pilgu selles suunas, kust ta oli tulnud. Oli roheline hommik.
Nii kaugele kui silm ulatus seisid puud taeva foonil. Mitte üks puu, mitte kaks, mitte tosin, vaid need tuhanded, mis ta oli külvanud ja istutanud. Ja mitte väikesed puud, ei, mitte puuvõsukesed, mitte väikesed õrnad võrsed, vaid suured puud, tohutu suured puud, kümne mehe kõrgused puud, rohelised ja rohelised ning hiiglasuured ja ümmargused ja tüsedad, puud, mis lasksid helkida oma metalseid lehti, puud, mis sosistasid, puude rida üle küngaste, sidrunipuud, pärnapuud, mammutipuud, ja mimoosid ja tammed ja jalakad ja haavad, kirsipuu, vaher, saar, õunapuu, apelsinipuu, eukalüp-tus, mida piitsutas äge vihm, toitis võõras ja maagiline pinnas ja isegi tema silma all ajasid nad välja uusi harusid, pakatasid uued pungad. «Võimatu!» hüüdis härra Benjamin Driscoll. Kuid org ja hommik olid rohelised. Ja õhk!
Kõikjalt ümberringi, nagu liikuv hoovus, mägijõgi, tuli uut õhku, puhus hapnikku rohelistest puudest. Seda võis näha helkimas kõrgel kristalse lainetusena. Hapnik, värske, puhas, roheline, külm hapnik, mis suutis oru jõedeltaks. Hetke pärast paiskuvad valla

linnaväravad, inimesed jooksevad välja läbi hapniku uue ime, nad nuusutavad, ahmivad kopsutäisi, nende põsed roosatavad, ninad hoiavad visalt kinni, kopsud elustuvad uuesti, südamed põksuvad ja kurnatud kehad tõusevad tantsule.
Härra Benjamin Driscoll tõmbas ühe pika, tugeva sõõmu rohelist veeõhku ja minestas.
Enne kui ta uuesti ärkas, oli jälle viis tuhat uut puud roninud üles kollasesse päikesesse.

Veebruar 2002: Rändrohutirtsud

Raketid panid põlema luised ^asad, muutsid kivid laavaks, puu söeks, vee auruks, tegid liivast ja kvartsist rohelist klaasi, mis vedeles laiali pillatud peeglitena kõikjal ümberringi, peegeldades sissetungi. Raketid tulid nagu trummid, mis põrisevad öös. Raketid tulid nagu rändrohutirtsud parvedes ja maandusid roos-punase suitsu õhetuses. Ja rakettidest jooksid välja mehed, vasarad käes, et tagudes anda võõrale maailmale niisugune kuju, mis on silmale tuttav, peksta minema kõik võõrastav. Neil olid naelad otsapidi suus, nii et nad sarnanesid metallhammastega lihasööjatega. Nad sülitasid neid oma käbedatesse pihkudesse, kui nad klõpsisid püsti sõrestikseintega majakesi ja vudi-sid sindlitega üle katuste, et pilgu eest varjata jubedaid tähti, ja panid üles rohelised aknaeesriided, mida ette tõmmata, et öö välja sulgeda. Ja kui puusepad olid edasi rutanud, tulid naised lillepottide ja sitsi ja pannidega ja alustasid köögis kolistamist, et summutada vaikust, mida tekitas Marss, mis ootas ukse ja kardinatega kaetud akna taga.
Kuue kuuga löödi lagedale planeedile püsti tosin väikest linna, mis olid täis särisevaid neoontulesid ja kollaseid elektripirne. Kokku umbes üheksakümmend tuhat inimest tuli Marsile ja veel rohkem oli neid, kes pakkisid Maa peal oma reisikotte.

August 2002: Öine kohtumine

Enne, kui Tomas Gömez hakkas minema üles sinistesse mägedesse, peatus ta, et üksildasest bensiinijaamast bensiini võtta.

«Üksildasevõitu siin, kas pole, Pop?» ütles Tomäs.
Vanamees pühkis väikese veoauto tuuleklaase. «Pole viga.»
«Kuidas sulle meeldib Marss, Pop?»

«Tore. Alati midagi uut. Ma otsustasin, kui ma möödunud aastal siia tulin, et ma ei oota midagi ega nõua midagi ega imesta millegi üle. Meil tuleb unustada Maa ja kuidas sealne elamine oli. Meil on vaja vaadata, kuidas asi on siin ja kui teistmoodi see kõik on. Mulle teeb paganama moodi najja see ilm siin. See on Marsi ilm. Päeval kuum nagu põrgu, öösiti põrgumoodi külm. Ma saan marudama närvikõdi teistmoodi lilledest ja teistmoodi vihmast. Ma tulin erru Marsi peale ja ma tahtsin tagasi tõmbuda kohta, kus kõik on teistmoodi. Vanal mehel on tarvis, et oleks teistmoodi. Noored inimesed ei taha temaga rääkida, teised vanad inimesed tüütavad põrgumoodi ära. Nii ma mõtlesin, et kõige parem oleks mulle niisugune koht, mis on nii teistmoodi, et sul tarvitseb ainult silmad lahti teha ja sul on lõbu laialt. Ma hankisin selle bensiinijaama. Kui töö hakkab kasvama üle pea, liigun veelgi kaugemale, mõne vana maantee äärde, mis pole nii elava liiklusega, kus ma saan teenida parasjagu nii palju, kui elamiseks vaja ja mul jääb ikka veel aega, et tunda, et siin on asjad teistmoodi.»

«See on õige mõte, Pop,» ütles Tomäs, pruunid käed lebamas jõude roolirattal. Tal oli hea enesetunne. Ta oli tööd teinud kümme päeva ühtejärge ühes neist uutest kolooniatest ja nüüd oli tal kaks vaba päeva ja ta oli teel ühele koosviibimisele.

«Mind ei üllata enam miski,» ütles vanamees. «Ma lihtsalt vaatan. Ma lihtsalt elan läbi. Kui sa ei saa Marssi võtta sellisena, nagu ta oh, võiksid pigem Maa peale tagasi minna. Siin on kõik püstihull, maapind, õhk, kanalid, päriselanikud (ma pole senini neist veel ühtegi näinud, aga olen kuulnud, et nad kusagil lähedal on), kellad. Isegi minu kell käitub naljakalt. Isegi aeg on siin üleval hull. Mõnikord on mul tunne, et ma olen siin ihuüksinda, mitte kedagi teist pole tervel sellel neetud planeedil. Ma võiksin selle peale kihla vedada. Mõnikord ma tunnen, et olen umbes kaheksa aastane, minu keha on kokku pigistatud ja kõik muu on suur. Jeesus, see on just paras koht vana mehe laoks. Hoiab mind erksana ja hoiab mind õnnelikuna. Te teate, missugune on Marss? See on samasugune, kui asi, mille ma sain jõuludeks seitsekümmend aastat

87

tagasi. Ma ei tea, kas teil kunagi sellist on olnud — nad kutsusid seda kaleidoskoobiks, klaasikillud ja riie ja pärlid ja kena praht. Tõstsid selle valguse poole ja vaatasid läbi selle ja see lõi sul hinge kinni. Kui palju mustreid! Vaat, niisugune on Marss. Naudi teda. Ei maksa nõuda, et ta oleks midagi muud kui see, mis ta on. Jessuke, kas teate, et see maantee seal, mille ehitasid marslased, on üle kuueteistkümne sajandi vana ja ikka veel heas korras? See teeb üks dollar ja viiskümmend senti, tänan ja head ööd.»

Tomäs sõitis minema mööda iidset maanteed, ise tasakesi naerdes.

See oli pikk tee, mis viis pimedusse ja mägedesse ja ta hoidis rooli, aeg-ajalt pistes käe oma einepauna ja võttes sealt mõne kompveki. Ta oli pidevalt sõitnud umbes tund aega, nägemata teel ühtegi teist autot või valgust, lihtsalt tee, mis kadus all, sumin, müra ja seal Marss, nii vaikne. Marss oli alati vaikne, kuid täna öösel vaiksem kui kunagi. Temast vilksasid mööda kõrbed ja tühjad mered ja mäed tähtede foonil.

Täna öösel oli õhus Aja hõngu. Ta naeratas ja keerutas peas ootamatut mõttevälgatust. Oli üks mõte. Kuidas lõhnab Aeg? Nagu tolm ja kellad ja inimesed. Ja kui sa tahtsid teada, mis häält teeb Aeg, siis ta hääl on nagu veevulin pimedas koopas ja nutuhääled ja mulla langemine õõnsalt kumisevatele kirstukaantele ja vihm. Ja veelgi edasi. Missugune näeb Aeg välja? Aeg näeb välja nagu lumi, mis langeb tasakesi pimedasse tuppa, või see näeb välja nagu tummfilm igivanas kinos, sada biljonit nägu langemas nagu uusaasta õhupallid, alla ja alla, tühjusesse. Niimoodi lõhnas ja nägi välja ja kõlas Aeg. Ja täna öösel — Tomäs pistis käe veoautost välja tuule kätte —, täna öösel võis peaaegu et puudutada Aega.

Ta juhtis veoautot Aja mägede vahel. Ta kael kihe-les ja ta ajas end istudes sirgu, pilk suunatud ette.

Ta sõitis sisse ühte väikesesse surnud Marsi linna, peatas mootori ja laskis vaikusel end ümbritseda. Ta istus, pidades hinge kinni, ja vaatas välja valgetele hoonetele kuupaistel. Sajandeid elaniketa. Täiuslik, laitmatu, varemeis, jah, ent sellest hoolimata täiuslik.

Ta käivitas mootori ja sõitis veel miili või rohkem edasi, enne kui ta uuesti peatus, välja ronis, kandes oma einepauna, ja kõndis kuni ühe väikese, kõrge maaninani, kust võis tagasi vaadata tolmusele linnale. Ta

88

avas termose ja kallas endale tassi kohvi. Üks öölind lendas mööda. Tal oli väga hea olla, väga rahulik

Võis olla umbes viis minutit hiljem, kui kostis minei hääl. Taamal mägedes, kus vana maantee tegi kurvi oli liikumist, sealt paistis ähmane valgus ja kostis pominat.

Tomäs pöördus aeglaselt, kohvitass käes.

Ja mägede poolt tuli kummaline asi.

See oli masin, nagu nefriitroheline putukas, mis õrnalt sööstis läbi külma õhu, ebamäärane, loendamatud rohelised teemandid vilkumas üle kogu keha ja punased juveelid sädelemas mitmetahuliste silmadena. Ta kuus jalga puudutasid iidset maanteed ja tegid häält nagu hõre vihm, mis hakkab vaibuma, ja masina tagaistmelt vaatas Tomäsile alla marslane, sulakuld silmadeks, nagu vaataks ta kaevu.

Tomäs tõstis käe ja mõtles automaatselt «Halloo!», kuid ta ei liigutanud oma huuli, sest see oli marslane. Kuid Tomäs oli Maa peal ujunud sinistes jõgedes, teel möödumas võõrad, ja söönud kummalistes majades koos kummaliste inimestega, ja tema relvaks oli alati olnud ta naeratus. Ta ei kandnud relva. Ta ei tundnud ka praegu selle järele vajadust, isegi vaatamata sellele, et antud hetkel kogunes pisut kartust südamesse.

Marslase käed olid ka tühjad. Mõne silmapilgu jooksul silmitsesid nad teineteist läbi jaheda õhu.

Tomäs liigutas esimesena.

«Halloo!» hüüdis ta.

«Halloo!» hüüdis marslane oma keeles.

Nad ei mõistnud teineteist.

«Ütlesid sa halloo?» küsisid nad mõlemad.

«Mis sa ütlesid?» küsisid nad kumbki eri keeles.

Nad põrnitsesid teineteist.

«Kes sa oled?» küsis Tomäs inglise keeles.

«Mida sa siin teed?» marsi keeles; võõra huuled liikusid.

«Kuhu sa lähed?» küsisid nad ning näisid hämmeldunud.

«Mina olen Tomäs Gömez.»

«Mina olen Muhe Ca.»

Kumbki ei saanud aru, aga nad koputasid nende sõnade juures enesele rinnale ja siis sai asi selgeks.

Ja siis marslane naeris. «Oota!» Tomäs tundis, et puudutati ta pead, aga ükski käsi polnud seda teinud, «Noh!» ütles marslane inglise keeles. «See juba läheb!»

«Teie õppisite minu keele ära, nii ruttu!»

90

«Tühiasi.»

Segadusse viidud uuest vaikusest, vaatasid nad auravat kohvitassi tema käes.

«Midagi erilist?» ütles marslane, silmitsedes nii teda kui kohvi, vihjates võib-olla neile mõlemale.

«Võin ma teile juua pakkuda?» küsis Tomäs.

«Palun.»

Marslane libises maha oma masinalt. Välja toodi teine tass ja täideti. See auras. Tomäs Ulatas tassi.

Nende käed kohtusid ja — nagu udu — läksid teine teisest läbi.

«Jeesus Kristus!» hüüdis Tomäs ja pillas tassi. «Jumalate nimel!» ütles marslane oma keeles. «Kas sa nägid, mis juhtus?» sosistasid nad mõlemad. Neil oli väga külm ja hirm.

Marslane kummardus, et tassi puudutada, aga ei suutnud seda katsuda.

«Jessuke!» ütles Tomäs.
«Tõepoolest.» Marslane püüdis ikka uuesti tassi võtta, aga ei saanud. Ta tõusis püsti ja mõtles hetke, siis võttis noa vöölt. «Hei!» hüüdis Tomäs. «Sa said valesti aru, püüa!» ütles marslane ja viskas. Tomäs sirutas püüdmi seks käed. Nuga kukkus tema lihast läbi. See tabas maad. Tomäs kummardus, et seda üles tõsta, aga ei suutnud seda puudutada ja ta põrkas värisedes tagasi.
Nüüd vaatas ta marslast taeva foonil.
«Tähed!» ütles ta.
«Tähed!» ütles marslane, vaadates omakorda Tomä-sile.
Tähed olid heledad ja selgesti nähtavad teisel pool marslase keha, ja nad olid külitud selle kehasse nagu sädemekesed, mis on neelatud sültja merekala õhukesse, fosforestseeruvasse kesta. Tähti võis näha vil-kumas violetsete silmadena marslase kõhus ja rinnas ja kalliskividena läbi tema randmete.
«Ma võin sinust läbi näha!» ütles Tomäs.
«Ja mina sinust!» ütles marslane, taganedes paar sammu.
Tomäs kõmpis oma keha ja sai selle soojust tundes tagasi kindlustunde. Mina olen tõeline, mõtles ta,
Marslane puudutas oma nina ja huuli. «Minul on liha,» ütles ta poolvaljusti. «Mina olen elus.»
Tomäs jõllitas võõrast. «Kui mina olen tõeline, pead sina olema surnud.»
90
«Ei, sina!»
«Vaim!»
«Fantoom.»
Nad osutasid teineteisele, tähevalgus põles nende jäsemetes nagu pistodad ja jääpurikad ja jaanimardikad ja siis hakkasid nad uuesti tunnistama omi jäsemeid, kumbki leidis enese olevat terve, kuuma, erutatud, täis aukartust ja teise, oh jaa, teise olevat ebatõelise, viirastusliku prisma, mis sähvib kaugete maailmade Kokkukuhjunud valgust.
Ma olen purjus, mõtles Tomäs. Ma ei räägi sellest homme mitte kellelegi, ei, ei.
Seal nad seisid igivanal maanteel, kumbki neist ei liigutanud.
«Kust sa pärit oled?» küsis marslane viimaks. «Maa pealt.» «Mis see on?»
«Seal see.» Tomäs noogutas taeva poole. «Millal?»
«Meie maabusime üle aasta tagasi, mäletad?» «Ei.»
«Ja kõik te olite surnud, välja arvatud mõned üksikud. Teie olete haruldased, kas sa ei tea seda?» «See pole tõsi.»
«Jah, surnud. Ma nägin laipu. Mustad, tubades, majades, surnud. Neid oli tuhandeid.»
«See on naeruväärt. Meie oleme elus!»
«Härra, teile tungiti sisse, ainult te ei tea seda. Te arvatavasti põgenesite.»
«Mina pole põgenenud, polnud millegi eest põgeneda. Mida sa sellega mõtled? Mina olen teel praegu kanalil toimuvatele pidustustele, Enialli mägede juures. Ma olin seal möödunud ööl. Kas sa ei näe seal seda linna?» Marslane osutas käega.
Tomäs vaatas ja nägi varemeid. «Noh, see linn on olnud surnud tuhandeid aastaid.»
Marslane naeris. «Surnud? Mina magasin seal alles eile!»
«Ja mina olin seal nädal aega tagasi ja nädal enne seda ja ma sõitsin just äsja sealt läbi ja see on vare-metehunnik. Näed neid purunenud sambaid?»
«Purunenud? Kuidas siis, ma näen neid suurepäraselt. Kuuvalgus aitab. Ja sambad on püsti.»
«Tänavatel on tolm,» ütles Tomäs.
«Tänavad on puhtad!»
91
«Kanalid on tühjad.»
«Kanalid on täis lavendliveini!»

«Linn on surnud.»
«See on elus!» protestis marslane üha enam naerdes. «Oh, sul pole üldse õigus. Näed sa kõiki neid karnevalitulesid? Seal on paadid, saledad nagu naised, ilusad naised, saledad nagu paadid, liivakarva naised, naised tulelilledega. Mina näen neid, pisikesed, jooksevad seal tänavatel. Sinna ma nüüd lähengi, festivalile; me hõljume paatides vee peal kogu öö läbi, me laulame, me joome, me armastame. Kas sa ei näe seda?»
«Härra, see linn on surnud nagu kuivatatud sisalik. Küsige ükskõik kellelt meie meestest. Mina olen täna õhtul teel Green City'sse. See on uus koloonia, mille me rajasime sinna Illinoisi maantee lähedale. Teil on asi segi läinud. Meie tõime miljon jooksvat jalga Oregoni laudu ja paar tosinat tonni häid raudnaelu ja klõpsisime kokku kaks kõige ilusamat väikest küla, mis te iganes olete näinud. Täna õhtul peame ühes neist soolaleivapidu. Maa pealt saabuvad paar raketti, mis toovad kohale meie naised ja sõbratarid. Tuleb simman ja saab viskit...»
Marslane muutus nüüd päris rahutuks. «Te ütlete, et see on seal, seda teed mööda minna?»
«Seal on raketid.» Tomäs viis ta künka servale ja näitas käega. «Näed?»
«Ei.»
«Pagan võtaks, seal nad on ju! Need pikad hõbedased asjad.»
«Ei.»
Nüüd naeris Tomäs. «Sa oled pime!»
«Ma näen väga hästi. Sina oled see, kes ei näe.»
«Aga sa näed seda uut linna, eks ju?»
«Ma ei näe midagi peale ookeani ja mõõnavee.»
«Härra, see vesi aurustus nelikümmend sajandit tagasi.»
«"Nonoh, nüüd aitab.»
«Ma ütlen sulle, see on tõsi.»
Marslane muutus väga tõsiseks. «Ütle mulle uuesti. Sa ei näe linna nii, nagu mina seda kirjeldan? Sambad väga valged, paadid väga saledad, peotuled — oh, ma näen neid selgesti! Ja kuula! Ma kuulen nende laulu. See pole kuigi kaugel.»
Tomäs kuulas ja raputas pead. «Ei.»
92
«Ja mina, teiselt poolt, ei suuda näha seda mida sina kirjeldad. Nii.»
Jälle oli neil külm. Jää istus neil kehas.
«Kas võib olla ...?»
«Mis asi?»
«Sa ütlesid «taevast»?»
«Maa pealt.»
«Maa, nimi, mitte midagi,» ütles marslane. «Aga ... kui mina tulin teedpidi üles tund aega tagasi...» Ta katsus oma kukalt. «Ma tundsin ...»
«Külma?»
«Jah.»
«Ja nüüd?»
«Jälle külm. Kummaline. Oli midagi lahti valgusega, mägedega, teega,» ütles marslane. «Ma tundsin imelikku võõrastust ja silmapilguks oli tunne, nagu oleksin mina viimane elus inimene selles maailmas...»
«Minul samuti!» ütles Tomäs ja oli, nagu räägiks ta vana kalli sõbraga, usalduslikult, ikka enam kõneainest innustudes.
Marslane sulges silmad ja tegi uuesti lahti. «See võib tähendada ainult üht asja. Siin on tegemist Ajaga. Jah. Sina oled väljamõeldis Minevikust!»
«Ei, sina oled Minevikust,» ütles inimene Maalt, kuna tal oli nüüd olnud aega järelemõtlemiseks.
«Sa oled eneses nii kindel. Kuidas sa suudad tõestada, kes on Minevikust ja kes Tulevikust? Mis aasta meil on?»

«Kaks tuhat ja üks!»
«Mida see mulle ütleb?»
Tomäs mõtles järele ja kehitas õlgu. «Mitte midagi.»
«See on sama, kui mina ütleksin sulle, et on aasta 4 462 853 S.E.C. See pole mitte midagi ja on veel vähemgi kui mitte midagi! Kus on kell, mis näitab meile Praegust tähtede seisu?»
«Seda tõestavad varemed! Nad tõestavad, et mina olen Tulevik, mina olen elus, sina oled surnud!»
«Kõik minus eitab seda. Mu süda lööb, mu kõht tunneb nälga, mu suu januneb. Ei, ei, ei surnud, ei elus, meie mõlemad. Elusamad kui miski muu. On rohkem sedamoodi, nagu oleksime sattunud kahe vahele. Kaks võõrast, kes mööduvad teineteisest öös, see ta ongi, Kaks teineteisest mööduvat võõrast. Sa ütled, et varemed?»
«Jah. Sa kardad?»
93
«Kes tahab näha Tulevikku, kes iial tahab? Inimene võib seista silm silma vastu Minevikuga, aga mõelda vaid — sa ütled, et sambad on maha varisenud'? Ja meri tühi, ja kanalid kuivad, ja neiud surnud, ja lilled när bunud?» Marslane jäi vait, aga siis suunas ta pilgu ette. «Aga seal nad on. Ma näen neid. Kas mulle sellest ei jätku? Nad ootavad mind praegu, ükskõik mida Sina ütled.»
Ja Tomäsi jaoks olid raketid, eemal kaugel, mis ootasid teda ja linn ja naised Maa pealt. «Meie ei nõustu teineteisega mitte kunagi,» lausus ta.
«Jääme kumbki oma arvamuse juurde,» sõnas marslane. «Mis tähtsust sellel on, kes on Minevik või kes Tulevik, kui me mõlemad oleme elus, sest mis tuleb see tuleb, homme või kümne tuhande aasta pärast. Kusi sa tead, et need templid pole sinu oma tsivilisatsiooni templid saja sajandi pärast, ümber kukkunud ja lagunenud? Sa ei tea. Siis ära küsi. Kuid öö on väga lühike. Seab tõusevad värvilised raketid ja linnud taevasse.»
Tomäs sirutas käe. Marslane tegi teda matkides samuti.
Nende käed ei puutunud kokku, nad sulasid teineteisest läbi.
«Kas me kohtume jälle?»
«Kes teab? Võib-olla mõnel teisel ööl.»
«Ma tahaksin koos sinuga sellele peole minna.»
«Ja mina soovin, et võiksin tulla sinu uude linna, et näha seda laeva, millest sa räägid, et näha neid inimesi, et kuulda kõigest, mis on juhtunud.»
«Head aega,» ütles Tomäs.
«Head ööd.»
Marslane sõitis oma rohelise metallsõidukiga vaikselt mägedesse, Inimene Maalt pööras oma veoauto ringi ja sõitis tasakesi vastassuunas.
«Püha taevas, missugune uni see oli,» ohkas Tomäs, käed roolirattal, mõeldes rakettidest, naistest, lahjendamata viskist, peost.
Kui kummaline nägemus see oli, mõtles marslane edasi kihutades, mõlgutades mõtteid pidustustest, kanalitest, paatidest, kuldsilmadega naistest ja lauludest.
öö oli pime. Kuud olid loojunud. Tähtede valgus vilkus tühjal maanteel, kust nüüd ei kostnud ainsatki heli» kus ei olnud ühtegi autot, ei inimhinge, mitte midagi-Ja nii see jäi kogu ülejäänud jahedaks pimedaks ööks.
94

Oktoober 2002: Rand

Marss oli kauge rand ja inimesed valgusid sellele lainetena. Iga laine erinev, iga järgmine laine tugevam. Esimene laine kandis enesega mehi, kes olid harjunud maailma avarustega ja külmaga ja üksiolemisega, need olid kõhetud preeriahundid ja kauboid, kelle nägudel olid aastad kulutanud liha luudelt, kelle silmad olid nagu naelapead ja käed nagu vanade kinnaste nahk, valmis kinni haarama ükskõik millest. Marss ei suutnud neile midagi teha, sest nad olid üles kasvatatud lagendike ja preeriate jaoks, mis on niisama avarad nagu Marsi väljad.

Nad tulid ja muutsid kõik natuke vähem tühjaks, et teistel jätkuks julgust neile järgneda. Nad panid klaasid aknatühemike ette ja valguse aknaklaaside taha.
Nemad olid esimesed mehed.
Igaüks teadis, kes saavad olema esimesed naised.
Teised inimesed oleksid pidanud välja rändama teistest maadest, teiste keelte ja teiste ideedega. Aga raketid olid Ameerika omad ja mehed olid ameeriklased ja nii see jäi, kuna Euroopa ja Aasia ja Lõuna-Ameerika ja Austraalia ja saarestikud vaatasid, kuidas «rooma küünlad» jätsid nad maha. Ülejäänud osa maailmast mattus sõtta või sõjamõtetesse.
Nii olid ka teisena tulnud inimesed ameeriklased. Ja nemad olid pärit kehvadest üürikorteritest ja allmaaraudteega sõitjate hulgast ja nad leidsid rahu ja puhkust vaiksete meeste seltskonnas, kes tulid Edela-Ameerika osariikidest, kes teadsid, kuidas kasutada vaikust nii, et see sisendaks sinusse rahu pärast seda, kui sa oled pikki aastaid trüginud New Yorgi metroo-vaguneis, kokku pressitud nagu kilud karbis.
Ja teisena tulnud inimeste hulgas oli mehi, kelle silmist paistis, nagu oleksid nad teel jumala juurde ...

Veebruar 2003: Vaheaeg

Nad tõid viisteist tuhat jalga Oregoni männipuitu, et «hitada Kümnes Linn, ja seitsekümmend üheksa tuhat Jäiga Kalifornia punapuitu ja nad lõid üles puhta kena vaikese linna kivikanalite äärde. Pühapäeva õhtuti võisite te näha läbi punase, sinise ja rohelisevärviliste «^aasakende kirikutes valgust ja kuulda, kuidas lauldi

nummerdatud koraale: «Me laulame nüüd 79. laulu. Me laulame nüüd 94-ndast laulust.» Ja teatud majadest võis kuulda kirjutusmasina klõbinat — kirjanik töötas, või sule krabinat — luuletaja töötas, või üldse mitte mingit häält — endine rannikul logelev valge asunik töötamas. Mitmeti oli tunne, nagu oleks suur maavärisemine raputanud lahti ühe Iowa linna juured ja keldrid ja siis ühe silmapilgu vältel oli võlur Oz'i mõõtmetega tuulepööris vihurina kandnud terve linna ära Marsi peale, et seda maha asetada ilma ühegi põntsuta ...

Aprill 2003: Muusikud

Poisid tavatsesid matkata kaugele Marsi sisemaale. Nad kandsid kaasas lõhnavaid paberkotikesi, millesse nad oma pika matka kestel aeg-ajalt torkasid oma ninad, et sisse hingata tugevat singi ja majoneeskast mes marineeritud toidu lõhna ning kuulata apelsinijoogi selget kulinat termospudelis. Viibutades oma moona-kotte, mis olid pungil täis puhtaid, vesirohelisi sibulaid ja healõhnalist maksavorsti ja punast seenetomatikastet ja saia, õhutasid nad üksteist minema kaugemale piirist, mille nende ranged emad olid seadnud. Nad jooksid käratsedes:
«Kes esimesena kohale jõuab, saab õiguse löögiks!»
Nad matkasid suvel, sügisel või talvel. Sügisel oli kõige vahvam sellepärast, et siis nad kujutasid ette, et nad nagu Maa pealgi kahlavad läbi sügiseste lehtede.
Tavaliselt tulid nad kanaliäärsetele marmorplaatidele nagu laiali veerevad nipsukivikesed, need punapõsksed, ahhaatsiniste silmadega poisid, hingeldades üksteisele sibulalõhnalisi käske. Sest nüüd, kui nad olid jõudnud surnud, keelatud linna, polnud asi enam selles «kes viimaseks jääb, on plika!» või «kes on esimene, võib mängida muusikut!». Nüüd olid surnud linna uksed avatud ja nad arvasid võivat seestpoolt kuulda kõige õrnematki krabinat. Nad nügisid üksteist vaikselt küünarnukki-dest, sundides edasi liikuma, kepid käes, meenutades, mida vanemad neile olid ütelnud: «Mitte sinna! Eir mitte ühtegi vanasse linna! Vaadake ette, kus te rändate. Te saate oma elu suurima keretäie, kui te koju tulete. Me kontrollime teie kingi!»

Ja seal nad seisid surnud linnas, kobar poisse,
96

matkaeined pooleldi nahka pandud, üksteist kähiseva sosinaga edasi minema õhutades.

«Mis siin veel oodata!» Ja äkki pistis üks neist jooksu, kõige ligema kivimaja uksest sisse, läbi elutoa magamistuppa, kus ta hakkas ringi vaatamata perutama, jalgadega taguma. Mustad lehed lendasid läbi õhu, rabedad, õhukesed nagu kesköötaevast lõigatud kudum. Tema järel kihutasid teised kuus ja poisist, kes esimesena kohale jõudis, sai muusik, kes võis mängida ksülofoni valgetel kontidel, mis asusid mustade helveste katte all. Nähtavale veeres üks suur pealuu nagu lumepall. Nad hõiskasid! Roided nagu ämblikukoivad halasid kaeblikult nagu tuhmi kõlaga harf ja need surelikkuse tunnistajad, mustad helbed, lendlesid poiste ümber, nende rabelevast tantsust lendu keerutatud. Poisid tõuklesid ja lõõtsutasid ja langesid lehtedele, surma keskele, mis oli surnud muutnud helvesteks, mängus, mida mängisid poisid, kelle kõhud korisesid apelsini-joogist.

Ja siis ühest majast välja, teise sisse, seitsmeteistkümnesse majja, unustamata, et järjekorras põletavad iga linna ta õudustest puhtaks tuletõrjujad, labidate ja prügikühvlitega hävitavad haiguseidusid sõdurid, kes kühveldavad kokku eebenipuumustad räbalad ja pipar-mündipulgataolised kondid, aeglaselt, kuid kindlalt lahutades hirmuäratava tavalisest. Niisiis peavad nad mängima ruttu, need poisid, sest tuletõrjujad on varsti siin!

Siis, higist pärlendades, näsisid nad oma viimaseid võileibu. Veel viimane jalahoop, viimane marimba-kontsert, viimane sügisene tuhlamine läbi lehekuhilate ja kojuminek.

Nende emad otsisid nende kingadelt musti helbekesi ja kui neid avastati, oli tulemuseks kõrvetav vann ja isalik peks.

Aasta lõpuks olid tuletõrjujad ära riisunud sügisesed lehed ja valged ksülofonid ja lõbu oligi otsas.

Juuni 2003: Üles taevasse

«Kas sa oled sellest juba kuulnud?»

«Millest?»

«Neegrid, need neegrid!»

«Mis nendega on?»
97

«Nad lahkuvad, lähevad minema, kas sa pole kuulnud?»

«Kuidas sa seda mõtled, lähevad minema? Kuidas nad seda teha saavad?»

«Nad saavad, nad tahavad, nad lähevad.» «Paljud?»

«Viimane kui üks lõunas!»

«Ei!»

«Jah!»

«Seda ma pean nägema. Ma ei usu seda. Kuhu nad lähevad — Aafrikasse?» Vaikus. «Marsile.»

«Sa mõtled planeet Marssi?» «Just nii.»

Mehed seisid rauakaupade poe varikatusega välis-trepi palavas varjus.

Keegi loobus piibu süütamisest. Keegi teine sülitas laraka keskpäevase kuuma tolmu sisse.

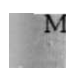
«Nad ei saa lahkuda, seda nad ei saa teha.»

«Igatahes kuidagi nad seda teevad.»

«Kust sa seda kuulsid?»

«Sellest räägitakse igal pool, minut tagasi teatati sellest raadios.»

Meestesse, kes sarnanesid rea tolmuste kujudega, tuli elu sisse.

Samuel Teece, rauakaupade poe omanik, naeris mornilt.

«Mina imestasin, et mis on juhtunud Sillyga. Saatsin ta tund aega tagasi oma rattaga teele. Ta pole ikka veel proua Bordmani juurest tagasi. Kas arvate, et see must narr lihtsalt põrutas jalgrattal Marsi peale?»

Mehed norsatasid.

«Ma ei ütle muud, kui et on parem, kui ta mu ratta tagasi toob. Jumala eest, ma ei lase kedagi endalt varastada.»

«Kuulake!»

Mehed pöördusid ärritatult tõugeldes ümber.

Eemal kaugel tänaval näis olevat purunenud jõe-tamm. Mustad, soojad veed vajusid peale ja neelasid linna. Linnapoodide pimestavalt valgete kallaste vahel, puutukakeste keskel, voolas must hoovus. Nagu mingisugune suvine siirup valgus see puhutades edasi puna-kaspruunile tolmusele teele. See voogas aeglaselt, aeglaselt, ja need olid mehed ja naised ja hobused ja haukuvad koerad ja väikesed poisid ja tüdrukud. Ja seda

hoovust moodustavate inimeste suust tuli jõe hääl. Suvepäevajõgi, mis suundub kuhugi vulisedes ja takistamatult. Ja selles aeglases, pidevas, tumedas kanalis, Hiis lõikas risti läbi päeva pimestavvalge helenduse, olid erksad valged laigud, silmad, elevandiluu värvi silmad, mis põrnitsesid otse ette, vilksamisi kõrvale, kuna jõgi, pikk ja lõputu jõgi, suundus vanadest kanalitest uude. Erinevaist ja loendamatuist lisajõgedest, värvi ja liikumise jõekestest ja niredest oli ühinemisel saanud üks emahoovus, mis voolas edasi. Ja pilgeni täitsid hoovuse jõe poolt kantavad esemed: täistunde löövad vana-isakellad, tiksuvad köögikellad, puurides kaagutavad kanad, virisevad imikud. Keset tihenenud pööriseid ujusid muulad ja kassid, mööda kandusid lahti rebenenud madratsivedrud, meriheinast polster tortidena välja tolknemas, ja kastid ja korvpakendid ja mustade vanaisade pildid tammepuust raamides — jõgi tassis kõike seda edasi sel ajal, kui mehed istusid rauakaupade poe välistrepil nagu närvilised jahikoerad ja oli liiga hilja, et tammi parandada, käed olid tühjad.

Samuel Teece ei tahtnud seda uskuda. «Mis, põrgu, kust võtavad nad transpordi? Kuidas nad pääsevad arsile?»

«Rakettidega,» ütles vanaisa Quartermain. «Kõige selle pagana rumala koliga. Kust nad raketid saavad?»

«Hoidsid raha kokku ja ehitasid.»

«Seda kuulen ma esimest korda.» «Paistab, et neegrid pidasid seda saladuses, töötasid rakettide kallal täitsa omaette, ma ei tea kus — võibolla Aafrikas.»

«Kas on võimalik, et nad suutsid seda teha?» tahtis teada Samuel Teece, kõndides välisesikus edasi-tagasi. «Kas siis seadusi enam pole?»

«Ega see pole nii, nagu kuulutaksid nad sõja,» sõnas vanaisa vaikselt.

«Kuhu nad sellega jõuavad, needku neid jumal, töötavad salaja, sepitsevad vandenõu?» karjus Teece.

«Plaani kohaselt peavad kõik selle linna mustanahalised kogunema Looni järve äärde. Raketid tulevad sinna kella üheks, võtavad nad peale ja viivad Marsile.»

«Helistage kubernerile, kutsuge välja politsei,» karjus Teece. «Nad oleksid pidanud ette teatama.»

«Sealt tuleb sinu naine, Teece.»

Mehed poörasid jälle ümber.

Mööda palavat teed saabus tuuletus valguses esitek üks valge naine ja siis teised, kõik nad olid hämmeldunud nägudega, kõik nad krabisesid nagu igivanad ajalehed. Mõned neist nutsid, mõned olid tõredad. Kõik nad tulid oma mehi otsima. Nad trügisid läbi baari-ruumi lükanduste, kadusid. Nad sisenesid jahedaisse, vaiksetesse vürtspoodidesse. Nad läksid sisse apteekidesse ja garaažidesse. Ja üks neist, proua Clara Teece, jäi seisma tolmus rauakaupade poe välistrepi ees, vaadates silmi kissitades üles oma jäiga ja vihase abikaasa poole, kuna must jõgi voolas võimsana temai taga.

«Asi puudutab Lucindat, paps, sa pead koju tulema!» «Mina ei tule koju mitte ühegi pagana musta pärast!»

«Ta läheb ära. Mis ma ilma temata peale hakkan?»

«Hakkad ehk ise poes käima. Mina ei hakka põlvili maas paluma, et teda kinni hoida.»

«Aga ta on nagu perekonna liige,» oigas proua Teece.

«Ära kisenda! Ma ei salli, et sa niimoodi teiste kuuldes virised, kui üks kuradima ...»

Naise nõrk nuuksatus peatas ta. Naine pühkis silmi.' «Ma rääkisin talle kogu aeg. «Lucinda,» ütlesin ma, «jää siia, ma tõstan su palka ja sa saad nädalas kaks vaba õhtut, kui sa tahad, aga tema ei teinud teist nägugi! Ma pole teda veel kunagi näinud nii kõigutamatuna ja ma küsisin: «Kas sa ei armasta mind, Lucinda?» ja ta ütles, et armastab, aga et ta peab minema. Ta kraamis maja ära ja pühkis tolmu ja pani lõunasöögi lauale ja siis ta läks elutoa uksele ja — ja seisis seal kahe kompsuga, üks kummagi jala juures, ja raputas mu kätt ja ütles: «Jumalaga, proua Teece.» Ja läks uksest välja. Laual oli tema valmistatud toit ja meie olime kõik liiga häiritud, et isegi süüa. See seisab seal praegugi, ma tean; kui ma viimati seda vaatasin, siis see hakkas jahtuma.»

Teece oli valmis teda lööma. «Kurat võtku, proua Teece, tee, et sa koju saad. Seisad siin ilma naeruks!»

«Aga, paps...»

Mees astus poe kuuma hämarusse. Paari sekundi pärast tuli ta välja, hõbedane püstol käes. Ta naine oli läinud.

Jõgi voolas mustana hoonete vahel, kahises ja krigises ja sahises lohisevaist sammudest. See oli väga

100

vaikne lugu, selles peitus suur kindlusetunne, ei naeru, ei vallatusi, lihtsalt üks tasakaalukas, otsustav ja lakkamatu vool.

Teece istus kõva tooli äärele. «Kui ainult ükski neist kasvõi proovib naerda, Jeesuse nimel, ma tapan ta.» Mehed ootasid.

Jõgi möödus vaikselt keset unelevat keskpäeva.

«Paistab, nagu tuleks sul edaspidi ise hakata endale ülalpidamist hankima, Sam,» kihistas vanaisa naerda.

«Ma oskan niisama hästi tulistada ka valgeid.» Teece ei vaadanud vanaisa poole. See pöördus kõrvale ja sulges suu.

«Hei, sina seal, pea kinni!» Samuel Teece hüppas välistrepilt alla. Ta küünitas ja haaras hobuse päitse-tesr, kelle seljas ratsutas pikk neeger. «Belter, tule sealt

alla!»

«Jah, söör.» Belter libistas enese maha. Teece vaatas teda ülalt alla. «Noh, ütle, mida sa oma arust teed?»

«Härra Teece ...»

«Ma arvan, sa mõtled, et sa lähed, just nagu selles laulus — kuidas need sõnad olidki? «Üles taevasse», kas pole nii?»

«Jah, söör.» Neeger ootas.

«Kas sul tuleb meelde, et sa oled mulle viiskümmend dollarit võlgu, Belter?» «Jah, söör.»

«Sa püüad maksmisest mööda hiilida? Jumala eest, ma peksan su kantsikuga läbi!»

«Kogu selle erutusega mul see lihtsalt ununes, söör.»

«Või temal ununes.» Teece pilgutas kurjaennustavalt silma oma meeste poole rauakaupade poe välistrepil. «Kurat võtaks, mees, kas tead, mis sul tuleb teha?»

«Ei, söör.»

«Sa jääd siia ja töötad tasa need viiskümmend dollarit, või minu nimi ei ole Samuel W. Teece.» Ta pöördus jälle, et irvitada varjus seisvatele meestele.

Belter vaatas jõge, mis läks piki tänavat, seda musta jõge, mis voolas ja voolas kaupluste vahel, musta jõge ratastel ja hobuste seljas ja tolmustes kingades, musta jõge, millest ta oli

välja tiritud. Ta hakkas värisema. «Laske mul minna, mister Teece. Ma saadan teile sealt ülevalt raha ära, ma tõotan!»
«Kuula, Belter.» Teece haaras mehe traksidest kinni nagu kahest harfikeelest, mängides nendega aeg-ajalt
101
põlastavalt, norsates taeva poole, sihtides luise sõrmega otse jumala poole. «Belter, on sul aimu, mis seal üleval üldse on?»
«Tean seda, mida nemad mulle räägivad.»
«Mida nemad talle räägivad! Kristus! Kas sa kuuled? Mida nemad talle räägivad!» Ta õõtsutas meest traks pidi, neid hooletult venitades, lüües sõrmega nipsu vastu musta nägu. «Belter, sa lendad üles ja aiva ülespoole nagu neljanda juuli rakett ja... põmm! Seal oled, tuline tuhk, laotatud laiali üle terve kosmose. Need arulagedad teadusemehed ei tea mitte midagi, nad tapavad teid kõiki ära!»
«Mul ükstapuha.»
«Rõõm kuulda. Kas sellepärast, et sa tead, mis seal planeet Marsi peal on? Seal on koletised, kel on suured verd täis valgunud silmad nagu seened! Oled ju näinud neid pilte nois tulevikužurnaalides, mida te ostate rohukauplustest kümne sendi eest, eks ole? Noh! Need koletised hüppavad üles ja imevad sul üdi kontidest välja.»
«Mul ükstapuha, mul täiesti ükstapuha, ükstapuha.» Belter jälgis, kuidas rongkäik mööda libises, jättes tema maha. Ta tumedatel kulmudel värelesid higipisarad. Ta näis olevat kokkuvajumise äärel.
«Ja seal üleval on külm; pole õhku, sa kukud maha vintskled nagu kala, ahmid õhku, sured, lämbud, lämbud ja sured. Kas sulle see meeldib!»
«Palju on asju, mis mulle ei meeldi, söör, Palun, söör laske mul minna. Ma jään hiljaks.»
«Ma lasen sul minna, kui ma olen valmis sind minna laskma. Me lihtsalt räägime siin veel viisakalt, kuni ma ütlen, et sa võid lahkuda, ja sa tead seda paganama hästi. Sa tahad reisida, mis? Noh, härra Üles Taevasse, käi, kurat, koju ja teeni tasa need viiskümmend kulli, mis sa mulle võlgu oled! Sul võtab see kaks kuud aega!»
«Aga kui ma selle tasa teenin, jään ma raketist mah
söör!»
«Noh, kas pole häbi?» Teece püüdis näida kurvan
«Ma annan teile oma hobuse, söör.»
«Hobune pole seaduslik maksevahend. Sina ei lä enne, kui mina saan oma raha kätte.» Teece naeris si: mas. Tal oli soe ja mõnus tunne.
Väike rühm musti oli kogunenud seda kõike kuulama. Nüüd, kui Belter seisis, pea norus, ise värisede astus üks vanamees ette.
102
«Ärra?»
Teece heitis talle kiire pilgu. «Noh?»
«Kui palju see mees teile võlgu on, ärra?»
«Pole, pagan võtaks, sinu asi!»
Vanamees vaatas Belterile. «Kui palju, poeg?»
«Viiskümmend dollarit.»
Vanamees sirutas ümberseisjate poole mustad käed. «Teid on kakskümmend viis. Igaüks annab kaks dollarit, kähku, pole aega arutada.»
«No kuule!» hüüdis Teece jäigastudes, ülipikk.
Raha ilmus lagedale. Vanamees luges selle oma mütsi ja andis mütsi Belterile. «Poeg,» ütles ta, «sa ei jää raketist maha.»
Belter naeratas mütsi sisse. «Ei, söör, ma arvan, et ma ei jää!»
Teece karjus: «Anna kohe see raha neile tagasi!»
Belter kummardus aupaklikult, ulatades talle raha, ja kui Teece ei nõustunud seda puudutama, pani selle maha tolmu sisse Teece'i jalgade ette. «Siin on teie raha, söör,» lausus

ta. «Tänan teid südamest.» Naeratades hüppas ta sadulasse ja ajas piitsaga hobuse liikvele, tänas vanameest, kes nüüd ratsutas temaga koos, kuni nad kadusid, nii et neist polnud enam midagi näha ega kuulda.

«Litapoeg,» sosistas Teece, vahtides sõgedalt päikesesse. «Litapoeg.»

«Korja oma raha üles, Samuel,» ütles keegi trepil seisjatest.

Taolisi asju juhtus teel igal pool. Väikesed paljasjalgsed valged poisikesed tõid joostes uudiseid. «Need, kellel on, aitavad neid, kellel pole! Ja niimoodi saavad nad kõik vabaks! Nägime, et rikas mees andis vaesele kakssada dollarit, et kellelegi võlga maksta! Nägime, et keegi teine andis teisele kümme kulli, viis kulli, kuusteist, nihukesi oli palju, igal pool, igaüks!»

Valged mehed istusid, sapimaik suus. Nende silmad olid peaaegu kinni tursunud, nagu oleksid tuul ja liiv ja kuumus neid näkku peksnud.

Samuel Teece raevutses sisemiselt. Ta ronis üles trepimademele ja põrnitses mööduvaid inimsalku. Ta keerutas oma revolvrit. Ja natukese aja pärast, kui ta lihtsalt pidi midagi tegema, hakkas ta igaühe peale karjuma, iga neegri peale, kes tema poole juhtus vaatama. «Põmm! Veel üks rakett kosmoses!» kisas ta, nii et kõik võisid kuulda! «Põmml Jumala eest!» Mustad teeskle-

sid, nagu ei kuuleks nad, kuid nende valged silmad vilksatasid kähku tema poole ja tagasi. «Kärts, põmm! Kõik need raketid kukuvad alla! Kisa, surm! PõmmI Suur jumal, ma olen rõõmus, et mina olen siin vanal terra firmal. Nagu vana naligi ütleb, mida rohkem firl masid, seda vähem terrat! Hahaahaa!»

Hobused kappasid tolmu üles keerutades edasi, Vankl rid logisesid katkistel vedrudel.

«Põmm!» See oli hüüdja hääl kuumuses, mis püüdis kohutada tolmu ja taevas lõõmavat päikest. «Vussi Kogu kosmos on täis neegreid! Rakettidest välja rapul tatud nagu lepamaimud, mis on meteooriga pihta saal nud, jumala eest! Kosmos on täis meteoore. Kas te teata seda? Kindlasti! Tihedalt nagu haavleid! Põrutavad alla need konservikarpidest raketid, nagu oleksid need pari did või savipiibud! Vanad sardiinikarbid täis musti tursakalu! Lõhkevad prõksudes, põmm, põmm, põmml Kümme tuhat surnut siin, kümme tuhat seal. Hõljuvad kosmoses, ringi ja ringi ümber Maa, ikka ja igavestil külmad ja lõpmata kaugel, jumal! Kas kuulete, teia seal!»

Vaikus. Jõgi oli lai ja pidev. Olles selle tunni vältel sisenenud igasse puuvillanoppija hurtsikusse, olles] välja ujutanud kõik väärtusliku, kandis see nüüd kelj lasid ja pesupesemislaudu, püülisõelu ja kardinapuid edasi kauge musta mereni.

Tõusulaine möödus. Kell oli kaks. Tuli mõõn. Varsti oli jõgi kuivanud, linn vaikne, tolm laskus õhkõhukesd kihina poodidele, istuvatele meestele, kõrgetele, kuumadele puudele.

Vaikus.

Mehed välistrepil kuulatasid.

Kui nad midagi ei kuulnud, sirutasid nad oma mõtted ja kujutlused välja neid ümbritsevatele aasadele. Varahommikul oli maa täidetud oma tavalise häältesulamiga. Siin ja seal, tavapärase jonnaka püsivusega oli kuulda lauluhääli, armastajate naeru mimoosiokste all. Neegri-põngerjad tuiskasid selges vees, naerdi jõekese ääres, liiguti põldudel ja küürutati, kostis nalja ja rõõmuhõis-keid üksikult seisvatest hurtsikutest, mida katsid värskes roheluses viinapuud.

Nüüd näis, nagu oleks tugev tuulepuhang pühkinud maa häältest puhtaks. Ei olnud mitte midagi. Nahkhingedel võreuksed vedelesid lahti. Autokummidest kiiged rippusid kasutamatult vaikses õhus. Jõe ääres olid

kivid, millel pesu pesti, tühjad, ja vesimelonilapikesed, kus neid oli, olid jäetud omapead päikese käes kuumutama oma peidetud mahla. Ämblikud hakkasid kuduma uusi võrke mahajäetud hurtsikutes, tolm hakkas kuldsete nõeltena lappimata katustest sisse sõeluma. Siin ja seal hingitses viimases kiirusetuhinas põlema unustatud tuli, mis äkitselt sai jõudu,

toitudes mõne prügise hurtsiku kuivanud kontidest. Tasase õgiva tule hääl kerkis üles läbi vaikima sunnitud õhu.

Mehed istusid rauakaupade poe välistrepil, ei pilgutanud silma ega neelatanud. •

«Mitte ei taipa, miks nad läksid just nüüd. Nüüd, kus asjad läksid ülesmäge. Ma mõtlen, iga päevaga said nad ikka rohkem õigusi. Mida nad üldse tahavad'? Kadunud on valimismaks, ikka rohkem ja rohkem osariike annab välja lintšimist keelavaid seadusi ja igasuguseid valgetega võrdseid õigusi. Mida nad veei tahavad? Nad teenivad peaaegu niisama head raha kui valged, aga ära nad lähevad.» Kaugelt, mööda tühja tänavat lähenes jalgratas. «Olgu ma neetud, Teece, aga sealt tuleb praegu sinu Silly.»

Ratas peatus välistrepi ees, sadulas seitsmeteistkümneaastane värviline poiss, ainult käsivarred ja sääred ja pikad reied ja ümmargune vesimelonipea. Ta vaatas üles Samuel Teece'i otsa ja naeratas.

«Sul on siis must südametunnistus ja sa tulid tagasi,» ütles Teece.

«Ei, söör, ma lihtsalt tõin ratta ära.»

«Mis siis häda on, kas sa ei saanud seda raketti kaasa võtta?»

«Asi polnud selles, söör.»

«Ära sa hakka mulle rääkima, milles asi oli! Roni maha, ega ei hakka ikka küll minu asju varastama!» Ta andis poisile võmmu. Jalgratas kukkus. «Marss sisse ja hakkad vasknõusid puhastama.»

«Vabandust?» Poisi silmad läksid suureks.

«Sa kuulsid, mis ma ütlesin. On vaja revolvrid välja pakkida ja just natuke aega tagasi tuli Natchezilt kast naelu ...»

«Härra Teece.»

«Ja üks kast haamreid on vaja kinni naelutada.» «Härra, Teece, söör?»

«Sa seisad ikka veel seal?» Teece jõllitas poisile otsa.

105

«Mister Teece, ega teil pole midagi selle vastu, kui ma võtan endale vaba päeva?» küsis ta paluvalt.

«Ja homse ja ülehomse ja üleülehomse takkapihta,» sõnas Teece.

«Ma kardan küll, söör.»

«Sa peaksidki kartma, poiss. Tule siia.» Ta talutas poisi läbi välisesiku ja tõmbas laualaekast välja ühe paberi. «Kas sa seda mäletad?»

«Söör?»

«See on sinu tööleping. Sina kirjutasid sellele alla, siin on sinu X, kas pole? Vasta mulle.»

«Mina sellele alla ei kirjutanud, härra Teece.» Poiss värises. «Igaüks võib risti teha.»

«Kuula, Silly. Kontraht: «Mina nõustun töötama härra Samuel Teece'i juures kaks aastat alates 15. juulist 2001, ja kui ma kavatsen lahkuda, teatan sellest neli nädalat ette ja jätkan tööd, kuni mulle leitakse asendaja!» Nii.» Teece lehvitas paberit ja ta silmad välkusid. «Sa rikud lepingut, ma annan asja kohtusse.»

«Ma ei saa seda täita,» halises poiss ja pisarad hakkasid tal veerema mööda põski. «Kui ma täna ei lähe, siis ma ei lähegi.»

«Ma tean täpselt, mis tunne sul on, Silly; jah, söör, tunnen sulle kaasa, poiss. Aga me kohtleme sind hästi ja anname sulle head süüa, poiss. Nüüd aga mine sisse, hakka tööle ja unusta kogu see rumalus, eh, Silly? Selge.»

Poiss pööras ümber ja silmitses vanu mehi välistrepil. Ta suutis vaevalt midagi näha läbi pisarate. «Võib-olla, võib-olla keegi neist härradest siin...» Mehed tõstsid pilgud kuumas, ebamugavas varjus, vaadates esiteks poisile ja siis Teece'ile otsa.

«Sa tahad ütelda, et sa mõtled, et valge mees peaks võtma sinu koha, poiss?» küsis Teece külmalt.

Vanaisa Quartermain tõstis oma punased käed põlvedelt. Ta vaatas mõtlikult kauget silmapiiri ja lausus; «Teece, kuidas oleks minuga?»

«Mis?»

«Mina võtan Silly koha.» Välistrepil valitses vaikus.

Teece kõigutas ennast. «Vanaisa,» ütles ta ähvardavalt.

«Lase poisil minna. Mina puhastan vasknõud.»

«Teie teeksite seda, kas tõesti?» Naerdes jooksis

106

Silly vanaisa juurde, pisarad põskedel, uskumata oma kõrvu.

«Muidugi.»

«Vanaisa,» ütles Teece, «sina hoia oma neetud suumulk kinni.»

«Jäta poiss rahule, Teece.»

Teece läks poisi juurde ja haaras ta käsivarrest. «Ta on minu oma. Ma panen ta õhtuni tagakambrisse luku

taha.»

«Ärge pange, härra Teece!»

Poiss hakkas jälle nuuksuma. Ta silmad olid kinni pigistatud. Eemalt tuli turtsudes mööda tänavat ligemale vana «Ford», viimane mustanahaliste last peal. «Sealt tuleb minu perekond. Härra Teece, oh, palun, palun, oh jumal, palun!»

«Teece,» ütles teine mees trepil püsti tõustes, «las ta läheb.»

Veel üks mees tõusis. «Mina arvan samuti.» «Ja mina ka,» ütles veel keegi.

«Mis sellest kasu on?» Nüüd rääkisid kõik mehed korraga. «Jäta järele, Teece.» «Las ta läheb.»

Teece kobas taskus püstolit. Ta nägi meeste nägusid. Ta võttis käe välja, jättes püstoli taskusse, ja sõnasi «Ah siis nii on lood?»

«Nii on lood,» kinnitas keegi.

Teece laskis poisi lahti. «Hea küll. Kasi välja.» Kohmaka käeliigutusega osutas ta poe poole. «Aga ma loodan, et sa ei mõtle jätta mingit koli siia minu poodi risustama.»

«Ei, söör!»

«Kraami kõik oma kola poetagusest punkrist välja, põleta ära.»

Silly raputas pead. «Ma võtan selle kaasa.»

«Nad ei lase sul seda sellesse neetud raketti panna.»

«Ma võtan selle kaasa,» jäi poiss vaikselt enesele kindlaks.

Ta tormas taharuumi läbi rauakaupade poe. OH kuulda pühkimise ja kraamimise häält ja minuti pärast ta ilmuski, käed täis vurrkanne ja nipsukive, vanu tolmunud tuulelohesid ja vana kolu, mis oli aastate jooksul kogunenud. Just siis sõitis vana «Ford» ette ja Silly ronis sisse ning uks löödi paukudes kinni. Teece seisis välistrepil, kibe naeratus huulil. «Mis sa seal üleval tegema hakkad?»

107

«Hakkan otsast peale,» ütles Siliv. «Avan omaenese rauakaupade poe.»

«Pagan sind võtku, õppisid siin minult ametit selleks, et ära joosta ja neid oskusi kasutada.»

«Ei, söör, ma ei mõelnud kunagi, et ühel päeval võiks juhtuda midagi niisugust, söör, aga juhtus. Ma ei saanud sinna midagi parata, et ma õppisin, härra Teece.»

«Ma arvan, et teie rakettidel on nimed?»

Nad heitsid pilgu oma ainsale kellale auto paneelil.

«Jah, söör.»

«Nagu Elias ja Tuline Vanker, Suur Ratas ja Väike Ratas, Usk, Lootus, Armastus, eh?»

«Neil on laevade nimed, härra Teece.»

«Ma ei imestaks, kui need oleksid Isa, Poeg ja Püha Vaim? Kuule, ütle, poiss, kas teil on rakett nimega Esimene Baptisti Kirik?»

«Me peame nüüd minema hakkama, härra Teece.»

Teece naeris. «Ühele panite nimeks Madal Kiik ja teise nimetasite Magusaks Kaarikuks?»

Auto läks käima. «Jumalaga, härra Teece.»

«Ühele panite nimeks Veereta Nende Konta?»

«Jumalaga, härra!»
«Ja ühe nimi on Üle Jordani! Haa! Noh, sikuta seda raketti, poiss, tõsta see rakett õhku, poiss, lase edasi, lase ennast tükkideks prahvatada, siis näed, kas mind hoolin sellest!»
Auto kadus logisedes tolmupilve. Poiss tõusis püsti, pani käed suu ette torusse ja karjus viimast korda Teece'ile: «Härra Teece, härra Teece, mis teie nüüdsest peale õhtuti tegema hakkate? Mida te öösiti teete, härra Teece?»
Vaikus. Auto muutus teel ikka väiksemaks. Ja oligi läinud. «Mida paganat tä sellega mõtles?» arutles Teece. «Mida mina õhtuti tegema hakkan?»
Ta vaatas, kuidas tolm alla laskus, ja taipas äkki.
Talle meenusid ööd, kui mehed sõitsid tema maja juurde, põlved teravalt konksus ja haavlipüssid veelgi teravamalt püsti, nagu autotäis sookurgi suveöiste puude all, silmis alatu pilk. Tuututasid autopasunat, tema lõi paukudes oma ukse kinni, püss käes, kõhistas omaette naerda, süda kloppis nagu kümneaastasel, kui nad minema sõitsid mööda suveöist teed, kanepiköie-pundar keerus autopõrandal, värsked padrunikarbid kuuehõlma punnitamas. Kui palju öid aastate vältel, kui palju öid tuhises tuul autole vastu, plagistas nende

juukseid alatute silmade peal. Nad valisid lärmates välja puu, hea, tugeva puu, ja koputasid siis hurtsiku
uksele!
«Niisiis seda sa litapoeg mõtlesidki?» Teece kargas välja päikese kätte. x «Tule tagasi, sa sohilaps! Mida mina hakkan öösiti tegema? Noh, sina täitanud, häbematu kutsikas...»
See oli tabav küsimus. Teda ajas oksele, aga midagi ei olnud tulemas. «Jah, mida me hakkame öösiti tegema?» mõtles ta. «Nüüd, kus nemad on läinud, mida?» Ta oli absoluutselt tühi ja tuim.
Ta tõmbas püstoli taskust ja kontrollis magasini.
«Mis sa tahad teha, Sam?» küsis keegi.
«Tapan selle lirvapoja.»
Vanaisa lausus: «Ära ägedaks mine.»
Aga Samuel Teece oli läinud ära poe taha. Mõne aja pärast sõitis ta teele välja oma lahtises autos. «Kas keegi tuleb minuga kaasa?»
«Mulle meeldiks teha üks sõit,» ütles vanaisa ja tõusis püsti.
«Veel keegi?»
Keegi ei vastanud.
Vanaisa ronis autosse ja lõi ukse paukudes kinnj. Samuel Teece kihutas masinast viimast välja võttes suures tolmukeerises minema. Nad ei rääkinud, kui nad tuiskasid mööda teed särava päikese all. Kuivadelt aasadelt tulev kuum õhk virvendas.
Nad peatusid ristteel. «Kumba teed nad võisid minna, vanaisa?»
Vanaisa heitis talle silmanurgast pilgu. «Mina arvan, et otse edasi.»
Nad sõitsid edasi. Suviste puude all oli nende auto mürin nagu mahajäetud. Tee oli tühi, ent kui nad edasi sõitsid, hakkasid nad midagi nägema. Teece aeglustas sõitu, kummardus välja, kollased silmad vihaselt kilamas.
«Kurat võtku, vanaisa, vaata, mida need värdjad on teinud?»
«Mida?» küsis vanaisa ja vaatas.
Hoolikalt maha asetatud ja jäetud, kenasti pampudes, paar jalga iga hunniku vahet, piki maanteeveert olid vanad rulluisud, kirju kaelarätik täis pudi-padi, mõned vanad kingad, vankriratas, hunnikud pükse ja kuubesid ja vanu kaabusid, klaaskuulide killud, mis kunagi olid tuules kõlksunud, konservikarpidesse istutatud roosad

pelargooniad, vahast puuviljadega vaagnad, kartongitäied Konföderatsiooni-aegset raha, pesupalid, pesemislauad, pesunöörid, seep, kellegi kolme rattaga jalgratas, kellegi teise hekipügamiskäärid, mänguvagun, vedru abil kastist hüppav nukuke, värviline aknaklaas neegrite baptistikirikust, terve lasu katkisi rehve, sisekumme, madratseid, kušette, kiiktoole,

kold- j kreemitopsikuid, käsipeegleid. Ühtegi neist polnud maha loobitud, ei, vaid nad olid asetatud maha õrnalt, ja tunnetega, korralikult, maantee tolmustele servadele, just nagu oleks siia jalutanud terve linn, süli täis, samal ajal oli kõlanud suure vasktrompeti hääl, asjad olid loobumise hinnaga üle antud vaiksele tolmule ja viimane kui üks Maa elanikest oli põgenenud otse üles sinisesse taevasse.

«Nemad neid ei põleta, nad ütlesid,» hüüdis Teece vihaselt. «Ei, ei põleta neid nagu mina käskisin, vaid pidid nad kaasa võtma ja jätma kohta, kus nad neid veel viimast korda võisid näha — tee peale ja tervena. Need mustanahalised mõtlevad, et nad on kavalad.»

Ta vänderdas autoga metsikult, miil miili järel, ühest teeäärest teise, segi paisates, purustades, lõhkudes, laiali pillutades paberinutsakuid, ehtekastikesi, peeg-leid, toole: «Saite, neetud, saite!»

Esikumm tõi kuuldavale vilistava kiunatuse. Auto perutas raksudes teelt kraavi, paisates Teece'i vastu esiklaasi.

«Litapoeg!» Ta kloppis eneselt tolmu maha ja seisis autos püsti, peaaegu nuttes raevust.

Ta vaatas vaikset, tühja teed. «Nüüd ei saa ma neid enam kätte, ei iialgi, ei iialgi.» Nii kaugele kui silm ulatus polnud näha muud kui kompse ja hunnikuid ja veel kompse, asetatud kenasti nagu väikesed mahajäetud reliikviakirstukesed hilisel pärastlõunal soojalt puhuva tuule käes.

Tund aega hiljem jõudsid Teece ja vanaisa väsinult kõmpides tagasi rauakaupade poe juurde. Mehed istusid ikka alles seal, kuulates ja taevast uudistades. Parajasti, kui Teece maha istus ja pigistavad kingad jalast võttis, hüüdis keegi: «Vaadake!»

«Pagan mind võtku, kui ma seda teen,» ütles Teece.

Aga teised vaatasid. Ja nad nägid kaugel eemal taevasse kerkivaid kuldseid värtnaid. Jättes enese taha leegi, nad kadusid.

Puuvillaväljadel puhus tuul laisalt villatortide keskel.

110

Veelgi kaugematel põldudel lebasid vesimelonid, ühegi näpujäljeta, vöödilised, nagu kilpkonnakarva kassid, kes lesivad päikese käes.

Mehed istusid välistrepil, vaatasid üksteisele otsa, vaatasid kollast köit, mis oli kenasti kuhjatud poeriiulitele, silmitsesid padrunite läikivat vaske karbikestes, nägid hõbedasi püstoleid ja pikki musti haavlipüsse, mis rippusid varjus, üleval kõrgel ja vait. Keegi torkas õlekõrre suhu. Keegi teine kriipseldas midagi tolmu sisse.

Lõpuks tõstis Samuel Teece oma tühja kinga võidukalt üles, pööras selle kummuli, jõllitas seda ja ütles: «Kas te märkasite? Üsna viimases lõpus, jumala eest, ütles ta «härra»!»

2004 — 05: Nimede panek

Nad jõudsid kummalisele sinisele maale ja panid maakohtadele nimed. "Siin olid Hinkstoni oja ja Lustigi kolgas ja Blacki jõgi ja Driscolli mets ja Peregrihe'i mägi ja Wilderi linn, kõik inimeste ja nende asjade nimed, mida inimesed tegid. Siin oli koht, kus marslased tapsid esimesed Maalt tulnud inimesed, ja see oli Punane linn, seotud verega. Ja seda kohta, kus hävitati Teine Ekspeditsioon, nimetati Teiseks Katseks ja iga teise koha jaoks, kus rakettidega tulnud mehed olid maha pannud oma tulised katlad, et põletada maa, jäeti tuhka meenutavad nimed ja muidugi olid seal veel Spenderi mägi ja Nathaniel Yorki linn . ..

Vanad marslaste nimed olid vete ja õhu ja küngaste nimed. Need olid nende lumelaviinide nimed, mis tühjenesid lõunas kiyikanalitesse, et täita tühje meresid. Ja kinni pitseeritud ja maha maetud nõidade ja tornide jä obeliskide nimed. Ja raketid tagusid neid nimesid nagu vasarad, tükeldades marmori kiltkiviks, laiali puistates savist miilikivid, mis andsid nimed vanadele linnadele. Sellesse kiviprügisse vajutati suured postid uute nimedega. Raudlinn, Teraslinn, Alumiiniumlinn, Elektriküla, Maisilinn, Detroit II, kõik mehhaanikaalased ja metallide nimed Maa pealt.

Ja pärast seda, kui linnad olid ehitatud ja saanud nimed, rajati surnuaiad ja anti ka neile nimed: Roheline Küngas, Samblalinn, Oota Tsipake; ja esimesed surnud läksid oma haudadesse ,..

111

Aga pärast seda, kui iga asi oli paika pandud ja korras ja oma kohal, kui kõik oli ohutu ja kindel, kui linnad olid küllalt jõukad ja üksildustunne viidud miinimumini, siis tulid Maa pealt lagastajad. Nad tulid seltskondlikeks koosviibimisteks ja puhkust veetma ja pisikestele suveniiride ja fotode ostmise reisidele ja et maitsta siinset «atmosfääri»; nad tulid uurima ja rakendama sotsioloogiaseadusi; nad tulid ordenite ja rinnamärkidega ja reeglite ja määrustega, tuues kaasa ka liigset bürokraatlikkust, mis oli roninud mööda Maad nagu vastik umbrohi, ja lasksid sellel vohada Marsi peal, kus see aga iganes juured alla võttis. Nad hakkasid planeerima inimeste elusid ja raamatukogusid; nad hakkasid instrueerima ja tagant tõukama inimesi, kes olid tulnud Marsi peale, et pääseda sellest et neid instrueeritakse ja valitsetakse ja siia-sinna tõugatakse.

Oli vältimatu, et mõned neist inimestest tõukasid vastu...

Aprill 2005: Usher II

«Terve igava, .pimeda ja hääletu päeva selle aasta sügisel, kui pilved rippusid rõhuvalt madalal, olin ma liikunud ratsa läbi erakordselt sünge maa-ala ja viimaks, kui õhtused varjud venisid pikemaks, leidsin enese melanhoolse Usheri Maja juurest...»

Härra William Stendahl katkestas tsiteerimise. Seal, madalal, mustal künkal seisis maja, mille nurgakivi kandis raidkirja 2005 A. D.

Härra Bigelow, arhitekt, ütles: «See on lõpetatud. Siin on võti, härra Stendahl.»

Mõlemad mehed seisid vaikides vaikses sügiseses pärastlõunas. Ehitusplaanid krabisesid ronkmustal rohul nende jalgade ees.

«Usheri Maja,» ütles härra Stendahl naudinguga. ^Planeeritud, ehitatud, ostetud, kinni makstud. Kas härra Poe pole vaimustusest»

Härra Bigelow heitis talle kõõrdpilgu. «Kas kõik on nii, nagu te soovisite, härra?»

«Jah!»

«Kas värv on õige? Kas see on mahajäetud ja kohutav!»

«Väga mahajäetud, väga kohutav!»

«Kas müürid on kõledad?»

113

«Lausa üllatavalt!»

«Kas mägijärv on küllalt «must ja õudne»?»

«Lausa uskumatult must ja õudne.»

«Ja lõikhein — me värvisime seda, teate —, kas see on õige hall ja eebenipuumust?»

«Võigas!»

Härra Bigelow vaatas oma ehitusplaanist järele. Ta tsiteeris seda tükati: «Kas kogu ehitus kutsub esile «jäisust, ängistust südames, mõttesüngust»? Maja, järv, maa, härra Stendahl?»

«Härra Bigelow, see on väärt iga kulutatud penni! Mu jumal, see on ilus!»

«Tänan teid. Mul tuli töötada keset täielikku võhiklust. Tänu taevale, et teil olid kasutada isiklikud raketid, muidu poleks meil kunagi lubatud tuua enamikku sellest varustusest. Te ju märkate, et siin on alati videvik, sel maal on alati oktoober, paljas, sigimatu, surnud. See oli paras tükk tööd. Me tapsime kõik. Kümme tuhat tonni DDT-d. Mitte ainsatki madu, konna või Marsi kärbest pole jäetud! Alati videvik, härra Stendahl. Olen selle üle uhke. Seal on peidetud masinad, mis varjutavad täielikult päikese. Siin on alati korralikult «sünge».»

Stendahl imes seda endasse — süngust, rusutust, lehkavat uduauru, kogu «atmosfääri», mis oli nii peenelt välja mõeldud ja kokku sobitatud. Ja Maja! Tükkhaaval varisev jubedus, see õel järv, hallitusseened, kaugelearenenud kõdumine! Plastmassist või mõnel muul viisil, kes oskab ära arvata?

Ta vaatas sügisest taevast. Kusagil üleval, teisel pool, kaugel eemal, oli päike. Kusagil oli Marsil aprillikuu, kollane kuu sinise taevaga. Kusagil üleval tulid raketid kõrvetades alla, et tsiviliseerida kaunilt surnud planeeti. Nende kriiskava möödumisvilina sumbutas see hämar, helikindel maailm, see iidne sügisene maailm.

«Nüüd, kus minu töö on tehtud,» ütles härra Bigelow ebalevalt, «julgen ma küsida, mida te selle kõigega tegema hakkate?»

«Usheriga? Kas te pole veel taibanud?»

«Ei.»

«Kas nimi «Usher» ei ütle teile midagi?»

«Mitte midagi.»

«Noh, aga kuidas on selle nimega: Edgar Allan Poe?»

Härra Bigelow raputas pead.

«Muidugi.» Stendahl norsatas delikaatselt, pooleldi jahmatusest, pooleldi põlastusest, «Kuidas võisin ma

113

loota, et teie tunneksite onnist härra Poe'd? Ta suri kaua aega tagasi, enne Lincolni. Kõik tema raamatud põletati Suure Tule ajal. See oli kolmekümne aasta eest — 1975.»

«Ah,» lausus härra Bigelow targalt, «Üks nendest!»

«Jah, üks nendest, Bigelow. Tema ja Lovecraft Hawthorne ja Ambrose Bierce ja kõik hirmu- ja õudu jutud ja fantastika ja, mis sellesse puutub, siis põletati ka tulevikku kirjeldavad jutustused. Armutult. Nad kehtestasid seaduse. Oh, see algas üsna tagasihoidlikult. Aastail 1950—60 oli see liivaterakene. Nad alustasid karikatuuriraamatute kontrollimisest, siis jätkasid kriminaalromaanide ja muidugi filmidega ühel või teisel moel, ühe rühmituse või teisega; poliitiline kallak, religioossed eelarvamused, ühingute surve. Alati oli olemas vähemik, kes midagi kartis, ja suur enamik, kes kartis pimedust, kartis tulevikku, kartis minevikku, kartis olevikku, kartis iseennast ja iseenese varju.»

«Mõistan.»

«Kardeti sõna «poliitika» (mis viimaks muutus kõige reaktsioonilisemate elementide hulgas kommunismi sünonüümiks, nii ma kuulsin, ja selle sõna kasutamine võis elu maksta!) ja üks kruvi keerati kinni siin, teine riiv suleti seal, tõuge, tõmme, äkiline sakutus. Kunst ja kirjandus olid varsti nagu suur pingulitõmmatud lipitsemisköis, mida punuti patsideks ja keerati sõlme ja pilluti igas suunas, kuni polnud enam järel elastsust ega mingit maiku. Siis äkki tükeldati filmikaamerad ja teatrites kustusid tuled ja trükipressist tulev lugemisvara Niagaara kuivas kokku veel ainult kahjutuks «puhta» aine tilkhaaval nirisevaks nireks. Oh, sõna «põgenemine» oli samuti radikaalne, ma kinnitan teile!»

«Kas oli?»

«Oli! Iga inimene peab reaalsusele näkku vaatama, ütlesid nad. Peab näkku vaatama sellele, mis on Siin ja Nüüd! Kõik, mis ei olnud nii, pidi kaduma. Kõik ilusad kirjanduslikud valed ja fantaasialennud tuli maha lasta juba õhus. Nii nad rivistasid need raamatukogu seina äärde ühel pühapäeva hommikul, kolmkümmend aast tagasi, aastal 1975; nad rivistasid nad üles: Jõuluvana ja Peata Ratsaniku ja Lumivalgukese ja Pöialpoisi ja Emakese-Hane — oh, missugune halamine! — ning lasksid nad: maha ja põletasid ära paberlossid ja konn-haldja ja vanad kuningad ja inimesed, kes elasid õnneliku igavesti (sest muidugi on ju fakt, et mitte keegi ei ela

114

õnnelikult igavesti!) ja Elas Kord ... muutus Enam Eiks! Ja nad puistasid Fantoom Rikša tuha laiali Võlur Ozi Maa kiviprügiga koos, nad sidusid paelaga kokku Hea Glinda ja Ozma kondid ja puistasid Polükroomi spektroskoopi ja serveerisid Loll-Juhanit kogelmogeliga Bioloogide ballil! Oavarreke suri bürokraatia karuvabarna-põõsas! Uinuv kaunitar ärkas teadlase suudlusest ja heitis hinge tema süstla surmavast torkest. Ja nad sundisid Alice'i jooma pudelist midagi niisugust, mis tegi ta nii tillukeseks, et ta ei saanud enam hüüda

«järjest naljakam ja naljakam», ja nad andsid Peeglile haamri-hoobi, mis purustas selle ja iga Punase Kuninga ja Austri!»

Ta surus käed rusikasse. Jumal, kui vahetu see oli! Ta nägu oli punane ja ta ahmis hingeldades õhku.

Mis puutus härra Bigelow'sse, siis too oli sellest pikast purskest rabatud. Ta pilgutas silmi ja sõnas viimaks: «Vabandust. Ma ei taipa, millest te räägite. Need on minu jaoks paljad nimed. Niipalju kui mina kuulnud olen, kulus see Põletamine päris ära.»

«Välja!» kriiskas Stendahl. «Sina oled oma töö teinud, nüüd jäta mind rahule, idioot!»

Härra Bigelow kogus kokku oma puusepad ja läks minema.

Härra Stendahl seisis üksinda oma Maja ees.

«Kuulake,» ütles ta nähtamatutele rakettidele. «Ma tulin Marsi peale, et pääseda eemale teist, Puhtameelsed inimesed, aga teid tuleb siia iga päevaga ikka suuremates parvedes nagu kärbseid raipe kallale. Niisiis, ma kavatsen teile näidata. Ma annan teile paraja õppetunni selle eest, mis teie tegite härra Poe'le Maa peal. Hoidke ennast selle päeva eest. Usheri Maja on tegutsemiseks valmis!»

Ta raputas taeva poole rusikat.

Rakett maandus. Üks mees astus reipalt välja. Ta heitis pilgu Majale ning tema hallid silmad väljendasid rahulolematust ja tuska. Ta sammus üle vallikraavi, et vastu astuda seal seisvale väikesele mehele.

«Teie nimi on Stendahl?»

«Jah.»

«Mina olen Garrett, Moraalse Kliima Uurija.»

«Niisiis olete te lõpuks Marsile jõudnud, Moraalse Kliima rahvas? Ma juba imestasin, millal te kord ilmute.»

115

«Me saabusime möödunud nädalal. Varsti on meil siin asjad niisama kenasti korras ja tipp-topp nagu Maa peal.» Mees vehkis ärritatult ametitõendiga Maja pool. «Kas te ehk räägiksite mulle sellest paigast, Stendahl?

«See on loss, kus kummitab, kui teile meeldib.»

«Mulle ei meeldi, Stendahl, mulle ei meeldi. Sell sõna «kummitab» kõla.»

«Asi on üsna lihtne. Sellel meie Issanda 2005-ndal aastal ehitasin ma mehhaanilise pelgupaiga. Selles lendavad vasksed nahkhiired elektronkiire abil, plekkrotid sibavad plastmassist keldrites, robot-luukered tantsivad; siin elavad robotvampiirid, -arlekiinid, -hundid ja valged robotfantoomid, mis on kemikaalide ja leidlikkuse konglomeraadid.»

«Seda ma kartsingi,» ütles Garrett vaikselt naeratades. «Ma kardan, meil tuleb teie lõbustuskoht maha lammutada.»

«Ma teadsin, et te tulete niipea, kui te avastate, mis toimub.»

«Ma oleksin varem tulnud, aga meie Moraalses Kliimas tahtsime enne teie kavatsustes täiesti kindlad olla, kui me asjasse sekkume. Me võime õhtusöögi ajaks kohale muretseda Lammutajad ja Põletamiskomando. Südaööks on teie Maja maatasa tehtud. Härra Stendahl, ma pean teid mõneti narriks. Raisata raskelt teenitud raha niisuguse meeletuse peale. Noh, see pidi maksm oma kolm miljonit dollarit...»

«Neli miljonit! Aga, härra Garrett, ma pärisin kakskümmend viis miljonit, kui ma olin noor. Ma võin endale selle pillamist lubada. Ja ikkagi tundub kohutavalt häbiväärne, et Maja on ainult tund aega valmis ja teie tormate oma Lammutajatega kohale. Kas teil kuidagi poleks võimalik mul lasta oma Leluga mängida, noh, ütleme, kakskümmend neli tundi?»

«Te tunnete seadust. Range viimase kirjatäheni. Ei mingeid raamatuid, ei maju, mitte midagi sellist, mis mingil viisil vihjab vaimudele, vampiiridele, haldjatele või ükskõik millistele vaimu sünnitatud olenditele.»

«Järgmisena põletate te ära Babbitt'id!»

«Teie, härra Stendahl, olete meile tekitanud palju pahandust. See seisab puha kirjas. Kakskümmend aastat tagasi. Maa peal. Teie ja teie raamatukogu.»

«Jah, mina ja minu raamatukogu. Ja veel mõned minutaolised. Oh, Poe on nüüd juba palju aastaid unustuses,

116

ja Oz ja teised olendid. Aga minul oli mu pisikene peidupaik. Meil olid oma raamatukogud, vähestel eraisikutel, kuni teie saatsite oma mehed tõrvikute ja tuhastusahjudega ja rebisite puruks minu viiskümmend tuhat raamatut ja põletasite nad. Just samuti nagu te rammisite vaia kõigi pühakute päeva eelõhtu südamesse ja ütlesite oma filmiprodutsentidele, et kui nad üldse inidagi teevad, tuleb neil teha Ernest Hemingway'd. Mu jumal, kui palju kordi olen ma näinud ekraniseeritult «Kellele lüüakse hingekella»! Kolmkümmend eri varianti. Kõik realistlikud. Oh, realism! Oh, siin, oh, nüüd, oh, põrgu!» «Ei tasu terav olla!»

«Härra Garrett, teie peate esitama täieliku aruande, kas pole nii?»

«Jah.»

«Siis, uudishimu mõttes, tulge pigem sisse ja vaadake ringi. Selleks kulub teil ainult paar minutit.»

«Hea küll. Minge ees. Ja mitte mingeid trikke. Mul on püstol kaasas.»

Usheri Maja uks läks krigisedes pärani lahti. Vastu õhkus rõske tuuletõmbus. Kuuldus tohutut õhkimist ja oigamist, nagu hingaks maa-alune lõõts kadunud katakombides.

Rott volksatas üle põranda kiviplaatide. Garrett karjatas ja andis sellele jalaga. See kukkus uperpalli, rott nimelt, ja tema nailonkarvast voogas esile uskumatu hord metallist kirpe.

«Hämmastav!» Garrett kummardus vaatama.

Seinaorvas istus vana nõid, ta vahast käed värisesid oranži- ja sinisevärvilise kaardipaki kohal. Ta jonksutas peaga ja sosistas Garretti poole oma hambutu suuga, koputades määrdunud kaartidele.

«Surm!» karjus ta.

«Vaat seda sorti asju ma mõtlengi,» ütles Garrett. «Laiduväärt!»

«Ma luban teil isiklikult ta ära põletada.»

«Kas tõesti lubate?» Garrett tundis head meelt. Siis ta kortsutas kulme. «Pean ütlema, te võtate seda asja nii rahulikult.»

«Mulle jätkus sellestki, et mul oli võimalik selline paik luua. Et ma võin ütelda — ma tegin seda. ütelda, et ma lõin keskaegse atmosfääri moodsas, uskmatus maailmas.»

«Isegi mina tunnen mõnevõrra vastu tahtmist teie

117

geeniuse suhtes imetlust, söör.» Garrett vaatles möö hõljuvat udu, mis sosistas ja sosistas, millel oli ilus! udukogutaolise naise kuju. Mööda rõsket koridori t ses mingi masin. Nagu puuvillaseemnekompvekk' mass tsentrifuugist, tõusid udud ja hõljusid ümise vaikivates hallides.

Teadmata kust ilmus üks inimahv.

«Pidage kinni!» hüüdis Garrett.

«Ärge kartke.» Stendahl koputas looma must; ninale. «Robot. Vaskskelett ja puha, nagu nõi Näete!» Ta silitas karva, mille alt tuli nähtavale met torustik.

«Jah.» Garrett sirutas arglikult käe elukat silita «Aga milleks, härra Stendahl, milleks kõik see? Mis painas?»

«Bürokraatia, härra Garrett. Kuid mul pole aega se tada. Valitsus avastab selle küllalt vara.» Ta noogu ahvile. «Hea küll. Nüüd.»

Ahv tappis härra Garretti.

«Kas me oleme enam-vähem valmis, Pikes?»

Pikes vaatas laualt üles. «Jah, söör.»

«Sa oled teinud suurepärast tööd.»

«Noh, mulle makstakse selle eest, härra Stendal,» ütles Pikes tasaselt, kui ta tõstis üles roboti plastmas silmalau ja pani selle alla klaasist silmamuna, et se korralikult ruberoidist musklite külge kinnitada. «O kõik.»

«Täpipealt härra Garrett mis härra Garrett.»

«Mis me temaga teeme, söör?» Pikes noogutas pea kiviplaadi poole, kus lamas tõeline, surnud härra Garrett.

«Parem põletame ta ära, Pikes. Meil pole tarvis kaht härra Garrettit.»

Pikes kärutas härra Garretti tellistest tuhastamisahju juurde. «Hüvasti.» Ta tõukas härra Garretti sisse ja lõi ukse pauguga kinni.

Stendahl peatus robotist Garretti ees. «Te olete käsud saanud, Garrett?»

«Jah, söör.» Robot muutus ärksaks. «Ma pean minema tagasi Moraalsesse Kliimasse. Ma esitan täiendava aruande. Viivitada tegutsemisega vähemalt nelikümmend kaheksa tundi. Ütlen, et uurin asja veidi põhjalikumalt.»

«Õige, Garrett. Hüvasti.»

118

Robot kiirustas välja Garretti raketi juurde, ronis gisse ja lendas minema.

Stendahl pöördus. «Nüüd, Pikes, saadame tänaõhtuste küllakutsete ülejäägi ära. Ma mõtlen, et meil tuleb lõbus õhtu, eks ju?»

«Arvestades, et me ootasime kakskümmend aastat, täitsa lõbus!»

Nad pilgutasid teineteisele silma.

Kell oli seitse. Stendahl uuris oma kella. Peaaegu et aeg. Ta keerutas käes šerriklaasi. Ta istus vaikselt. Tema kohal, tammepuust aampalkide vahel, pilutasid talle silmi ja kriiksusid nahkhiired, nende õrnad vasksed kehad olid peidetud kummist liha alla. «Meie edu terviseks.» Siis nõjatus ta tagasi, sulges silmad ja kaalus mõttes kogu asja. Kuidas ta seda oma vanas eas naudib! Seda kättemaksu antiseptilisele valitsusele tema kirjandusliku terrori ja laastavate põletamiste eest. Oi, kuidas olid temas aastatega kasvanud viha ja vaen. Oh, kuidas oli plaan tema tuimastatud mõistuses pikkamööda kuju omandanud, kuni päevani kolme aasta eest, mil ta kohtas Pikes'i.

Ah, jah, Pikes. Pikes, kelle kibestus oli nii sügav nagu rohelise happe must, söestunud kaev. Kes oli Pikes? Ainult suurim neist kõigist! Pikes, mees kümne tuhande näoga, fuuria, suits, sinine udu, valge vihm, nahkhiir, vihmaveerenni värdjat kujutav nokk, monstrum, see oli Pikes! Parem kui Lon Chaney, isa? mõtiskles Stendahl. Õhtu õhtu järel oli ta vaadanud Chaney't vanades filmides. Jah, parem kui Chaney. Parem kui too teine vana-aja tummnäitleja? Mis ta nimi oligi? Karloff? Kaugelt parem! Lugosi? See võrdlus oli vastik! Ei, oli olemas ainult üks Pikes, ja tema oli mees, kes oli nüüd oma kujutelmadest paljaks kooritud, tal polnud ainsatki kohta Maa peal, kuhu minna, mitte kedagi, kelle ees uhkeldada. Tal oli keelatud isegi iseenesele peegli ees etendust anda!

Vaene, võimatu, löödud Pikes! Mis tunne sul küll Pidi olema, Pikes, kui nad öösel haarasid su filmid, sikutasid kaameratest välja nagu sisikonna, välja sinu (Soolikatest, krahmates neid rullides ja patakatena, et neid ahju toppida ja ära põletada! Kas oli niisama halb tunne, kui siis, kui sul hävitatakse viiskümmend tuhat raamatut ilma mingi hüvituseta? Jah. Jah. Stendahl tundis, kuidas ta käed lähevad külmaks arutust vihast. Ja ttüski polnud loomulikum kui see, et nad ühel heal

119

päeval hakkasid vestlema lugematute kohvipottide juures loendamatute südaöödeni välja ja kogu sellest vestlusest ja kibedaist sepitsustest koorus — Usheri Maja.

Lõi suur kirikukell. Külalised saabusid.

Naeratades läks ta neid vastu võtma.

Suureks kasvanud ilma mäluta, ootasid robotid. Roheline siidine metsatiikide värv, siidine konnade ja sõnajalgade värv, needki ootasid. Kollastes juustes päikese ja liiva värv, ootasid robotid. Õlitatud, torudest luustik, välja lõigatud pronksist ja kastetud želatiinisse, lamasid

robotid. Kirstudes, mitte surnute ja mitte elusate tarvis, laudkastides ootasid metronoomid käimapanemist. Seal oli määrdeõli ja treitud vase lõhna. Valitses surnnuaiavaikus. Sugu on, kuid siiski sugutud robotid. Nimed on, kuid siiski nimetud, ja olles laenanud inimolendeilt kõik peale inimlikkuse, põrnitsesid robotid oma kastide kinninaelutatud kaasi, surmas, mis ei olnud isegi mitte surm, sest sellele ei eelnenud elu. Ja nüüd välja tõmmatavate naelte tohutu krigin. Nüüd tõsteti kaaned. Nüüd olid kastide peal varikujud ja käesurve, mis pritsis kannust välja õli. Nüüd pandi käima üks kell — nõrk tiksumine. Nüüd veel üks ja veel üks, kuni see oli üks hiigelsuur tiksuv kellakauplus. Marmorsilmad pöörasid oma kummilaud pärani. Ninasõõrmed värelesid. Robotid, riietunud ahvikarvadesse ja küülikuvalgesse, tõusid: Tweedledum järgnes Tweedledee'le, edasi Vale-kilpkonn, Unihiir, õõtsuvad uppunute kehad merest, segu soolast ja värvitust umbrohust; poodud mehed siniste kõridega, pahupidi pööratud rannakarbi lihas silmadega ja elukad jääst ja lõõmavast kassikullast, savist härjapõlvlased ja vallatud haldjad, Tik-tak, Rug gedo, Jõuluvana isetehtud lumesajus, mis tuiskas tem ees, Sinihabe vuntsidega, mis sarnanesid atsetüleenileegiga, ja väävlipilved, millest ulatusid välja rohelisel tulekeeled, ja soomuseline ja hiiglaslik siuglev lohe ääsituli kõhus, vonkles uksest välja — kiljatus, tiksa' tus, röögatus, vaikus, tuhin, tuul. Kümme tuhat kaant langes tagasi. Kellakauplus liikus välja Usherisse. Öö oli nõiutud.

Üle maa puhus soe, kerge tuul. Külaliste raketid, mis põletasid taevast ja muutsid sügiseilma kevadeks, saabusid.

120

Õhturiietuses mehed väljusid ja nende järel astusid välja naised, juuksed seatud viimse peensuseni viimistletud soenguisse.

«Niisiis see ongi Usher!»

«Aga kus on uks?»

Sel hetkel ilmus Stendahl. Naised naersid ja lobisesid. Härra Stendahl tõstis käe, et neid vaigistada. Ümber pöörates vaatas ta üles kõrge lossiakna poole ja hüüdis!

«Rapunzel, Rapunzel, lase alla oma juuksed.»

Ja ülevalt nõjatas õhtutuules välja imekaunis neid ning laskis alla oma kuldsed juuksed. Ja juuksed põimusid ja lendlesid tuules ja neist sai redel, mida mööda külalised võisid naerdes ronida üles Majja.

Missugused lugupeetud sotsioloogid! Missugused targad psühholoogid! Missugused tohutult tähtsad poliitikud, bakterioloogid ja neuroloogid! Seal nad seisid nende rõskete seinte vahel.

«Teretulemast teile kõigile!»

Härra Tryon, härra Owen, härra Dunne, härra Lang, härra Steffens, härra Fletcher ja paar tosinat veel.

«Astuge sisse, astuge sisse!»

Preili Gibbs, preili Pope, preili Churchil, preili Blunt, preili Drummond ja veel paarkümmend sädelevat naist,

Auväärsed, lugupeetavad inimesed, viimne kui üks Fantaasia Tõkestamise Ühingu liige, kõigi pühakute päeva eelõhtu ja Guy Fawkes'i ärakaotamise pooldaja, nahkhiirtetapjad, raamatutepõletajad, tõrvikukandjad; head, korralikud kodanikud, kes olid oodanud, kuni tahumatud mehed tulid siia üles ja matsid marslased ja puhastasid linnad ja ehitasid linnu ja parandasid maanteed ja muutsid kõik ohutuks. Ja siis, kui kogu elu läks tõusujoones, ohutuse suunas, tulid Mängurikkujad, inimesed, kellel oli vere asemel kroomelavhõbe ja silmad joodi värvi, et rajada oma Moraalne Kliima ja jagada jaopärast headust igaühele. Ja nad olid tema sõbrad! Jah, hoolikalt, hoolikalt oli ta neist igaühega viimase aasta jooksul Maa peal kohtunud ja end sõbraks teinud!

«Tere tulemast Surma avaratesse saalidesse!» hüüdis ta.

«Halloo, Stendahl, mis see kõik on?»

«Küll te näete. Kõik riidest lahti. Seal on kabiinid. Riietuge kostüümidesse, mis te sealt leiate. Mehed siiapoole, paised sinnapoole.»
Inimesed seisid kohmetult paigal.
121
«Ma ei tea, kas me peaksime jääma,» ütles preili Pope. «Mulle see asi ei meeldi. See kaldub juba — pühaduseteotamise poole.»
«Rumalus — maskiball!»
«Näib olevat midagi üsna keelatut.» Härra Steffens vaatas nina krimpsutades ringi.
«Katsuge end vabana tunda.» Stendahl naeris. «Lõbutsege. Homme on siin varemed. Minge kabiinidesse!»
Maja säras elust ja värvidest; kellukestega narrimüt-sides arlekiinid ringlesid mööda ja valged hiired tantsisid miniatuurseid kadrille muusika saatel, mida tegid päkapikud, kes tinistasid tibatillukesi viiuleid tibatillukeste poognatega ja lipud säbardasid kõrbenud aampalkidelt, kuna nahkhiired lendasid pilves ümber peletis-like koletiste suude, mis purskasid alla jahedat, tormakat ja vahutavat veini. Läbi maskiballi seitsme ruumi voolas oja. Külalised rüüpasid ja leidsid selle olevat šerri. Külalisi voolas kabiinidest, muundatud ühest ajastust teise, nende näod olid kaetud doominomaskidega, juba ainuüksi maski ettepanemine tühistas kõik nende Õigused tülitseda fantaasia ja õudusega. Naised liikusid naerdes ringi punastes tualettides. Mehed saatsid neid sabarakkudena. Ja seintel olid varjud, mida ei heitnud ükski inimene ja siin ning seal oli peegleid, mis ei peegeldanud ühtegi kujutust. «Kõik me oleme vampiirid!» naeris härra Fletcher. «Surnud!»
Seal oli seitse ruumi, igaüks eri värvi, üks sinine, üks purpurpunane, üks roheline, üks oranž, järgmine valge, kuues lilla ja seitsmes mähitud musta sametisse. Ja mustas ruumis oli eebenipuust kell, mis lõi valjusti täis-tunde. Ja läbi nende ruumide jooksid külalised, viimaks purjus, keset robotlikku fantaasiat, keset Unihiiri ja Kübarseppi, Trolle ja Hiidusid, Kasse ja Kuningaeman-daid ja nende tantsivate jalgade alt kostis põranda alla peidetud ja reetliku südame raskepärane pumpav tuksumine.
«Härra Stendahl!»
Sosin.
«Härra Stendahl!»
Surma näoga koletis seisis tema kõrval. See oli Pikes. «Mul on vaja teiega nelja silma all rääkida.» «Mis on?»
«Siin, näete.» Pikes sirutas välja kooljakäe. Selles olid mõned poolsulanud, söestunud rattakesed, mutrid, poldid, hammasratta hambad.
122
Tükk aega vaatas neid Stendahl. Siis tõmbas ta Pikes'i koridori. «Garrett?» sosistas ta.
Pikes noogutas. «Ta saatis enese asemel roboti. Kui ma hetk tagasi puhastasin tuhastusahju, leidsin need.»
Natukese aega silmitsesid mõlemad saatuslikult tähtsaid hammasratta hambakesi.
«See tähendab, et politsei võib iga minut siia jõuda,» ütles Pikes. «Meie plaan nurjub.»
«Ma ei tea.» Stendahl vaatas keerlevaid kollaseid ja siniseid ja oranže inimesi. Muusika vihises läbi udu-» vines saalide. «Ma oleksin pidanud aimama, et Garrett pole nii loll, et tuleb isiklikult. Aga oota!»
«Mis lahti on?»
«Ei midagi. Midagi ei ole lahti. Garrett saatis meie juurde roboti. Noh, meie saatsime tagasi ka roboti. Kui ta väga tähelepanelikult ei kontrollinud, ei märganud ta vahetusemanöövrit.»
«Muidugi!»
«Järgmine kord tuleb ta ise. Nüüd, kus ta arvab, et see on ohutu. Noh, ta võib iga minut ukse taga olla, isiklikult! Veel veini, Pikes!»
Suur kell helises.
«Seal ta ongi, vean kihla. Mine lase härra Garrett sisse.»

Rapunzel laskis alla oma kuldsed juuksed.
«Kas härra Stendahl?»
«Härra Garrett. Tõeline härra Garrett?»
«Jah.» Garrett silmitses rõskeid seinu ja keerlevaid inimesi. «Ma mõtlesin, et ma parem tulen ja vaatan ise. Ei saa robotitele lootma jääda. Eriti teiste inimeste robotitele. Ettevaatuse mõttes kutsusin ka Lammutajad. Nad on kohal tunni aja pärast, et lüüa sellel kohutaval paigal toed alt.»
Stendahl kummardus. «Tänan, et te mulle ütlesite.» Ta viipas käega. «Vahepeal võiksite siin samuti veidi lõbutseda. Kas pisut veini?»
«Ei, tänan. Mis siin toimub? Kui madalale võib üks inimene langeda?»
«Vaadake ise, härra Garrett.»
«Roim,» ütles Garrett.
«Kõige ilgem roim,» ütles Stendahl.
Üks naine karjatas. Preili Pope jooksis kohale, nägu juustu värvi. «Praegu juhtus kõige jubedam asi! Ma nägin, kuidas ahv kägistas ära preili Blunti ja toppis ta korstnasse.»

Nad vaatasid ja nägid pikki kollaseid juukseid kaminalõõrist alla ripnemas. Garrett kisendas.
«Hirmus!» nuuksus preili Pope ja siis jättis ta nutmise järele. Ta pilgutas silmi ja pöördus. «Preili Blunt!»
«Jah,» ütles preili Blunt, seistes tema kõrval.
«Aga ma nägin, et teid topiti üles kaminalõõri!»
«Ei,» naeris preili Blunt. «See oli robot. Osavasti järele tehtud jäljend!»
«Aga, aga...»
«Ärge nutke, kallis. Minuga on kõik korras. Las ma vaatan ennast. Noh, seal ma olengi! Korstnas. Just nag te ütlesite. Kas pole naljakas?»
Preili Blunt läks naerdes minema.
«Üks pits, Garrett?»
«Ma usun, et kuluks ära küll. See ajas mu närvid krussi. Mu jumal, missugune paik. See on tõesti maha lammutamist väärt. Hetkeks ...»
Garret jõi.
Veel üks karje. Härra Steffens, kantuna nelja valgel küüliku õlgadel, tassiti alla trepist, mis nagu nõiaväel ilmus põrandasse. Auku läks härra Steffens, kuhu ta jäetigi, kinniseotuna silm silma vastu ikka lähemale tulevaj suure pendli terasest Žiletiga, mis nüüd võnkus ikka] allapoole ja allapoole, ligemale ja ligemale tema vägivaldselt kinniköidetud kehale.
«Kas see seal all olen mina?» küsis härra Steffens, ilmudes Garretti kõrvale. Ta kummardus augu kohale. «Kui kummaline, kui veider, näha iseennast suremas.»
Pendel tegi viimase võnke.
«Kui realistlik,» ütles härra Steffens kõrvale pöördudes.
«Veel üks naps, härra Garrett?»
«Jah, palun!»
«See ei kesta kaua. Lammutajad on varsti siin.»
«Jumalale tänu!» Ja kolmandat korda karjatus.
«Mis nüüd?» küsis Garrett kartlikult oodates. «Nüüd on minu kord,» ütles preili Drummond. «Vaadake.»
Ja teine kiljuv preili Drummond naelutati kirstu Ja visati külma ja rõskesse mulda põranda alla.
«Noo, seda ma mäletan,» rääkis hingeldades Moraalse Kliima Uurija. «Vanadest keelatud raamatutest. Elusana matmine. Ja need teised. Auk ja pendel, ahv ja kaminalõõr,

mõrvad Rue Morgue'il. Ühes raamatus, mis ma põletasin, jah!»

«Veel üks lonks, Garrett. Oot, hoidke oma klaas paigal.»
«Milord, on teil aga kujutlusvõime!»
Nad seisid ja jälgisid, kuidas surid veel viis, üks draakoni suus, teised visati musta järvekesse, kuhu nad vajusid ja kadusid.
«Kas te soovite näha, mis mul on planeeritud teie jaoks?» küsis Stendahl.
«Kindlasti,» lausus Garrett. «See ei tähenda midagi. Me niikuinii laseme kogu selle neetud värgi õhku. Te olete jälk.»
«Tulge siis kaasa. Siitkaudu.»
Ja ta juhatas Garretti alla, läbi lugematute käikude ja ikka allpoole, mööda keerdtreppi maa alla, katakombidesse.
«Mida te mulle siin all tahate näidata?» küsis Garrett.
«Teie tapmist.»
«Teisiku?»
«Jah. Ja ka midagi muud.»
«Mida?»
«Amontilladot,» ütles Stendahl, minnes ees põleva laternaga, mida ta hoidis kõrgel üleval. Ümberringi olid tardunud luukered, pooleldi kirstukaante vahelt väljas. Garrett hoidis oma kätt nina ees, ta nägu väljendas vastikust.
«Mida?»
«Kas te pole kunagi kuulnud Amontilladost?»
«Ei!»
«Kas te seda ära ei tunne?» Stendahl osutas ühele kongile.
«Kas ma peaksin tundma?»
«Või seda?» Stendahl tõi naeratades oma keebi alt nähtavale kellu.
«Mis asi see on?»
«Tulge,» ütles Stendahl.
Nad astusid kongi. Pimedas pani Stendahl poolpurjus mehe ahelaisse.
«Jumala pärast, mida te teete?» hüüdis Garrett ahelaid kõlistades.
«Ma olen irooniline. Ärge segage inimest, kui ta on irooniline, see pole viisakas. Noh!»
«Te lukustasite mu ahelaisse!»
125
«Seda ma tegin.»
«Mida te kavatsete teha?»
«Jätta teid siia.»
«Te teete nalja.»
«Väga hea nali.»
«Kus on minu teisik? Kas me ei näe, kuidas ta tapetakse?»
«Teisikut pole,»
«Aga teised]»
«Teised on surnud. Need, keda te nägite tapetavat, olid tõelised inimesed. Dublikaadid, robotid, seisid kõrval ja vaatasid pealt.»
Garrett ei ütelnud midagi.
«Te peaksite nüüd ütlema: «Jumala nimel, Montresor!»» ütles Stendahl. «Ja mina vastan. «Jah, jumalcj nimel.» Kas te ei ütleks seda? Hakake pihta. Ütelge seda.»
«Te narr.»
«Kas ma pean teid meelitama? Ütelge seda. Ütelge: «Jumala nimel, Montresor!»»
«Ma ei ütle, te idioot. Laske mind siit välja.» Ta oli nüüd kaine.
«Sähke. Pange see pähe.» Stendahl viskas talle midagi, mis tilises ja kõlises. «Mis asi see on?»
«Narrimüts. Pange see pähe ja ma võib-olla lasen teid välja.»
«Stendahl!»
«Pange pähe, ma ütlesin!»

Garret kuulas sõna. Kuljused tilisesid.

«Kas teil pole niisugust tunnet, et see on kunagi juba juhtunud?» küsis Stendahl, asudes nüüd kellu ja mördž ja tellistega tööle.

«Mida te teete?»

«Müürin teid sisse. Siin on üks telliserida. Siin veel üks.»

«Te olete hullumeelne!»

«Ma ei hakka teiega selle üle vaidlema.»

«Selle eest võetakse teid kohtulikule vastutusele!»

Ta patsutas ühte tellist, asetas selle märjale mördile, ise ümises laulda. Järjest pimedamaks muutuvast kongist kostis nüüd tagumist ja trampimist ja karjumist. Müür kerkis. «Palun rohkem taguda,» ütles Stendahl. «Tehkem sellest hea etendus.»

«Laske mind välja, laske mind välja!»

Oli jäänud veel viimane kivi paika panna. Karjumine kostis vahetpidamata.

«Garrett?» hüüdis Stendahl tasakesi. Garrett jäi vait. «Garrett,» ütles Stendahl, «kas te teate, miks ma teiega nii teen? Sellepärast, et te põletasite ära härra Poe raamatud, ilma neid tegelikult lugemata. Ta kuulasite teiste inimeste nõuannet, et need tuleks ära põletada. Või muidu oleksite te taibanud, mida ma kavatsen teiega teha, kui me hetk tagasi siia alla tulime. Võhiklus on saatuslik, härra Garrett.»

Garrett oli vait.

«Ma tahan, et see oleks täiuslik,» ütles Stendahl, hoides laternat nii kõrgel, et see valgustas kössivajunud kogu. «Tilistage tasakesi oma kuljuseid.» Kuljused tilisesid. «Nüüd, kui te suvatsete, siis ütelge «Jumala nimel, Montresor!», ma võiksin teid vabaks lasta.»

Mees pööras näo valguse poole. Hetkeline kõhklus. Siis lausus mees groteskselt: «Jumala nimel, Montresor.»

«Ah,» ütles Stendahl, silmad kinni. Ta lükkas viimase tellise paika ja mörtis selle kinni. «Requiescat in pace* kallis sõber.»

Ta kiirustas katakombist lahkuma.

Kõigis seitsmes ruumis sundis kesköötundi kuulutava kella hääl külalised peatuma.

Ilmus Punane Surm.

Stendahl pöördus hetkeks uksel, et ringi vaadata. Siis jooksis ta suurest Majast välja, üle vallikraavi sinna, kus ootas helikopter.

«Valmis, Pikes?»

«Valmis.»

«Las käia!»

Nad vaatasid naeratades suurt Maja. See hakkas keskelt pragunema, nagu toimuks maavärisemine, ja sel ajal kui Stendahl jälgis suurepärast vaatepilti, kuulis ta, kuidas Pikes tema taga tasase, langeva hääletooniga retsiteeris:

««... Mu aju vaarus, kui ma nägin võimsaid müüre mürinal koost lagunemas — kostis nagu tuhandete lainete veniv, mässav, mühisev hääl — ja sügav ning külmniiske järv mu jalgade ees sulgus süngena ja vaikivana Usheri Maja rusude kohal.»»

Helikopter kerkis auruva järve kohale ja lendas läände.

" Requiescat in pace — lad. k. «puhka rahus». {Tõlk.)

August 2005: Vanad

Ja mis oleks veel loomulikum kui see, et viimaks jõuavad Marsile tudikesed, kes järgivad rada, mille jätsid kärarikkad pioneerid-asukad, lõhnastatud elumehed ja elukutselised rändurid ja romantilised lektorid uue kasumi otsingul.

Ja nii tulid viimaks Marsile need kuivetunud inimesekrõbid, inimesed, kes viitsid oma aega, kuulates oma südamelööke ja katsudes pulssi ja kühveldades siirupit oma kuivavasse kurku, need inimesed, kes kunagi olid sõitnud novembris autoga Kaliforniasse ja aprillis

aurikutel kolmandas klassis Itaaliasse, kuivanud aprikoosi taolised inimesed, gangreenist kärbunud inimesed ...

September 2005: Marslane

Sinimäed tõusid üles vihma sisse ja vihm langes alla; pikkadesse kanalitesse ja vana LaFarge ja ta naine tulid] oma majast välja seda vaatama.

«Esimene vihm sel aastaajal,» tähendas LaFarge.

«See on hea,» lausus naine.

«Väga teretulnud.»

Nad sulgesid ukse. Sees soojendasid nad tule ääre oma käsi. Nad võdisesid. Läbi akna nägid nad kauguses vihmast läikivaid raketi külgi, mis oli nad Maa pealt siia toonud.

«Mind häirib ainult üks asi,» ütles LaFarge, silmitsedes oma käsi.

«Mis asi see on?» küsis naine.

«Ma soovin, et me oleksime saanud Tomi kaasa tuua.»

«Oh, jäta ometi, Lafe!»

«Ma ei räägi sellest enam; vabandust.»

«Me tulime siia, et rahus nautida oma vanaduspäevi, et mitte mõtelda Tornist. Ta on nüüd juba nii kaua surnud, et me peaksime proovima unustada teda ja kõike muud Maa peal.»

«Sul on õigus,» lausus mees ja pööras jälle oma käed soojuse poole. Ta vaatas üksisilmi tulle. «Rääkisin ainult sellepärast, et ma tunnen puudust meie pühapäevastest väljasõitudest Rohelise Muru Parki, et asetada lilli tema mälestustahvlile. Need olid ju meie ainsad ret-ked.»

Majale langes pehmelt sinist vihma.

128

Kell üheksa läksid nad voodisse ja lamasid vaikselt, käsikäes, mees viiskümmend viis, naine kuuskümmend, vihma ladistavas pimeduses.

«Anna,» hüüdis mees õrnalt.

«Jah?» vastas too.

«Kas sa kuulsid midagi?»

Nad mõlemad kuulasid vihma ja tuult.

«Ei midagi,» vastas naine.

«Keegi nagu vilistas,» ütles mees.

«Ei, ma ei kuulnud seda.»

«Ma igatahes tõusen üles ja vaatan.»

Ta pani oma hommikumantli selga ja kõndis läbi maja esiukse juurde. Viivitades tõmbas ta ukse pärani ja külm vihm lõi talle näkku. Tuul puhus.

Ukse ees õuel seisis väike kogu.

Välk rebestas taevast ja valge sähvatus valgustas nägu, mis vaatas ukseavas seisvat LaFarge'i. «Kes seal on?» hüüdis LaFarge värisedes. Ei mingit vastust. «Kes seal on? Mida te tahate?» Ikka veel mitte sõnagi.

Ta tundis end väga nõrga ja väsinu ja kangena. «Kes te olete?» karjus ta.

Ta naine astus ta selja taha ja võttis ta käsivarre. «Miks sa karjud?»

«Õues seisab üks väike poiss ja ei taha mulle vastata,» ütles vanamees värisedes. «Ta näeb välja nagu Tom!»

«Tule voodisse, sa näed und.»

«Aga ta on seal, vaata ise.»

Mees tõmbas ukse veelgi rohkem lahti, et naine saaks vaadata. Puhus külm tuul ja peen vihm langes maha ja kogule, kes seisis ja vaatas neid liikumatute silmadega. Vana naine toetus uksepiidale.

«Mine ära!» ütles ta käega viibates. «Mine ära!»

«Kas ta ei näe Tomi moodi välja?» küsis vanamees.

Kogu ei liigutanud.
«Ma kardan,» ütles vana naine. «Lukusta uks ja tule magama. Ma ei taha sellega midagi tegemist teha.»
Ta kadus omaette kurtes magamistuppa.
Vanamees seisis tuule käes, mis puistas külmust ta kätele.
«Tom,» hüüdis ta tasakesi. «Tom, kui see oled sina, kui see oled kogemata kombel sina, Tom, ma jätan ukse lukust lahti. Ja kui sul on külm ja sa tahad tulla sisse

sooja, siis lihtsalt tule hiljem ja heida kamina ette, seal on mõned karusnahast vaibad.»
Ta sulges ukse, kuid ei lukustanud seda.
Naine tundis, kui ta voodisse tagasi tuli, ja võbises. «See on kohutav öö, ma tunnen end nii vanana,» ütles ta nuuksudes.
«Kuss, kuss,» rahustas mees ja embas teda. «Jää magama.»
Tüki aja pärast ta uinuski,
Ja siis kuulis mees, et esiuks väga tasa avanes, viha ja tuul tulid sisse, uks sulgus. Ta kuulis pehmeid samme kaminavaibal ja kerget hingamist. «Tom,» ütles ta iseenesele.
Välk sähvis taevas ja lõhestas pimedust.
Hommikul oli päike väga palav.
Härra LaFarge avas elutoa ukse ja heitis kiire pilgu tuppa.
Kaminavaibad olid tühjad.
LaFarge ohkas. «Ma hakkan vanaks jääma,» ütles ta.
Ta väljus, et minna kanali äärde pesemiseks ämbritäit vett tooma. Esiuksel pidi ta peaaegu pikali paiskama noore Tomi, kes kandis ääreni täis ämbrit. «Tere hom-mikust, isa!»
«Hommikust, Tom.» Vanamees taarus kõrvale. Noor poisike, paljajalu, ruttas läbi toa, pani ämbri maha ja pöördus naeratades ümber. «Ilus ilm täna!»
«Jah, on küll,» ütles vanamees umbusklikult. Poiss käitus, nagu poleks selles kõiges mitte midagi ebaharilikku. Ta hakkas veega oma nägu pesema.
Vanamees nihutas end ettepoole. «Tõm, kuidas sa siial said? Sa oled elus?»
«Kas ma ei peaks olema?» Poiss vaatas üles.
«Aga, Tom, Rohelise Muru Park, igal pühapäeval, lilled, ja...» LaFarge pidi istuma. Poiss tuli, jäi temajj ette seisma ning võttis ta käe. Vanamees tundis sooje ja kindlaid sõrmi. «Sa oled tõeliselt siin, see ei ole unenägu?»
«Sa tahad ju, et ma siin olen, eks?» Poiss näis murelik.
«Jah, jah, Tom!»
«Miks sa siis pärid? Võta mind vastu!»
«Aga sinu ema, see vapustus.. .»
«Ära tema pärast muretse, öösel ma laulsin teile mõlemale ja sellepärast olete mind meelsamini nõus vastu võtma, eriti tema. Ma tean, mida tähendab vapustus. Oota, kuni ta tuleb, küll sa siis näed.» Ta naeris,

raputades oma vasekarva käharpead. Ta silmad olid väga sinised ja selged.
«Tere hommikust, Lafe ja Tom.» Ema tuli magamistoast, keerates oma juukseid krunni. «Kas täna pole ilus ilm?»
Tom pöördus ja vaatas naerdes isale otsa. «Näed sa?»
Nad sõid väga hea eine, kolmekesi, maja taga varjus, proua LaFarge oli leidnud ühe vana pudeli päevalille-veiniga, mille ta oli tagavaraks pannud, ja nad kõik said sellest ühe sõõmu. Härra LaFarge polnud kunagi näinud oma naise nägu nii säravana. Kui tema hinges pesitseski kahtlusi Tomi suhtes, siis ei lausunud ta ometi sõnagi. See oli tema jaoks täiesti loomulik asi. Ja see hakkas LaFarge'ile eneselegi loomulik tunduma.
Sel ajal kui ema nõusid pesi, nõjatus LaFarge poja poole ja küsis usalduslikult: «Kui vana sa nüüd oled, poeg?»
«Kas sa ei tea, isa? Neliteist muidugi.»

«Kes sa tegelikult oled? Sa ei saa olla Tom, aga sa oled keegi. Kes?»

«Jäta.» Ehmunult tõstis poiss käed nao ette.

«Mulle sa võid ütelda,» sõnas vanamees. «Ma mõistan. Sa oled marslane, eks ole? Ma olen kuulnud jutte marslastest, aga mitte midagi kindlat. Jutte sellest, millised haruldused on marslased ja kui nad tulevad meie hulka, siis tulevad nad nagu inimesed Maalt. Sinus on midagi kummalist — sa oled Tom ja ei ole ka.»

«Miks ei saa sa mind võtta nii, nagu ma olen, ja jätta küsimused?» hüüdis poiss. Ta käed varjasid näo täielikult. «Ära kahtle, palun, ära kahtle minus!» Ta pöördus ja jooksis lauast minema.

«Tom, tule tagasi!»

Aga poiss jooksis mööda kanaliäärt kauge linna poole.

«Kuhu Tom läks?» küsis Anna, tulles järgmiste toidunõude järele. Ta vaatas oma abikaasale otsa. «Kas sa ütlesid talle midagi, mis teda häiris?»

«Anna,» ütles mees, võttes ta käe. «Anna, kas sa mäletad midagi Rohelise Muru Pargist, mälestustahvlist ja sellest, et Tornil oli kopsupõletik?»

«Millest sa ometi räägid?» Naine naeris.

«Ära pane tähele,» ütles mees vaikselt.

Kauguses laskus tolm alla pärast seda, kui Tom oli mööda kanaliveert minema jooksnud.

Pärastlõunal, kella viie ajal tuli Tom koos päikeseloo-

131

jakuga tagasi. Ta vaatas kõhklevalt isale otsa. «Kas sa kavatsed minult midagi küsida?» tahtis ta teada.

«Ei mingeid küsimusi,» ütles LaFarge.

Poiss naeratas oma süütut naeratust. «Vahva!»

«Kus sa käisid?»

«Linna ligidal. Äärepealt pidi juhtuma, et ma poleks saanudki tagasi tulla. Pidin peaaegu,» poiss otsis sõnu, «lõksu langema.»

«Mis sa sellega mõtled — «lõksu langema»?»

«Ma möödusin ühest väikesest plekkmajast kanali ääres ja minuga tehti peaaegu nii, et ma poleks saanu^M enam iialgi siia tulla, et sind näha. Ma ei tea, kuidas sulle seda seletada, ei ole moodust, ma ei saa sulle ütelda, isegi mina ei tea. See on kummaline, ma ei tahafl sellest rääkida.»

«Siis me ei räägi. Parem pese ennast, poiss. On aeg õhtust süüa.» Poiss läks jooksuga.

Võib-olla umbes kümme minutit hiljem libises üks. paat mööda kanali siledat pinda, pikk, sihvakas, musta« juukseline mees ajas seda ridva abil aeglaste tõugetegaS edasi. «Õhtust, vend LaFarge,» ütles ta ja lõpetas tõu^B kamise.

«Õhtust, Saul, mida kuulukse?»

«Täna õhtul liigub igasuguseid jutte. Sa tead sedafl meest, nimega Nomland, kes elab all kanali ääres plekkhütis?»

LaFarge jäigastus. «Jah?»

«Sa tead, missugune lurjus ta oli?»

«Kuulu järgi lahkus ta Maalt sellepärast, et oli tapnud ühe mehe.»

Saul toetus oma märjale ridvale ja vaatas LaFarge'ile i otsa. «Mäletad sa mehe nime, kelle ta tappis?»

«Gillings, oli vist?»

«Õigus. Gillings. Noh, umbes kaks tundi tagasi tuim Nomland joostes linna, ise karjudes, et oli näinud Gillingsit elusana, siin Marsi peal, täna, täna pärastlõunal! Ta proovis pääseda vanglasse luku taha, ohutusse paika. Teda ei lastud sisse. Siis läks Nomland koju tagasi ja kakskümmend minutit tagasi, nagu ma kuulsin, laskis enesele kuuli pähe. Ma just tulen sealt.»

«Vaata, vaata,» lausus LaFarge.

«Kõige kuradimaid asju juhtub,» ütles Saul. «Noh, 1 head õhtut, LaFarge.»

«Head õhtut.» ,);.
Paat triivis edasi mööda kanali rahulikku vett.
132
«Õhtusöök on valmis,» hüüdis vana naine.
LaFarge istus õhtust sööma ja vaatas, nuga pihus, Tomi poole. «Tom,» ütles ta, «mida sa tegid täna pärastlõunal?»
«Mitte midagi,» ütles Tom, suu täis. «Mis siis?» «Lihtsalt tahtsin teada.» Vanamees toppis enesele salvrätiku ette.

Samal õhtupoolikul kella seitsme ajal tahtis Anna linna minna. «Pole seal mitu kuud käinud,» ütles ta. Aga Tom oli vastu. «Ma kardan linna,» ütles ta. «Inimesed. Ma ei taha sinna minna.»
«Ise suur poiss ja ajad niisugust juttu,» ütles Anna. «Ei tule kõne allagi. Sa tuled kaasa, mina käsin.»
«Anna, kui poiss ei taha...» alustas vanamees.
Aga Annaga polnud mõtet vaielda. Ta vedas nad kanalipaati ja nad sõitsid piki kanalit ülespoole, õhtuse tähistaeva all. Tom lamas selili paadis, silmad kinni, polnud võimalik ütelda, kas ta magas või ei. Vanamees vahtis teda kogu aeg imestades. Kes ta on, arutles ta, kes niisamuti vajab armastust nagu meiegi? Kes ja mis ta niisugune on, et ta üksindusest tuleb võõrasse laagrisse, võtab enesele kauge mälestuse hääle ja näo ja seisab meie keskel, viimaks ometi vastu võetud ja õnnelik? Missuguselt mäelt, kust koopast, missugusest väikesest viimasest inimrassist, mis on jäänud püsima pärast seda, kui raketid tulid Maa pealt? Vanamees raputas pead. Polnud mingit teed, kuidas teada saada. See oli igas suhtes Tom.
Vanamees vaatas ees paistvat linna ja talle ei meeldinud see, aga siis pöördusid ta mõtted jälle Tomi ja Anna juurde ning ta mõtles endamisi: Võib-olla on väär hoida Tomi kasvõi lühikestki aega, kuna sellest ei tule muud kui tüli ja muret, aga kuidas saame me ära anda just nimelt selle, mida me nii oleme tahtnud, isegi kui ta jääb meile ainult üheks päevaks ja kaob siis, muutes tühjuse veelgi tühjemaks, pimedad ööd pimedamaks, vihmased ööd märjemaks. Niisama hästi võiksite mul vägisi toidu suust ära kiskuda.
Ja ta vaatas poissi, kes nii rahulikult tukkus paadi põhjas. Poiss häälitses unes. «Inimesed,» pomises ta. «Muutu ja muutu. Lõks.»
«No-noh, poiss.» LaFarge silitas poisi pehmeid lokke ja Tom jäi vait.
133
LaFarge aitas naise ja poja paadist välja.
«Olemegi päral!» Anna naeratas kõigi tulede peale| kuulas joogikohtadest tulevat muusikat, klavereid, ionol graafe, vaatles inimesi, kes üksteise käevangus köndil sid neist mööda rahvarikastel tänavatel.
«Ma soovin, et ma oleksin kodus,» ütles Tom.
«Varem sa ei rääkinud kunagi niimoodi,» ütles ema;l «Sulle meeldisid laupäevaõhtud linnas.»
«Hoia minu ligidale,» sosistas Tom. «Ma ei taha sa tuda lõksu.»
Anna ei teinud sellest väljagi. «Jäta niisugune jut tule, lähme!»
LaFarge märkas, et poiss hoiab tal käest kinn LaFarge pigistas seda. «Mina hoian sinust kinni. Tommy-poiss.» Ta vaatas edasi-tagasi sõeluvaid rahvas hulki ja see tegi ka tema rahutuks. «Me ei jää kauaks. '"
«Rumalus, me veedame siin terve õhtu,» ütles Anna
Nad läksid üle tänava ja kolm purjus meest tuigerda sid neile otsa. Tekkis segadus, nad lahutati üksteisest nad tiirutasid ringi ja siis jäi LaFarge äkki oimetun seisma.
Tom oli läinud.
«Kus ta on?» küsis Anna närviliselt. «Ta jookseb alats üksi minema, kui aga saab. Tom!» hüüdis ta.

Härra LaFarge kiirustas läbi rahvahulga, aga Tom oli kadunud.
«Ta tuleb tagasi, ta on paadi juures, kui me minem hakkame,» lausus Anna kindlalt, tüürides oma abikaasa kino poole. Rahvasummas tekkis äkiline sagin ning ük mees ja naine tormasid LaFarge'ist mööda. Ta tundi nad ära. Joe Spaulding ja ta naine. Nad olid kadunu enne, kui ta neid kõnetada jõudis.
Murelikult tagasi vahtides ostis ta kinopiletid ja laskis naisel end ebasõbralikku pimedusse vedada.

Tomi ei olnud kella üheteistkümne ajal maabumis-koha juures. Proua LaFarge muutus väga kahvatuks.
«Noh, ema,» ütles LaFarge, «ära muretse. Ma leian ta. Oota siin.»
«Mine ruttu tagasi.» Naise hääl hääbus veevulinasse.
Mees kõndis läbi öiste tänavate, käed taskus. Kõikjal ümberringi kustusid tuled üksteise järel. Mõned inimesed nõjatusid veel aknast välja, sest öö oli soe, ehkki taevas oli tähtede vahel kohati tormipilvi. Niimoodi kõndides meenusid talle poisi pidevad vihjed sellele, et
134
teda püütakse lõksu meelitada, tema kartus rahvahulkade ja linnade ees. Selles puudub mõte, arutas vanamees väsinult. Võib-olla oli poiss läinud alatiseks, võibolla polnud teda kunagi olnudki? LaFarge pööras ühele teatud alleele, jälgides majanumbreid. «Hallo, LaFarge.»
Keegi mees istus oma ukseesisel ja tõmbas piipu. «Hallo, Mike.»
«Kas läksid eidega tülli? Tulid pahasena tulema?» «Ei. Ma lihtsalt jalutan.»
«Sul on sihuke nägu peas, nagu oleksid midagi ära kaotanud. Rääkides kadunud asjadest,» ütles Mike, «keegi leiti täna õhtul. Sa ju tead Joe Spauldingit? Mäletad ta tütart Laviniat?»
«Jah.» LaFarge'il hakkas külm. Kõik näis korduva unenäona. Ta teadis, missuguseid sõnu kuuleb järgmiseks.
«Lavinia tuli täna õhtul koju,» ütles Mike piipu popsides. «Mäletad, ta läks kaduma surnud mere põhjas umbes kuu aega tagasi? Nad leidsid midagi, mille nad arvasid olevat tema keha, hullusti roiskunud, ja sellest ajast peale on Spauldingi perekond imelik. Joe käis raigi rääkides, et ta pole surnud, et see tegelikult pole tema surnukeha. Arvan, tal oli õigus. Täna õhtul ilmus Lavinia lagedale.»
«Kus?» LaFarge tundis, kuidas ta hingamine muutus kiireks, süda kloppis.
«Peatänaval. Spauldingid ostsid etendusele pileteid. Ja äkki oli seal rahvahulgas Lavinia. See võis alles pilt olla. Lavinia ei tundnud neid alguses ära. Nad järgnesid talle poole tänava jagu ja kõnetasid siis teda. Seejärel tuli talle kõik meelde.»
«Kas sina nägid teda?»
«Ei, aga ma kuulsin teda laulmas. Mäletad, kuidas ta ikka laulis «Loch Lomondi kauneid kaldaid»? Ma kuulsin teda natukese aja eest seal nende majas isale tril-lerdamas. See oli väga meeldiv, ta on hästi ilus tüdruk. Häbiasi, mõtlesin ma, et temasugune on surnud. Ja nüüd, kus ta on jälle tagasi, on kõik hästi. Aga pea, sina näed halb välja. Tule parem sisse ja võta lonks viskit...»
«Aitäh, Mike, ei.» Vanamees läks edasi. Ta kuulis, et Mike ütles head ööd, ja ta ei vastanud, vaid suunas oma pilgu kahekorruselisele majale, kus karmiinpunaste Marsi lillede puhmad ilutsesid kõrgel klaaskatusel,
135
Ümber maja tagakülje oli aia kohal raudvõrestikuga palkon ja ülemised aknad olid valgustatud. Oli väga hilja ja ikka veel mõtles ta iseeneses: Mis juhtub Annaga, kui ma Tomi enesega kaasa .ei too? See teine vapustus, see teistkordne surm, mida see talle teeb? Ka talle meenub ka esimene surm ja see unenägu ja see äkiline kadumine? Oh, jumal, ma pean Tomi leidma või mis saab muidu Annast? Vaene Anna, seal ta ootab maabumispaigas. Ta peatus ja tõstis pea. Kusagil üleval soovisid hääled teistele pehmetele häältele head ööd,

uksed liikusid ja sulgusid, tuled muutusid ähmaseks ja jätkus õrn laul. Silmapilk hiljem tuli välja palkonile väga armas tütarlaps, mitte üle kaheksateist kümne.

LaFarge hõikas ülesse läbi tuuletuhina. Tüdruk pöördus ja vaatas alla. «Kes seal on?» hüüdis ta.

«See olen mina,» ütles vanamees ja taibates, et see vastus on rumal ja kummaline, jäi vait, aga ta huuled liikusid. Kas ta peaks hüüdma: «Tom, mu poeg, siin on sinu isa?» Kuidas küll tüdrukuga kõnelda? See peaks teda täitsa hulluks ja kutsuks oma vanemad.

Tütarlaps kummardus alla hubisevas valguses. «Ma tunnen sind,» vastas ta tasakesi. «Palun mine ära, sa ei saa midagi teha.»

«Sa pead tagasi tulema!» See lipsas LaFarge'i suust? enne, kui ta seda takistada suutis.

Kuust valgustatud kogu üleval tõmbus varju, ta polnud enam tuntav, oli ainult veel hääl. «Ma ei ole enam sinu poeg,» ütles see. «Me poleks pidanud kunagi linna tulema.»

«Anna ootab maabumiskohas.»

«Mul on kahju,» lausus tasane hääl. «Aga mis ma teha saan? Ma olen siin õnnelik, mind armastatakse, samuti nagu sina mind armastasid. Ma olen, kes ma olen ja võtan, mida võtta saab. Nüüd on liiga hilja,; nemad tabasid mu.»

«Aga Anna, milline vapustus talle. Mõtle sellele.»

«Mõtted selles majas on liiga tugevad, on nagu oleksin vangistatud. Ma ei saa end tagasi muuta.»

«Sa oled Tom, sa olid Tom, eks ju? Sa ei heida vanamehega nalja; sa pole tegelikult Lavinia Spaulding?»

«Mina pole mitte keegi, ma olen lihtsalt mina ise; ükskõik, kus ma olen, olen ma midagi ja nüüd olen ma niisugune, keda sa ei saa aidata.»

136

«Linn pole sinu jaoks ohutu. Parem on väljas kanalil, kus keegi ei saa sulle haiget teha,» anus vanamees.

«See on tõsi.» Hääl kõhkles. «Aga nüüd tuleb mul neid inimesi arvestada. Mis tunne neil oleks, kui ma hommikul oleksin jälle läinud, sedakorda igaveseks? Igatahes ema teab, mis ma olen; ta aimas ära samuti nagu sinagi. Ma arvan, nad kõik taipasid, aga nad ei küsinud. Jumalikule ettenägelikkusele ei esitata küsimusi. Kui pole võimalik omada tõelisust, on unelm just niisama hea. Võib-olla pole ma nende tagasipöördunud surnu, kuid ma olen nende jaoks midagi peaaegu et veelgi paremat — nende mõtteis kuju omandanud ideaal. Mul tuleb valida, kas teha haiget neile või sinu naisele.»

«Neid on perekonnas kokku viis. Neil on kergem kaotust taluda!»

«Palun,» ütles hääl. «Ma olen väsinud.»

Vanamehe hääl kalgistus. «Sa pead tulema. Ma ei saa lasta Annale jälle haiget teha. Sa oled meie poeg. Sa oled minu poeg ja sa kuulud meie juurde.»

«Ei, palun!» Vari värises.

«Sa ei kuulu sellesse majja ega nende inimeste juurde!»

«Ei, ära piina mind!»

«Tom, Tom, poeg, kuula mind. Tule tagasi, poiss, Unista end alla mööda viinapuud. Tule kaasa, Anna ootab, me pakume sulle hea kodu, kõik, mida sa tahad.»

Varjud ajusid, viinapuu sahises.

Viimaks lausus vaikne hääl: «Hüva, isa.»

«Tom!»

Kuuvalgel libistas poisi kogu end kiiresti mööda viinapuuvääte alla. LaFarge sirutas käed, et teda vastu võtta.

Üleval lõid põlema tuled. Ühest võretatud aknast kostis hääl: «Kes seal all on?» «Kiirusta, poiss!»

Veel enam tulesid, veel rohkem hääli: «Stopp, mul on püss! Vinny, ega sinuga pole midagi juhtunud?» jooksu-sammude müdin.

Koos jooksid vanamees ja poiss risti läbi aia.

Kõlas lask. Kuul tabas aiamüüri, kui nad värava kinni lõid.
«Tom, sina mine sealt, mina lähen siit ja juhin nad kõrvale! Jookse kanali juurde, kohtume seal kümne minuti pärast, poeg!»
137
Nad läksid lahku.
Kuu peitus pilve taha. Vanamees jooksis pimedas. «Anna, ma olen siin!»
Vana naine aitas teda värisedes paati. «Kus Tom on?»
«Ta on kohe siin,» hingeldas LaFarge.
Nad suunasid ootavad pilgud alleedele ja magaval linnale. Hilised lonkijad olid alles väljas; politseinik, öövaht, raketipiloot, mitu üksildast meest, kes pöördusid koju hilisõhtuselt randevuult, neli meest ja naist väljus naerdes baarist. Kusagilt kostis summutatud muusikat.
«Miks ta ei tule?» küsis vana naine.
«Ta tuleb, ta tuleb.» Aga LaFarge polnud selles kindel. Oletagem, et poiss püüti jälle kuidagimoodi kinni kusagil oma teel maabumispaika, kui ta jooksis läbi südaöiste tänavate, pimedate majade vahel. See oli pik1 jooks isegi noore poisi jaoks. Aga ta oleks pidanud esimesena kohale jõudma.
Ja nüüd, kaugel eemal jooksis üks kuju mööda kuu valgustatud avenüüd.
LaFarge hõikas ja jäi siis vait, sest veel kaugemalt! eemalt oli kuulda teisi hääli ja jooksumüdinat. Üks aken teise järel lõi valgeks. Põiki üle lageda turuväl jaku, kust pääses maabumispaika, jooksis üks kogu. Se ei olnud Tom, see oli ainult jooksev kuju, mille näg säras hõbedaselt ümber platsi olevate lampide valgeis Ja mida ligemale ta kihutas, seda tuttavlikumaks ta muutus, kuni, jõudnud maabumiskohta, see oli Tom! Anna sirutas käed. LaFarge kiirustas ära tõukama. Aga! juba oli liiga hilja.
Sest avenüült ja üle vaikse platsi tulid nüüd üks mees, teine, üks naine, veel kaks meest, härra Spaul-ding, kõik joostes. Nad peatusid hämmeldunult. Nad vahtisid ringi, tahtes tagasi minna, sest see võis olla; ainult painajalik viirastus, see oli täielik hullumeelsus. Aga nad tulid ikka edasi, kõheldes, peatudes, uuesti liikuma hakates.
Oli liiga hilja, öö, kogu lugu oli möödas. LaFarge väänutas sõrmede vahel paadikinnitamisköit. Tal oli Väga külm ja ta oli nii üksi. Inimesed tõstsid ja langetasid oma jalgu kuuvalgel, nad triivisid suure kiirusega, silmad pärani, kuni salkkond, kõik kümme, peatusid maabumispaigas. Nad heitsid metsikuid pilke alla paati. Nad karjusid.
«Ära liiguta, LaFarge!» Spauldingil oli püss käes.
138
ja nüüd oli selge, mis oli juhtunud. Tom silkas üksinda läbi kuuvalgete tänavate, möödus inimestest, politseinik nägi üht kogu mööda lipsamas. Ta pöördus Kanna peal ringi, põrnitses möödujale näkku, hüüdis njme, alustas tagaajamist. «Pea kinni!» Ta nägi kurjategija nägu. Kogu tee kordus sama lugu, mehed siin, naised seal, öövaht, raketipiloot. See kiire kogu tähendas neile kõike, kõiki samastamisi, kõiki isikuid, kõiki nimesid. Kui palju erinevaid nimesid oli hüütud viimase viie minuti jooksul? Kui palju erinevaid nägusid kujundatud Torni näole, kõik valed?
Tagaaetav ja tagaajajad, unistus ja unistajad, jälitatav jahisaak ja jahikoerad. Äkiline ilmutus, tuttavate silmade välgatus, vana, vana nime hüüd, möödunud aegade mälestused, inimhulk kasvas. Igaüks hüppas ettepoole nagu kujutis, mis peegeldub tagasi kümnest tuhandest peeglist, kümnest tuhandest silmast, jooksev unelm tuli ja läks, erinev nägu nende jaoks, kes on ees, nende jaoks, kes taga, nende jaoks, kellega veel kohtutakse, keda pole veel nähagi.
Ja nüüd on nad kõik siin, paadi juures, soovides, et unelm oleks nende isiklik, just samuti nagu meie tahame, et see oleks Tom, mitte Lavinia või William või Roger või keegi teine, mõtles LaFarge. Aga nüüd on kõik läbi. Asi on läinud liiga kaugele.
«Tulge lagedale, teie kõik!» käsutas neid Spaulding.

Tom astus paadist välja. Spaulding haaras tal randmest. «Sa tuled koos minuga koju. Ma tean.»

«Oodake,» ütles politseinik. «Ta on minu vang. Tema nimi on Dexter. Mõrva sooritamise pärast tagaotsitav.»

«Ei!» nuuksus üks naine. «See on minu mees! Ma mõtlen, et ma tunnen oma abikaasat!»

Teised hääled polnud nõus. Rahvahulk tõmbus kooliale.

Proua LaFarge varjas Tomi. «See on minu poeg, teil pole mingit õigust teda milleski süüdistada. Me läheme nüüd otsekohe koju!»

Mis puutus Tomisse, siis ta värises ja vappus koledasti. Ta nägi väga haige välja. Rahvasumm tihenes ta ümber, sirutades välja oma metsikuid käsi, haarates ja nõudes.

Tom karjatas.

Nende silmade all ta muutus. Ta oli Tom ja James ja mees nimega Switchman, veel keegi teine, nimega

139

Butterfield, ta oli linnapea ja väike tütarlaps Judith ja abikaasa William ja naine Clarisse. Ta oli sulavaha, mis omandas kuju nende meeltes. Nad karjusid, trügisid ettepoole, anusid. Ta kisendas, laotas käsi, ta nägi| muutus iga nõudmise peale. «Tom!» hüüdis LaFarge! «Alice!» hüüdis keegi teine. «William!» Nad haarasid tal randmeist, keerutasid teda ringi, kuni ta kukkus viimase hirmukarjega.

Ta lebas kividel, jahtuv sulavaha, nägu üheaegselt kõigi nägu, üks silm sinine, teine kuldne, juuksed pruunid, punased, kollased, mustad, üks silmakulm paks, teine peenike, üks käsi suur, teine väike.

Nad seisid tema kohal ja panid sõrmed suule. Nad kummardusid alla.

«Ta on surnud,» ütles keegi viimaks.

Hakkas tibama vihma.

Vihm langes inimestele ja nad vaatasid üles tael vasse.

Pikkamööda ja siis ikka kiiremini pöördusid nad minekule ja panid lõpuks jooksu, hajudes laiali. Minuti pärast oli plats mahajäetud. Ainult härra ja proua LaFarge jäid, vaatasid maha, käsikäes, hirmunud.

Vihm langes ülespööratud, tundmatule näole.

Anna ei lausunud sõnagi, vaid hakkas nutma.

«Tule, lähme koju, Anna, me ei saa siin midagi teha,»! ütles vanamees.

Nad ronisid paati ja läksid pimeduses piki kanalit tagasi. Nad sisenesid oma majja ja läitsid väikese tuim ja soojendasid oma käsi. Nad läksid voodisse ja lamasid koos, külmad ja kõhnad, kuulates vihma krabinat katusel nende pea kohal.

«Kuula,» ütles LaFarge keskööl. «Kas sa kuuled! midagi?»

«Mitte midagi, mitte midagi.»

«Mina lähen igatahes vaatan.»

Ta kobistas läbi pimeda toa ja ootas välisukse j uu-J res enne tükk aega, kui ta selle avas.

Ta tõmbas ukse pärani ja vaatas välja.

Vihma valas pilkasest taevast tühjale õuele, kanalile! ja sinistele mägedele.

Ta ootas minutit viis ja siis, käed märjad, sulges ning ning riivistas tasakesi ukse.

140

November 2005: Reisitarvete kauplus

See oli midagi väga kauget, mida reisitarvete kaupluse omanik kuulis raadiost õhtuses uudistesaates, mis võeti Maa pealt vastu valguse-helikiirega. Omanik tundis, kui kauge see oli.

Maa peal pidi algama sõda.

Ta läks välja taevast uurima.

Jah," seal ta oli. Maa õhtutaevas, järgnemas päikesele küngaste taha. Sõnad raadios ja see roheline'täht olid üks ja seesama.

«Ma ei usu seda,» ütles omanik.
«Sa ei usu sellepärast, et sa ei ole seal,» lausus isa Peregrine, kes oli peatunud, et tere õhtust ütelda. «Mida sa mõtled, isa?»
«See on sedamoodi nagu siis, kui ma poisike olin,» ütles isa Peregrine. «Me kuulsime sõdadest Hiinas. Aga me ei uskunud seda. See oli liiga kaugel. Ja suri liiga palju inimesi. See oli võimatu. Isegi kui me filmi nägime, ei uskunud me. Noh, ja praegu on just sedaviisi. Maa on Hiina. See on nii kaugel eemal, et see on uskumatu. See pole siin. See pole käegakatsutav. Sa isegi ei saa seda näha. Kõik, mis sa näed, on roheline valgus. Kaks biljonit inimest elab selle valguse peal. Uskumatu! Sõda? Me ei kuule plahvatusi.»
«Me veel kuuleme,» ütles omanik. «Ma mõtlen nendele inimestele, kes pidid tuleval nädalal tulema Marsile. Palju neid oligi? Saja tuhande ümber pidi tulema järgmise kuu aja jooksul või selle aja paiku. Mis nendest saab, kui algab sõda?»
«Ma arvan, et nad pöörduvad tagasi. Neid on Maa peal vaja.»
«Noh,» ütles omanik. «Ma parem pühin oma kohvrid tolmust puhtaks. Mul on niisugune tunne, et iga minut võib siin nende järele nõudmine tekkida.»
«Kas sa mõtled, et igaüks, kes praegu on Marsi peal, läheb Maa peale tagasi, kui see on see Suur Sõda, mida me kõik aastaid oleme oodanud?»
«See on naljakas, isa, kuid jah, ma mõtlen, et me kõik läheme tagasi. Ma tean, me tulime siia, et eemale pääseda niisugustest asjadest nagu poliitika, aatomipomm, sõda, survet avaldavad rühmitused, eelarvamus, seadused — ma tean. Aga ikkagi on seal kodu. Oota, küll sa näed. Kui Ameerikale langeb esimene pomm, hakkavad inimesed, kes on siin üleval, mõtlema. Nad
141
pole olnud siin küllalt kaua. Ainult paar aastat. Km nad oleksid siin olnud nelikümmend aastat, oleks asi teine, aga neil on seal all sugulasi ja nende kodulinnad. Mis minusse puutub, siis mina ei usu enam Maasse(ma ei suuda seda hästi ette kujutada. Aga mina olen vana. Mina ei tule arvesse. Mina võiksin siia edasi jääda.»
«Ma kahtlen selles.»
«Jah, ma arvan, sul on õigus.»
Nad seisid verandal, vaadates tähti. Lõpuks võttis isa Peregrine taskust mõned rahatähed ja ulatas need poeomanikule. «Ma mõtlen, et anna mulle õige uus sumadan. Minu vana on juba üsna haledas seisukorras...»

November 2005: Vaikne sesoon

Sam Parkhill liigutas luuda, pühkides ära Marsi sinist liiva.
«Olge lahked,» ütles ta. «Sa ainult vaata!» Ta osuta käega. «Vaata seda silti. SAMI KUUMAD VIINERID! Kas see pole ilus, Elma?»
«Muidugi on, Sam,» ütles ta naine.
«Taevas, missugune muudatus minu jaoks. Kui nüüd Neljanda Ekspeditsiooni poisid mind praegu näeksid. Ma olen rõõmus, et tegutsen iseseisvalt äri alal, kuna teised poisid käivad ikka alles kusagil sõduritena ringi. Me hakkame tuhandeid kokku ajama, Elma tuhandeid.»
Naine vaatas teda tükk aega vaikides. «Mis juhtus õieti kapten Wilderiga?» küsis ta lõpuks. «Selle kapteniga, kes tappis mehe, kes kavatses tappa kõik teised Maalt tulnud mehed, mis ta nimi oligi?»
«Spender, see hull. Ta oli paganama veidrik. Oh, kapten Wilder? Nagu ma kuulsin, on ta raketiga teel Jupiterile, Nad saatsid ta edutamise sildi all jalust ära. Ma arvan, et Marsi suhtes oli ta veidi peast põrunud, kergesti haavuv, mõistad. Kui tal on õnne, jõuab ta Jupiterilt ja Pluutolt tagasi umbes kahekümne aasta pärast. Seda ta sai oma suupruukimise eest. Ja sel ajal, kui tema külmetab end surnuks, vaata mind, vaata seda kohta!»
See oli teerist, kus pimeduses tulid ja läksid kaks liikluseta maanteed. Siia oli Sam Parkhill üles löönud sell neetidega kinnitatud alumiiniumehituse, mis ergas hele-

142

das valguses ja värises muusikaautomaadist tuleva meloodia käes.

Ta kummardus, et kohendada klaasikildudest äärist, mille ta oli teinud teerajale. Ta oli selle klaasi murdnud vanadelt marslaste ehitistelt mägedes. «Parimad Kuumade viineritega võileivad kahes maailmas! Esimene mees Marsil, kellel on viinerikiosk! Parimad sibulad ja türgi pipar ja sinep! Te ei saa ütelda, et ma pole kärmas. Siin on peateed, läheduses on surnud linn ja mineraalilademed. Need veoautod Maa 101. asundusest peavad siit mööduma kakskümmend neli tundi päevas! Kas ma tean, kus on õige elamiskoht või ei?»

Naine vaatas oma sõrmeküüsi.

«Kas sa arvad, et need kümme tuhat uut tüüpi töö-räketti jõuavad Marsile?» küsis ta viimaks.

«Kuu aja jooksul,» ütles Sam valjusti. «Miks sul nii imelik nägu peas on?»

«Ma ei usalda neid Maa inimesi,» vastas naine. «Ma usun seda siis, kui ma näen nende kümne tuhande maketi saabumist, sada tuhat mehhiklast ja hiinlast pardal.»

«Kliendid.» Mees veeretas seda sõna pikalt keele peal. «Sada tuhat näljast inimest.»

«Kui,» ütles ta naine aeglaselt, silmitsedes taevast, «ei tule aatomisõda. Mina ei usalda aatomipomme. Neid on nüüd Maa peal nii palju, ei või iial teada.»

«Ah,» ühmas Sam ja jätkas pühkimist.

Silmanurgast tabas ta sinaka väreluse. Miski hõljus tasakesi õhus tema selja taga. Ta kuulis oma naist ütlevat: «Sam, üks su sõber tuli sind vaatama.»

Sam keeras ringi ja nägi maski, mis näis hõljuvat tuule käes.

«Niisiis sa oled jälle tagasi!» Ja Sam hoidis luuda nagu relva peos.

Mask noogutas. See oli lõigatud kahvatusinisest klaasist ja kinnitatud kõhna kaela otsa, millest allapoole 'õiendas õhukesest kollasest siidist rüü. Siidi seest tulid esile kaks hõbedast võrkkätt. Maski suu oli pilu, kust nüüd kostsid muusikahelid, kuna riided, mask, käed suurenesid teatud pikkuseni ja hakkasid seejärel kahanema.

«Härra Parkhill, ma tulin tagasi, et teiega uuesti rääkida,» ütles hääl maski tagant. «Ma ütlesin teile, et ma ei soovi teid siin ligiduses

143

näha!» hüüdis Sam. «Minge edasi, ma annan teile Tõve!»

«Mul oli juba Tõbi,» ütles hääl. «Mina olen üks vähestest ellujäänuist. Ma olin kaua aega haige.»

«Minge ära ja peitke end mägedesse, see on teie õige koht, kus te olete kogu aeg olnud. Miks te tulete sü alla ja tüütate mind? Nüüd, nii äkki. Kaks korda ühe päeva jooksul.»

«Me ei taha teile midagi halba teha.»

«Aga mina tahan teile halba teha!» ütles Sam selga sirgu ajades. «Ma ei salli võõraid. Ma ei salli marslasi Ma polnud iial enne ühtegi näinud. See pole loomulik. Kõik need aastad te peitsite endid ja nüüd äkki valite välja minu. Jätke mind rahule.»

«Me tuleme tähtsal põhjusel,» lausus sinine mask.

«Kui asi puutub maatükki, siis see on minu. Ma ehitasin selle viinerikioski oma kätega.»

«Teatavas mõttes see on maatüki pärast.»

«Kuulge,» sõnas Sam. «Mina olen New Yorgist. Seal, kust mina tulen, on veel kümme miljonit minutaolist. Teid, marslasi, on järele jäänud paar tosinat, pole teil linnu, te rändate ringi mägedes, ei juhte, ei seadusi ja nüüd tulete mulle rääkima selle maa pärast. Noh, vana peab andma ruumi uuele. See on vastastikuse järeleandmise seadus. Mul on püstol. Pärast seda, kui te hommikul lahkusite, võtsin ta välja ja laadisin.»

«Meie, marslased, oleme telepaatilised,» ütles külm, sinine mask. «Meil on kontakt ühe teie linnaga teisel pool surnud merd. Kas te olete oma raadiot kuulanud?» «Mu raadio on nässus.»

«Siis te ei tea. On suuri uudiseid. See puudutab Maad...»

Hõbedane käsi tegi žesti. Kätte ilmus pronkstoru. «Ma näitan teile seda.» «Püstol,» hüüdis Sam Parkhill.

Hetk hiljem oli ta puusal olevast kabuurist välja sikutanud oma püstoli ja tulistas udu, rüüd, sinist maski.

Mask püsis veidi aega üleval, siis, nagu väike tsirkusetelk, mis tõmbab välja oma vaiad ja langeb volt voldi peale, kahises siid, mask laskus, hõbeküüned kõlksatasid kivirajal. Mask lebas väikesel vaiksete valgete luude ja riiete kuhilal.

Sam seisis ja ahmis õhku.

Ta naine tuikus korratu hunniku kohal.

«See ei ole relv,» ütles ta kummardudes. Ta tõstis

144

pronkstoru maast üles. «Ta kavatses sulle näidata üht sõnumit. See on kõik kirjutatud maokirjas, üksnes sinised maod. Ma ei oska seda lugeda. Kas sina oskad?»

«Ei, see marslaste piltkiri on jaburdus. Viska maha!» Sam heitis kiire pilgu ümberringi. «Siin võib olla veel teisigi! Me peame ta silma alt ära toimetama. Võta labidas!»

«Mis sa tahad teha?»

«Ta maha matta, loomulikult.»

«Sa ei oleks pidanud teda maha laskma.»

«See oli eksitus. Kähku!»

Vaikides tõi naine talle labida.

Kell kaheksa oli ta tagasi oma viinerikioski ees ja pühkis iseteadvalt edasi. Naine seisis, käed vaheliti, heledasti valgustatud künnisel.

«Mul on kahju sellest, mis juhtus,» ütles Sam. Ta vaatas naisele otsa ja pööras siis pilgu kõrvale. «See oli Saatuse poolt ette määratud.»

«Jah,» ütles naine.

«Mulle tegi põrguviha, kui ta selle relva välja võttis.» «Missuguse relva?»

«Noh, ma mõtlesin, et see on püstoli Mul on kahju, mul on kahju! Kui palju ma pean seda kordama!»

«Ššš,» ütles Elma, pannes ühe sõrme huultele. «Sšš.»

«Ma ei hooli sellest,» ütles Sam. «Minu selja taga on terve Maa Asunduste Aktsiaselts!» Ta norsatas. «Need marslased ei julge...»

«Vaata,» ütles Elma.

Ta vaatas välja surnud mere põhja. Ta pillas oma luua käest. Ta tõstis selle üles ja ta suu oli lahti, väike piisake sülge lendas õhku ja äkki hakkas ta värisema.

«Elma, Elma, Elma!» hüüdis ta.

«Sealt nad tulevad,» lausus Elma.

Risti üle iidse merepõhja hõljus tosin suurt, sinipur-jelist marslaste liivalaeva, nagu sinised vaimud, nagu sinine suits.

«Liivalaevad! Aga neid ei ole enam, Elma, pole enam liivalaevu.»

«Need paistavad olevat liivalaevad,» sõnas naine.

«Aga võimud konfiskeerisid nad ju viimaseni! Nad lammutasid need, mõned müüsid oksjonil maha! Mina olen ainus kogu sellel neetud territooriumil, kellel on laev ja kes teab, kuidas sellega sõita.»

«Rohkem ei olegi,» noogutas Elma mere poole.

«Tule, katsume, et siit minema saame!»

145

«Miks?» küsis naine aeglaselt, Marsi laevadest lummatud.

«Nad tapavad mu! Roni krusasse, kähku!» Elma ei liigutanud.

Mees pidi ta tirima kioski taha, kus seisid nende kaks veokit, tema veoauto, mida ta oli pidevalt kasutanuj veel umbes kuu aega tagasi, ja vana Marsi liivalaew mille ta oli oksjoni] ostnud ja mida ta viimase kolme nädala jooksul oli kasutanud, et vedada varustust edasi-i tagasi üle tardunud merepõhja. Ta vaatas nüüd omal autot ja talle tuli meelde. Mootor oli pealt maha võetud, ta oli selle kallal juba paar päeva nokitsenud.

«Krusa ei paista just sõidukorras olevat,» ütles Elma.

«Liivalaev! Roni sisse!»
«Kas ma peaksin laskma sinul ennast liivalaevas sõidutada? Oh ei.»
«Roni sisse! Ma oskan seda!»
Ta upitas naise sisse, hüppas ise talle järele ja laksatas vastu tüüripinni, heiskas koobaltpurje, et see püüaks õhtutuult.
Tähed sirasid ja sinised Marsi laevad liuglesid üle sosistavate liivalagendike. Esialgu ei tahtnud ta oma laev liikuma hakata, siis tuli talle meelde liivaankur ja ta sikutas selle sisse.
«Noh!»
Tuul kihutas liivalaeva halades üle surnud mere põhja, üle ammumaetud kristallide, mööda ümberkuk-kunud sammastest, mööda mahajäetud marmor- ja vaskdokkidest, mööda surnud, valgetest malelinnadest, mööda purpurseist, eelmägedest, kaugusse. Marslaste laevad tõmbusid tagasi ja hakkasid siis Sami laevaga sammu pidama.
«Ma arvan, et ma näitasin neile, jumala eest!» hüüdis Sam. «Ma kannan ette Raketikorporatsioonile. Nemad kaitsevad mind! Me teeme kiiret sõitu.»
«Nad oleksid võinud su peatada, kui nad oleksid seda tahtnud,» ütles Elma väsinult. «Nad lihtsalt ei võtnud vaevaks.»
Sam naeris. «Mine sa oma jutuga. Miks oleksid nad pidanud mul minna laskma? Ei, nad polnud küllalt kiired ja kõik.»
«Kas tõesti?» Elma noogutas millegi poole tema taga.
Sam ei pöördunud ümber. Ta tundis, et puhus külm tuul. Ta kartis ringi pöörata. Ta tundis, et midagi on tema selja taga istmel, midagi niisama habrast nagu

hingeaur külmal hommikul, midagi niisama sinist nagu hikkoripuu suits videvikus, midagi taolist nagu vana valge pits, midagi nagu lumesadu, midagi nagu jäine talvehärmatis õrnal lõikheinal.
Kostis heli, nagu puruneks õhuke klaastaldrik — naer. Siis vaikus. Ta pöördus.
Tüüripingil istus vaikselt noor naine. Ta käerandmed olid peenikesed nagu jääpurikad, ta silmad selged nagu kuud ja niisama suured, rahulikud ja valged. Tuul puhus talle peale ja nagu kujutis külmal veepinnal, ta säbardus, siidrüü seisis eemal ta haprast kehast sinise vihma räbalaina.
«Mine tagasi,» sõnas ta.
«Ei,» Sam värises õhus paigalpüsiva herilase peent, õrna hirmuvärinat, suutmata otsustada, kas tunda hirmu või viha. «Kasi mu laevast!»
«See ei ole sinu laev,» ütles nägemus. «See on niisama vana kui meie maailm. See purjetas liivameredel kümme tuhat aastat tagasi, kui mered läilasid ära ja dokid seisid tühjana ja sina tulid ja võtsid selle, varastasid selle. Nüüd pööra see ümber, mine tagasi teeristile. Meil on vaja sinuga rääkida. Midagi tähtsat on juhtunud.»
«Käi minema minu laevast!» ütles Sam. Ta võttis püstoli tupest, mille nahk kriiksus. Ta sihtis ettevaatlikult. «Hüppa välja enne, kui ma loen kolmeni, või...»
«Ära!» hüüdis tütarlaps. «Me ei tee sulle midagi. Ega tee ka teised. Me tulime rahu eesmärgil!»
«Üks,» ütles Sam.
«Sam!» ütles Elma.
«Kuula mind,» ütles tütarlaps.
«Kaks,» sõnas Sam kindlalt, tõmmates püstolikuke vinna.
«Sam!» hüüdis Elma.
«Kolm,» ütles Sam.
«Meie ainult...» ütles tütarlaps.
Püstol paukus.
Lumi sulab päikese käes, jääkristallid aurustuvad mittemillekski. Lõkketule ääres tantsib suitsuvine ja haihtub. Vulkaani südames lõhkevad haprad esemed ja kaovad. Püstolitules, kuumuses, põrutuse käes vajus tütarlaps voltidena kokku nagu pehme sall, sulas nagu

jääkristallist kujuke. Mis temast järele jäi — jää, lumeräitsakas, suits —, selle kandis tuul laiali. Tüüri-pink oli tühi.

147

Sam pistis püstoli tuppe ega vaadanud naise poole.

«Sam,» kandus naise sosin pärast mõneminutilist edasisõitu üle kuukarva liivamere, «peata laev.»

Mees vaatas talle otsa ja ta nägu oli kahvatu. «Ei, sa ei tee seda. Pärast kõiki neid aastaid, sa ei vea mind alt.»

Naine vaatas ta püstolil puhkavat kätt. «Ma usun, et sina teeksid seda,» ütles ta. «Sina tõepoolest teeksid.»

Mees vangutas pead, käsi krampunud tüüripinni külge. «Elma, see on hullus. Me oleme minuti pärast linnas, siis on kõik tipp-topp.»

«Jah,» ütles naine, nõjatudes külma tundega tagasi..

«Elma, kuula mind.»

«Pole midagi kuulata, Sam.»

«Elma!»

Nad möödusid parajasti ühest, väikesest malelinnast ning oma lüüasaamistundes ja raevus saatis ta kuus kuuli raginal klaastornide pihta. Linn lagunes iidse klaasi ja killustatud kvartsi vihmana. See langes kokku nagu lõigatud seep, hävis. Ja seda ei olnud enam. Sam naeris ja tulistas uuesti ning üks viimane torn, üks viimane malend võttis tuld, süttis ja lendas siniste ebemetena tähtede poole.

«Ma neile näitan! Ma näitan kõigile!»

«Jätka, näita meile, Sam.» Naine lamas varjus.

«Siin tuleb veel üks linn!» Sam laadis püstoli uuesti. «Vaata, kuidas ma sellega toime tulen!»

Sinised fantoomlaevad kerkisid tohutu lummusena nende taga, pidevalt kiirendades sõitu. Alguses ta neid ei märganud. Ta oli ainult teadlik vilinast ja tuule kõrgest vingumisest, nagu seda tekitab teras vastu liiva. See oli liivalaevade hääl, mille ninad, teravad nagu habemenoad, pühkisid merepõhja, punased ja sinised vimplid lahti laotatud. Sinistes heledates laevades olid j sinised tumedad kogud, maskides mehed, mehed hõbedaste nägudega, mehed, silmadeks sinised tähed, mehed nikerdatud kullast kõrvadega, mehed tinapaberist põskedega ja rubiinidega tipitud huultega, mehed, käed vaheliti, mehed, kes talle järgnesid, mehed Marsilt.

Üks, kaks, kolm. Sam loendas. Marslaste laevad lähenesid teda mitmest küljest piirates.

«Elma, Elma, ma ei suuda neid kõiki eemale hoida!»

Elma ei vastanud ega tõusnud sealt, kuhu ta oli kokku varisenud.

148

Sam tulistas kaheksa korda. Üks liivalaevadest lagunes koost, puri, smaragdi oheline kere, pronksist ahtri ja käilateravikud, kuuvärvi valge tüür ja eraldi iga kuju selles. Maskides mehed, kõik nad kaevusid liiva ja eraldusid esmalt oranžide leekidena ja siis suitsuna.

Aga teised laevad sulgusid ta ümber.

«Nad on ülekaalus, Elma!» hüüdis ta. «Nad tapavad mu!»

Ta heitis välja ankru. Sellest polnud kasu. Puri laperdas alla, voltides end ohates kokku. Laev jäi seisma. Tuul lakkas. Reis oli lõppenud. Marslaste majesteetlikud sõidukid koondusid ta ümber ja peatusid kõheldes.

«Inimene Maa pealt,» hüüdis üks hääl kusagilt kõrgelt istmelt. Hõbedane mask liikus. Rubiinidega ääristatud huuled sädelesid sõnu lausudes.

«Ma pole midagi teinud!» Sam vaatas kõiki neid nägusid, mis teda ümbritsesid, kõik kokku sadakond. Marsile polnud enam jäänud palju marslasi — sada, sada ja viiskümmend, kõik kokku arvatud. Ja enamik neist oli nüüd siin, surnud merel, oma surnuist üles äratatud laevades, oma surnud malelinnade juures, millest üks oli just äsja langenud põrmu nagu kivikesest tabatud habras vaas. Hõbedased maskid helkisid.

«See kõik oli eksitus,» anus ta, seistes oma laevas nähtaval, naine kokku vajunud ta selja taga laevaruumi sügavuses nagu surnu. «Ma tulin Marsile nagu iga teine aus ja ettevõtlik ärimees. Ma võtsin natuke materjali ülejääke ühest raketist, mis purunes, ja ehitasin enesele kõige toredama kioski, mis te iganes olete näinud, otse sellele maatükile, mis on risttee juures — te teate, kus see on. Te peate tunnistama, et see on hästi tehtud ehitus,» Sam naeris ja põrnitses enese ümber. «Ja siis tuli see marslane — ma tean, ta oli teie sõber. Tema surm oli õnnetu juhus, kinnitan teile. Ma tahtsin ainult viinerikioskit, ainukest Marsi peal, kõige esimest ja kõige tähtsamat. Te mõistate, kuidas asi on? Ma kavatsesin seal pakkuda kõige paremaid viini vorste türgi pipra ja sibula ja apelsinimahlaga.»

Hõbemaskid ei liikunud. Nad põlesid kuuvalgel. Kollased silmad särasid Samile otsa. Ta tundis, kuidas ta kõht kokku kiskus, närbus, kiviks muutus. Ta viskas oma püstoli liiva.

«Annan alla.» '

«Võta oma püstol üles,» ütlesid marslased kooris.

149

«Mis?»

«Oma püstol.» Kalliskividega ehitud käsi viipas sinise laeva käilast. «Võta see üles ja pane ära.»

Oma kõrvu uskumata, tõstis ta püstoli üles.

«Nüüd,» ütles hääl, «pööra oma laev ümber ja mine tagasi oma kioskisse.»

«Nüüd?»

«Nüüd,» ütles hääl. «Meie ei tee sulle midagi. Sa jooksid minema enne, kui saime sulle asja selgitada. Tule.»

Nüüd pöördusid suured laevad nagu kuuohakad. Nende tiibpurjed plagisesid õhus nagu tasane käteplak-sutamine. Maskid helkisid, pöördusid, süütasid varjud.

«Elma!» Sam laskus komistades: laeva. «Tõuse üles, Elma. Me lähme tagasi.» Ta oli erutatud. Ta peaaegu putras kergendustundest. «Nad ei kavatse mulle viga teha, mind tappa, Elma. Tõuse üles, kullake, tõuse üles.»

«Mis — mis?» Elma pilgutas silmi ja ajas enese aeglaselt nagu unes jälle pingi peale üles ja lösutas seal nagu kott kive ega lausunud enam midagi, samal ajal kui laev võttis jälle tuule purjedesse.

Liiv libises laeva all. Poole tunniga olid nad tagasi ristteel, laev kinnitatud, kõik laevadest väljas.

Juht seisis Sami ja Elma ees, ta mask oli sepistatud poleeritud pronksist, silmad ainult lõputu sinimusta tühjad pilud, suu lõhe, millest sõnad triivisid tuulde.

«Seadke oma kiosk korda,» ütles hääl. Teemantkinnastatud käsi viipas. «Valmistage liharoogasid, valmistage toite, valmistage oma kummalisi veine, sest tänane öö on tõepoolest tähtis öö!»

«Te mõtlete,» lausus Sam, «et te lasete meid siia edasi jääda?»

«Jah.»

«Te polegi minuga kurjad?» Mask oli jäik ja nikerdatud ja külm ja silmitu. «Seadke oma söögikoht korda,» ütles hääl pehmelt. «Ja võtke see.»

«Mis see on?»

Sam vaatas silmi pilgutades hõbestanniolist rulli, mis talle ulatati, millel hieroglüüfkirjas tantsisid maokuju-tised.

«See on kinkeakt kogu territooriumi kohta hõbemägedest kuni siniste mägedeni, surnud soolamerest seal

150

kuni kaugete kuukivi- ja smaragdiorgudeni,» lausus Juht.

«Minu oma?» küsis Sam uskumatult.

«Sinu.»

«Sada tuhat ruutmiili territooriumi?»

«Sinu.»

«Kas sa kuulsid, Elma?»
Elma istus maas, nõjatudes vastu alumiiniumist vii-nerikioskit, silmad kinni.
«Aga miks, miks — miks te selle kõik mulle annate?» küsis Sam, püüdes vaadata silmade metallpilusse.
«See pole veel kõik. Vaata.» Lagedale toodi veel kuus rulli. Deklareeriti nimesid, kuulutati välja maa-alad.
«See on ju pool Marssi! Mulle kuulub pool Marssi!» Sam koristas rulle oma käes. Ta vehkis nendega Elma poole, ise naerust hullunud. «Elma, kas sa kuulsid?»
«Kuulsin,» ütles Elma taevasse vaadates.
Ta näis midagi jälgivat. Ta muutus nüüd veidi erksamaks.
«Tänan teid, oh, tänan teid,» ütles Sam pronksmaskile. «Tänane öö on see öö,» ütles mask. «Sa pead olema valmis.»
«Ma olen. Mis see on — kas üllatus? Kas raketid tulevad Maa pealt varem, kui meie arvasime, kuu aega varem? Kõik kümme tuhat raketti, mis toovad asunikke, kaevureid, töölisi ja nende naisi, kõik need sada tuhat? Kas see pole vahva, Elma? Näed, ma rääkisin sulle. Ma ütlesin sulle, et sellesse linna ei jää alati ainult tuhat inimest. Tuleb veel viiskümmend tuhat ja kuu aja pärast veel sada tuhat ja aasta lõpuks viis miljonit Maa inimest. Ja minul ainukesena on avatud viinerikiosk kõige tihedama liiklusega, kaevandusse viiva maantee ääres!»
Mask hõljus tuules. «Me lahkume. Valmistu. Maa on sinu.»
Pillavas kuuvalguses pöördusid vanad laevad nagu mõne iidse lille metallkroonlehed, nagu sinised suled, nagu tohutu suured ja vaikivad koobaltliblikad ja liikusid üle ajuliiva, maskid kiirgasid ja sädelesid, kuni viimane helk, viimane sina kadus mägede vahele.
«Elma, miks nad seda tegid? Miks nad mind ei tapnud? Kas nad ei tea midagi? Mis nendega lahti on? Elma, kas sina saad aru?» Ta raputas naist õlast. «Mulle kuulub pool Marssi!»
Elma silmitses ootavalt öist taevast.
«Tule, läheme,» ütles Sam. «Me peame selle elamise
151
korda sättima. Nüüd olgu kõik viini vorstid keevas vees, saiad soojad, piprakaste haudumas, sibulad kooritud, kuubikesteks lõigatud, isuäratavad garneeringud välja pandud, salvrätikud hoidjates, kõik laitmatult puhas! Hei!» Ta laskis lahti lühikese, metsiku tantsu, jalgu tagant üles lüües. «Oh sa poiss, ma olen õnnelik; jah, härra, ma olen õnnelik,» laulis ta viisi pidamata. «See on minu õnnepäev!»
Ta keetis viini vorste, lõikas saia, tükeldas sibulat-meeletu kiirusega.
«Mõtle vaid, see marslane ütles, et tuleb üllatus. See võib tähendada ainult üht asja, Elma. Nood sada tuhat inimest tulevad enneaegu, täna öösel, just täna! Meid ujutatakse üle!
Meil tuleb päevade kaupa teha ületunde kõigi nende turistide tõttu, kes ringi sõidavad, et kõike näha, Elma. Mõtle selle raha peale!»
Ta läks välja ja silmitses taevast. Ta ei näinud midagi.
«Minuti pärast, võib-olla,» ütles ta ninaga tänulikult jahedat õhku vedades, kätega vastu rinda pekstes. «Ah!»
Elma ei lausunud sõnagi. Ta kooris vaikselt kartuleid, et praadida neid prantsuse moodi, silmad ühtepuhku taeva poole.
«Sam,» ütles ta poole tunni pärast. «Seal see on. Vaata.» Ta vaatas ja nägi.
Maa.
See tõusis, ümmargune ja roheline nagu lihvitud kalliskivi, küngaste kohale.
«Vana hea Maa,» sosistas Sam hellalt. «Vana hea suurepärane Maa. Saada meile oma näljased ning nälginud. Midagi, kuidagi — kuidas see luuletus käiski! Saada meile oma näljased, emake Maa. Siin on Sam Parkhill, viinerid keedetud, piprakaste pajas, kõik tipp-topp. Lase tulla, hopp! Saada meile oma raketid, emake Maa!»

Ta läks välja, et oma majakesele pilku heita. Seal see kükitas, täiuslik nagu äsja munetud muna surnud mere põhjas, ainus valguse- ja soojuseterake sadade miilide ulatuses üksildasel kõnnumaal. See oli nagu süda, mis tuksub üksinda suures pirrfedas kehas. Ta tundis uhkust, peaaegu heldimust, vaadates seda kõike, silmad märjad.

152

«See muudab su kindlasti alandlikuks,» lausus ta keset küpsetamislõhnu, mis tulid viineritest, soojadest saiadest, ohtrast võist. «Astuge ligi,» kutsus ta tähti taevas. «Kes ostab esimesena?»

«Sam,» ütles Elma.

Maa muutus pimedas taevas.

Ta võttis tuld.

Osa temast näis küljest lahti pudenevat miljoniks tükiks, nagu oleks plahvatanud hiiglasuur jõhvsaag-masin. See põles ühe minuti jubeda nõriseva silmipimestava helgiga, kolm korda suuremana normaalsuurusest, siis kuivas kokku.

«Mis see oli?» Sam vaatas rohelist tuld taevas.

«Maa,» ütles Elma käsi kokku pannes.

«See ei saa olla Maa, see ei ole Maa! Ei, see ei ole Maa. Ei saa olla.»

«Sa mõtled, et see ei saanud olla Maa,» ütles Elma talle otsa vaadates. «See lihtsalt ei ole Maa. Ei, see ei ole Maa; kas sa mõtlesid nii?»

«Mitte Maa — oh ei, see ei saanud olla Maa,» halas ta.

Seal ta seisis, käed külgedel, suu lahti, silmad pärani ja tuhmid, liikumatuna.

«Sam.» Naine hüüdis ta nime. Esimest korda mitme päeva järel ta silmad särasid. «Sam?»

Mees vaatas üles taevasse.

«Noh,» ütles naine. Ta vahtis umbes minuti vaikides ringi. Siis lõi tarmukalt niiske rätiku üle käsivarre. «Pane kõik tuled põlema, lülita sisse muusika, ava uksed. Järgmine sats külastajaid tuleb miljoni aasta pärast. Pead valmis olema, jah, söör.»

Sam ei liigutanud.

«Missugune suurepärane paik viinerikioski jaoks,» ütles Elma. Ta sirutas käe, võttis purgikesest hambaorgi ja pistis selle oma esihammaste vahele. «Ma avaldan sulle ühe saladuse, Sam,» sosistas ta, kummardudes mehe poole. «Näib olevat sedamoodi, et tuleb vaikne sesoon.»

November 2005: Vaatlejad

Sellel ööl tulid nad kõik välja ja vaatasid taevast. Nad jätsid sinnapaika oma õhtusöögid või nõudepese-mised või riietumise, et etendusele minna, ja tulid välja

153

oma nüüd-mitte-enam-nii-üsna-uutele verandadele ja vaatasid seda rohelist tähte Maad. See oli teadliku pin-gutuseta tehtud käik; nad tegid selle kõik, uskudes, et see aitab neil mõista uudist, mida nad hetk tagasi olid kuulnud raadiost. Seal oli Maa ja seal oli tulemas sõda ja sel olid sajad tuhanded emad või vanaemad või isad või vennad või tädid või onud või nõod. Nad seisid verandadel ja proovisid uskuda Maa olemasolusse niisama palju, kui nad kunagi olid püüdnud uskuda Marsi olemasolusse; see oli pahupidi pööratud probleem. Maa oli nüüd niisama hästi kui surnud; nad olid sellelt ära kolm või neli aastat. Kosmos oli tuimestav; seitsekümmend miljonit miili avarust teeb sind kangeks, uinutab mälestused, muudab Maa inimtühjaks, kustutab mineviku ja laseb neil inimestel siin oma tööd edasi teha. Aga nüüd, täna öösel, tõusid surnud üles, Maa rahvas-tus uuesti, mälestused ärkasid, korrati miljonit nime» Mida teeb see-ja-see täna õhtul Maa peal? Kuidas on lood selle või teisega? Inimesed verandadel heitsid üksteisele kõõrdpilke.

Kella üheksa paiku näis Maa plahvatavat, tuld võtjl vat ja põlevat.

Inimesed verandadel tõstsid käed üles, nagu tahaksid nad seda tuld kustutada.

Nad ootasid.

Keskööseks oli tuli kustunud. Maa oli ikka veel seal,; Verandadelt tõusis ohe nagu sügistuul. «Me pole Harry'st kaua enam midagi kuulnud.» «Temaga on kõik hästi.» «Me peaksime emale teate saatma.» «Temaga on kõik hästi.» «Kas on?»

«Noh, ära muretse.»

«Kas temaga on kõik hästi, arvad sa?»

«Muidugi, muidugi, tule nüüd magama.»

Aga keegi ei liikunud paigast. Hilinenud lõunasö" kanti välja öisele murule ja asetati kokkukäivatele laudadele ja nad näksisid selle kallal aeglaselt kuni kell kaheni, mil Maalt sähvis valgusraadio teade. Nad võisid lugeda suure morsekoodi sähvatusi, mis vilkusi» nagu kauge jaanimardikas:

AUSTRAALIA MANNER PIHUSTATUD AATOMIPOMMILAOf PLAHVATUSE TAGAJÄRJEL. POMMITATAKSE LOS ANGELEST,1 LONDONIT. SÕDA. TULGE KOJU. TULGE KOJU. TULGE KOJU.

154

Nad tõusid lauast.

TULGE KOJU. TULGE KOJU. TULGE KOJU.

«Kas sa oled sel aastal midagi kuulnud oma vennast

Tedist?»

«Sa ju tead. Kuna üks kiri Maale maksab viis kulli, siis ma ei kirjuta palju.» TULGE KOJU.

«Ma olen tihti mõtelnud Jane'ile, sa mäletad Jane'i, minu väikest õde?» TULGE KOJU.

Jahedal hommikul kella kolme paiku vaatas reisitar-vete kaupluse omanik aknast välja. Terve hulk inimesi tuli mööda tänavat.

«Meelega hoidsin poe nii kaua lahti. Mida läheks,

härra?»

Koidu ajaks olid reisitarbed ta riiulitelt kadunud.

Detsember 2005: Vaiksed linnad

Surnud mere ääres asus väike valge vaikne linnake. Linn oli tühi. Selles ei liikunud kedagi. Tuled põlesid mahajäetud poodides päev läbi. Poeuksed seisid lahti, nagu oleksid inimesed minema jooksnud võtmeid kasu-lamata. Ajakirjad, mis olid toodud Maalt hõberaketis kuu aega tagasi, laperdasid koltunuina ja puutumatult iraatvõrestikel vaikivate rohukaupluste vastas.

Linn oli surnud. Selle voodid olid tühjad ja külmad. Ainus heli oli undamine elektritraatides ja dünamotes, mis omapead edasi töötasid. Vesi jooksis unustatud van-nidesse, voolas elutubadesse, verandadele ja alla läbi pisikeste aialappide, et toita hooletusse jäetud lilli. Valgustamata teatrites hakkas närimiskummi paljude istmete all kõvaks minema, hambajäljed alles nähtaval.

Linna vastas oli raketodroom. Siin võisite ikka veel haista tugevat kõrbelõhna, siin, kust viimane rakett oli üles tõusnud, et minna tagasi Maa peale. Kui Jte laseksite kümnesendilise teleskoopi ja suunaksite selle Maa poole, võib-olla te näeksite seal käivat suurt sõda. Võib-olla te näeksite, kuidas New York õhku lendab. Võibolla paistaks London, mida katab uut moodi udu. Võibolla oleks siis võimalik mõista, miks see väike Marsi linnake oh maha jäetud. Kui kiiresti toimus evakuatsiooni Astu ükskõik millisesse kauplusse, kõmmuta ukse pihta. Rahalaekad hüppavad lahti, kõik täis säravaid ja

155

kõlisevaid münte. See sõda Maa peal peab ikka olema üsna tõsine ...

Mööda selle linnakese tühje tänavaid tuli nüüd tasakesi vilistades ja sügavais mõtteis, konservikarpi jalaga enese ees foksides pikk kõhn mees. Ta silmad hõõgusid üksinduse sünge, vaikiva vaatega. Ta soris kondista kätega oma taskutes, milles kõlksusid uued kümnesen-i dilised. Vahetevahel viskas ta mõne kümnelise maha. Seda tehes naeris ta mõõdukalt ja kõndis edasi, puista tes igale poole säravaid kümnesendilisi.

Ta nimi oli Walter Gripp. Tal oli kullakaevandus ja teistest eemal asuv hurtsik kaugel sinistes Marsi mäge-ges ja ta käis kord üle kahe nädala sealt jalgsi linnas vaatamas, kas ei saaks kaasaks mõne tasase ja intelligentse naise. Aastaid oli ta pidanud oma hütti üksinda ja pettununa tagasi pöörduma. Nädal tagasi linna tulnud, leidis ta selle niisugusena eest!

Tol päeval oli ta olnud nii üllatunud, et oli tormanud delikatesside kauplusse, teinud hooga lahti ühe karbi jä tellinud kolmekihilise loomalihaga võileiva. «Kohe tulen!» hüüdis ta, käterätik käsivarrel. Ta tõi rikkalikult liha ja eelmisel päeval küpsetatu leiba, pühkis laualt tolmu, pakkus iseendale istet ja sõ kuni pidi minema otsima seltersiautomaati, kus ta telli ühe sooda. Rohukaupluse müüja, keegi Walter Gripp,-» oli üllatavalt viisakas ja laskis tema jaoks otsekohe ühe kihiseva!

Ta toppis oma püksitaskutesse kogu raha, mis ta leidis. Ta laadis ühe jooksupoisikäm täis kümnedollarilisi rahatähti ja tormas kibekähku läbi linna. Jõudnu äärelinna, taipas ta äkki, kui häbiväärselt rumal ta on Ta sõidutas kümnedollarilised tagasi sinna, kust ta na leidis, võttis ühe dollari oma rahakotist, et maksta võileibade eest, laskis selle delikatesside kaupluse rahalae-kasse ja lisas veel kahekümne viie sendilise jootrahaks.

Sellel ööl nautis ta kuuma türgi sauna, mahlast fileed, kaetud hõrkude seentega, kuiva importšerrit ja maasikaid veinis. Ta otsis endale uue sobiva sinise flanell-üli konna, uhke halli pehme kitsaäärelise viltkübara, mis troonis naljakalt ta kuivetu pea otsas. Ta libistas raha muusikaautomaati, mis mängis «Seda minu vana kampa». Ta laskis viiesendiseid kahekümnesse automaati üle kogu linna. Mahajäetud tänavad ja öö olid tais «Selle minu vana kamba» kurba meloodiat, kui ta

156

kõndis, pikk ja kõhn ja üksinda, uued kingad tasa kõp-sumas, külmad käed taskus. .

Kuid see kõik oli nädal aega tagasi. Ta magas heas majas Marsi avenüül, tõusis hommikuti kell üheksa, käis vannis ja lonkis linna singi ja munade järele. Ei möödunud ühtki hommikut, kus ta poleks külmutanud tonni liha, puuvilja ja sidrunikreemiga pirukaid, küllalt, et piisaks kümneks aastaks, kuni raketid tulevad Maa pealt tagasi, kui nad üldse tulevad.

Nüüd, täna õhtul, triivis ta edasi-tagasi ja nägi igal värvirikkal poeaknal vahast naisi, roosasid ja ilusaid. Esimest korda tunnetas ta, kui väljasurnud oli linn. Ta laskis endale klaasi õlut ja nuuksus tasakesi.

«Miks olen ma täiesti üksi'?»

Ta sisenes kinoteatrisse «Eliit», et iseenesele filmi näidata, et mõtteid eemale peletada oma isoleerituselt. Kino oli haigutavalt tühi nagu haud, kus tohutul ekraanil roomasid hallid ja mustad viirastused. Üleni värisedes ruttas ta kummitavast majast minema.

Olles otsustanud koju tagasi pöörduda, lonkis ta keset üht kõrvaltänavat linnaserva poole, kui kuulis telefonihelinat.

Ta kuulatas.

«Kellegi majas heliseb telefon.» Ta sammus rühikalt edasi.

«Keegi peaks selle telefonihelina peale vastama,» mõtles ta.

Ta istus kõnnitee äärele, et kivikest kingast välja võtta. Aega küll.

«Keegi!» karjatas ta püsti karates. «Mina! Püha taevas, miks mitte mina!» ta kriiskas. Missugune maja? Too seal!

Ta tormas üle muru, trepist üles, majja, piki pimedat esikut edasi. Ta kahmas kuuldetoru. «Halloo!» hüüdis ta. Piip-piip-piip-püp. «Halloo, halloo!» Nad olid toru hargile pannud.

«Halloo!» karjus ta ja tagus telefoni. «Sa tobe idioot!» sõimas ta iseennast. «Istusid seal kõnnitee äärel, sa loll! Oh, sa neetud ja kohutav lollpea!» Ta pigistas telefoni. «Lase käia, helista uuesti! Lase käia!»

Talle polnud pähegi tulnud, et Marsi peale võis olla jäänud veel teisigi. Terve nädala vältel ei olnud ta näinud

157

mitte kedagi. Ta oli arvanud, et kõik teisedki linnad on niisama tühjad nagu see.

Nüüd, põrnitsedes seda väikest kohutavat musta aparaati, ta värises. Kõiki Marsi linnu ühendas omavahel põimuv automaattelefonide süsteem. Missugusest linnast neist kolmekümnest oli kõne tulnud?

Ta ei teadnud.

Ta ootas. Ta lonkis võõrasse kööki, sulatas üles veidi külmutatud joovikaid, sõi neid troostitult.

«Telefoni teises otsas ei olnud kedagi,» pomises ta. «Võib-olla lükkas tuul kusagil mõne posti ümber telefon helises iseenesest.»

Aga kas ta ei kuulnud klõpsatust, mis tähendas, keegi oli seal kaugel pannud toru hargile?

Ülejäänud osa ööst seisis ta hallis. «Mitte telefoni pärast,» ütles ta iseenesele. «Mul lihtsalt pole midagi muud teha.»

Ta kuulas oma kella tiksumist.

«See naine ei helista tagasi,» lausus ta. «Kunagi ei helistaks ta numbril, mis ei vasta. Ta arvatavasti just praegu helistab teistesse majadesse linnas! Ja siin ma istun. — Muide,» ta naeris, «miks ma kogu aeg mõtlen, et see on naine?»

Ta pilgutas silmi. «Niisama hästi võis see olla mees.»

Ta süda aeglustus. Tal oli väga külm ja õõnes tunne.

Ta tahtis nii väga, et see oleks naine.

Ta läks majast välja ja seisatas keset varahommikust ähmast tänavat.

Ta kuulatas. Mitte ainsatki heli. Ei linde. Ei autosid. Ainult ta oma südame tuksumine. Löök ja paus ja jälle löök. Ta nägu valutas pingutusest. Tuul puhus pehmelt, oh, nii pehmelt, laperdas tema kuuehõlmu.

«Ššš,» sosistas ta. «Kuula.»

Ta õõtsus aeglaselt jalgel, pöörates pead ühe vaikiva maja poolt teise poole.

Küllap naine helistab veelgi, mõtles ta. See peab olema naine. Miks? Ainult naine võib ikka uuesti ja uuesti helistada. Mees ei teeks seda. Mees on sõltumatu. Kas mina helistasin kellelegi? Ei! Ei tulnud pähegi. See peab olema naine. See peab olema, jumala eest!

Kuula.

Kaugel eemal tähistaeva all helises telefon.

Ta jooksis. Ta peatus, et kuulatada. Helin, tasane. Ta jooksis veel paar sammu. Valjem. Ta kihutas piki ühte alleed. Veelgi valjem! Ta möödus kuuest majast, veel

kuuest. Palju valjem! Ta valis maja ja selle uks oli lukus.

Sees helises telefon.

«Neetud!» Ta sikutas ukselinki. Telefon kriiskas.

Ta vinnas ühe verandatooli läbi elutoa akna, hüppas ise sellele järele.

Enne, kui ta jõudis telefoni juurde, see vaikis.

Siis käis ta vihaselt maja läbi ja lõhkus peegleid, rebis maha kardinad ja tagus sisse köögipliidi.

Lõpuks, kurnatuna võttis ta õhukese telefoniraamatu kõikide Marsi telefonide numbritega. Viiskümmend tuhat nime.

Ta alustas numbrist üks.

Amelia Ames. Ta valis tema numbri New Chicagos, sada miili teisel pool surnud merd. Ei vasta.

Number kaks elas New New Yorgis, viis tuhat miili üle Sinimägede. Ei vasta.

Ta valis kolm, neli, viis, kuus, seitse, kaheksa. Ta sõrmed tõmblesid, ei suutnud hoida kuuldetoru. Naisehääl vastas: «Halloo?»

Walter kisas talle vastu: «Halloo, oh jumal, halloo!»

«See on lindistus,» deklameeris naisehääl. «Preili Helen Arasumian ei ole kodus. Kas te jätaksite teate, nii et ta võiks teile helistada, kui ta tagasi tuleb? Halloo? See on lindistus. Preili Arasumian ei ole kodus. Kas te jätaksite teate ...»

Ta pani toru hargile.

Ta istus, suu tõmbles.
Järele mõtelnud, valis ta uuesti sama numbri. «Kui preili Helen Arasumian tuleb koju,» ütles ta, «saatke ta põrgusse.»

Ta helistas Marsi Sidesõlme, New Bostoni, Arcadia ja Roosevelti linna keskjaamadesse, arutledes, et need võiksid olla kõige tõenäosemad kohad, kust inimesed helistavad; pärast seda võttis ta ühenduse kohalike raekodade ja teiste avalike asutustega igas linnas. Ta helistas parimatesse hotellidesse. Jäta naine omapead, kohe seab ta ennast luksuslikult sisse.
Äkki ta peatus, plaksutas kõvasti käsi ja naeris. Muidugi! Ta vaatas telefoniraamatust järele ning valis
159
kaugekõne suurima iludussalongiga New Texases. Kui üldse oli olemas mõni koht, kus naine võiks ringi luusida, patsutada mudamaski oma näole, istuda fööni all siis on see iludussalong!
Telefon helises. Keegi teises otsas tõstis kuuldeto hargilt.
Naisehääl ütles: «Halloo?»
«Kui see on lindistus,» teatas Walter Gripp, «tulen sinna ja lasen selle paiga õhku.»
«See ei ole lindistus,» ütles naisehääl. «Halloo! Oh, halloo, on siiski üks elav hing! Kus te olete?» Ta laskis kuuldavale rõõmuhõiske.
Walter peaaegu varises kokku. «Teie!» Ta ajas end nõksatades sirgu, silmad metsikud. «Suur jumal, mis sugune õnn! Mis teie nimi on?»
«Genevieve Selsor!» Ta nuttis kuuldetorusse. «Oh, ma olen nii rõõmus, et kuulsin teist, ükstapuha kes te olete!»
«Walter Gripp!»
«Walter, halloo, Walter!»
«Halloo, Genevieve!»
«Walter. See on nii kaunis nimi. Walter, Walter!»
«Tänan.»
«Walter, kus sa oled?»
Ta hääl oli nii lahke ja armas ja tore, Gripp hoidis toru kõvasti vastu kõrva, et naine võiks talle armsal sosistada. Ta tundis, et ta jalad kerkivad põrandalt õhku. Ta põsed õhetasid.
«Ma olen Marlin Village'is,» ütles ta. «Mina ...»
Piip-piip-piip.
«Halloo?» ütles ta. ' Piip-piip-piip.
Ta jonksutas harki üles-alla. Mitte midagi.
Kusagil oli tuul mõne telefoniposti ümber ajanud. Niisama kiiresti kui Genevieve oli tulnud, oli ta ka läinud.
Mees valis numbri, aga liin oli tumm.
«Noh, igatahes tean ma, kus ta on.» Ta jooksis majast välja. Päike tõusis parajasti, kui ta ajas võõrast garaa-žist välja auto, kuhjas tagaistmele majast leitud toidu ja asus teele New Texas Citysse, kiirusega kaheksakümmend miili tunnis. Tuhat miili,, mõtles ta. Genevieve Selsor, püsi paigal, sa veel kuuled minust!
Olles jõudnud linnast välja, tuututas ta igal teekäänakul.
Päikeseloojakul, pärast võimatut päevapikkust sõitu,
160
ajas ta masina teepervele, tõukas jalast kitsad kingad, heitis istmele pikali ja tõmbas halli kaabu väsinud silmadele. Ta hingamine muutus aeglaseks ja ühtlaseks. Tuul puhus ja tähed sirasid õrnalt tema kohal uues hämarikus. Ümberringi olid Marsi mäed, miljoneid aastaid vanad. Tähevalgus sätendas vastu tornidelt väikeses Marsi linnas, mis asus sinistes mägedes ja mis polnud suurem kui üks komplekt malendeid.
Ta lebas pooleldi ärkvel, pooleldi unes. Ta sosistas. Genevieve. Oh, Genevieve, aimas Genevieve, laulis ta õrnalt, aastad võivad tulla, aastad minna, kuid Genevieve, aimas

Genevieve... Tal oli soe tunne südames. Ta kuulis naist laulmas vaikse, sulni, jaheda häälega. Halloo, oh, halloo, Walter! See pole lindistus. Kus sa oled, Waltei, kus sa oled?

Ta ohkas, sirutas käe, et teda puudutada kuuvalguses. Pikad mustad juuksed lendlesid tuules; ilus oli see. Ja ta huuled olid nagu punased piparmündikompvekid. Ja ta põsed nagu värskelt lõigatud kastesed roosid. Ja ta keha nagu süütu udujoom, kuna ta pehme, jahe, sulnis hääl kudrutas talle veel kord kurva laulu sõnu. Oh, Genevieve, armas Genevieve, aastad võivad tulla, aastad minna ...

Ta jäi magama.

New Texas Citysse jõudis ta kesköösel. Ta pidas kinni Deluxe'i iludussalongi ees ja hüüatas. Ta ootas, et naine tormab välja, ise üksainus parfüümipilv, üksainus naer. Ei juhtunud mitte midagi.

«Ta magab.» Mees sammus ukse juurde. «Siin ma olen!» hüüdis ta. «Halloo, Genevieve!»

Linn lebas kahekordse kuuvalguse vaikuses. Kusagil plagises tuules telgiriidest varikatus.

Ta paiskas klaasukse pärani ja astus sisse.

«Hei!» Ta naeris kohmetult. «Ära peida end! Ma tean, sa oled siin!»

Ta otsis läbi kõik kabiinid.'

Ta leidis põrandalt tibatillukese taskurätiku. See lõhnas nii hästi, et ta peaaegu kaotas tasakaalu. «Genevieve,» õhkas ta.

Ta juhtis auto läbi tühjade tänavate, kuid ei näinud kedagi. «Kui see on vingerpuss ...»

Ta aeglustas sõitu. «Oot, oot. Meie ühendus katkes. Võib-olla tema sõitis samal ajal Marlin Village'isse kui

161

mina siia! Ta arvatavasti valis vana Mere tee. Me läH sime teineteisest päeva jooksul mööda. Kust tema võil teada, et tulen talle järele? Ma ei ütelnud, et ma seda teen. Ja tal hakkas nii kole hirm, kui kõne katkes, et ta tormas Marlin Village'isse mind otsima! Ja siin ma oleil jumal küll, missugune narr ma olen!»

Andnud signaali, kihutas ta linnast välja;

Ta sõitis kogu öö. Ta mõtles: «Mis saab siis, kui ta ei oota Marlin Village'is minu saabumiseni?»

Ta ei tahtnud sellele mõtelda. Naine peab olema seal. Ja jookseb ta juurde ja embab teda ja võib olla isegi suudleb teda, üksainus kord, huultele.

Oh, Genevieve, armas Genevieve, vilistas ta, vajutS des gaasipedaali, kuni kiirus oli sada miili tunnis.

Marlin Village oli koidikul vaikne. Kollased t\tim põlesid veel mitmetes kauplustes ja heliplaadiautomaal mis oli mänginud sada tundi järjest, lõpetas särtsatadel muutes vaikuse täielikuks. Päike soojendas tänavaij soojendas külma ja lagedat taevast.

Walter pööras peatänavale, autotuled põlesid veel, ta andis kahekordset signaali kuus korda nurga peal, kuus korda teisel. Ta piilus kaupluste sil Ta nägu oli valge ja väsinud ja ta käed libisesid higis^ roolirattal.

«Genevieve!» hüüdis ta tühjal tänaval.

Iludussalongi uks avanes.

«Genevieve!» Ta peatas auto.

Genevieve Selsor seisis salongi avatud uksel, kui tema jooksis üle tänava. Naisel oli käes avatud karp täidisega šokolaadi. Ta sõrmed, mis seda kallistasid, olid töntsakad ja kahvatud. Ta nägu, kui mees astus valguse kätte, oli ümmargune ja paks ja ta silmad olid nagu kaks tohutu suurt muna, mis on topitud valgesse saiataignasse. Ta jalasääred olid jämedad nagu pakud ja ta liikus kohmakalt jalgu lohistades. Ta juuksed olid ebaj määrast pruuni tooni, mida oli ikka ja uuesti üle värvi tud. Pea nägi välja nagu linnupesa. Tal polnud üldse huuli ja seda viga oli püütud parandada, joonistade šablooni järgi suure punase rasvase suu, mis kord pak tas suures vaimustuses valla, kord sulgus äkilises hii! mus. Ta oli kitkunud oma kulmud traatpeenikestek joonteks.

Walter peatus. Ta naeratus hajus. Ta seisis ja vaatas naist.
Naine pillas oma šokolaadikarbi kõnniteele.

«Kas teie olete — Genevieve Selsor?» Ta kõrvus
kumises.
«Kas sina oled Walter Griff?» küsis naine vastu.
«Gripp.» . .
«Gripp,» parandas naine.
«Tere,» lausus mees pingutatud häälega.
«Tere.» Naine raputas ta kätt.
Ta sõrmed kleepusid šokolaadist.
«Noh,» ütles Walter Gripp.
«Mis?» küsis Genevieve Selsor.
«Ma lihtsalt ütlesin «noh»,» sõnas Walter.
«Ah nii.»
Kell oli üheksa õhtul. Nad olid veetnud päeva piknikul ja õhtusöögiks valmistas Walter iilet mignorii, mis naisele ei meeldinud, sest see oli liiga toores, nii ta rös-tis seda veel ja siis oli see üleliia röstitud või praetud. Walter naeris ja ütles: «Me lähme kinno!» Genevieve ütles hea küll ja võttis oma šokolaadiste sõrmedega tal küünarnukist. Aga ainus, mida ta näha tahtis, oli viiskümmend aastat vana film Clark Gable'iga. «Kas ta pole tappev?» Naine kihistas naerda. «Kas ta pole tappev?» Film lõppes. «Lase seda uuesti,» käsutas naine. «Uuesti?» küsis mees. «Uuesti,» vastas naine. Ja kui mees tagasi tuli, liibus naine tema vastu ja muljus teda oma kätega. «Sa pole just päriselt niisugune, nagu ma arvasin, aga sa oled kena,» möönis ta. «Tänan,» lausus mees neelatades. «Oh, see Gable,» ütles Genevieve ja näpistas teda reiest. «Ai,» ütles mees.
Pärast filmi läksid nad mööda vaikseid tänavaid sisseoste tegema. Genevieve lõi ühe akna katki ja pani enesele selga kõige sätendavama kleidi, mis ta leidis. Raputanud ühe lõhnaõlipudeli sisu endale pähe, sarnanes ta uppunud lambakoeraga. «Kui vana sa oled?» küsis Walter. «Arva ära.» Tilkudes juhtis ta meest mööda tänavat. «Kolmkümmend.» — «Noh,» sõnas naine jäigalt, «olen ainult kakskümmend seitse, võta teatavaks! Siin on veel üks maiustustepood! Ausõna, olen elanud nagu Reilly sellest, ajast peale, kui kõik plahvatas. Ma pole oma koduseid kunagi sallinud, nad olid lollid. Nad läksid Maa peale kaks kuud tagasi. Mina pidin viimase rake-dga järele minema, aga ma jäin paigale; kas tead, mis-pärast?»
«Mispärast?»
«Sellepärast, et igaüks noris mu kallal. Nii ma jäin

siia, kus ma võin päev otsa endale lõhnaõli peale kai lata ja juua kümme tuhat maltoosat ja süüa maiustusi ilma et inimesed ütleksid: «Oi, on see aga kaloreid täisis Nii ma siis olengi siin.»
«Siin sa oled.» Walter sulges silmad.
«Aeg hakkab muutuma hiliseks,» ütles Genevieve talle otsa vaadates.
«Jah.»
«Ma olen väsinud.»
«Naljakas. Mina olen täiesti virge.»
«Oh,» ütles naine.
«Mul on tunne, et võiksin öö läbi üleval olla. Kuule, Mike'i juures on üks hea plaat. Tule, ma mängin suil seda.»
«Ma olen väsinud.» Ta silmitses meest kavalate, sär vate silmadega.
«Mina olen väga ergas. Kummaline.»
«Lähme tagasi iludussalongi,» kutsus naine. «Ma tahan sulle midagi näidata.»

Genevieve juhatas ta läbi klaasukse ja talutas suure valge karbi juurde. «Kui ma sõitsin Texas Cityst siia,» ütles Genevieve, «tõin selle enesega kaasa.» Ta sõlmij lahti roosa paela. «Ma mõtlesin: Noh, siin ma nüüd olen, ainus naine Marsi peal, ja siin on ainukene mees, ja, noh ...» Ta tõstis kaane üles ja lükkas peait ära krabi seva roosa siidpaberi kihid. Ta patsutas sisu. «Näe.»

Walter Gripp jõllitas.

«Mis see on?» küsis ta värisema hakates.

«Kas sa ei tea, rumalake? See on üleni pitsist ja üleni valge ja üleni tore.»

«Ei, ma ei tea, mis asi see on.»

«See on pulmakleit, lollike!»

«On või?» Mehe hääl murdus.

Ta sulges silmad. Naise hääl oli endiselt pehme ja jahe ja armas, nagu see oli olnud telefonis. Aga kui ta avas silmad ja vaatas naist...

Ta otsis tuge. «Kui kena,» lausus ta.

«Kas pole?»

«Genevieve.» Ta heitis vargsi pilgu ukse poole.

«Jah?»

«Genevieve, ma pean sulle midagi ütlema.» «Jah?» Ta triivis mehe poole, tihe lõhnaõlipilv valge näo ümber.

«See, mis ma tahan sulle ütelda, on.. .» sõnas ta. «Jah?»

164

«Hüvasti!»

Ja ta oli enne uksest väljas ja autos, kui naine jõudis kiljatadagi.

Ta jooksis tänavale ja jäi seisma kõnnitee serval, kui Walter keeras kaarega auto ümber. «Walter Griff, tule tagasi!» halas ta käsi ringutades.

«Gripp,» parandas mees.

«Gripp!» hüüdis naine.

Auto kihutas minema mööda vaikset tänavat, hoolimata Genevieve'i trampimisest ja karjumisest. Heitgaasid panid lehvima valge kleidi, mida ta muljus oma pot-sakate kätega, ja tähed sirasid heledasti ja auto kadus välja kõrbesse ja pimedusse.

Ta sõitis öö ja päev läbi, kolm ööd-päeva järjest. Kord ta Brvas nägevat, et talle järgneb üks auto ja ta läks higiseks ning hakkas värisema ja ta valis teise tee, mis lõikas otse läbi inimtühja Marsi maailma, mööda väikestest surnud linnadest, ja ta sõitis ning sõitis ühe nädala ja ühe päeva, kuni teda lahutas Marlin Village'ist kümme tuhat miili. Siis sõitis ta sisse väikesesse linna nimega Holtville Springs, kus olid mõned väikesed poed, mida ta võis öösel valgustada, ja restoranid, kus ta võis istuda ja enesele toitu tellida. Ja seal ta elabki sellest ajast peale. Tal on kaks sügavkülmhoonet täis toitu, millest piisab talle sajaks aastaks ja küllalt sigareid, et jätkuda kümneks tuhandeks päevaks ja hea pehme madratsiga voodi.

Ja kui kord pikkade aastate järel heliseb telefon -m ta ei vasta.

Aprill 2026: Pikad aastad

Iga kord, kui tõusis tuul, tavatses tema ja ta väike perekond istuda kivionnis ja soojendada oma käsi häbitule paistel. Tuul säbrutas kanalivett ja peaaegu pühkis tähedki taevast, kuid härra Hathaway istus rahulolevalt ja rääkis oma naisega, ja naine vastas ja siis rääkis ta oma poja ja kahe tütrega vanadest aegadest Maa peal ja nad kõik vastasid talle kenasti.

See oli kahekümnes aasta pärast Suurt sõda. Marss oli surnud planeet. Kas Maa oli samasugune nagu enne või ei, pakkus Hathaway'le ja tema perekonnale palju ainet tasasteks vaidlusteks pikkadel Marsi öödel.

165

Sel ööl oli tõusnud üks metsikutest Marsi liivatormi, dest madalate Marsi surnuaedade kohal, puhudes läbi iidsete linnade ja rebides maha plastmassist seinu uuemais, ameeriklaste ehitatud linnades, mis mattusid liiva, elutud ja maha jäetud.

Torm vaibus. Hathaway läks välja selginud õhu kätte, et vaadata Maad, rohelist tuld tuulises taevas. Ta sirutas käe, nagu tahaks ta kohendada ähmaselt põlevat elektripirni hämara toa laes. Ta vaatas ammu surnul merepõhja. Mitte ainsatki teist elusolendit tervel planeedil, mõtles ta. Ainult, mina ise. Ja nemad. Ta vaatas tagasi kivionni poole.

Mis toimus praegu Maa peal? Ta polnud täheldanud mingisugust nähtavat muutust Maa palges oma kolm kümnetollise teleskoobi abil. Noh, mõtles ta, minust jätkub veel kahekümneks aastaks, kui ma olen ettevaatli" Keegi võib tulla. Kas üle surnud mere või raketi maailmaruumist, peenike punane tulejutt taga.

Ta hüüdis onni: «Ma lähen jalutama.»

«Hea küll,» vastas ta naine.

Ta liikus tasahilju alla läbi varemete. Made in New York, luges ta möödudes ühelt metallitükilt. «Ja kõik need Maa pealt pärinevad asjad kaovad ammu enne kui vanad Marsi linnad.» Ta suunas pilgu viiekümne sajandi vanusele külale, mis asus sinistes mägedes.

Ta jõudis üksikusse marslaste surnuaeda — rida pisikesi kuuekandilisi kivisid künkal, mida pühkis üksildane tuul.

Ta seisis ja vaatas nelja hauda, millel olid tahumatal puuristid nimedega. Pisaraid ei tulnud. Need olid jubal ammu kuivanud.

«Kas te annate mulle mu teo andeks?» küsis ta ristidelt. «Ma olin väga üksi. Te ometi mõistate?»

Ta pöördus tagasi kivionni ja enne, kui ta sisse astus, uuris veel kord musta taevast, käsi silmadele varjuks.

«Muudkui oota ja vaata,» sõnas ta, «ja ühel ööl, võibolla ...»

Taevas oli näha tibatillukene punane leek.

Ta astus onni ümbritsevast valgusesõõrist välja.

«. .. Ja vaata uuesti,» sosistas ta.

Tibatilluke punane leek oli ikka veel seal.

«Möödunud ööl seda ei olnud,» sosistas ta.

Ta komistas ja kukkus, ajas end püsti, jooksis onni taha, pööras teleskoopi ja suunas selle taevasse. Minut hiljem, pärast pikka, ahnet vahtimist, ilmus ta onni

madalale uksele. Naine, kaks tütart ja poeg keerasid pead tema poole. Lõpuks suutis ta ütelda:

«Mul on hea uudis. Ma vaatasin taevast. Üks rakett tuleb, et meid koju viia. Varahommikuks on ta kohal.»

Ta pani käed lauale, asetas pea kätele ja hakkas tasakesi nutma.

Sellel hommikul kella kolme ajal põletas ta ära viimase, mis New New Yorgist oli järele jäänud.

Ta võttis tõrviku, läks plastmassist linna ja puudutas leegiga siin-seal seinu. Linn lõi lõkkele suurte kuumuseid valgusepahvakutega. See ilutulestik võttis enese alla ühe ruutmiili, küllalt suure maa-ala, et olla nähtav maailmaruumis. See juhatab raketi alla härra Hathaway ja tema perekonna juurde.

Ta süda kloppis valusasti, kui ta onni juurde tagasi pöördus. «Näete?» Ta hoidis tolmust pudelit vastu valdust. «Veini ma päästsin, tänase õhtu jaoks. Ma teadsin, et ühel heal päeval keegi leiab meid! Nüüd on meil joodavat, et seda pühitseda!»

Ta valas täis viis klaasi.

«Möödunud on palju aega,» ütles ta tõsiselt oma veini silmitsedes, «kas sa mäletad seda päeva, millal sõda puhkes? Kakskümmend aastat ja seitse kuud tagasi. Ja kõik raketid kutsuti Marsilt koju. Ja sina ja mina ja lapsed olime mägedes, tegime arheoloogitööd, uurisime marslaste iidseid kirurgiameetodeid. Me kihutasime oma hobuseid taga, peaaegu

tapsime nad, mäletad? Aga me jõudsime siia, linna, nädalase hilinemisega. Kõik olid läinud. Ameerika oli hävitatud; kõik raketid olid lahkunud, ootamata eemalolijaid, mäletad, mäletad? Ja tuli välja, et meie olime ainukesed, kes maha jäid? Jumal, jumal, kuidas küll aastad lähevad. Ma poleks suutnud seda välja kannatada ilma sinuta, ilma teie kõigita. Ma oleksin enese tapnud. Aga koos sinuga tasus oodata. Meie kõikide terviseks.» Ta tõstis oma klaasi. «Ja meie ühise pika ootamise terviseks.» Ta jõi.

Naine, kaks tütart ja poeg tõstsid oma klaasid huultele.

Vein jooksis kõigil neljal mööda lõuga alla.

Hommikuks kandus linnast suuri musti pehmeid helbeid üle merepõhja. Tuli oli kustunud, aga see täitis oma ülesande, punane täpp taevas muutus suuremaks.

Kivionnist tuli piparkoogi küpsetamise pruuni, rikkalikku lõhna. Ta naine oli kummargil laua kohal ja asetas

167

sellele kuumi panne uute koogikestega, kuni Hathaway sisse astus. Mõlemad tütred pühkisid kõvade harjadega lagedat kivipõrandat ja poeg hõõrus lauahõbedat läikima.

«Meil on nende jaoks toekas hommikueine,» naeris Hathaway. «Pange selga oma parimad riided!»

Ta ruttas üle oma maalapi tohutu suure metallist lao-kuuri juurde. Sees oli külmhoone-tiib ja jõujaam, mille; ta oli parandanud ja korras hoidnud oma tublide väi-keste sõrmedega kõik need aastad, just nagu ta oli parandanud kelli, telefone ja magnetofone oma vabal ajal. Ladu oli täis asju, mis ta oli meisterdanud, mõnes mõttetud mehhanismid, mille funktsioonid nüüd talle eneselegi müsteeriumiks olid.

Sügavkülmutusest võttis ta kakskümmend aastat seisnud, härmatisega kaetud pappkarbid ubade ja maasikal tega. Laatsarus, tule lagedale, mõtles ta ja tõmbas välja külmutatud kanapoja.

Öhk oli täis küpsetamise lõhnu, kui rakett maabus.

Nagu poisike kihutas Hathaway künkast alla. Korraks ta peatus äkilise terava valu tõttu rinnus. Ta istus kivile, et hinge tõmmata, siis jooksis kogu ülejäänud tee.

Ta seisis kuumuse käes, mille tekitas tuline rakett^ Luuk avanes. Üks mees vaatas alla.

Hathaway varjas käega silmi ja ütles viimaks: «Kapten Wilder!»

«Kes seal on?» küsis kapten Wilder, hüppas alla ning jäi vanameest silmitsema. Ta sirutas käe. «Püha taevas see on Hathaway!»

«Õigus.» Nad vaatasid teineteisele otsa.

«Hathaway minu vanast meeskonnast, Neljandas Ekspeditsioonist.»

«Sellest on hulk aega möödas, kapten.»

«Liiga palju. Meeldiv on teid näha.»

«Ma olen vana,» sõnas Hathaway lihtsalt.

«Ega minagi enam noor ole. Kakskümmend aastat olin Jupiteril ja Saturnil ja Neptuunil.»

«Ma kuulsin, et nad komandeerisid teid üles, et te ei segaks vahele nende koloniaalpoliitikale siin Marsil.» Vanamees vaatas ringi. «Te olite ära nii kaua, et te ei teagi, mis on juhtunud ...»

Wilder ütles: «Ma umbes aiman. Me tegime kaks tiiru ümber Marsi. Leidsime ainult ühe teise mehe, nimega Walter Gripp, siit ligikaudu kümne tuhande miili kaugusel.

168

Tahtsime ta kaasa võtta, aga ta keeldus. Viimane, mis me temast nägime, oli see, et ta istus kiiktoolis keset maanteed, suitsetas oma piipu ja lehvitas meile. Marss on omadega kaunikesti otsas, isegi mitte ainsatki marslast pole elus. Kuidas on lood Maaga?»

«Teie teate niisama palju kui mina. Vahel harva saan kätte Maa raadio, väga nõrgalt. Aga alati on see mingi võõrkeel. Mina tunnen neist kahjuks ainult ladina keelt. Mõned sõnad tulevad läbi. Nagu mina aru saan, on enamik Maast laipadega kaetud, aga sõda jätkub. Kas te lähete tagasi, söör?»

«Jah. Me oleme, muidugi mõista, uudishimulikud. Meil puudus raadioside nii kaugel kosmoses. Me tahame näha Maad, ükskõik, kuidas asjalood on.»

«Kas te võtate meid kaasa?»

Kapten võpatas. «Muidugi, teie naine, ma mäletan teda. Kakskümmend viis aastat tagasi, kas polnud? Kui nad avasid Esimese Linna ja sina lahkusid teenistusest ja tõid ta siia üles. Ja teil olid lapsed ...»

«Poeg ja kaks tütart...»

«Jah, ma mäletan. On nad siin?»

«Ülal meie onnis. Künkal ootab teid tore hommikusöök. Kas te tulete?»

«See on meile suureks auks, härra Hathaway.» Kapten Wilder hüüdis raketi poole: «Lahkume laevalt!»

Nad kõndisid künkast üles, Hathaway ja kapten Wilder, neile järgnesid kakskümmend meeskonnaliiget, k$s hingasid sügavalt sisse hõredat, jahedat hommikuõhku, Päike tõusis ja oli ilus päev.

«Kas te mäletate Spenderit, kapten?»

«Ma pole teda iialgi unustanud.»

«Umbes kord aastas ma jalutan üles tema haua juurde. Näib, nagu oleks ta viimaks saanud oma tahi> mise. Ta ei tahtnud, et me siia tuleme, ja ma arvan, et nüüd on ta õnnelik, et kõik on läinud.»

«Mida te teate — kuidas ta nimi oligi? — Parkhillist, Sam Parkhillist?»

«Ta avas viinerikioski.»

«See on just tema moodi.»

«Ja läks järgmisel nädalal sõja tõttu tagasi Maa peale.» Hathaway surus käe vastu rinda ja istus äkki ühele kivirünkale. «Palun vabandust. See erutus. Näha teid jälle kõigi nende aastate järel. Pean puhkama.» Ta

169

tundis, kuidas ta süda tagus. Ta luges lööke. Asi oli väga halb.

«Meil on arst kaasas,» ütles Wilder. «Vabandage mind, Hathaway, ma tean, et te olete ise ka arst, aga parem laseme siiski meie arstil teid kontrollida...» Kutsuti arst.

«See läheb mööda,» kinnitas Hathaway. «See tuleb ootamisest, erutusest.» Ta suutis vaevalt hingata. Ta huuled olid sinised. «Teate,» ütles ta, kui arst asetas stetoskoobi ta rinnale, «näib, nagu oleksin hoidnud ennast elus kõik need aastad ainult selle päeva jaoks ja nüüd, kus te olete siin, et meid Maa peale tagasi viia, len ma rahul ja võin lihtsalt maha heita ja elust lah-uda.»

«Võtke.» Arst ulatas talle kollase pilli. «Me peaksime pigem laskma teil puhata.»

«Rumalus. Las ma ainult istun ühe silmapilgu. On hea näha teid kõiki. Hea on kuulda jälle uusi hääli.»

«Kas pill mõjub?»

«Suurepäraselt. Hakkame minema!» Nad sammusid edasi künkast üles.

«Alice, tule vaata, kes siin on!»

Hathaway kortsutas kulmu ja kummardus onni. «Alice, kas sa kuulsid?»

Naine ilmus. Hetk hiljem tulid välja kaks tütart, pikad ja kaunid, neile järgnes veelgi sihvakam poeg.

«Alice, sa ju mäletad kapten Wilderit?»

Naine kõhkles, vaatas Hathaway'le otsa, nagu ootaks ta juhiseid, ja naeratas siis: «Muidugi, kapten Wilder!»

«Ma mäletan, me lõunatasime koos õhtul enne minu väljalendu Jupiterile, proua Hathaway.»

Naine raputas tugevasti ta kätt. «Minu tütred Mar-guerite ja Susan. Minu poeg John. Te kindlasti mäletate kaptenit?»

Suruti käsi, naerdi ja juteldi.

Kapten Wilder haistis õhku. «Kas need on piparkoogid?»

«Kas te maitseksite neid?»

Kõik hakkasid askeldama. Kiiruga tassiti välja klapp-lauad, toodi lagedale kuumad road, laud kaeti taldrikute, peente damastsalvrättide ja hea lauahõbedaga. Kapten Wilder seisis ja vaatas esmalt proua Hatha-way'd ja siis ta poega ja ta kaht pikakasvulist vaikselt tilkuvat tütart. Ta vaatas neile näkku, kui nad mööda

170

vilksatasid ja ta järgis iga nende nooruslike käte liigutust ja iga ilmet nende kortsudeta nägudel. Ta istus toolile, mille tõi poeg. «Kui vana sa oled, John?»

Poeg vastas: «Kakskümmend kolm.»

Wilder nihutas kohmakalt oma nuga-kahvlit. Äkki oli ta nägu muutunud kahvatuks. Tema kõrval istuv mees sosistas: «Kapten Wilder, see ei saa õige olla.»

Poeg eemaldus, et tuua veel toole.

«Kuidas nii, Williamson?»

«Mina ise olen nelikümmend kolm, kapten. Mina käisin noore Hathaway'ga ühel ajal koolis, kakskümmend aastat tagasi. Ta ütleb, et ta on kahekümne kolme aastane; ta ainult näeb välja kahekümne kolmene. Aga see on vale. Ta peaks olema vähemalt nelikümmend kaks. Mida see tähendab, söör?»

«Ma ei tea.»

«Te näete kuidagi haige välja, söör.»

«Mul on halb olla. Tütred — nägin neid umbes kakskümmend aastat tagasi — ei ole samuti muutunud, ei ainsatki kortsu. Kas te osutaksite mulle teene? Ma tahan, et te teeksite ühe käigu, Williamson. Ma ütlen teile, kuhu minna ja mida kontrollida. Eine lõpu poole lipsake minema. See peaks teil võtma ainult kümme minutit. Koht pole siit kaugel. Ma nägin seda raketist, kui me maandusime.»

«Noh! Mida teie siin nii tõsiselt arutate?» Proua Hathaway tõstis kiiresti kulbiga suppi nende kaussidesse. «Naeratage nüüd; me oleme kõik koos, reis on möödas ja te võite end nagu kodus tunda!»

«Jah.» Kapten Wilder naeris. «Te näete tõepoolest väga hea ja noor välja, proua Hathaway!»

«Kas see jutt pole meeste moodi!»

Kapten jälgis, kuidas ta minema triivis, roosa nägu, soe, sile nagu õun, kortsudeta ja jumekas. Ta naer helises iga nalja peale, ta tassis lauale lakkamatult salateid, kordagi peatumata, et hinge tõmmata. Ja sale poeg ja vormikad tütred olid sädelevalt vaimukad nagu nende isagi, jutustades neist pikkadest aastatest ja oma kindlustatud elust, kuna nende isa noogutas uhkelt igaühele.

Williamson lipsas minema, künkast alla.

«Kuhu tema mheb?» küsis Hathaway.

«Raketti kontrollima,» lausus Wilder. «Nagu ma juba ütlesin, Hathaway, Jupiteril pole midagi, üldse mittfi midagi inimese jaoks. See käib ka Saturni ja Pluuto

171

kohta.» Wilder rääkis mehaaniliselt, oma sõnu kuula mata, ta mõtles ainult sellele, kuidas Williamson jookseb mäest alla ja ronib üles tagasi, et teatada, mis ta on leidnud.

«Tänan.» Marguerite Hathaway- täitis ta veeklaasi. Impulsiivselt puudutas kapten tema käsivart. Tüdruk ei teinud sellest väljagi. Ta ihu oli soe ja pehme.

Üle laua istuv Hathaway peatus mitu korda, pani käe oma rinnale, nagu oleks tal valus, ja kuulas siis edasi: kõnepominat, heites aeg-ajalt murelikke pilke Wilde-j riie, kellele ei näinud meeldivat mäluda piparkooke.

Williamson .naasis. Ta istus ja nokitses oma toidul kallal, kuni kapten talle kõrvalt sosistas: «Noh?»

«Ma leidsin üles, söör.»

«Ja siis?»
Williamsoni põsed olid valged. Ta pilk peatus naervatel inimestel. Tütred naeratasid väärikalt ja poeg rääkis anekdooti. Williamson ütles: «Ma läksin surnu-äl aeda.»
«Need neli risti olid seal?»
«Neli risti olid seal, söör. Nimed olid ikka veel nähtavad. Ma kirjutasin nad kindluse mõttes üles.» Ta luges valgelt paberilehelt: «Alice, Marguerite, Susan ja John Hathaway. Surnud tundmatu viiruse läbi. Juuli 2007.»
«Tänan, Williamson.» Wilder sulges silmad. «Üheksateist aastat tagasi.» Williamsoni käsi värises, «Jah.»
«Kes siis need on!»
«Ma ei tea.»
«Mida te kavatsete teha?»
«Ma ei tea ka seda.»
«Kas me ütleme teistele meestele?»
«Hiljem. Söö edasi, nagu poleks midagi juhtunud.»
«Ma pole eriti näljane, söör.»
Eine lõppes raketist toodud veiniga. Hathaway tõusis. «Teie kõikide terviseks; hea on olla jälle sõprade seltsis. Ja mu naise ja laste terviseks, kelleta ma poleks seda üle elanud. Ainult tänu nende hoolitsusele minu eest elasin edasi, oodates teie saabumist.» Ta tõstis oma veiniklaasi oma perekonnaliikmete poole, kes vaatasid iseteadlikult vastu ja langetasid silmad, kui kõik jõid.
Hathaway jõi oma klaasi tühjaks. Ta ei teinud häält, kui ta langes kummuli lauale ja libises maha. Mitme menega asetati ta voodile. Arst kummardus ta kohale
172
ja kuulas teda. Wilder puudutas arsti õlga. Arst vaatas üles ja raputas pead. Wilder põlvitas ja võttis vanamehe käe. «Wilder?» Hathaway hääl oli vaevu kuuldav. «Ma rikkusin hommikusöögi.» «Rumalus.»
«Ütelge minu eest hüvasti Alice'ile ja lastele.» «Uks hetk, ma kutsun nad.»
«Ei, ei, ärge!» hingeldas Hathaway. «Nad ei mõistaks. Ma ei tahaks, et nad aru saaksid! Ärge tehke seda!»
Wilder ei liigutanud.
Hathaway oli surnud.
Wilder ootas tükk aega. Siis ta tõusis ja kõndis eemale nagu halvatud inimrühmast Hathaway ümber. Ta läks Alice Hathaway juurde, vaatas talle otsa ja küsis: «Kas te teate, mis praegu juhtus?»
«Midagi minu abikaasaga?»
«Ta heitis just äsja hinge. Süda...» ütles Wilder naist jälgides.
«Mul on kahju,» ütles naine.
«Kuidas te end tunnete?» küsis kapten.
«Ta ei tahtnud, et me tunneksime end halvasti. Ta rääkis meile, et ühel päeval see juhtub ja ta ei tahtnud, et me nutame. Ta ei õpetanud meid, kuidas seda teha. Ta ei tahtnud, et me teaksime. Ta ütles, et kõige halvem, mis inimesega võib juhtuda, on teada, kuidas olla üksi ja teada, kuidas olla kurb ja siis nutta. Me ei tohtinud teada, mis tähendab nutta või kurb olla.»
Wilder vaatas ta käsi, pehmeid, sooje käsi ja peeni maniküüritud küüsi ja peenenevaid randmeid. Ta nägi ta saledat siledat valget kaela ja intelligentseid silmi. Lõpuks ta ütles: «Härra Hathaway tegi teie ja teie laste juures peene töö.»
«Talle oleks meeldinud seda teie suust kuulda. Ta oli nii uhke meie peale. Mõne aja pärast ta isegi unustas, et oli meid teinud. Viimases lõpus ta armastas meid ja pidas oma tõeliseks naiseks ja lasteks. Ja teatud mõttes me olemegi.»
«Te pakkusite talle palju lohutust.»

«Jah, sest aastaid järjepannu istusime me ja jutlesime. Talle meeldis väga rääkida. Ta armastas kivionni ja kaminatuld. Me oleksime võinud elada linnas korralikus majas, aga talle meeldis siin üleval, kus ta võis elada primitiivselt, kui tahtis, või moodsalt, kui tahtis. Ta rääkis mulle oma laboratooriumist ja asjadest, mida
173
ta selles valmistas. Ta varustas terve surnud Ameerika linna seal all valjuhääldajatega. Kui ta vajutas nupule, lõid terves linnas tuled põlema ja kostis hääli, nagu elaks seal kümme tuhat inimest. Seal oli lennukimüra ja autode mürinat ja kõnelevate inimeste hääli. Ta' tavatses siis istuda ja läita sigari ning meiega vestelda ja hääled linnast kandusid meieni ja vahel sekka helises telefon ja lindistatud hääl küsis härra Hathaway'lt teaduslikku või kirurgilist nõu ja ta vastas neile. Telefonihelinaga ja meiega ja linnamüraga ja oma sigariga oli härra Hathaway üsna õnnelik. Oli ainult üks asi, mida ta ei suutnud panna meid tegema,» lausus naine. «See oli vananemine. Tema muutus iga päevaga vanemaks, aga meie jäime endiseks. Ma arvan, et ta ei pannud seda pahaks. Ma arvan, ta tahtiski, et me oleksime niisugused.»

«Me matame ta sinna surnuaeda, kus on teised neli risti. Ma arvan, see meeldiks talle.»

Naine asetas kergelt oma käe ta randmele. «Ma olen selles kindel.»

Tehti korraldused. Perekond järgnes väikesele matuserongile künkast alla. Kaks meest kandsid Hathaway^ kaetud kanderaamil. Nad möödusid kivionnist ja laokuurist, kus Hathaway oli paljude aastate eest oma tööd alustanud. Wilder peatus töötoa uksel.

Kuidas küll oleks, mõtiskles ta, elada planeedil naise ja kolme lapsega ja nad sureksid, jättes su üksinda tuule ja vaikusega? Mida inimene teeks? Matab nad surnuaeda, paneb haudadele ristid ning tuleb siis töökotta tagasi ja paneb vaimujõu ja mälu ja sõrmede osa-vuse ja talendi abil tükk tükilt kokku kõik selle, mis oli naine, poeg, tütar. Käepärast all terve Ameerika linn, kust saab vajalikke varusid, võib geenius teha, mida iganes tahab.

Liiv summutas nende sammud. Kui nad pöördusid surnuaeda sisse, kühveldasid kaks meest juba labidatega hauda.

Hilja pärastlõunal pöördusid nad raketi juurde tagasi. Williamson noogutas kivionni poole. «Mis me nendega peale hakkame?» «Ma ei tea,» ütles kapten. «Kas te ajate nad ära?»

«Ära?» Kapten näis pisut üllatunud. «Seda ei tulnud mul kordagi mõttesse.»
174
«Te ei võta neid ometi meiega kaasa?»

«Ei, see oleks kasutu.»

«See tähendab, et te kavatsete nad siia jätta, niimoodi nagu nad on!»

Kapten ulatas Williamsonile püstoli. «Kui teie suudate selles suhtes midagi ette võtta, olete te rohkem mees kui mina.»

Viie minuti pärast naasis Williamson higisena onnist. «Võtke oma püstol. Ma mõistan nüüd, mida te mõtlete. Ma läksin püstoliga onni. Üks tütardest naeratas mulle. Sama tegid teised. Naine pakkus mulle tassi teed. Jumal, see olnuks mõrv!»

Wilder noogutas. «Enam kunagi ei saa olema midagi nii peent nagu nemad. Nad on ehitatud, et vastu pidada kümme, viiskümmend, kakssada aastat. Jah, neil on niisama palju õigust. . . elule nagu teil või minul või ükskõik kellel meist.» Ta koputas oma piibu tühjaks. «Noh, astuge pardale. Me hakkame startima. See linn on omadega läbi, me ei hakka seda kasutama.»

Oli hiline pärastlõuna. Tõusis külm tuul. Mehed olid pardal. Kapten kõhkles. Williamson lausus: «"Ärge ütelge, et lähete tagasi nendele head aega ütlema?»

Kapten vaatas Williamsonile külmalt otsa. «Pole teie asi.»

Wilder sammus üles onni poole läbi pimeneva tuule. Mehed raketis nägid ta varju viivitamas kivionni ukseavas. Nad nägid naise varju. Nad nägid, kuidas kapten surus ta kätt.

Mõne silmapilgu pärast tuli ta joostes raketi juurde tagasi.

Öödel, kui tuul puhub üle surnud merepõhja ja läbi kuusnurksete kividega surnuaia, üle nelja vana ja ühe uue risti, põleb madalas kivionnis tuli, ning kui tuul ulub ja tolm tuiskab ja külmad tähed põlevad, istub seal neli kuju, üks naine, kaks tütart, üks poeg, kes ilma mingi põhjuseta hoolitsevad madala tule eest, vestlevad ja naeravad.
Öö öö järel igal aastal ja ilma mingi põhjuseta tuleb naine välja ja vaatab taevast, kaua aega, käed tõstetud, vaatab Maa rohelist kuma isegi teadmata, miks ta vaatab, ja läheb siis tagasi, viskab hagu tulle ja tuul tõuseb ja surnud meri on endiselt surnud.

August 2026: Kord tulevad soojad vihmad

Elutoas laulis kell: Tik-tak, kell on seitse, tõusta aeg, tõusta aeg, kell on seitse] Laulis, nagu kardaks ta, et keegi ei tõuse. Hommikune maja puhkas tühjana. Kell tiksus edasi, aina korrates oma manitsust tühjuses. Seitse üheksa, hommikust sööma, seitse üheksa! Köögis tuli eineahjust susisev ohe ja soojast sisemusest heideti välja kaheksa tükikest suurepäraselt pruuniks röstitud leiba, kuus praetud muna, rebud ülespoole, kuusteist viilu peekonit, kaks kohvi ja kaks klaasi jahedat piima.
«Täna on 4. august 2026,» lausus teine hääl köögisei-nalt, «Allendale'i linnas, Californias.» Hääl kordas kuupäeva kolm korda, et see paremini meelde jääks. «Täna on härra Featherstone'i sünnipäev. Täna on Tilita pulma-aastapäev. Vaja on tasuda kindlustusmaks, samuti vee-, gaasi- ja elektriarve.»
Kusagil seinte sees plõksusid releed, elektrisilmade all libisesid mälulindid.
Kaheksa üks, tik-tak, kaheksa üks, ruttu kooli, ruttu tööle, jooksuga, jooksuga, kaheksa üks! Aga ei pauku-nud ükski uks, ei summutanud ükski vaip kummitaldade pehmet astumist. Väljas sadas vihma. Ilmakastike esiuksel laulis tasakesi: «Vihmake, vihmake, jää ometi järele; kummikud, vihmakuued igaühele...» Ja vihm rabistas vastu tühja maja, mis vastu kajas.
Väljas garaažis tilises kell ja uks kerkis, tuues nähtavale ootava auto. Pärast pikka ootamist langes uks jälle alla.
Kella poole üheksaks oli muna krimpsu tõmbunud ja röstitud leib kivikõva. Alumiiniumist kiil kraapis nad kraanikaussi, kust kuum vesi nad keerutades metallkur-gust alla viis, ära neelas ja minema loputas, edasi kaugesse merre. Mustad toidunõud lasti keeva veega täi-detud nõudepesijasse ja tulid sealt välja, läikivad ja kuivad.
Üheksa viisteist, laulis kell, koristamisaeg.
Seinasisestest urgudest vilksasid välja tillukesed hiir-robotid. Toad kubisesid pisikestest puhastavatest, üleni kummist ja metallist loomakestest. Nad vopsasid vastu toole, tiirutades oma vurrudest kombitsaid, sõtkudes vaiba plüüšpinda, õrnalt iroedes peidetud tolmu. Siis, nagu salapärased sissetungijad, lipsasid oma urgudesse. Nende roosad elektrisilmakesed tuhmusid, Maja oli puhas.

Kell kümme. Vihma tagant tuli nähtavale päike. Maja seisis üksikuna varemeiks ja tuhaks muutunud linnas. See oli ainus maja, mis oli jäänud püsti, öösiti saatis rusudes linn enesest välja radioaktiivset hõõgust, mida võis näha mitme miili taha.
Kümme viisteist. Aia veepihustid tiirutasid kuldsete lätetena, täites lembe hommikuõhu laialipudeneva sädelusega. Vesi trummeldas vastu aknaklaase, jooksis maha mööda söestunud läänepoolset seina, kust maja oli oma valgest värvist ühtlaselt lagedaks põlenud. Kogu maja läänekülg oli must, välja arvatud viis laiku. Siin värvisiluett mehest, kes niidab muru. Siin nagu foto kummargil naisest, kes nopib lilli. Veelgi kaugemal edasi ühe hetke vältel puusse põlenud kujutised —> väike poiss, käed paisatud üles õhku; kõrgemal õhku visatud palli jäljend, ja poisi vastas tüdruk, käed tõusnud püüdma palli, mis kunagi temani ei jõudnud.
Viis värvilaiku — mees, naine, lapsed, pall — jäid. Ülejäänu oli õhukene söestunud kiht.

Õrn pihustivihm täitis aia kahaneva valgusega.

Kui hästi oli see maja kuni selle päevani säilitanud oma rahu. Kui ettevaatlikult oli ta pärinud: «Kes seal käib? Kuidas on parool?» ja saamata vastust hulkuvate rebaste ja näuguvate kasside käest, oli ta sulgenud oma aknad ja tõmmanud ette rulood enesekaitse vanapiiga-likult mõtliku tähelepanelikkusega, mis oli lähedane mehaanilisele paranoiale.

Maja värises iga heli puhul. Kui varblane riivas akent, kargas ruloo üles. Ehmunud lind lendas minema! Ei, isegi lind ei tohtinud maja puudutada!

Maja oli nagu altar kümne tuhande kirikuteenriga, suurte ja väikestega; kes jutlustas, kes mängis orelit, kes laulis kooris. Aga jumalad olid lahkunud ja religioosne rituaal jätkus mõttetult, kasutult.

Keskpäev.

Koer vingus värisedes majaesisel välistrepil.

Esiuks tundis koera häälest ära ja avanes. Koer, kunagi suur ja lihav, nüüd kondine ja vermeis, läks sisse ja kõndis poriseid jälgi maha jättes läbi maja. Tema taga vurisesid vihased hiired, vihased sellepärast, et pidid pori üles korjama, vihased sellepärast, et see oli tülikas.

Vaevalt puhus tuul ukse alt mõne leheraasu sisse, kui juba plõksatasid lahti seinapaneelid ja vasksed rotid-küürijad vupsasid välja. Süüdiolev tolm, juuksekarv või

177.

paberiprügi haarati pisitillukeste teraslõugade vahele ja toimetati kiiremas korras urgu. Sealt viis tee mööd torusid alla keldrisse, kus praht puistati tuhastusahju ohkivasse kurku. Ahi istus seal nagu õel Baal pimedas nurgas.

Koer jooksis trepist üles, haukudes hüsteeriliselt iga ukse taga, viimaks taibates, nagu majagi taipas, et siin valitses ainult vaikus.

Ta nuuskis ninaga õhku ja kraapis köögiust. Uks taga tegi ahi pannkooke, mis täitsid maja ohtra praadi-mislõhna ja vahtrasuhkrusiirupi aroomiga.

Koeral tilkus ila suust, kui ta lamas ukse juures, nuuskis õhku, silmad pööratud tule poole. Ta jooksis metsi kult ringiratast, hammustas oma saba, tiirles hullunul ja suri. Ta laip lebas tund aega elutoas.

Kell on kaks, laulis hääl.

Viimaks, haistes kerget kodulõhna, sumisesid hiirt rügemendid lagedale niisama pehmelt nagu lendleva hallid lehed elektrituules.

Kaks viisteist.

Koer oli kadunud.

Keldris lõi tuhastusahi äkki lõkkele ja sädemetepöö-ris hüppas korstnasse. Kaks kolmkümmend viis.

Maja siseõue seintest võrsusid välja bridžilauad Mängukaardid lappasid end hunnikutesse. Tammepuus pingile ilmusid martini'd munasalatileivakestega. Muusika mängis.

Aga lauad olid vait ja kaardid lebasid puutumatult.

Kell neli klappisid lauad end kokku nagu suured liblikad ja läksid tagasi paneelitud seinte sisse.

Neli kolmkümmend. Lastetoa seinad kumasid.

Loomad omandasid kuju: kollased kaelkirjakud, sini sed lõvid, roosad antiloobid, lillad pantrid ajasid en tagajalgadele püsti mingis klaasmassis. Seinad olid klaasist. Läbi nende nägi värvi- ja fantaasiamaailma. Peidetud filmid liikusid kellamehhanismi abil üle hästi õlitatud hammasrattakeste ja seinad elasid. Lastetoa põrand oli kootud nii, et see sarnanes kähara kaerahelbepudru-aasaga. Üle selle jooksid alumiiniumist prussakad ja rauast kilgid ja kuumas liikumatus õhus värelesid õrnad punasekirjalised liblikad teravas loomajälgede lõhnas! Kostis hääli, nagu oleks suure punutud kollase taru täis

mesilasi kinni pimeda lõõtsa sees, nurruva lõvi laiska üminat. Ja seal oli okaapi jalamüdinat ja värske džunglivihma sahinat, nagu langeksid kabjad suve tärgeldatud rohule. Nüüd sulasid seinad kõrbenud rohuga kaugusteks miilide ulatuses ja soojaks lõputuks taevaks. Loomad tõmbusid tagasi okastihnikutesse ja vee-urgudesse. Oli laste tund.

Kell viis. Vann täitus selge kuuma veega.

Kell kuus, seitse, kaheksa. Lõunaroad manipuleerisid nagu maagilised trikimeistrid ja kabinetis käis kolks. Metalljalast, mis seisis kamina vastas, milles praegu lõkendas soe tuli, kargas välja sigar, pooletolline pehme hall tuhajupp otsas, suitses, ootas.

Kell üheksa. Voodid soojendasid end varjatud vooluringist, sest ööd olid siin jahedad.

üheksa viis. Üks hääl küsis kabineti laest:

«Proua McClellan, millist luuletust sooviksite täna õhtul?»

Majas oli vaikus.

Viimaks ütles hääl: «Kuna te ei näi midagi eelistavat, valin luuletuse huupi.» Algas vaikne saatemuusika häälele. «Sara Teasdale. Nagu ma mäletan, teie lemmik ...

Taas tulevad vihmad, maa värskendab end,
taas vihiseb pääsude vilgas lend,
taas tiigil öös laulab konnade koor ja kirsipuu väreleb valge loor,
ja madalal traataial lepalind
taas vilistab, leekivais sulgedes rind;
ning sõjast väljagi keegi ei tee,
ei tea ega märka, kui möödas on see.
Ja lind ega puu ei hooli sest, et pole ühtainustki inimest,
ning virguv kevadki vaevalt vist siis märkab inimsoo kadumist.»

Tuli põles kivikaminas ja sigar kukkus jupp-jupilt vaikseks tuhakuhilaks tuhatoosis. Tühjad toolid istusid vastamisi vaikivate seinte vahel ja muusika mängis.

Kell kümme hakkas maja välja surema.

Puhus tuul. Murdunud puuoks raksatas läbi köögiakna. Pudelis seisnud lahusti, puhastamisvedelik, vajus üle pliidi laiali. Ühe hetkega oli ruum leekides!

«Tuli!» karjus üks hääl. Majalambid lõid põlema, vee-pumbad paiskasid lagedest vett. Aga lahusti valgus üle linoleumi, nilbates, süües end köögiukse alt läbi, samal ajal kui juba terve hääletkoor hüüdis: «Tuli, tuli, tuli!»

Maja püüdis ennast päästa. Uksed sulgusid tihedasti, aga kuumus oli purustanud aknad, tuul puhus sisse ja õhutas tuld.

Maja andis järele, kui tuli kümne biljoni vihase sädemega liikus leegitseva kergusega toast tuppa ja siis trepist üles. Samal ajal trügisid siblivad vesirotid hädavaevu seinte seest välja, pritsisid välja oma vee ja jooksid uut tooma. Ja seinasisesed pihustid saatsid alla mehhaanilisi vihmavalinguid.

Aga oli liiga hilja. Kusagil jäi ohates üks pump seisma. Kustutav vihm lakkas. Tagavaravesi, mis paljude vaiksete päevade jooksul oli täitnud vanne ja pesnud nõusid, oli otsas.

Tuli läks praksudes trepist üles. Ta toitus ülemiste saalide Picassodest ja Matisseldest nagu hõrgutistest, põletades pealt maha õlist ihu, õrnalt kräsutades lõuendid mustadeks naastukesteks.

Nüüd lamas tuli voodites, seisis akendel, muutis drapeeringute värvi!

Ja siis ilmusid abiväed.

Pööninguluukidest piilusid alla mitte midagi nägevad robotinäod, mis purskasid rohelist kemikaali oma kraansuudest.

Tuli taganes, nagu seda peaks tegema isegi elevant, nähes surnud madu. Nüüd oli seal kakskümmend madu, mis materdasid tuld rohelise vahu puhta külma mürgiga.

Aga tuli oli kaval. Ta oli saatnud leeke majast välja, üles läbi pööningu, pumpade juurde. Plahvatus! Pööningul asetsev aju, mis juhtis pumpasid, lendas risttaladel pronkskildudeks.
Tuli tormas tagasi igasse seinakappi ja nilpsas riideid, mis neis rippusid.
Maja vappus, tammepuust kondid, tema alasti luukere lömitamas kuumuse käes, juhtmed, maja närvid paljastatud, nagu oleks kirurg naha maha rebinud, et lasta punastel veenidel ja juussoontel võbeleda kõrbenud
180
õhus. Appi, appi! Tuli! Jookske, jookske! Kuumus prõksutas katki peegleid, nagu oleks tegu hapra jääkirmetisega. Ja hääled halasid -- tuli, tuli, jookske, jookske, nagu oleks see mõni kurb lastelauluke, tosin häält, kõrged, madalad nagu surevad lapsed laanes, üksinda, üksinda. Ja hääled vaibusid sedamööda, kuidas traatidelt paukus lahti isolatsioon. Üks, kaks, kolm, neli, viis häält suri.
Lastetoas põles džungel. Sinised lõvid möirgasid, pur-purpunased kaelkirjakud tormasid minema, pantrid jooksid värvi muutes ringiratast ja kümme miljonit looma kadus joostes tule eest kauge aurava jõe poole ...
Suri veel kümme häält. Tulelaviini all võis veel viimasel hetkel kuulda teisi unustusse jäänud koore aega teatamas, muusikat mängimas, kaugjuhitava muruniitjaga muru niitmas või meeleheitlikult välja tõukamas ja sisse tõmbamas vihmavarju kord kinni paukuvast, kord avanevast esiuksest, tuhat asja korraga teoksil nagu kellakaupluses, kus iga kell hullununa lööb täistunde ikka enne või pärast teist. Hullumeelse segaduse stseen ja ometi oli kõiges mingi ühtsus: laulmine, kisa, paar puhastajat hiirekest kargas vapralt esile, et kanda ära seda koledat tuhka! Ja üks hääl deklameeris üleva hoolimatusega antud olukorda ignoreerides valjusti luulet tulises kabinetis, kuni kõik filmirullid ära põlesid, kuni kõik traadid kärbusid ja vooluringid katkesid.
Tuli lennutas maja õhku ja laskis sel lapikuna maha prantsatada, puhkides välja sädemetevihma ja suitsu.
Hetk enne tule- ja puidusadu võis näha, kuidas ahi valmistas köögis psühhopaadi kiirusega hommikueinet, kümme tosinat muna, kuus pätsi röstitud leivakesi, kakskümmend tosinat peekoniviilu, mis, tule poolt nahka pandud, sundisid ahju uuesti hüsteeriliselt sisise-des tööle!
Raksatus. Pööning langes raginaga kööki ja elutuppa. Elutuba keldrisse, kelder alumisse keldrisse. Sügav-külmutus, tugitool, filmilindid, traadistik, voodid — kõik olid nagu luukered paisatud ühte korratusse hunnikusse sügaval all.
Suits ja vaikus. Suur hulk suitsu.
Idas hakkas nõrgalt valendama koit. Varemete vahel oli püsti üksik sein. Seina sees kordas hääl ikka ja jälle, isegi siis kui päike tõusis valgustama seda kuhjunud kiviprügi ja auru: «Täna on 5. august 2026, täna on 5. august 2026, täna on ,,,»
181

Oktoober 2026: Miljoniaastane piknik

Kuidagi tuli mamps lagedale mõttega, et võib-olla meeldiks kogu perekonnale kalastama minna. Kuid need polnud mampsi sõnad, Timothy teadis seda. Need olid papsi sõnad ja mamps kasutas neid miskipärast tema asemel.
Paps liigutas oma jalgu Marsi kiviklibus ja nõustus. Nii tekkis otsekohe sagimine ja hõikamine, väga kiiresti topiti laagrivarustus kapslitesse ja konteineritesse, mamps libistas enese reisidžemprisse ja pluusi, paps toppis värisevi käsi oma piibu täis, silmad kogu aeg Marsi taeva poole, ja kolm poissi kuhjusid röökides mootorpaati, ükski neist ei pidanud tegelikult mampsil ja papsil silma peal, välja arvatud Timothy.
Paps vajutas nupule. Paat saatis sumiseva heli üles taeva poole. Paat rühkis ninaga vett lahutades edasi ja perekond karjus: «Hurraa!»
Timothy istus papsiga paadipäras, tema tillukesed sõrmed papsi karvaste käte peal, jälgides kanalikäänakut, mis jättis seljataha murenenud kivise paiga, kuhu nende perekonna

rakett oli Maa pealt tulles maabunud. Ta mäletas viimast ööd enne Maalt lahkumist, seda sagimist ja ruttamist', raketti, mille isa oli kusagilt kuidagimoodi leidnud, ja juttu puhkuseveetmisest Marsi peal. Kole pikk tee puhkusele minekuks, aga nooremaid vendi arvestades ei ütelnud Timothy midagi. Nad jõudsid Marsile ja seal oli esimene asi, mis nad ette võtsid, kalaleminek.

Papsi silmis oli naljakas pilk, kui paat läks kanalit-pidi ülesvoolu. Pilk, mida Timothy ei osanud lahti mõtestada. Selles oli tugevat sära ja midagi kergendustunde taolist. See pani sügavad kortsud kurvastuse või nutu asemel naerma.

Jahtuv rakett jäi käänaku taha ja oligi kadunud.

«Kui kaugele me läheme?» Robert pladistas käega vees. Käsi nägi välja nagu väike krabi lillakais laineis.

Paps hingas sügavasti välja. «Miljon aastat.»

«Jessuke,» ütles Robert.

Ema osutas kalda poole, sirutades välja pehme, pika käe. «Seal on üks surnud linn.»

Nad vaatasid ootusärevuse õhinas näidatud suunas, ja surnud linn oli surnud, ainuüksi nende jaoks, uneledes suve kuumas vaikuses, mille Marsi tarvis oli kujundanud marslasest meteoroloog.

182

Ja papsile näis meeldivat, et see oli surnud.

See oli kasutu lade roosasid kive, mis magasid liiva-kõrgendikul, mõned ümberkukkunud sambad, üksildane kirst pühaku jäänustega ja siis jälle aina liiv. Mitte midagi muud miilide ulatuses. Valge kõrb kanali ümber ja sinine kõrb selle kohal.

Just siis tõusis lendu üks lind. Nagu kivi, mis visatud sinisele tiigile, puudutades vett, laskudes sügavale ja kadudes.

Papsi nägu väljendas hirmu, kui ta seda nägi. «Ma arvasin, et see on rakett.»

Timothy vaatas sügavasse taevaookeani, püüdes näha Maad ja sõda ja varemeis linnu ja mehi, kes tapsid üksteist sellest päevast alates, kui tema sündis. Aga ta ei näinud midagi. Sõda oli niisama eemal ja kauge nagu kaks kärbest, kes leppimatult võitlevad suure kõrge ja vaikse katedraali kaarvõlvi all. Ja just niisama mõttetu.

William Thomas pühkis laupa ja tundis oma käsivarrel poja käe puudutust, erutusest värisevat nagu noor tarantel. Ta vaatas lahkelt naeratades pojale otsa. «Kuidas on, Timmy?»

«Vahva, paps.»

Timothy polnud päriselt suutnud ära arvata, mis tiksus selle tohutu, täiskasvanud mehhanismi sees tema kõrval. Hiiglasuure kullininaga, päikesest põlenud, kes-tendava nahaga mehes — ja tulistes sinisilmades, mis olid nagu ahhaat-nipsukivikesed, millega sai Maa peal Suviti pärast kooli mängitud, ja pikkades sambataolis-tes säärtes, mis olid kätketud lotendavatesse ratsapüks-tesse.

«Mida sa nii hoolega vaatad, paps?» «Ma otsisin maist loogikat, kainet praktilist mõistust, head valitsust, rahu ja vastutust.» «Kas see kõik on seal olemas?»

«Ei. Ma ei leidnud seda. Seda pole seal enam olemas. Võib-olla ei saa seda seal enam kunagi olema. Võibolla me petsime end arvates, et see kunagi on seal olnud.»

«Uh?»

«Vaata, kala,» ütles paps, osutades käega.

Kõigi kolme poisi suust pääses valla heledahäälne lärm, kui nad paati kõigutasid ja omi õrnu kaelu venitasid, et paremini näha. Nad ohhetasid ja ahhetasid.

183

Hõbedane rõngaskala ujus neist vcngeldes mööda ja sulgus nagu iiris otsemaid ümber toiduraasukeste, et neid assimileerida.

Paps vaatas seda. Ta hääl oli sügav ja tasane.

«Just nagu sõda. Sõda ujub ringi, näeb toitu, tõmbub koomale. Silmapilk hiljem on Maa läinud.»

«William,» ütles mamps.

«Andesta,» ütles paps.

Nad istusid vaikselt ja tundsid, kuidas kanali vesi voolas jaheda, kiire ja klaasisena. Ainus hääl oli mootori sumin ja vee vulin, päike paisutas õhku.

«Millal me marslasi näeme?» hüüdis Michael.

«Võib-olla üsna pea,» ütles isa. «Võib-olla täna õhtul.»

«Aga marslased on ju nüüd surnud rass,» sõnas mamps.

«Ei ole. Küll ma näitan teile mõnda marslast,» ütles paps.

Timothy kortsutas selle peale kulmu, aga ei lausunud sõnagi. Kõik oli nii veider. Puhkus ja kalastamine ja inimestevahelised pilgud.

Teised poisid olid juba ametis, et oma tillukestest käekestest teha silmadele vari ja piiluda selle alt kanali seitsme jala kõrguse kivikalda poole, otsides marslasi.

«Missugused nad välja näevad?» tahtis Michael teada.

«Sa tunned nad ära, kui sa neid näed.» Paps muheles ja Timothy nägi, kuidas pulss tuksus ta põses.

Ema oli sale ja pehme, kullakarva juuksed palmi-kuina ümber pea nagu tiaara ja silmad varjus voolava sügava jaheda kanalivee värvi, peaaegu punakasviolet-sed, neisse kinni jäänud merevaigutäpikestega. Ta silmades võisite näha ta mõtteid ringi ujumas nagu kalu — mõned heledad, mõned tumedad, mõned kiired, väledad, mõned aeglased ja kerged, ja mõnikord, nagu siis, kui ta vaatas sinna, kus asus Maa, oli neis ainult värv ja muud ei midagi. Ta istus paadininas, üks käsi puhkas paadiserval, teine ta tumesiniste pükste süles, ja seal, kus ta pluus avanes nagu valge lill, oli näha kriipsuke päikesest pruunistunud pehmet kaela.

Ta vaatas kogu aeg ettepoole, et näha, mis seal on, ja kuna ta ei näinud küllalt selgesti, vaatas ta tagasi oma abikaasa poole, ja nägi läbi tema silmade, niisiis peegeldunult, seda, mis oli ees, ja et mees lisas sellele peegeldusele osa enesest, kindlameelse vankumatuse, siis naise nägu lõõgastus nõusolevalt ja ta pöördus tagasi, teades äkki, mida otsida.

184

Timothy vaatas ka. Aga ta nägi ainult nagu pliiatsiga tõmmatud joonsirget kanalit, mis violetsena läks läbi laia madala oru, mida piirasid lamedad murenenud künkad, ja ikka edasi, kuni kadus silmapiiri taha. Ja see kanal aina jätkus, läbi linnade, mis oleksid krõbisenud nagu põrnikad kuivanud kolbas, kui seda raputada Sada või kakssada linna, mis nägid kuumi suvepäeva unenägusid ja jahedaid suveöö unenägusid.

Nad olid tulnud miljoneid miile selle lõbusõidu pärast — et kalastada. Aga raketis oli olnud kuulipilduja. See oli puhkuseveetmine. Aga milleks kogu see toidutagavara, enam kui küllalt, et jätkuda aastateks, mis jäeti peidetuna sinna raketi lähedale? Puhkuseveetmine. Vahetult puhkuseveetmise loori taga polnud õrn naerunägu, vaid midagi karmi ja luiset ja võib-olla hirmuäratavat. Timothy ei suutnud seda loori kergitada ja teised kaks poissi olid ametis sellega, et olla vastavalt kümne- ja kaheksa-aastased.

«Ikka veel mitte ühtegi marslast. Hull lugu.» Robert pani oma V-kujulise lõua kätele ja põrnitses kanalit.

Paps oli kaasa võtnud aatomiraadio, mis oli kinnitatud ta käerandmele. See funktsioneeris vanamoelisel printsiibil: teda tuli hoida vastu luid, kõrva ääres, ja selle võnked kandusid laulu või kõnena sinuni. Paps kuulas seda praegu. Ta nägu sarnanes ühega neist kokkuvarisenud Marsi linnadest, sisse langenud, kuivaks imetud, peaaegu surnud.

Siis ta andis selle mampsile kuulamiseks. Viimase suu vajus lahti.

«Mis ...» tahtis Timothy küsida, aga küsimus jäi lõpetamata.

Sest samal momendil toimus kaks hiiglaslikku, üdini raputavat plahvatust, mis teineteist paisutasid. Neile järgnes pool tosinat väiksemat põrutust.

Paps tõstis järsult pea ja suurendas jalamaid paadi kiirust. See raputas Robertist ta kabuhirmu välja ning kutsus esile hirmu-, ent samal ajal ka ülima rõõmujoovastuse kilkeid Michaelilt, kes klammerdus mampsi jalf gade ümber ja jälgis, kuidas vesi märja kosena ta nina eest mööda kohises.

Paps kallutas paadi kõrvale, vähendas kiirust ja pööras sõiduki väikesesse harukanalisse igipõlise, laguneva kivist sadamasilla alla, mis lõhnas krabide järele. Paat rammis silda nii kõvasti, et nad kõik paiskusid ettepoole, aga keegi ei saanud viga, ja juba oli paps end

185

ümber pööranud, et vaadata, kas kanalil tekkinud kerge lainetus on küllaldane, et reeta nende teed peidupaika. Lained veeresid üle kanali, limpsasid kive ja veeresid tagasi, et teistega kohtuda, raugedes päikese sillerduses. See kõik hajus.

Paps kuulatas. Seda tegid kõik teisedki.

Papsi hingamine kajas nagu rusikahoobid vastu külma, märja sadamasilla kive. Mampsi kassisilmad ainult jälgisid isa, et tabada mõnda vihjet, mida teha edasi.

Paps lõõgastus ja hingas sügavasti välja, naerdes iseenese üle.

«Rakett, muidugi. Mina muutun ka närviliseks. Rakett.»

Michael küsis: «Mis juhtus, paps, mis juhtus?»

«Oh, me ainult lasime oma raketi õhku, see oli kõik,» ütles Timothy, püüdes häälele anda asjalikku tooni. «Ma olen ennegi kuulnud rakette õhku lastavat. Meie oma lihtsalt lendas õhku.»

«Miks me oma raketi õhku lasksime?» küsis Michael. «Ah, paps?»

«See käib mängu juurde, rumalake!» ütles Timothy.

«Mäng!» Michael ja Robert armastasid seda sõna.

«Isa kombineeris asja nii, et see lendab õhku ja keegi ei saa teada, kus me maandusime või kuhu läksime! Juhul, kui nad üldse kunagi tuleksid vaatama, saate aru?»

«Oi, saladus!»

«Oma rakett ajas hirmu peale,» möönis paps ma nipsile. «Ma olen tõesti närviline. Rumal mõelda, et enam üldse on rohkem rakette. Välja arvatud üks, võibolla, kui Edwards ja ta naine pääsevad oma laevaga tulema.»

Ta pani oma tillukese raadio jälle kõrva juurde. Kahe minuti pärast laskis ta oma käe langeda, nagu teie laseksite kukkuda kaltsu.

«Nüüd lõpuks on see läbi,» ütles ta mampsile. «Just praegu lakkas raadio töötamast. Kõik teised saate jaamad maailmas on hävinud. Viimase paari aasta jooksul kuivas nende arv kokku paarile-kolmele. Nüüd on eetris täielik vaikus. Ja arvatavasti jääbki kõik vait.»

«Kui kauaks?» küsis Robert.

«Võib-olla sinu lapselapselapsed kuulevad seda jälle,» lausus paps.

Viimaks juhtis ta paadi jälle kanali keskele ja nad

186

jätkasid oma teekonda selles suunas, kust nad olid tulnud.

Aeg muutus hiliseks. Päike oli juba loojas ja terve rida surnud linnu oli neil veel ees.

Paps vestles väga vaikselt oma poegadega. Varem oli ta tihti olnud käre, kaugel, nagu eemalseisev, aga nüüd patsutas ta nende päid,, ütles ainult paar sõna, aga nad tundsid ta lähedust.

«Mike, vali üks linn.»

«Mis, paps?»

«Vali üks linn, pojake. Üks neist linnadest, millest me möödume.»

«Hea küll,» ütles Michael. «Kuidas ma valin?»

«Vali see, mis sulle kõige rohkem meeldib. Teie, Robert ja Tim, ka. Valige linn, mis teile kõige rohkem meeldib.»

«Mina' tahan linna, milles on marslased,» ütles Michael.

«Selle sa saad,» sõnas paps. «Ma luban.» Ta sõnad olid määratud lastele, aga silmad otsisid mampsi.

Kahekümne minuti jooksul möödusid nad kuuest linnast. Paps ei rääkinud enam midagi plahvatustest, talle näis hoopis rohkem huvi pakkuvat oma poegadega nalja heita, neid õnnelikena näha.

Michaelile meeldis esimene linn, millest nad möödusid, aga sellele pandi veto peale, sellepärast et kõik kahtlesid kiiresti langetatud otsuste õigsuses. Teine linn ei meeldinud mitte kellelegi. See oli Maa inimeste asundus, ehitatud puust -ja juba saepuruks maandumas. Timothyile meeldis kolmas linn, sellepärast et see oli suur. Neljas ja viies olid liiga väikesed, kuid kuues leidis ühise heakskiidu, kaasa arvatud ema, kes ühines nende hüüatustega «jessas», «tohoo-tont» ja «vaata seda»!

Linnas seisis püsti veel viiskümmend või kuuskümmend päratu suurt hoonet, tänavad olid tolmused, kuid sillutatud ja siin-seal võis näha paari vana tsentrifuug-purskkaevu väljakutel märjalt tuksumas. See oli ainus elumärk — purskuv vesi pärastlõuna päikeses.

«Just see linn,» ütlesid kõik.

Tuurinud paadi sadamasilda, hüppas paps välja.

«Siin me olemegi. See on meie. Siin me hakkamegi nüüdsest peale elama!»

«Nüüdsest peale?» Michael ei uskunud. Ta tõusis püsti, vaatas ringi ja pöördus siis, et heita pilk tagasi

187

sinna, kus enne oli seisnud rakett. «Aga kuidas jääb raketiga? Kuidas jääb Minnesotaga?»

«Siin,» ütles paps.

Ta surus tillukese raadio Michaeli blondi pea vastu. «Kuula.» Michael kuulas. «Mitte midagi,» ütles ta.

«Õigus. Mitte midagi. Enam ei ole üldse mitte midagi. Pole enam Minneapolist, pole enam rakette, pole enam Maad.»

Michael kaalus natuke aega seda surma puistavat uudist ja hakkas siis väikeste kuivade nuuksetega tihkuma.

«Jäta nutt,» lausus paps järgmisel hetkel, «Ma annan sulle hulga rohkem vastu, Mike!»

«Mida?» Michael hoidis pisaraid tagasi, ise uudishimulik, kuid valmis kohe jätkama, juhul kui papsi edasised uudised osutuvad niisama rahutusttekitavateks.

«Ma annan sulle selle linna, Mike. See on sinu oma.»

«Minu?»

«Sinu ja Roberti ja Timothy, teie kõigi kolme oma.»

Timothy kargas paadist välja. «Vaadake, poisid, kõik meie jagu! Kõik see!» Ta mängis papsiga tema mängu kaasa, mängis suurejooneliselt ja mängis hästi. Pärast, kui kõik oli möödas ja asi lahendatud, võis ta üksinda eemale minna ja nutta kümme minutit. Aga nüüd oli see ikka veel mäng, ikka veel perekondlik väljasõit ja poisse tuli lasta edasi mängida.

Mike hüppas koos Robertiga välja. Nad aitasid mampsi.

«Olge oma õega ettevaatlikud,» ütles paps ja keegi ei saanud aru, mida ta sellega mõtles. Seda taibati alles
palju aega hiljem.

Nad ruttasid suurde roosadest kividest linna, sosistades isekeskis, sellepärast et surnud linnadel on komme sundida teid sosistama, vaatama, kuidas päike loojub.

«Umbes viie päeva pärast,» ütles paps vaikselt, «ma lähen tagasi sinna, kus oli meie rakett, toon varemetesse peidetud toidu siia ning vaatan seal ringi Bert Edwardsi, ta naise ja tütarde järele.»

«Tütarde?» küsis Timothy. «Kui palju neid on?»

«Neli.»

«Ma võin juba ette ütelda, et sellest tuleb hiljem tüli.» Mamps noogutas aeglaselt,

188

«Tüdrukud.» Michael tegi näo, nagu iidsel marslaste kivikujul. «Tüdrukud.»

«Kas nemad tulevad ka raketiga?»

«Jah. Kui neil õnnestub. Perekonnaraketid on tehtud selleks, et reisida Kuu peale, mitte Marsile. Meil vedas, et me kohale jõudsime.»
«Kust sa raketi said?» sosistas Timothy, sest teised poisid jooksid parasjagu eespool.
«Säästudest. Ma hoidsin kakskümmend aastat raha kokku, Tim. Mul oli see ära peidetud, heas lootuses, et seda ei lähe kunagi vaja. Ma oleksin pidanud raketi valitsusele üle andma, sõja tarvis, aga ma mõtlesin kogu aeg Marsile ...»
«Ja piknikule!»
«Õigus. See jäägu aga meie kahe vahele. Kui ma nägin, et Maa peal on varsti kõigel lõpp, kui ma olin viivitanud viimase silmapilguni, pakkisin ma teid peale, Bert Edwardsil oli ka rakett peidus, aga me otsustasime lahkuda eraldi, igaks juhuks, kui keegi peaks meid proovima alla tulistada.»
«Miks sa raketi õhku lasksid, paps?»
«Sellepärast, et me enam kunagi ei saaks tagasi pöörduda. Ja kui keegi neist õelatest inimestest kunagi peaks juhtuma Marsile tulema, siis nad ei saa teada, et meie siin oleme.»
«Kas sa sellepärast vahidki kogu aeg taevasse?»
«Jah, see on rumal. Nad ei tule meile kunagi järele. Neil pole millegagi tulla. Ma olen liiga ettevaatlik,»
Michael tuli joostes tagasi. «Kas see on tõega meie linn, paps?»
«Kogu see neetud planeet kuulub meile, poisid. Kogu see pagana planeet.»
Nad seisid seal, Künka Kuningas, Kuhja Pea, Kõige Valitseja, Laitmatud Monarhid ja Presidendid, püüdes mõista, mida tähendab omada maailma ja kui suur maailm tegelikult on.
Öö laskus kiiresti selles hõredas õhus ja paps jättis nad väljakule vett puistava purskkaevu juurde. Ta läks tagasi paadi juurde ning naasis, kandes suurt paberi-punti.
Ta pani paberid ühe vana hoovi peale hunnikusse ja pistis neile tule otsa. Et sooja saada, kükitasid nad tule paistel ja naersid ja Timothy nägi, kuidas väikesed kirjad hüplesid nagu hirmunud loomakesed, kui leegid neid puudutasid ja neelasid. Paberid tõmbusid kortsu
189
nagu vanainimese.nahk. ja tuleroaks langesid lugematud sõnad:
«VALITSUSE VÕLAKOHUSTUSED; Ärigraafik, 1999; Religioossed eelarvamused: Essee; Teadus logistikast; Pan-Ameerika ühtsuse probleeme; Börsiteated 3. juulil 1998; Sõjabülletään...»
Just selle eesmärgiga oli paps kindlalt nõudnud, et need paberid kaasa võetaks. Ta istus maas, toppis neid rahulolevalt ükshaaval tulle ja seletas lastele, mida need tähendasid.
«On aeg teile mõningatest asjadest rääkida. Ma ei arva, et oli aus nii paljut teie eest saladuses hoida. Ma ei tea, kas te taipate, kuid ma pean rääkima, isegi kui ainult osa sellest on teile arusaadav.»
Ta pillas ühe paberilehe tulle.
«Ma põletan üht elulaadi, just samuti nagu praegu põletatakse Maad puhtaks sellest elulaadist. Andestage mulle, kui ma räägin nagu poliitik. Lõppude lõpuks olen ma endine osariigi kuberner, ja ma olin aus ja nad vihkasid mind selle eest. Elu Maa peal ei saanud iialgi sellisesse korda, et oleks saanud teha midagi väga head. Teadus jooksis meist liiga kiiresti liiga kaugele ette ja inimesed ekslesid selles mehaanilises metsikuses nagu lapsed, kes teevad ilusaid asju, masinavärke, helikoptereid, rakette, pannes rõhku vääradele üksikasjadele, rõhutades rohkem masinaid kui seda, kuidas nendega ümber käia. Sõjad muutusid ikka suuremaks ja suuremaks ja lõpuks tapsid Maa. Just seda tähendab vaikiv raadio. Ja selle eest jooksime me pakku ...
Meil vedas. Enam pole rakette järele jäänud. Teil on aeg teada, et see pole üldse lõbusõit kalale. Ma lükkasin edasi teile sellest rääkimise. Maa on kadunud. Ja sajanditeks, võib-olla alatiseks on möödas planeetide-vahelised rännud. Selline elulaad osutus valeks ja ta kägistas enese ise, oma kätega. Teie olete noored. Ma korrutan teile seda iga päev, kuni see teisse imbub.»

Ta tegi pausi, et veel pabereid tulle visata.
«Nüüd me oleme üksi. Meie ja veel käputäis teisi, kes maanduvad mõne päeva jooksul. Küllalt, et alustada otsast peale. Küllalt, et lüüa käega kõigele sellele, mis oli Maa peal, ja minna täiesti uut teed...»
Leek lõi kõrgele nagu tema jutu rõhutamiseks. Ja sus olid kõik paberid põlenud peale ühe. Kõik Maa sea-Ja uskumused olid põlenud pisikeseks kuumaks tuhahunnikuks, mille tuul varsti laiali kannab.
190
Timothy vaatas viimast paberit, mille paps tulle heitis. See oli maailma kaart. See tõmbus kortsu, moondus kuumuses ja — vups — oligi läinud nagu soe must liblikas. Timothy pööras pilgu ära.
«Nüüd näitan ma teile marslasi,» sõnas paps. «Tulge kõik. Siia, Alice.» Ta võttis ema käe.
Michael hakkas valjusti nutma ja paps võttis ta sülle ja nad kõndisid varemete vahelt läbi alla kanali poole.
Kanal. Kust homme või järgmisel päeval tulevad paadiga nende tulevased naised, praegu alles väikesed naervad tüdrukukesed, koos oma isa ja emaga.
öö laskus nende ümber ja nähtavale ilmusid tähed. Aga Timothy ei suutnud leida Maad. See oli juba loojunud.
Üks öölind huikas varemeis, kui nad läksid. Paps sõnas: «Meie emaga püüame teid õpetada. Võib-olla ei lähe see meil korda. Loodan vastupidist. Meie oleme näinud palju, millest õppida. Me plaanitsesime seda reisi aastaid tagasi, enne kui teie sündisite. Ma arvan, et isegi kui poleks olnud sõda, me oleksime tulnud Marsi peale elama ja kujundama elu oma tahtmist mööda. Enne oleks kulunud vähemalt sajand, kuni Maa tsivilisatsioon oleks mürgitanud Marsi. Nüüd, muidugi ...»
Nad jõudsid kanali äärde. See oli pikk ja sirge ja jahe ja märg ja sädeles öös.
«Ma olen alati tahtnud marslast näha,» ütles Michael. «Kus nad on, paps? Sa lubasid.»
«Seal nad on,» ütles paps, nihutas Michaeli oma õlale ja osutas otse alla.
Marslased olid seal. Timothy hakkas värisema.
Marslased olid seal — kanalis, nad peegeldusid vees. Timothy ja Michael ja Robert ja mamps ja paps.
Marslased vaatasid neile virvendavast veest vastu, kaua, kaua aega ...

AUTORIST

RAY BRADBURY sündis Waukeganis, Illinoisis, ja tema esimene lühijutt ilmus 1941. a. Tema töid valiti parimaisse ameerika lühijuttude kogumikesse 1946., 1948. ja 1952. a. Ta on kirjutanud televisioonile, raadiole, teatrile ja filmile, sealhulgas stsenaariumi filmile «Moby Dick». Bradburylt on ilmunud romaanid «Päevalillevein» ja «Illustreeritud mees» ning kogumik lühijutte pealkirjaga «R tähendab raketti». Eesti keeles on Bradbury teostest ilmunud jutustus «451° Fahrenheiti» (««Loomingu». Raamatukogu» 1959).